

UNITED NATIONS
MOLDOVA

2021

RAPORTUL DE ȚARĂ ÎN DOMENIUL EGALITĂȚII DE GEN REPUBLICA MOLDOVA

Photo credit: Maria-Milena Cebotari,
EVA project, UN Women

5 GENDER
EQUALITY

Raportul de țară în domeniul egalității de gen al Republicii Moldova a fost elaborată de către Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare la solicitarea ONU Moldova, inclusiv Oficiul Coordonatorului Rezident al ONU, UN Women, UNFPA și Banca Mondială.

Acest document a fost elaborat de către echipa Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare, a cărui membri sunt:

- Alexei BUZU
- Rodica IVAȘCU
- Natalia COVRIG
- Alexandra ERMOLENCO
- Alina ANDRONACHE
- Valeriu PROHNIȚCHI
- Andrei BRIGHIDIN
- Veaceslav BĂTRÎNESCU

Conținutul acestei publicații nu reflectă neapărat punctele de vedere sau politicile ONU sau ale Băncii Mondiale, ale Secretariatului Organizației Națiunilor Unite sau ale vreunei alte organizații afiliate.

CUPRINS

INTRODUCERE	1
REZUMAT EXECUTIV	2
METODOLOGIE	9
I. DEMOGRAFIE	11
II. DOTĂRI (EDUCAȚIE)	26
III.DOTĂRI (SĂNĂTATE)	41
IV. FEMINIZAREA SĂRĂCIEI	54
V. ANGAJAREA ÎN CÂMPUL MUNCII	61
VI. ANTREPRENORAT	81
VII. VOCE ȘI AUTONOMIE	91
VIII. INSTRUMENTE PRIVIND DREPTURILE OMULUI	108
IX. IMPACTUL COVID-19	116
ANEXA 1: STRUCTURA DISCUȚIILOR ÎN GRUPURILE TEMATICE	128
ANEXA 2: CONCEPEREA INTERVIURILOR CU INFORMATORII-CHEIE	128
ANEXA 3: LISTA PARTICIPANȚILOR LA CONSULTĂRILE OSC	129

INTRODUCERE

Realizarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă și a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) însoțitoare necesită eforturi constante din partea entităților ONU, a statelor membre și a tuturor membrilor societății pentru a măsura progresul economic, social și de mediu. Acest lucru poate fi realizat în mod eficient doar prin aplicarea unei perspective de egalitate de gen și de abilitare a femeilor. Prin urmare, în sprijinirea eforturilor țării privind egalitatea de gen, Echipa de țară a ONU în Moldova (EȚONU) se angajează ferm să se asigure că activitățile și proiectele sale includ perspectiva de gen și identifică acțiuni transformatoare pentru reducerea inegalităților în conformitate cu scopurile și obiectivele ODD. Acest angajament se reflectă în Cadru de Parteneriat ONU - Republica Moldova pentru Dezvoltare Durabilă 2018-2022 care este principalul document de planificare strategică care ghidează activitatea EȚONU la nivel de țară.

EȚONU în Republica Moldova, inclusiv Banca Mondială (BM), s-a angajat, cu sprijinul BRȚ ONU, în elaborarea unei evaluări comune a egalității de gen care va permite o înțelegere integrală și cuprinzătoare a cauzelor fundamentale și a impactului inegalităților pronunțate cu care femeile și fetele se confruntă în Republica Moldova. Rezultatele evaluării vor contribui la mai multe documente strategice și analitice cheie: noul Cadru de Parteneriat de Țară al BM pentru Republica Moldova, care se preconizează a fi elaborat până la sfârșitul anului 2021; Analiza comună de țară a ONU pentru 2021 și viitorul Cadru de Parteneriat ONU - Republica Moldova pentru Dezvoltare Durabilă, care se preconizează a fi elaborat până la jumătatea anului 2022; precum și o serie de documente de program de țară, care se preconizează să fie elaborate de agențiile individuale ale ONU, cum ar fi UN Women și PNUD, până la sfârșitul anului 2022.

Obiectivul general al raportului este de a elabora o evaluare cuprinzătoare a nivelului egalității între femei și bărbați în Republica Moldova în educație, sănătate, oportunități economice, libertatea de exprimare a opiniilor și de luare a măsurilor. Obiectivul specific al evaluării este de a promova o înțelegere comună între entitățile ONU și BM a inegalităților cu care se confruntă femeile și fetele în Republica Moldova. Evaluarea va permite, de asemenea, o coordonare sporită a eforturilor, o mai mare eficiență în sprijinul acordat țării și consolidarea activității comune în domeniul egalității de gen și abilitării femeilor.

REZUMAT EXECUTIV

DEMOGRAFIE

Moldova trece printr-o recesiune demografică dramatică. Deși rata fertilității urmează o tendință istorică de descreștere, în ultimul deceniu a fost în echilibru cu rata mortalității care este în scădere. Emigrarea permanentă este principalul motiv din spatele contracției demografice. Faptul că până în 2050 populația Republicii Moldova din străinătate aproape că va egala mărimea populației interne este cifra cea mai alarmantă care dezvăluie amploarea reală și impactul fenomenului.

Scăderea populației nu este o problemă în sine. De fapt, natalitatea redusă, împreună cu creșterea speranței de viață, viața economică productivă și durabilă și acumularea de economii pe tot parcursul vieții pot oferi oportunitatea de a valorifica dividendele schimbărilor demografice. Principala problemă a Republicii Moldova este că emigrarea foarte intensă a populației care au vârstă de muncă nu lasă nicio oportunitate de a acumula astfel de dividende demografice.

În schimb, emigrarea permanentă accelerează procesul natural de îmbătrânire a populației. Potrivit proiecțiilor demografice de bază, vârsta medie a femeilor va crește de la 40 de ani în 2020 la aproape 50 de ani până în 2050, iar vârsta medie a bărbaților – de la 37 la 44 de ani. Chiar și scenariul mai optimist care presupune o reducere uniformă de vârstă cu 10% a ratei de emigrare nu oferă o ușurare semnificativă. Îmbătrânirea accelerată a populației va pune o povară grea asupra generației muncitoare și va avea multiple repercusiuni fiscale și bugetare.

EDUCAȚIE

Băieții sunt mai predispuși să întrerupă mai devreme procesul educațional. În 2019, rata de părăsire a sistemului de învățământ în rândul băieților (din cohorta de vârstă 18-24 ani) a fost de 22,6%, comparativ cu 15,3% în cazul fetelor. Având în vedere că, în primii ani de studii nu se observă diferențe semnificative de gen, decalajul înregistrat în ultimele etape de educație ar putea fi influențat de unele „norme” care se perpetuează în societate cu referire la rolurile femeilor și bărbaților (bărbații sunt încă văzuți ca responsabili de bază în aducerea veniturilor în familie, iar femeile - ca responsabile pentru îngrijirea gospodăriei și copiilor)¹. Având în vedere aceasta, se poate presupune că, fiind influențați de aceste percepții perimate, prioritățile băieților sunt câștigarea de bani ca obiectiv principal în viață (34,8% dintre băieții cu vârsta între

¹ <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/03/INDEXUL-EGALITATII-DE-GEN-2021-1.pdf>

15-30 de ani au ales această opțiune în comparație cu 7,9% dintre fete, BNS 2019). Pe lângă acestea, mai mulți băieți decid să absolvească o instituție de învățământ profesional tehnic secundar (72,4% față de 27,6% dintre fete, BNS), decât să se înmatriculeze într-un ciclu de învățământ îndelungat.

Alegerea unei profesii este influențată considerabil de rolurile de gen. Fetele tind să aleagă specializări din domeniile cu profil umanist (filologie, științe politice, științe sociale, asistență socială etc.), care sunt mai puțin plătite decât cele din domeniul STEM, în care se înmatriculează preponderent băieții.² Această segregare de gen este specifică tuturor etapelor învățământului superior (profesional, licență, masterat și doctorat). Chiar dacă în ultimii ani se observă o tendință pozitivă în rândul fetelor care aleg să studieze și să lucreze în continuare în domeniul STEM, totuși diferența de gen continuă să fie mare.

Deși în ultimii ani s-au observat unele îmbunătățiri, totuși atât femeile, cât și bărbații din grupurile cele mai marginalizate se confruntă cu unele forme de excluziune. Cu referire la bărbații și femeile de etnie romă, evaluarea a constatat că femeile sunt mai expuse situației de a fi implicate într-o măsură mai mică în educație. Luând în considerare unele practici discriminatorii care sunt perpetuate de populația Republicii Moldova cu referire la populația romă³ și unele „norme” sociale depășite care sunt „specifice” gospodăriilor de romi (fiind confirmate de femeile romă care au participat în cadrul focus grupurilor organizate), precum și privarea financiară pronunțată a romilor, se observă mai puțină implicare și performanță mai scăzută în educație în rândul acestei categorii de persoane, femeile și fetele sunt mai expuse acestei excluderi. În privința **bărbaților și femeilor cu dizabilități**, Evaluarea comună a implementării Programului de dezvoltare a educației incluzive pentru anii 2011-2020 evidențiază că, în ultimii ani s-au depus eforturi mari pentru creșterea nivelului de incluziune a fetelor și băieților cu dizabilități în procesul educațional. Chiar și așa, raportul relevă că instituțiile de învățământ, la toate nivelurile, sunt doar parțial pregătite să faciliteze accesul copiilor cu dizabilități (în special în cazul celor cu dizabilități locomotorii, deficiențe de auz și vâz), prin accesibilizarea infrastructurii. În acest sens, accesibilizarea tuturor tipurilor de instituții de învățământ este încă considerată o problemă pentru Republica Moldova. Având în vedere cele menționate, nu este de mirare că se observă inegalități și în ceea ce privește educația care se soldează cu o profesie în rândul acestui grup de femei și bărbați.

SĂNĂTATE

Inegalitățile de gen în domeniul sănătății sunt semnificative și persistente. Bărbații sunt mai afectați de inegalitățile de gen în materie de sănătate. Deși este în scădere, diferența de gen în speranța de viață (măsurată în ani, speranța de viață a fe-

²În ceea ce privește studiile de licență, la disciplinele legate de STEM sunt înscrise 10,9% din totalul fetelor implicate în învățământul superior, în comparație cu 40,1% din totalul băieților. În privința disciplinelor din domeniile cu profil umanist – 84,2% sunt fete și 54,7% băieți.

³ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/8990_distanta_sociala_studiu.pdf

meilor minus speranța de viață a bărbaților) a fost constant mai mare de 8 ani din 2014 până în prezent. Inegalitatea de gen în rata mortalității (se măsoară ca rata mortalității bărbaților/rata mortalității femeilor) a crescut. Diferențele de gen în ceea ce privește factorii comportamentali explică inegalitățile de gen în ratele de deces și mortalitate. De exemplu, mai mulți bărbați din zonele rurale s-au confruntat cu episoade de alcool intens, în timp ce mai multe femei din zonele urbane sunt fumătoare.

Femeile vulnerabile nu au acces deplin la serviciile de sănătate. Nevoia nesatisfăcută de servicii de sănătate este, în general, mai mare în rândul femeilor. Inegalitatea de gen în accesul la serviciile de sănătate poate fi determinată și de adresabilitatea scăzută a bărbaților: conform datelor BNS⁴, doar 19,1% dintre bărbați au apelat la serviciile de sănătate în 2016, comparativ cu 29,3% dintre femei. Nevoia nesatisfăcută de servicii medicale este mai mare în rândul femeilor vulnerabile, ajungând la 43% în rândul femeilor cu dizabilități, 35% în rândul femeilor sărace și 35% în rândul femeilor cu vârsta de peste 60 ani.

O bună parte dintre femeile din Republica Moldova nu au putere de decizie asupra propriei vieți sexuale și reproductive. Conform datelor disponibile ale Băncii Mondiale⁵, ponderea femeilor din Republica Moldova în vârstă de 15-49 de ani (căsătorite sau într-o relație) care pot lua propria decizie cu privire la sănătatea sexual-reproductivă (pot refuza contactul sexual cu soțul sau partenerul dacă nu doresc; decid asupra utilizării contracepției și cu privire la propria asistență medicală)⁶ este de aproximativ 73%. Circa 1/3 dintre femei (27%) încă nu au autonomie sexual-reproductivă, ceea ce le sporește vulnerabilitatea sănătății. Autonomia sexual-reproductivă este mai redusă în rândul femeilor și fetelor din grupurile vulnerabile.

Necesitatea de metode moderne de planificare familială și de servicii de sănătate sexual-reproductivă, centrate pe client, rămâne nesatisfăcută. Mai puțin de jumătate dintre femeile de vârstă reproductivă din Republica Moldova folosesc metode contraceptive moderne. Această rată este și mai mică în rândul tinerilor. Nevoia nesatisfăcută de contracepție este asociată cu vârsta, statutul educațional, gradul de conștientizare cu privire la planificarea familială și nivelul salariilor.

FEMINIZAREA SĂRĂCIEI

Femeile sunt mai expuse riscului de a se confrunța cu sărăcia. Riscul de a fi sărace provine din trei canale principale: (i) divizarea inegală a responsabilităților familiale (creșterea copiilor și îngrijirea membrilor familiei cu nevoi speciale), activități în care sunt implicate preponderent femeile, ceea ce duce la o retragere parțială sau totală

⁴ Accesul populației la serviciile de sănătate, Biroul Național de Statistică, 2017

⁵ Datele Băncii Mondiale privind autonomia sexuală și reproductivă, <https://data.worldbank.org/indicator/SG.DMK.SRCR.FN.ZS?locations=MD>

⁶ Numai femeile care oferă răspunsul „da” la toate cele trei componente (pot spune “nu” actului sexual cu soțul sau partenerul lor dacă nu doresc; decid asupra utilizării contracepției; decid asupra propriei asistențe medicale) sunt considerate femei care “iau propriile decizii în ceea ce privește relațiile sexuale și asistența medicală reproductivă”.

de pe piața muncii și din activitățile sociale și educaționale, (ii) ocuparea mai scăzută a femeilor, în special a mamelor cu copii preșcolari, ceea ce determină limitări în a beneficia de avansarea în carieră și de remunerare echitabilă, și nu în ultimul rând (iii) inechitatea în pensii, ceea ce accentuează privirea financiară a femeilor în etate.⁷

Riscul de sărăcie este mai mare în rândul femeilor vulnerabile. Această evaluare evidențiază în special situația femeilor din mediul rural, a persoanelor în etate, cu dizabilități și care aparțin unor grupuri etnice minoritare (romi). Femeile din mediul rural care au mai puține oportunități de angajare și totodată sunt expuse la anumite „norme sociale” perimate privind rolurile de gen, sunt implicate într-o măsură mai mare în activități neremunerate (creșterea copiilor, îngrijirea unui membru al familiei etc.), ceea ce se transpune direct în venituri mai mici și dependență mai mare de prestațiile sociale și remitențe.⁸ Pensionarea agravează sărăcia în rândul femeilor în etate, (inegalitatea de gen în pensii este de 20,3%, potrivit datelor BNS începând cu 1 ianuarie 2020⁹), în mediul rural, femeile primind pensii mult mai mici. Gospodăriile cu cel puțin 3 copii sunt mai sărace (rata sărăciei în 2020 a fost estimată de BNS la 42,1% față de 29,9% în cazul gospodăriilor cu 1 copil și 28,4% - fără copil). Având în vedere că femeile sunt mai implicate în activitățile familiale, distribuția inegală a responsabilităților de îngrijire între femei și bărbați ar putea fi considerată un alt canal de feminizare a sărăciei.

ANGAJAREA ÎN CÂMPUL MUNCII

Republica Moldova are cea mai mare prevalență a inactivității în rândul femeilor, comparativ cu țările din regiune. Chiar dacă diferența de gen este mai mică decât în alte țări, rata de inactivitate în Moldova este printre cele mai înalte atât în rândul țărilor din Balcanii de Vest, cât și ale Parteneriatului estic (PaE), cu un impact vizibil asupra femeilor. În pofida eforturilor de reducere a inegalităților de gen pe piața muncii, decalajele de gen persistă în ratele de ocupare a forței de muncă și au crescut în ultimii doi ani, ajungând la aproximativ 10 pp în 2020.

Rate de ocupare a femeile din grupurile vulnerabile este și mai mică. Politicile publice nu oferă suficiente soluții și oportunități de angajare pentru toate grupurile de populație, în special pentru cele vulnerabile (persoane de etnie romă, persoane cu dizabilități, vârstnici etc.). Capacitatea de angajare a populației de etnie romă este la cel mai scăzut nivel, rata de ocupare fiind de aproximativ șapte ori mai mică decât a populației generale (6,4% față de 40,9%). Rata de ocupare a persoanelor cu dizabilități este de aproximativ patru ori mai mică decât a populației generale. Femeile din zonele rurale au acces mai redus la oportunități de muncă. Lipsa oportunităților de muncă de calitate, infrastructura de transport slab dezvoltată și nivelul scăzut de antreprenoriat și competențe în afaceri sunt câteva dintre motivele ce determină nivelul sporit al șomajului în rândul femeilor din zonele rurale.

⁷ https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitatile-salariale-2020.pdf

⁸ *Ibidem*

⁹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?!=ro&idc=168&id=7137>

Responsabilitățile de îngrijire pare a fi printre principalele motive ale participării scăzute a femeilor pe piața muncii. Responsabilitățile de îngrijire a gospodăriei și a familiei constituie bariere importante în calea participării pe piața muncii, în special pentru femeile care își asumă în mod disproporționat responsabilități de îngrijire neremunerate. Inactivitatea femeilor atinge cote maxime în perioada reproductivă (15-34 de ani) și la vârsta de pensionare (peste 55 de ani), când rata de ocupare scade cu aproximativ 30 pp (în 2020 rata de ocupare a femeilor de 45-54 de ani era de 61%, iar pentru cele peste 55 de ani - 34%). Disponibilitatea scăzută a instituțiilor de îngrijire a copiilor și politicile ineficiente favorabile familiei sporesc inegalitățile de gen.

Diviziunea inegală a muncii de îngrijire și rolurile de gen au o mare influență în determinarea formelor de angajare și asupra securității financiare. Femeile cu copii aflați în întreținere sunt mai predispuse să aleagă munca cu fracțiune de normă, adesea în detrimentul carierei și a progresului salarial, pentru a reconcilia munca plătită cu responsabilitățile de îngrijire a familiei, în timp ce partenerii lor tind să lucreze cu normă întreagă, ceea ce explică o parte din această asimetrie. Femeile, de obicei, sacrifică veniturile lor ca urmare a întreruperii în activitatea profesională cauzate de experiența nașterii și de perioada de concediu asociată îngrijirii copilului. În consecință, acestea sunt mai predispuse să caute un loc de muncă favorabil familiei (care este mai puțin remunerat) sau să opteze pentru angajare cu fracțiune de normă și alte aranjamente flexibile, ceea ce are implicații importante asupra securității lor financiare.

ANTREPRENORIAL

Doar o treime dintre antreprenorii din R. Moldova sunt femei. Chiar dacă antreprenoriatul feminin a fost în creștere în ultima vreme, femeile continuă să fie o minoritate în comunitatea de afaceri. Potrivit Biroului Național de Statistică¹⁰, doar 34% dintre antreprenori sunt femei. Acest decalaj semnificativ este rezultatul: accesului limitat la resurse și capital financiar pentru a începe o afacere, barierelor în accesarea resurselor de investiții (cum ar fi credite și împrumuturi), practicilor de discriminare și stereotipurilor de gen, a încrederii în sine scăzute etc.

Pentru a începe o afacere, femeile au nevoie de mai mult sprijin și încurajare decât bărbații. Datele disponibile indică faptul că femeile sunt mai reticente în a iniția o întreprindere privată în comparație cu bărbații. Având în vedere că, în medie, femeile posedă mai puține active, resurse financiare și sprijin informal, femeile antreprenoare trebuie să se bazeze pe scheme financiare formale, astfel fiind mai dispuse să acceseze oportunități de finanțare prin diferite programe de sprijin și proiecte de dezvoltare.

Insuficiența de timp, din cauza responsabilităților de îngrijire, limitează grav femeile antreprenoare. Din cauza responsabilităților de îngrijire, femeile nu pot dedica

¹⁰ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6725>

mai mult timp pentru a se asigura că întreprinderea lor este bine condusă. În medie, o săptămână de lucru pentru femeile antreprenoare este cu 8 ore mai scurtă în comparație cu bărbații antreprenori. Femeile sunt mai puțin disponibile să lucreze seara. Insuficiența de timp restricționează opțiunile și flexibilitatea femeilor antreprenoare și, ca atare, le face mai reticente în a începe sau a-și extinde întreprinderea.

VOCE ȘI AUTONOMIE

Recentele modificări legislative au contribuit la îmbunătățirea nivelului de reprezentare a femeilor. După alegerile locale din 2019 s-a înregistrat cel mai mare număr de femei alese consiliere – la nivel raional/municipal au fost alese 27,08% (o creștere de 10% față de alegerile precedente), la nivel local – 36,5% (o creștere de 6%). Odată cu aceasta, ponderea femeilor deputate alese în 2021 în Parlament a crescut la 39,6%.

Violența în bază de gen este omniprezentă. Aproape 40% dintre femei au suferit de violență fizică și/sau sexuală, 49% indică că au fost hărțuite sexual de la vârsta de 15 ani, iar 18% susțin că au fost hărțuite sexual în ultimele 12 luni.¹¹ Evaluarea indică faptul că incidența violenței este mai mare în rândul femeilor din grupurile vulnerabile, în special în rândul femeilor cu dizabilități, femeilor rom și ale celor de vârstă pre-pensionare. Reticența de a raporta astfel de cazuri autorităților este mai mare în rândul grupurilor mai vulnerabile de femei, preponderent din cauza lipsei de încredere.

IMPACTUL COVID-19

Pandemia COVID-19 a agravat inegalitățile legate de divizarea responsabilităților de îngrijire. Necesitățile de îngrijire au crescut substanțial în perioadele de izolare socială, iar distribuția rolurilor și sarcinilor în familie a continuat să fie atribuite femeilor, care au preluat cea mai solicitantă muncă în gospodărie. Închiderea instituțiilor de învățământ a crescut substanțial responsabilitățile de îngrijire pentru părinți, în special pentru femei. În timpul crizei COVID-19 femeile au raportat în mod disproporționat că și-au asumat sarcina de îngrijire: peste 50% dintre femeile au dedicat mai multe ore pentru a face lecții cu copiii, comparativ cu doar 30% dintre bărbați.

Criza pandemică și impactul acesteia asupra economiei au sporit vulnerabilitatea financiară a femeilor. Responsabilitățile de îngrijire, care au fost în mare parte asumate de femei în izolare, și dificultatea de a reconcilia viața de familie cu cea profesională au determinat femeile să devină mai puțin active pe piața muncii. Femeile au fost afectate mai grav de pandemie decât bărbații, din cauza inegalităților de gen deja prezente și persistente, care predominau înainte de criza COVID-19. Pandemia a dus la pierderea locurilor de muncă sau a veniturilor femeilor, deoarece acestea erau

¹¹ https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/424979_0.pdf

nevoite să gestioneze munca la distanță, în același timp îndeplinind responsabilitățile casnice. Mai mult decât atât, pandemia a avut un efect aproape imediat asupra angajării femeilor: ponderea femeilor care au continuat să meargă la muncă este cu 15 pp mai mică decât cea a bărbaților.

Criza a provocat o reducere fără precedent a activității economice și a timpului de lucru. Criza COVID-19 a provocat pierderi semnificative și în Republica Moldova, unde peste 20% dintre lucrătorii care mergeau la locul de muncă s-au confruntat cu o reducere a orelor lucrate. Reducerea numărului de ore lucrate a avut un impact semnificativ asupra veniturilor salariale. Un sfert dintre femeile care au continuat să meargă la muncă în timpul carantinei s-au confruntat cu o reducere de salariu, de două ori mai mare decât cea a bărbaților angajați. În același timp, femeile s-au confruntat cu întârzieri mai mari ale salariilor.

Pandemia COVID-19 a avut, de asemenea, implicații importante pentru asistența medicală. Accesul la serviciile de sănătate a fost dificil și până la declanșarea pandemiei, în special pentru grupurile vulnerabile. Nevoia nesatisfăcută de servicii de sănătate pentru persoanele în vârstă a crescut în timpul pandemiei COVID-19. Conform Sondajului Generații și Gen (GGG 2020), aproximativ 30% dintre persoanele cu vârsta de peste 60 de ani s-au confruntat cu nevoi medicale nesatisfăcute în ultimele 12 luni (ponderea celor care au avut nevoie să consulte un medic/specialist, dar nu au putut face acest lucru). Pandemia a expus, de asemenea, cea mai mare parte a populației la incertitudini și anxietate. Femeile au fost mai predispuse să raporteze anxietate și presiune psihologică din cauza măsurilor de distanțare socială și a constrângerilor sociale (timpul petrecut în izolare la domiciliu, responsabilitățile casnice etc.).

METODOLOGIE

Această evaluare se bazează pe cadrul de evaluare a egalității de gen, propus de Raportul de dezvoltare mondială privind egalitatea de gen și dezvoltare (RDM 2012)¹². Cadrul se bazează pe trei dimensiuni analitice: DOTĂRI: concentrarea pe educație și sănătate ca investiții cheie în dezvoltarea capitalului uman al femeilor și bărbaților, fetelor și băieților; OPORTUNITĂȚI ECONOMICE: concentrarea pe angajare și antreprenariat pentru femeile și bărbații din R. Moldova și LUAREA MĂSURILOR cu accent pe participare și viață fără violență. Odată cu aceasta, evaluarea extinde cadrul RDM pentru a evalua perspectiva egalității de gen în ceea ce privește demografia, sărăcia, instrumentele pentru drepturile omului și impactul pandemiei de COVID-19 asupra femeilor și egalității de gen în R. Moldova.

Evaluarea are, de asemenea, o abordare analitică de "Nimeni nu este lăsat în urmă (NELU)". Ca atare, evaluarea identifică un subgrup-cheie de femei vulnerabile, încearcă să înțeleagă provocările specifice ale acestora și să analizeze cauzele fundamentale ale inegalităților care le afectează. În cadrul acestei evaluări, subgrupurile vulnerabile de femei sunt considerate următoarele: femei în vârstă, femei roma, femei cu dizabilități, femei supraviețuitoare ale violenței de gen, femei LGBTQ+ și femei din gospodării cu venituri mici.

Evaluarea s-a bazat pe o analiză amplă a cercetărilor existente și a surselor de date. Și anume, evaluarea s-a bazat pe analiza datelor din Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice, Ancheta Forței de Muncă și Studiului privind dezvoltarea mediului de afaceri, realizate de Biroul Național de Statistică. Împreună cu aceasta, echipa de cercetare a putut să exploreze micro-datele unui sondaj emblematic recent "Gen și generație" (SGG)¹³ cu un eșantion de 10.000 de persoane cu vârsta cuprinsă între 15 și 79 de ani, SGG fiind cea mai cuprinzătoare anchetă demografică disponibilă în R. Moldova.

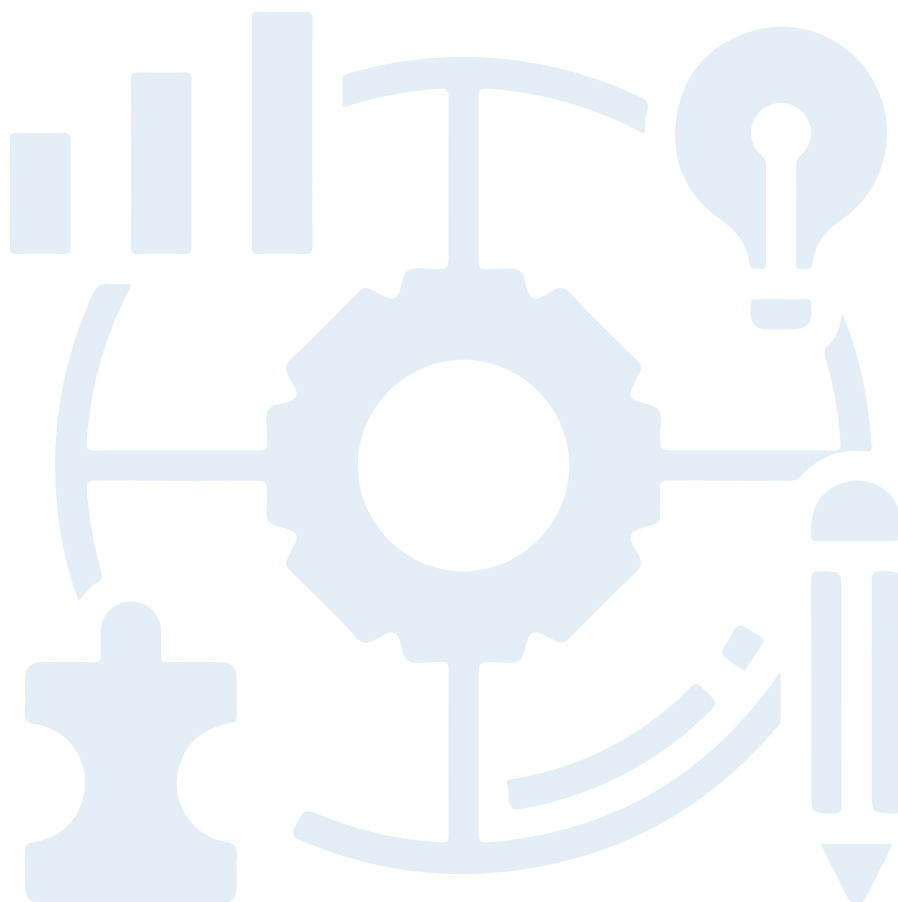
Constatările din analiza datelor au fost completate cu perspective calitative din cadrul discuțiilor grupurilor tematice și interviurilor cu informatorii-cheie. Componenta calitativă a evaluării a inclus discuții în cadrul grupurilor tematice și interviuri cu informatorii-cheie din cadrul reprezentanților grupurilor vulnerabile de femei. Scopul componentei de cercetare calitativă a fost de a înțelege punctele de vedere și percepțiile cu privire la inegalitățile de gen în R. Moldova din perspectiva educației, sănătății, oportunităților economice, precum și influența și deciziile la nivel

¹² Banca Mondială. 2012. Raportul dezvoltării mondiale 2012: Egalitatea de gen și dezvoltare. Banca Mondială. © Banca Mondială. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4391>

¹³ <https://moldova.unfpa.org/en/news/gender-and-generations-survey-voices-10000-people-were-heard>

comunitar. Componenta de cercetare calitativă a inclus 6 discuții în cadrul grupurilor tematice (vezi Anexa 1) și 10 interviuri aprofundate (vezi Anexa 2). Au fost intervievate un total de 56 de femei. Respondenții au fost recrutați prin metoda „bulgărelui de zăpadă”, principalele criterii de recrutare fiind criteriul specific grupului, precum: vârsta, etnia, orientarea sexuală, venitul etc., dar și alte criterii care să asigure eterogenitatea grupului, precum: gen, regiune, reședință, nivel de studii. Discuțiile de grup s-au desfășurat online, iar interviurile au fost atât online, cât și telefonice sau față în față, la alegerea respondenților.

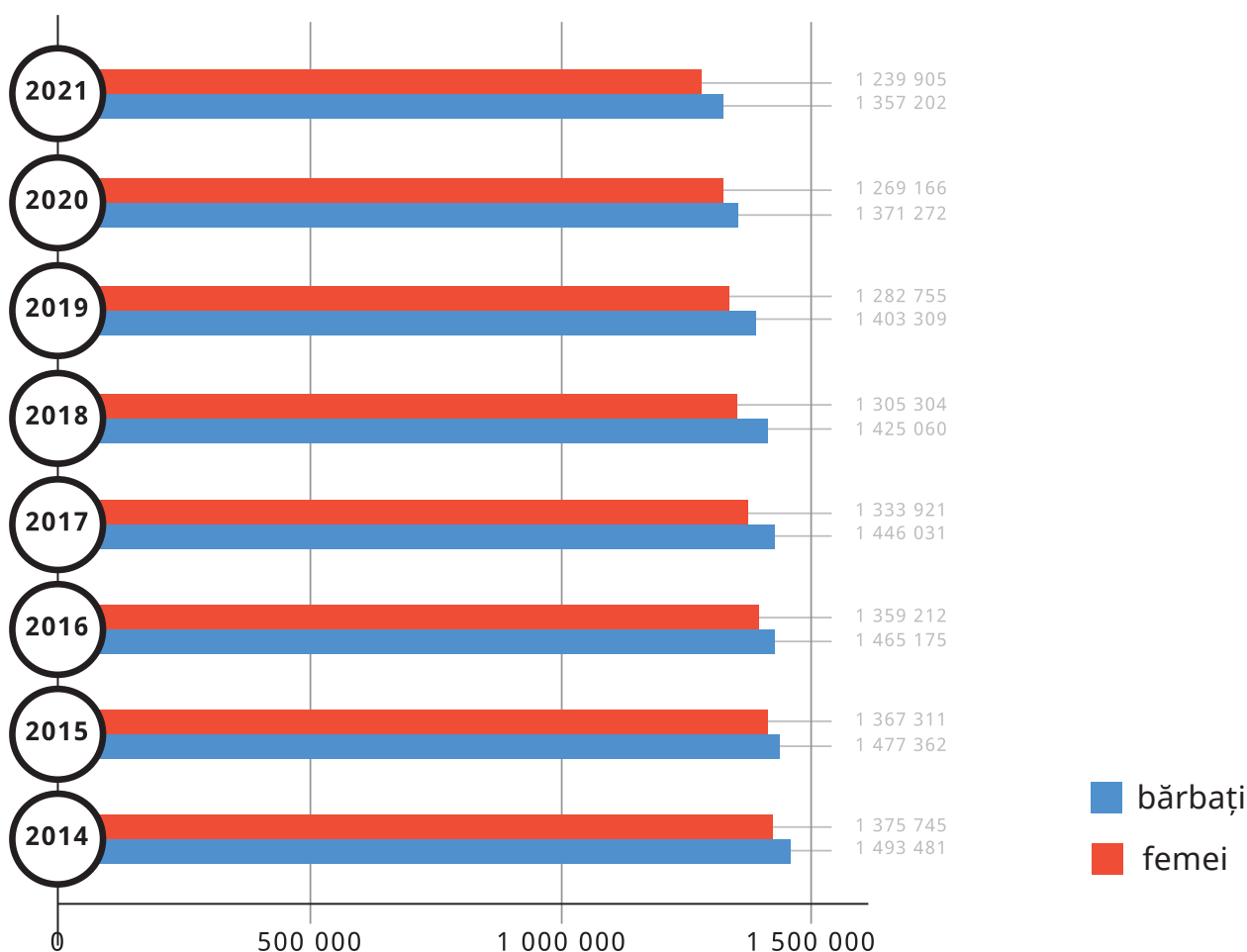
Evaluarea a beneficiat de consultări suplimentare cu reprezentanții OSC-urilor care reprezintă grupuri vulnerabile de femei. Procesul a fost organizat pentru a înțelege experiența, feedback-ul și propunerile OSC-urilor care lucrează cu femei cu dizabilități, femei rom și femei în vârstă. Au fost organizate trei consultări separate cu principalele rețele de OSC-uri și anume: Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova (AOPD) cu 39 de organizații membre; Platforma pentru îmbătrânire activă, care include 24 de organizații neguvernamentale și Coaliția Vocea Romilor (CVR), care reunește 34 de ONG-uri de romi din toată țara, inclusiv din regiunea transnistreană și Găgăuzia (vezi anexa 3). Consultările s-au desfășurat în format online și au fost organizate în două sesiuni: Prezentarea concluziilor de bază ale Raportului privind nivelul egalității de gen în R. Moldova din perspectiva grupurilor-țintă și discuții pentru identificarea soluțiilor de politici publice necesare pentru reducerea inegalităților de gen din perspectiva grupurilor.

I. DEMOGRAFIE

Structura populației R. Moldova se schimbă rapid. Conform celor mai recente date statistice, populația R. Moldova cu reședința obișnuită¹⁴ la data de 1 ianuarie 2021 era de 2.597 milioane de persoane, inclusiv 1,357 milioane de femei și 1.239 milioane de bărbați¹⁵ (Biroul Național de Statistică, 2020). În urma scăderii constante evidențiate în Figura 1, numărul actual de populație se situează mult sub cei 2,87 milioane înregistrate la începutul anului 2014 (1,49 milioane femei și 1,38 milioane bărbați). Pierderea de 9,5 la sută a populației în doar șapte ani este o cifră descurajantă pentru orice standard istoric și geografic¹⁶. Populația feminină a R. Moldova a scăzut puțin mai lent decât populația masculină: 9,1 la sută, comparativ cu 9,9 la sută.

Figura 1. Evoluția populației bărbaților și femeilor din Republica Moldova în perioada 2014-2021, începutul anului, persoane

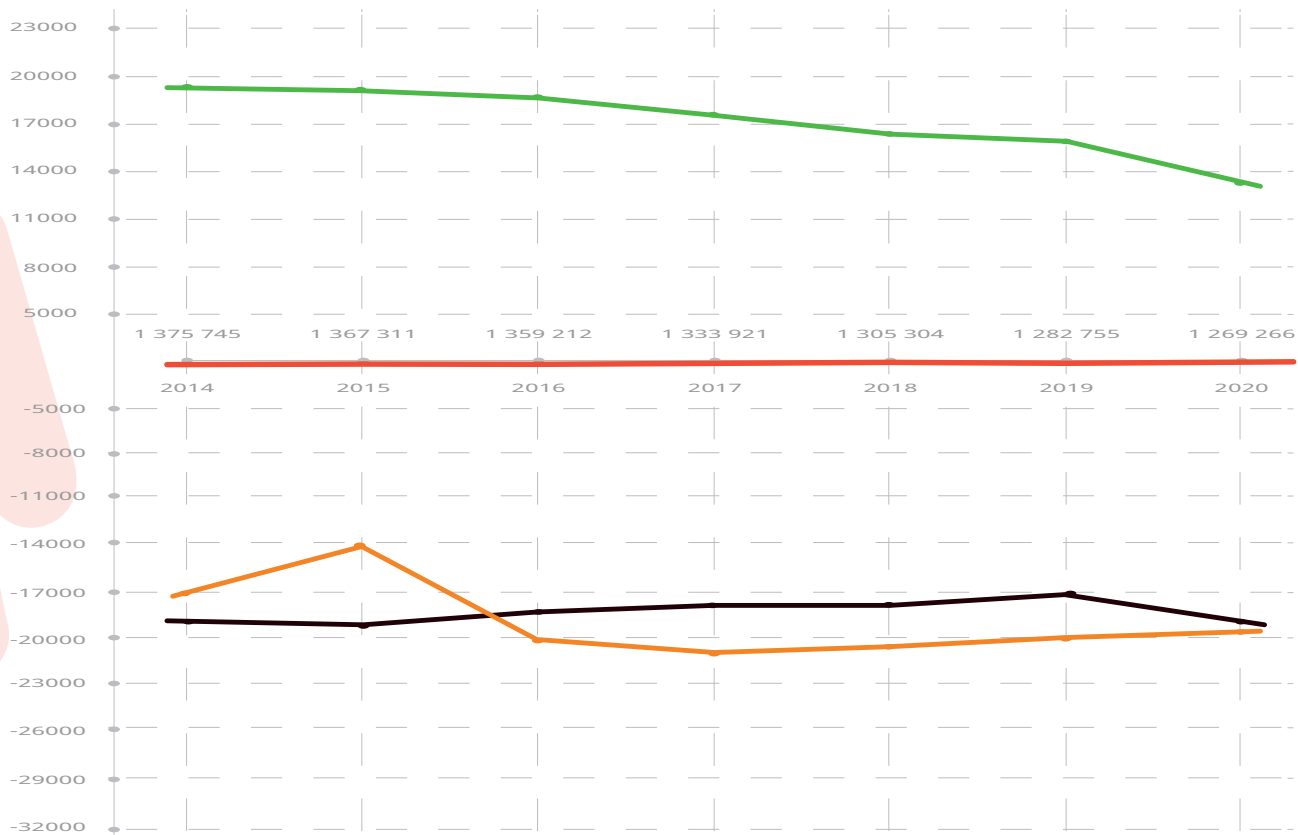
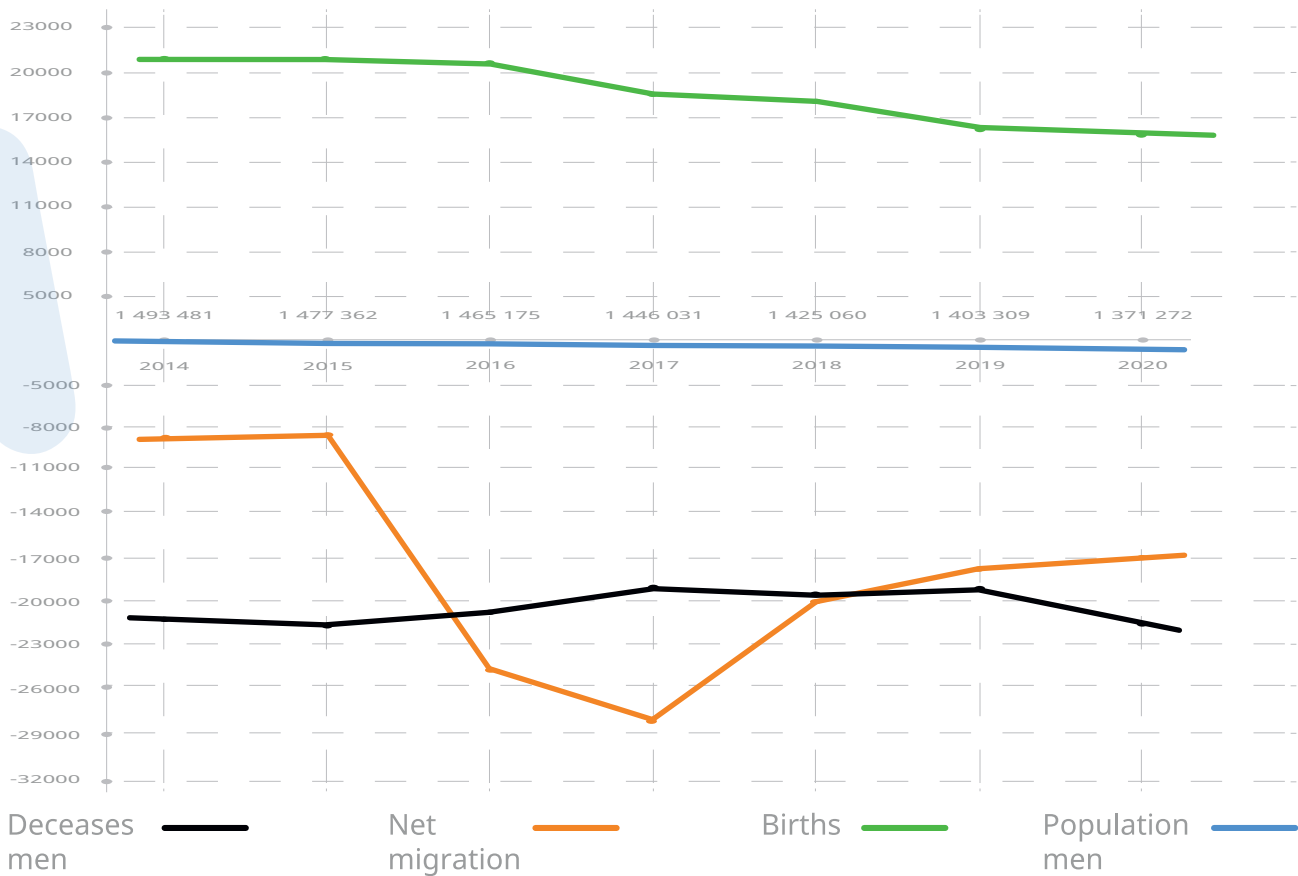
Sursa: Baza de date Statbank a BNS

¹⁴ Conform definiției oficiale a Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, populația rezidentă obișnuită este compusă din persoane care au locuit în mod continuu în cea mai mare parte a ultimelor 12 luni pe teritoriul Republicii Moldova fără a include absențe temporare (pentru recreere, vacanță, vizite la rude și prieteni, afaceri, tratament medical, pelerinaje religioase etc.).

¹⁵ Aici și mai departe cifrele se referă la teritoriul R. Moldova care nu include regiunea separatistă transnistreană, din cauza lipsei de acoperire statistică a regiunii.

¹⁶ În acest text evităm să folosim cifrele anterioare anului 2014 ca bază de comparație. Motivul este că înainte de 2014 autoritatea națională de statistică (Biroul Național de Statistică, în continuare - BNS) a folosit conceptul de populație „stabilă” în statisticile demografice, iar din 2014 conceptul din spatele numărului de populație este „reședința obișnuită”.

Figura 2. Contabilitatea creșterii populației pentru anii 2014-2020 după sexe, mii persoane

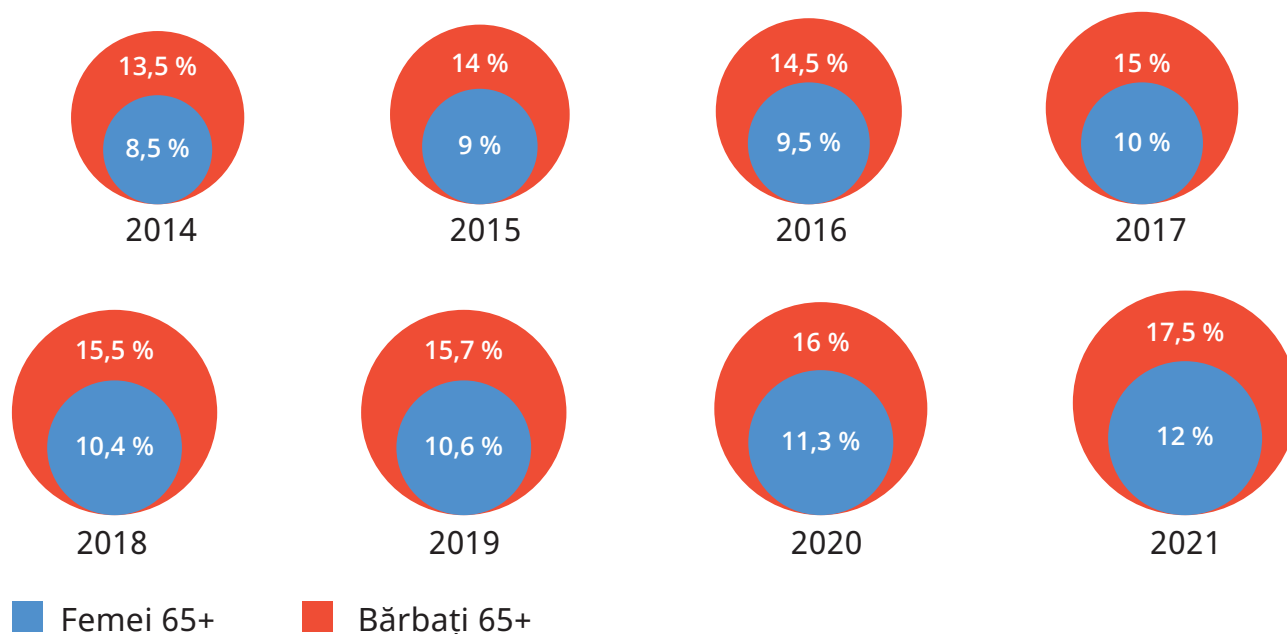

Sursa: Baza de date Statbank a BNS și calculele autorilor.

Factorii dezagregați pe sexe din spatele schimbării populației oferă o imagine mixtă. În cazul femeilor, 48,9 la sută din scăderea populației se datorează deceselor și 51,1 la sută - emigrării, iar în cazul bărbaților raportul este izbitor de opus, cu 56,6 la sută din cauza deceselor și 43,4 la sută din cauza emigrației. Figura 2 de mai jos oferă detalii suplimentare cu privire la creșterea populației dezagregată pe sexe pentru fiecare an în perioada 2014-2020.

Pe lângă contractia în termeni absoluți, populația Republicii Moldova a suferit schimbări structurale semnificative. În perioada 2014 - 2019 (adică înainte de pandemia de COVID-19) speranța de viață a femeilor la naștere a crescut de la 73,6 ani la 75,1 ani, iar cea a bărbaților a crescut de la 65,2 ani la 66,8 ani. În 2020 indicatorul a urmat o scădere dramatică pentru ambele sexe: 73,9 pentru femei și 65,9 pentru bărbați, ceea ce este evident un impact al COVID-19. Combinația dintre ratele scăzute ale natalității, creșterea speranței de viață și migrația puternică a populației de vârstă activă a dus la o îmbătrânire rapidă a populației. Îmbătrânirea este tendința structurală cea mai definitorie a populației Republicii Moldova, cu implicații demografice, sociale și economice semnificative pe termen lung. În perioada ianuarie 2014 - ianuarie 2021, ponderea femeilor din grupa de vârstă de peste 65 de ani în totalul populației de femei a crescut de la 13,2 la sută până la 17,7 la sută, iar în cazul bărbaților din aceeași grupă de vârstă ponderea a crescut de la 8,4 la sută la 11,9 la sută (Figura 3). În total, bărbații și femeile cu vârsta peste 65 de ani reprezintă o pondere de 14,9% în totalul populației, ceea ce este puțin sub media OCDE de 17,4%¹⁷. În timp ce ponderea bărbaților cu vârsta peste 80 de ani în totalul populației masculine a crescut destul de nesemnificativ (de la 1,4% în ianuarie 2014 la 1,5% în ianuarie 2021), ponderea femeilor cu vârsta de peste 80 de ani în totalul populației feminine a crescut de la 2,8% la 3,2%. Ponderea totală a populației de peste 80 de ani este de 2,4 la sută, iar la OCDE cifra corespunzătoare este de aproximativ 4,6 la sută.

Figura 3. Ponderea populației cu vârsta de peste 65 de ani, procent din populațiile corespunzătoare

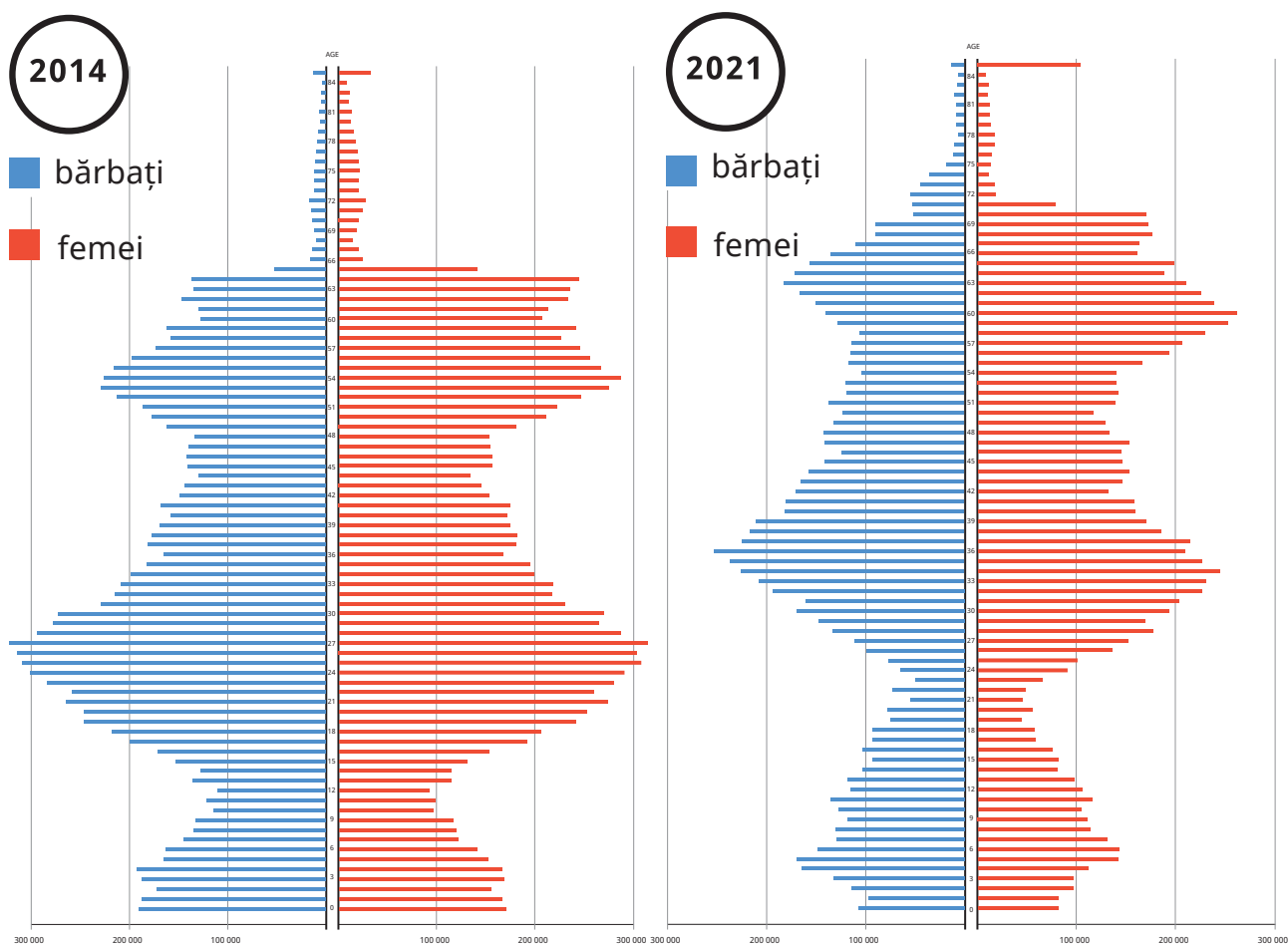

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor BNS.

¹⁷ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/c05578aa-en/index.html?itemId=/content/component/c05578aa-en>

Piramida populației oferă o perspectivă suplimentară asupra schimbărilor demografice. Pentru anul 2014 piramida populației arată încă foarte mult ca un „pom de Crăciun”, cu o bază largă și o serie de vârfuri orizontale reprezentând populațiile mai tinere (Figura 4). Până la începutul lui 2021, baza piramidei devine vizibil mai îngustă din cauza cohortelor anterioare care au crescut pe scara de vârstă și din cauza numărului mai mic de nașteri în perioada 2015-2020 pentru a suplini cohortele mai tinere îmbătrânite, precum și a impactului COVID-19 asupra deceselor. În consecință, segmentul tinerilor devine mai restrâns în 2021 comparativ cu 2014. Vârsta medie a femeilor a crescut de la 38,5 ani în 2014 la 40,8 în 2021, iar în cazul bărbaților a crescut de la 35,2 la 37,2 ani. După cum arată proiecțiile demografice de mai jos, este destul de probabil ca piramida populației să devină și mai restrânsă în următoarele decenii, deoarece se preconizează că procesele demografice vor continua pe aceeași traiectorie.

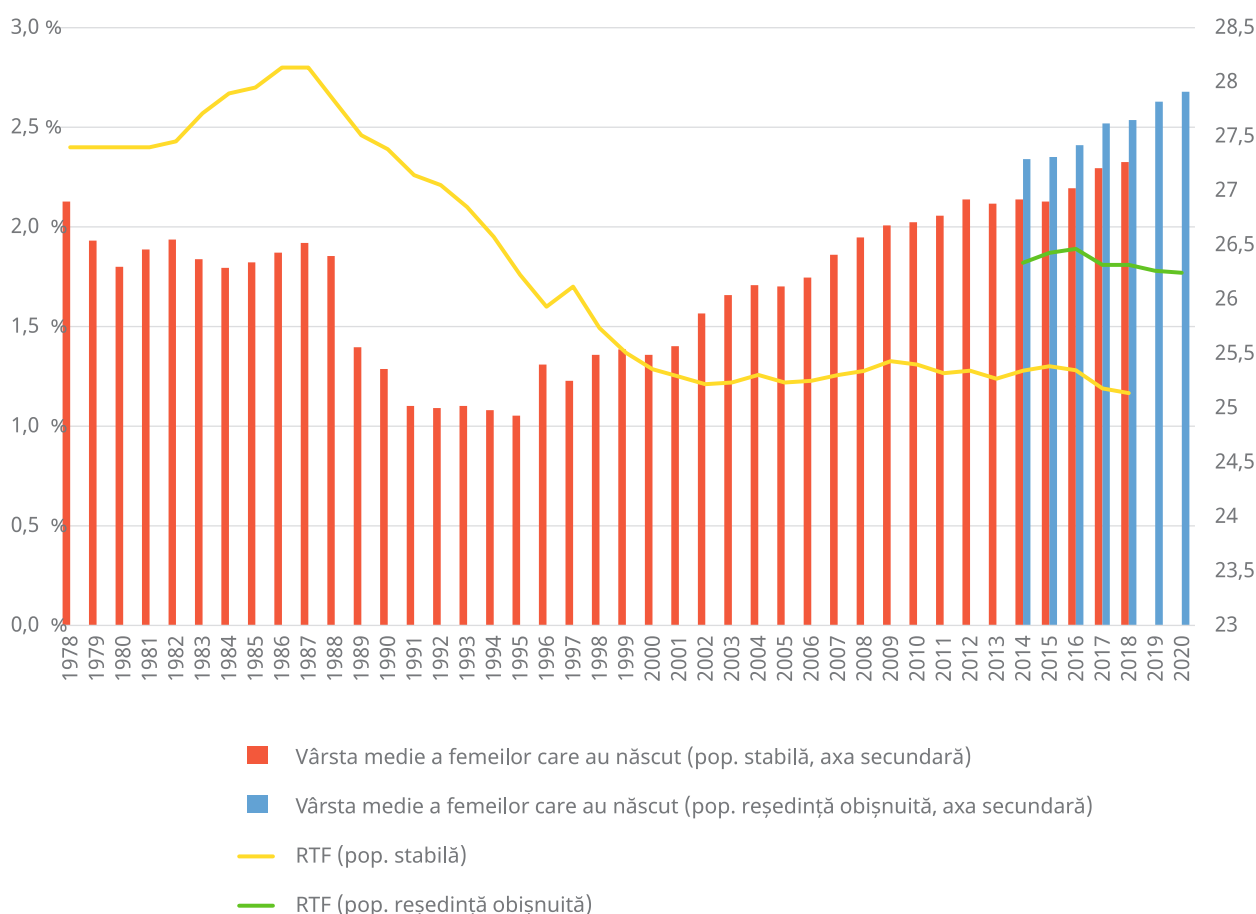
Figura 4. Piramidele populației Republicii Moldova pentru anii 2014, 2021

Sursa: BNS.

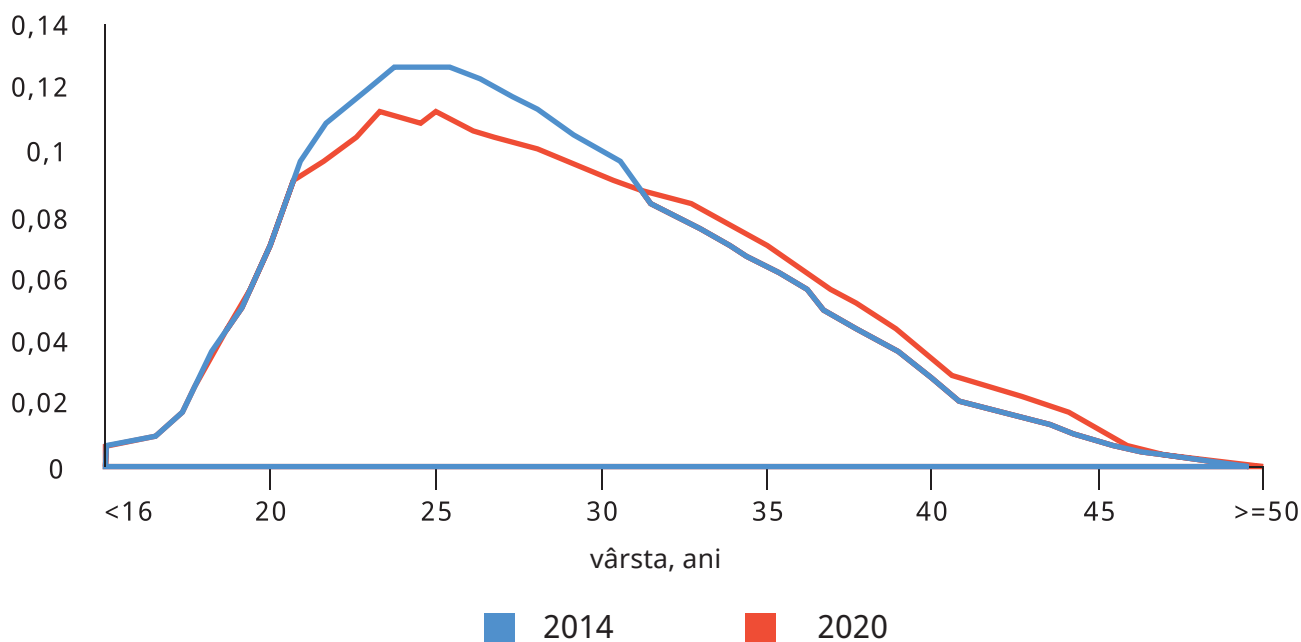
R. Moldova se află în mijlocul unei tranziții demografice, caracterizată parțial de scăderea ratei fertilității. Din cauza schimbării conceptelor și metodologiilor statistice, nu se pot face cu ușurință comparații în materie de fertilitate pe termen lung. Proiecțiile Centrului de Cercetare Demografică sugerează că RTF va rămâne același în următoarele două decenii. În același timp, indicatorii-cheie, recalculați pe baza conceptului de populație cu reședință obișnuită, pot sugera și o probabilă continuare a scăderii istorice a ratei totale de fertilitate și a vârstei medii materne în creștere (Figura 5). Având în vedere că vârsta maternă medie actuală se apropie de media de la sfârșitul anilor 1970 și cu un RTF semnificativ mai scăzut, este clar că se lungesc și intervalele de timp dintre nașteri. Analiza nașterilor după vârstă relevă o aplatizare și o deplasare pe dreapta a profilului natalității specifice vârstei în perioada 2014-2020 (Figura 6). Acest lucru sugerează că noile generații de femei care intră în perioada de fertilitate sunt susceptibile de a da naștere la mai puțini copii și este posibil ca nașterile să aibă loc puțin mai târziu în viața lor, comparativ cu generațiile anterioare.

Figura 5. Evoluția ratei totale a fertilității și a vârstei medii materne în perioada 1978-2019

Sursa: BNS

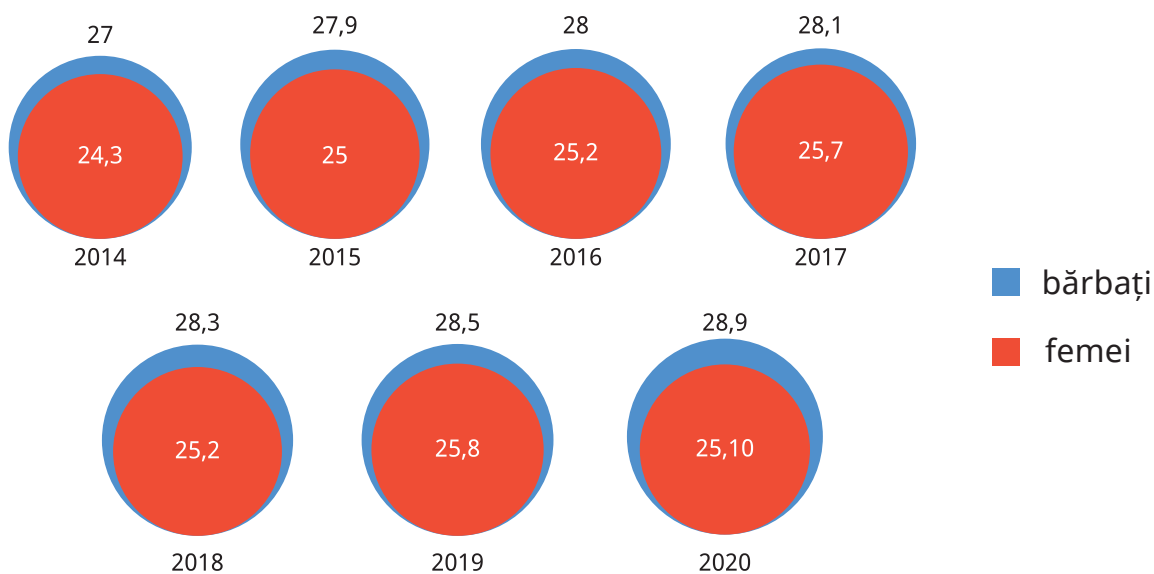
Figura 6. Rata de fertilitate specifică vârstei în anii 2014 și 2020

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor BNS

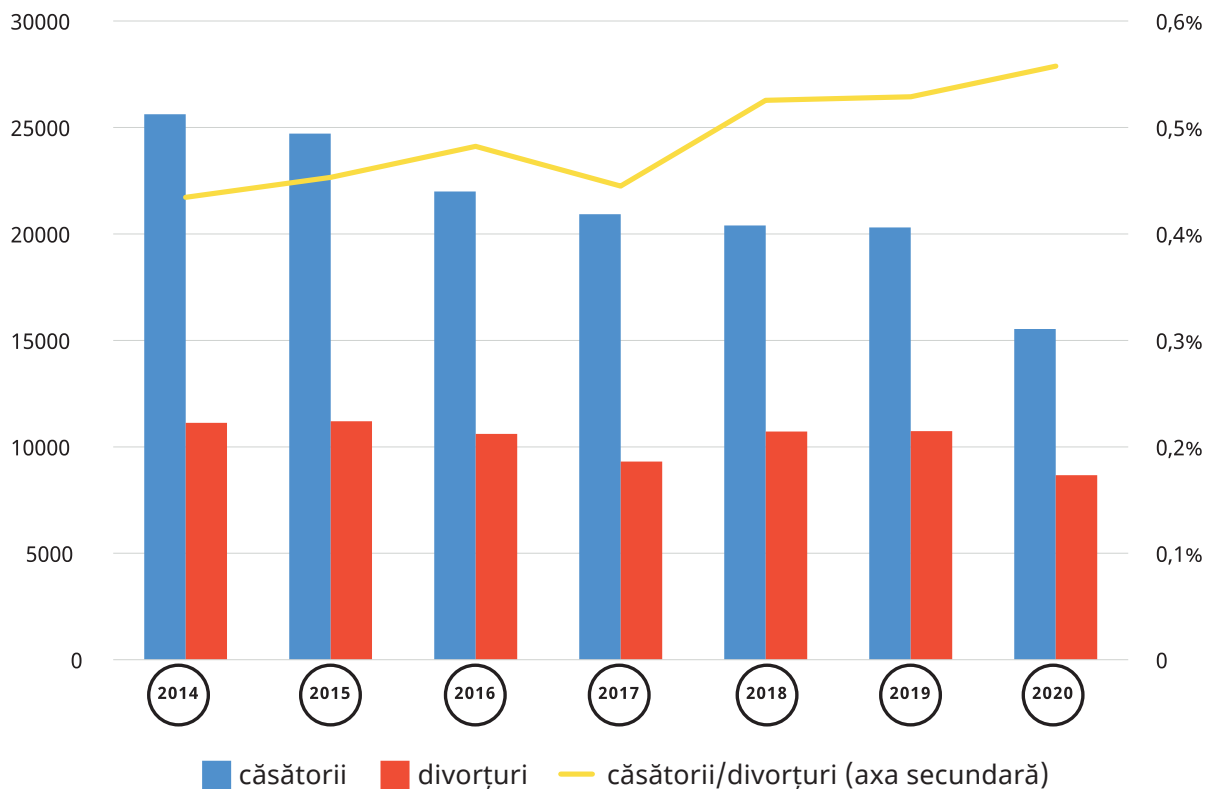
Modelele de formare a familiei se corelează cu schimbările de fertilitate. Modelul tradițional de familie în R. Moldova se schimbă rapid. În perioada 2014 - 2020, vârsta medie la prima căsătorie a crescut constant de la 24,5 ani la 25,7 ani pentru femei și de la 27,1 la 28,6 ani pentru bărbați (Figura 7). O pondere tot mai mare a soților divorțați este o altă tendință emergentă semnificativă (Figura 8), inclusiv în zonele rurale, care în trecut au avut rate substanțial mai scăzute de divorț. Având în vedere că puține nașteri în R. Moldova au loc în afara căsătoriei, mai puține femei per copil ar putea fi parțial atribuite formării ulterioare a familiei și ratelor crescute de divorț.

Figura 7. Vârsta medie la prima căsătorie, ani

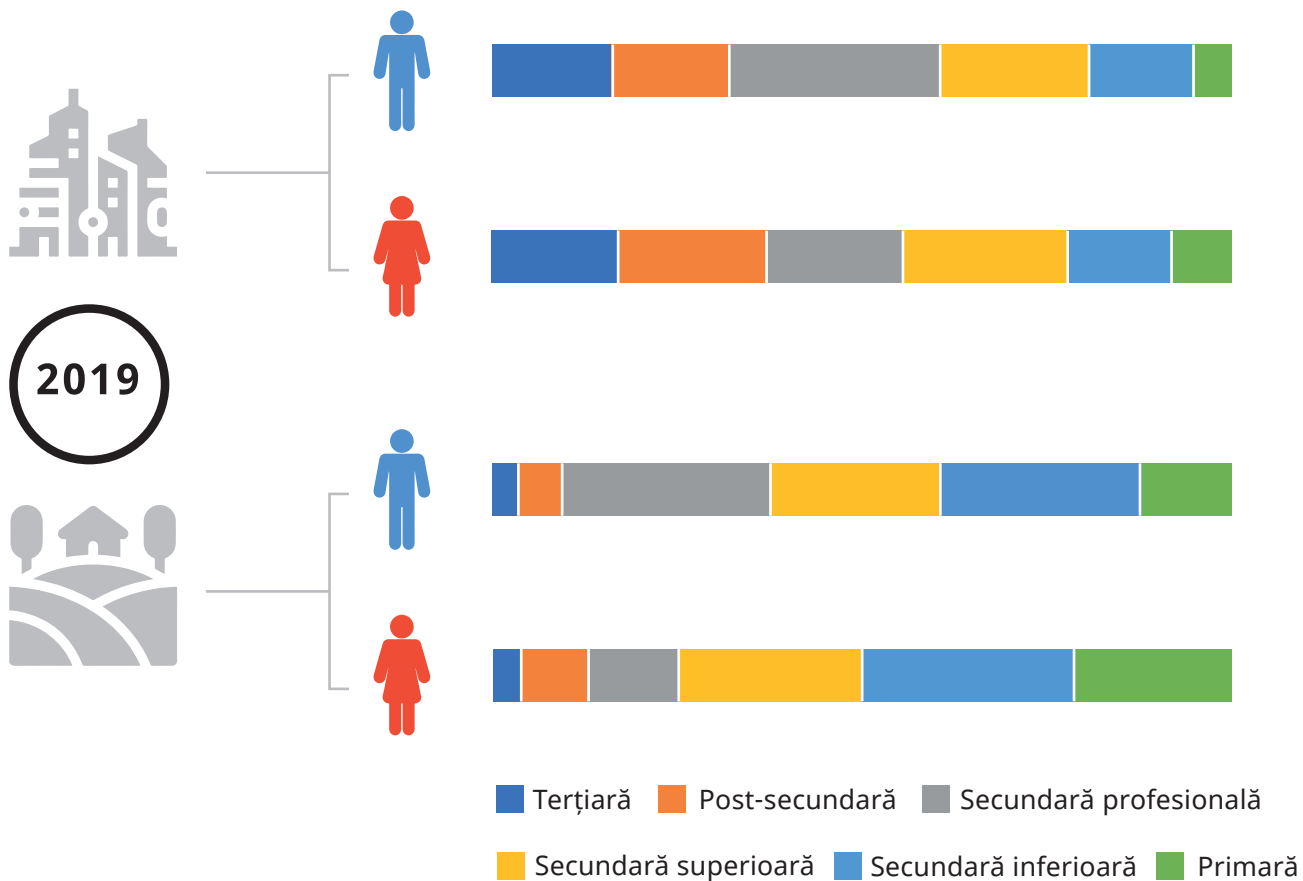
Sursa: calculele autorilor pe baza datelor BNS

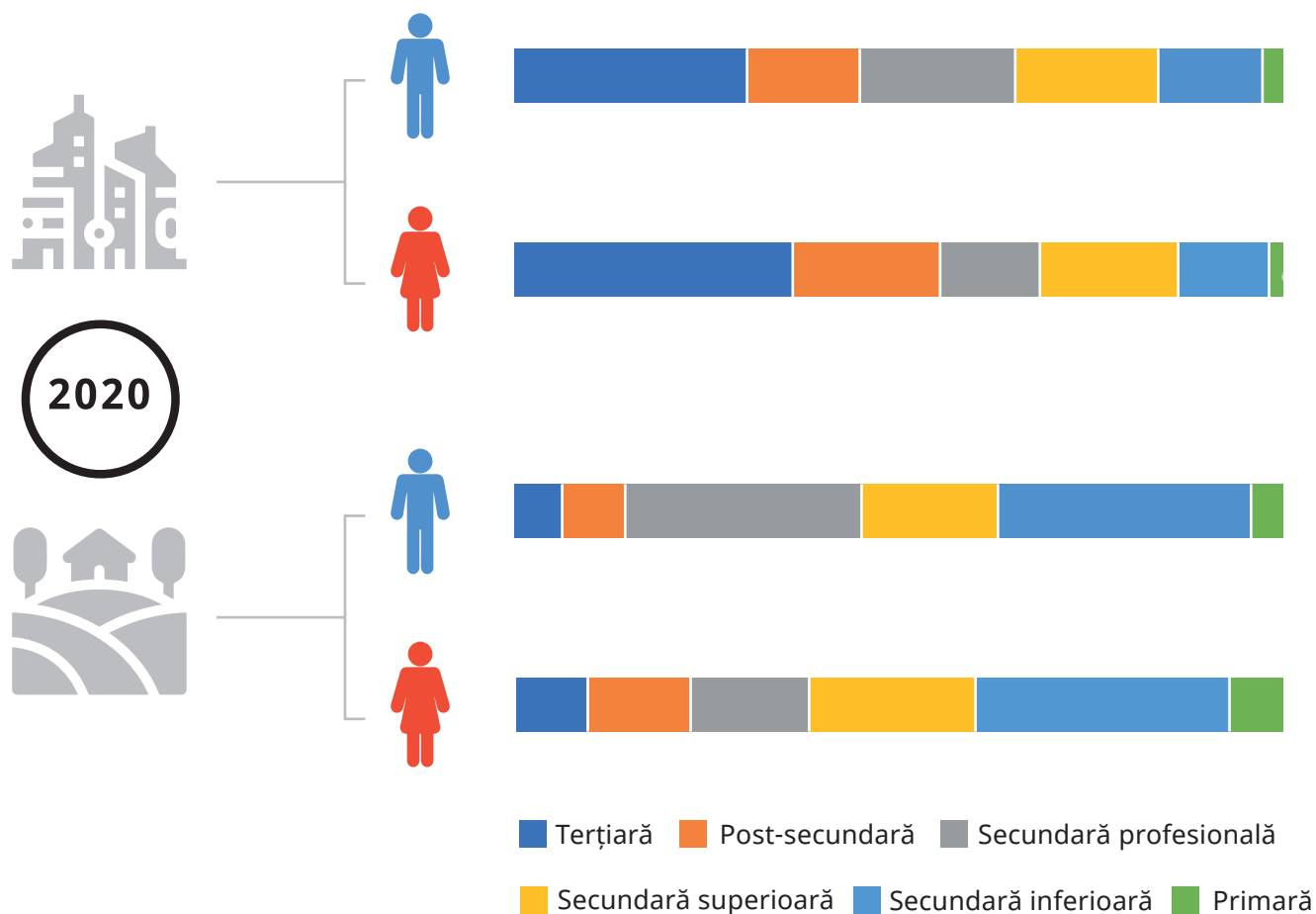
Figura 8. Numărul de căsătorii și divorțuri

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor BNS

Figura 9. Profilul educațional al populației cu vârsta de peste 15 ani pe an, zonă rezidențială și sex, procente

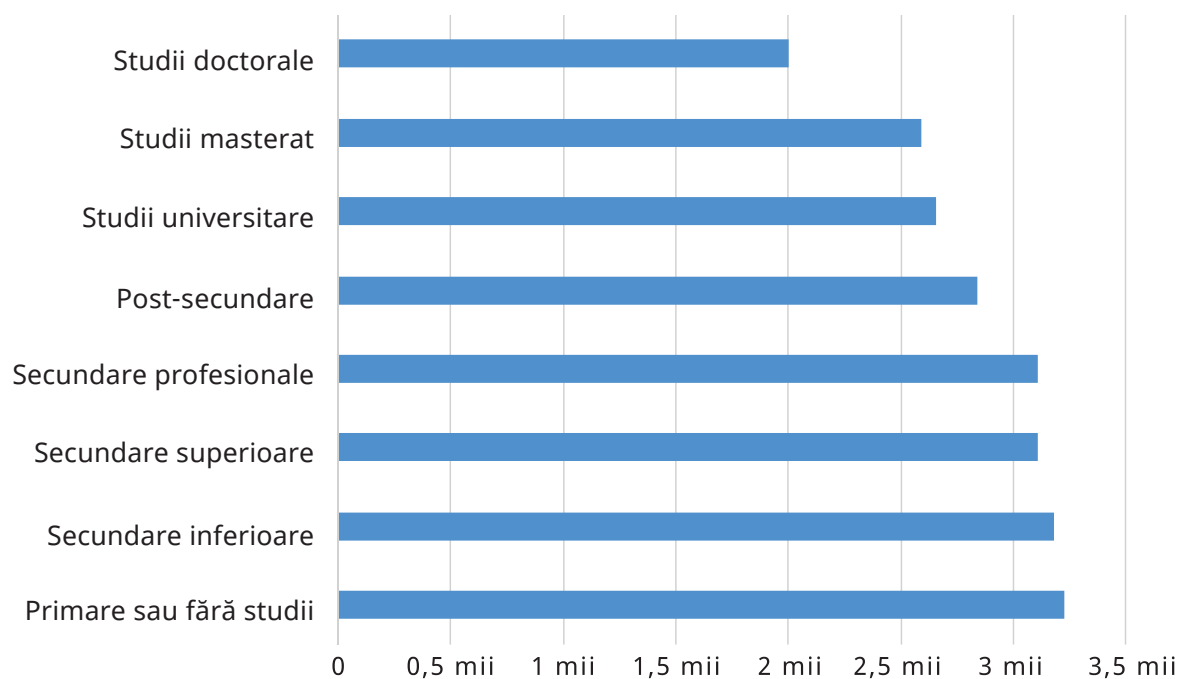

Sursele: BNS

Factorii economici puternici, de asemenea, pot explica parțial rata de fertilitate în scădere. În ultimele două decenii, mediul educațional al femeilor din Republica Moldova a avansat semnificativ (Figura 9). Reușita lor educațională este puțin mai mare decât cea a bărbaților. Ponderea în creștere a femeilor cu studii postliceale și terțiare este o indicație a capitalului uman îmbunătățit al femeilor și, probabil, a randamentului crescut al educației. Având în vedere acești factori, scăderea ratei fertilității ar trebui privită ca o schimbare destul de naturală. Deși există o diferență de remunerare persistentă (și probabil în creștere, după cum sugerează cifrele salariale de mai jos) în economia Republicii Moldova, salariul mediu a crescut semnificativ în ultimul deceniu, pentru ambele sexe. Salariul net al femeilor a crescut de la 205 dolari SUA / lună în anul 2011 la 353 dolari SUA/lună în 2020 (rată de creștere de 72 la sută), iar în cazul bărbaților, de la 232 dolari SUA la 413 dolari SUA (rată de creștere de 78 la sută). Împreună, capitalul uman îmbunătățit și salariul femeilor măresc costurile de oportunitate ale nașterii copiilor și, prin urmare, au impact asupra deciziilor femeilor în materie de reproducere. Datele SGG Moldova confirmă acest lucru, deoarece numărul de copii per femeie se corelează negativ cu nivelul de educație (Figura 10).

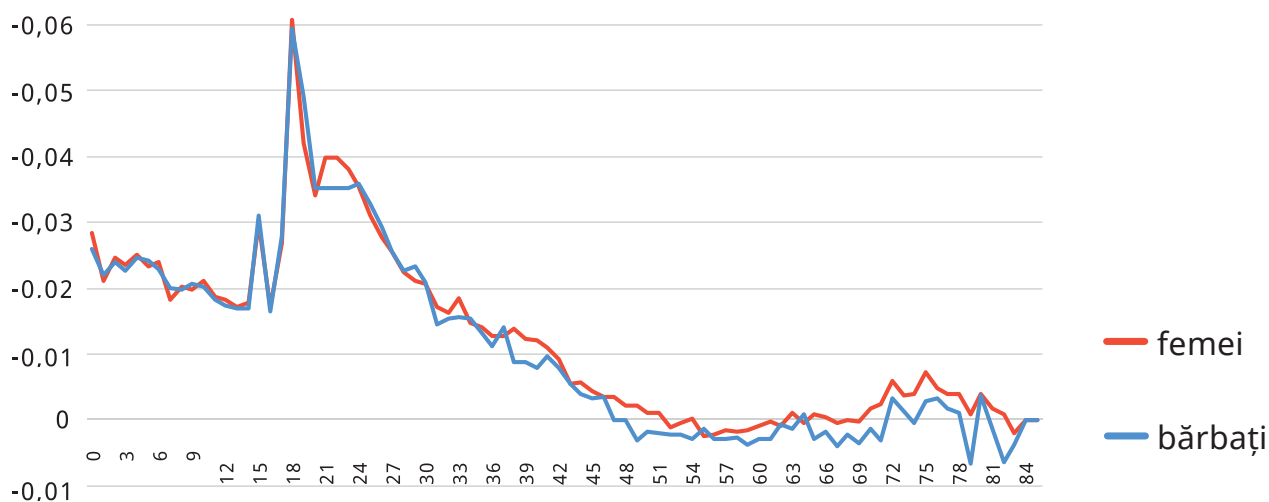
Figura 10. Numărul mediu de copii ai femeilor cu vârsta peste 30 de ani, în funcție de nivelul de educație atins

Sursa: calculele autorilor pe baza SGG Moldova

În cei 7 ani din perioada 2014-2020 femeile au manifestat tendințe ceva mai mari de a emigra definitiv comparativ cu bărbații, mai ales în cazul cohortelor mai tinere. Deși datele specifice vârstei privind emigrația lipsesc, datele demografice privind nașterile, decesele anuale și stocurile populației la sfârșitul perioadei permit o aproximare a numărului net de emigrare și a ratelor de emigrare (Figura 11). Grupa de vârstă 17- 27 de ani are cele mai mari rate de migrație netă aproximativă. În același timp, pentru cohortele mai în vârstă, cele peste 45 de ani, emigrația netă este ușor negativă, ceea ce înseamnă că numărul migranților pe termen lung care se întorc acasă este mai mare decât numărul migranților pe termen lung care părăsesc țara. Oamenii par să prefere să lucreze în străinătate în anii lor principali de obținere a câștigurilor economice și să revină acasă în apropierea vârstei de pensionare.

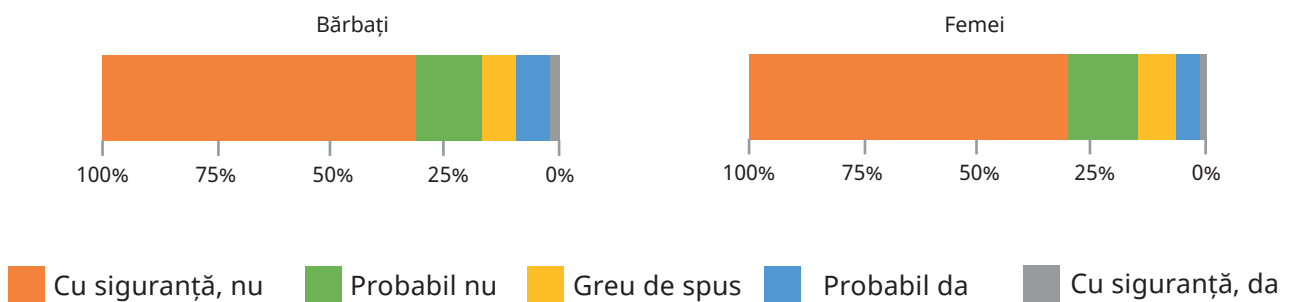
Figura11. Rata medie de migrație netă specifică vârstei pentru perioada 2014-2020

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor BNS

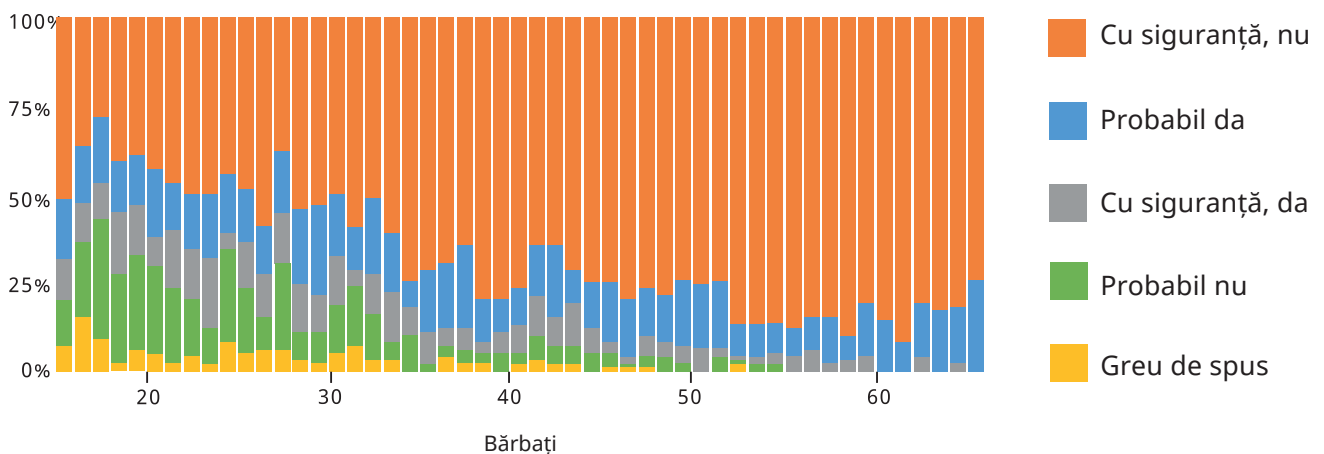
Dat fiind lipsa datelor statistice în rândul migranților permanenți, este dificil să se stabilească factorii de bază care conduc la decizia de a migra definitiv și modul în care aceștia pot diferi în funcție de sex, dar se pot folosi datele disponibile pentru a studia factorii intențiilor de a migra. Spre deosebire de datele privind migrația efectivă, datele privind **migrația intenționată** arată că femeile sunt mai puțin predispuse la migrare în comparație cu bărbații. Acest lucru poate sprijini ipoteza că fluxul mai puternic de femei observat în 2018-2019 poate fi mai degrabă un singur eveniment decât o schimbare permanentă. Potrivit datelor Sondajului Generații și Gen în R. Moldova (SGGM), peste două treimi dintre bărbații și femeile chestionați cu vârsta de peste 15 ani au declarat „cu siguranță” că nu au intenția de a migra în următorii 3 ani, iar câte 15% din fiecare sex – „probabil” să nu aibă o astfel de intenție (Figura 12). Dintre factorii convenționali, vârsta se remarcă imediat ca un predictor puternic al intenției de a migra, atât pentru bărbați, cât și pentru femei – cu cât persoana este mai tânără, cu atât mai puternică este intenția de a migra (Figura 13). Totuși, după cum se arată mai jos, atunci când se controlează factori suplimentari (cum ar fi zona de reședință, grupa de venit, prezența copiilor), vârsta rămâne un predictor important doar în cazul bărbaților.

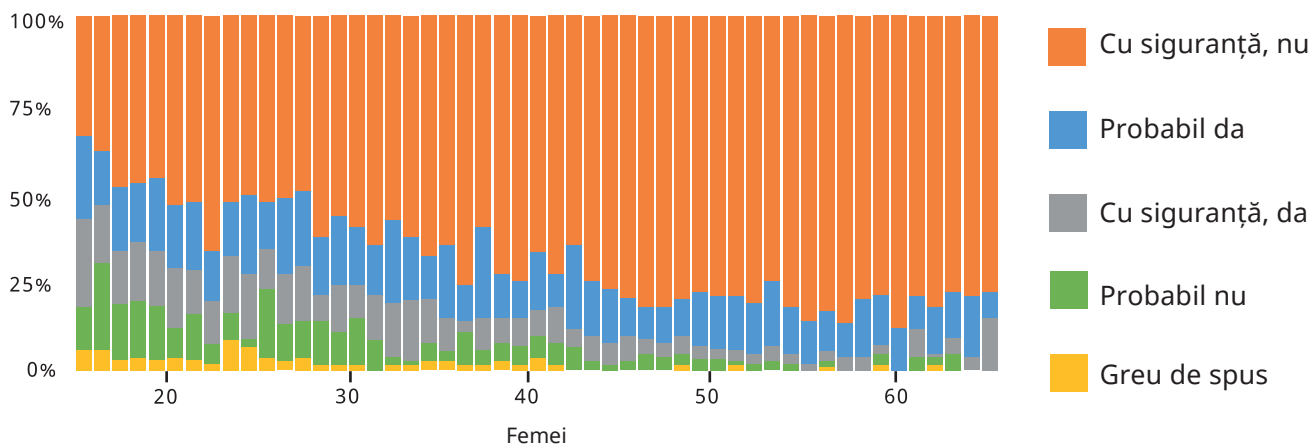
Figura 12. Distribuția răspunsurilor la întrebarea privind intenția de a migra în următorii 3 ani, după sex

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor SGG Moldova

Figura 13. Distribuția răspunsurilor la întrebarea privind intenția de a migra în următorii 3 ani, după sex și vârstă (barbati)

Sursa: calculele autorilor pe baza datelor SGG Moldova

Intenția de migrare mai scăzută a femeilor din Republica Moldova este confirmată de modele statistice care cuprind factori care probabil contribuie la intenția de a migra. Am folosit datele SGGM pentru a rula o serie de modele multivariate logistice binare care stabilesc probabilitatea ca o intenție pozitivă de migrare să fie dependentă de factori explicativi convenționali¹⁸. Întrucât sondajul SGGM nu a fost conceput pentru a colecta date despre factorii de migrație, o serie de factori explicativi, posibil puternici, nu au putut fi incluși¹⁹. Am făcut distincția între **planurile** de migrație și **dorințele** pentru migrație²⁰. Factorii considerați ca variabile independente sunt următorii: zona de reședință (rural versus urban), sex, vârstă, vârstă la pătrat, nivelul de studii (primar, secundar, terțiar), limba principală vorbită acasă (română/"moldovenească" versus rusă sau ucraineană versus altele), având copii sub 6 ani, fiind proprietar de locuință, având muncă plătită, partenerul având muncă plătită, gradul de satisfacție cu condițiile de viață oferite de propria casă, mărimea gospodăriei și clasa de venit²¹. Rezultatele regresii efectuate pentru toți respondenții sunt incluse în Tabelul 1.

Rezultatele din cele două regresii de mai sus arată un impact complex al genului asupra intenției de migrare. După cum se arată în Tabelul 1, a fi femeie descurajează semnificativ planurile de migrație în comparație cu a fi bărbat, dar diferențele nu sunt semnificative statistic când vine vorba de dorința de migrație. Prezența copiilor sub vârsta de 6 ani descurajează puternic planurile de migrație pentru toți potențialii migranți și descurajează puternic dorințele de migrație în cazul femeilor. Vârsta are o influență neliniară asupra intențiilor de migrare. A fi proprietar de locuință descurajează puternic planurile de migrație, în timp ce a fi mulțumit de propriile condiții de locuință reduce dorințele de migrație. Munca salariată proprie sau a partenerului nu are o influență semnificativă asupra intențiilor de migrare. În mod curios, nici educația

¹⁸ Modelele logistice sunt folosite în statistică și econometrie pentru a modela probabilitatea ca un anumit eveniment să aibă loc. Ele pot fi folosite atât pentru modelarea variabilelor binare (cum ar fi de a migra/a rămâne), cât și variabilele multinominale.

¹⁹ De exemplu, a avea experiență anterioară de migrație, a avea rude permanente în străinătate sau a trăi într-o comunitate cu mulți migranți și alte variabile relevante.

²⁰ Oamenii plănuiesc să migreze dacă răspund „Cu siguranță da” la întrebarea SGGM privind intenția de a migra în următorii 3 ani și doresc să migreze dacă dau răspunsul „Probabil da”.

²¹ Grupul de venit este măsurat de-a lungul a 6 clase, de la 1 („are dificultăți mari în a face față situației”) la 6 („face față situației foarte ușor”).

nu prezintă vreun efect semnificativ din punct de vedere statistic, deși în conformitate cu dovezile anecdotice din Moldova, ne-am aștepta ca cei cu niveluri de educație mai avansate să fie mai înclinați să migreze. În același timp, nivelul venitului este un predictor puternic al dorințelor de migrație: cu cât gospodăria este mai bună, cu atât mai slabă este înclinația de a migra. Zona rezidențială joacă, de asemenea, un rol în dorințele de migrație, oamenii care locuiesc în zonele urbane fiind mai dornici să migreze.

Tabelul 1. Intenții de migrare în următorii 3 ani: rezultate ale regresiiilor econometrice logistice pentru ambele sexe

Variabile independente	Variabilă dependentă			
	Planifică să migreze		Dorește să migreze	
	Estimare	Pr(> z)	Estimare	Pr(> z)
Constanta	-1.453	0.324	-0.079	0.915
Traiu în mediul urban	0.121	0.567	0.467***	0.000
Femeie	-0.569**	0.023	-0.025	0.862
Vârsta	0.036	0.445	0.013	0.590
Vârsta ²	-0.001**	0.021	-0.001***	0.005
Prezența studiilor secundare	-0.243	0.694	-0.319	0.326
Prezența studiilor terțiare	0.281	0.664	-0.134	0.696
Limba maternă română/„moldovenească”	0.034	0.974	-0.364	0.441
Limba maternă ucraineană sau rusă	0.764	0.470	-0.186	0.701
Căsătorit(ă)	-0.168	0.472	-0.083	0.532
Prezența copilului sub 6 ani	-0.905***	0.005	0.266	0.122
Proprietar(ă) de locuință	-0.457**	0.040	-0.008	0.952
Prezența unei munci plătite	-0.287	0.162	0.133	0.224
Partenerul are o muncă plătită	-0.033	0.868	-0.081	0.458
Gradul de satisfacție cu condițiile de trai	0.020	0.700	-0.043*	0.097
Numărul membrilor gospodăriei	-0.054	0.630	0.062	0.325
Nivelul veniturilor	-0.069	0.375	-0.085**	0.044
Femeie cu copil sub 6 ani	0.392	0.309	-0.649***	0.001
pseudoR2 McFadden index	0.113		0.138	

Notă: *** - coeficienți semnificativi la 1 la sută; ** - coeficienți semnificativi la 5 la sută; * - coeficienți semnificativi la 10 la sută.

Sursa: estimările autorilor.

Tendențele demografice observate nu sunt de bun augur pentru situația demografică pe termen lung. Centrul de Cercetări Demografice (CCD) și-a actualizat recent prognoza demografică pentru Republica Moldova pentru perioada până în 2040. Prognoza se bazează pe trei scenarii alternative care cuprind speranța de viață la naștere, rata migrației și rata totală de fertilitate. Scenariul „Jos” presupune o continuare a reducerii istorice a ratei totale de fertilitate (de la 1,82 în 2018 la 1,7 în 2040), o creștere modestă a speranței de viață la naștere și o înclinație la migrație în mare măsură neschimbată (-1 la sută până în 2040 comparativ cu -1,3 la sută în 2018, tabelul 2). Scenariul „Înalt” se bazează pe o creștere a ratei totale de fertilitate, astfel încât aceasta să crească la 2,1 copii per femeie de vârstă fertilă în 2040 și pe creșteri mai rapide ale speranței de viață pentru ambele sexe; acest scenariu presupune, de asemenea, că migrația netă se va opri până în 2040. Scenariul „Mediu” este unul intermediar. În conformitate cu ipotezele CCD, scenariul „Înalt” și „Mediu” prevăd, de asemenea, o creștere mai rapidă a speranței de viață la naștere pentru bărbați decât pentru femei.

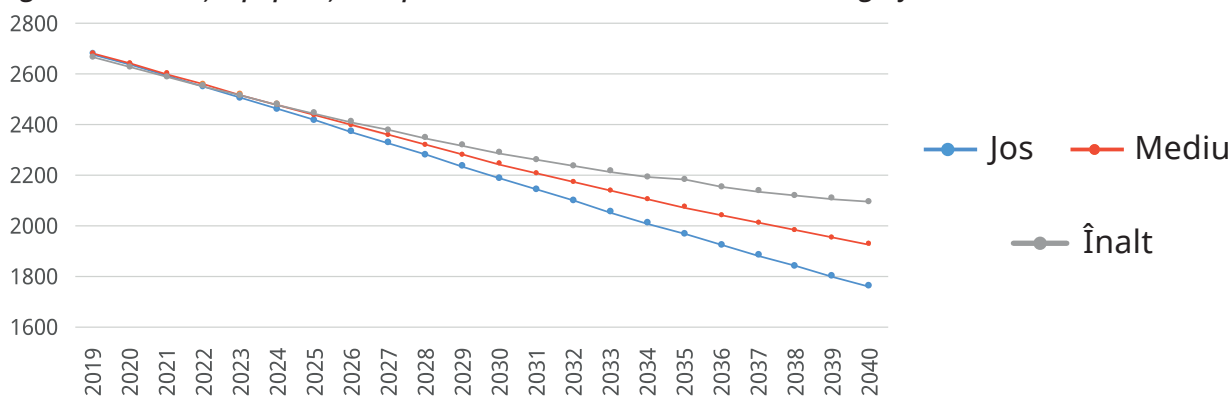
Tabelul 2. Scenarii de prognoză demografică pentru 2018-2040

Scenariu	Anii	Speranța de viață femei	Speranța de viață bărbați	Rata globală de migrație netă, %	RTF (copii per femeie aflată la vârsta fertilă)
S1-jos	2018	75.0	66.3	-1.30	1.82
	2040	77.2	68.5	-1.00	1.70
S1-mediu	2018	75.0	66.3	-1.30	1.82
	2040	79.4	71.8	-0.50	1.90
S1-înalt	2018	75.0	66.3	-1.30	1.82
	2040	81.6	74.0	0.00	2.10

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice

În toate cele trei scenarii, populația cu reședință obișnuită în R. Moldova urmează să scadă, deși într-un ritm diferit (Figura 14). În scenariul „Jos”, populația cu reședință obișnuită va ajunge la 1,754 milioane până în 2040, ceea ce echivalează cu o scădere de 34,5% față de anul 2018. În scenariul „Mediu”, populația preconizată cu reședință obișnuită până în 2040 este de 1,924 milioane (-28,2%). Scenariul „Înalt” prezintă cea mai lentă rată de declin (21,5%), cu un număr de populație puțin peste 2 milioane în 2040. În toate cele trei cazuri, rata migrației este un factor critic care influențează dinamica populației și traiectoria altor parametri demografici (cum ar fi nașterile și decesele).

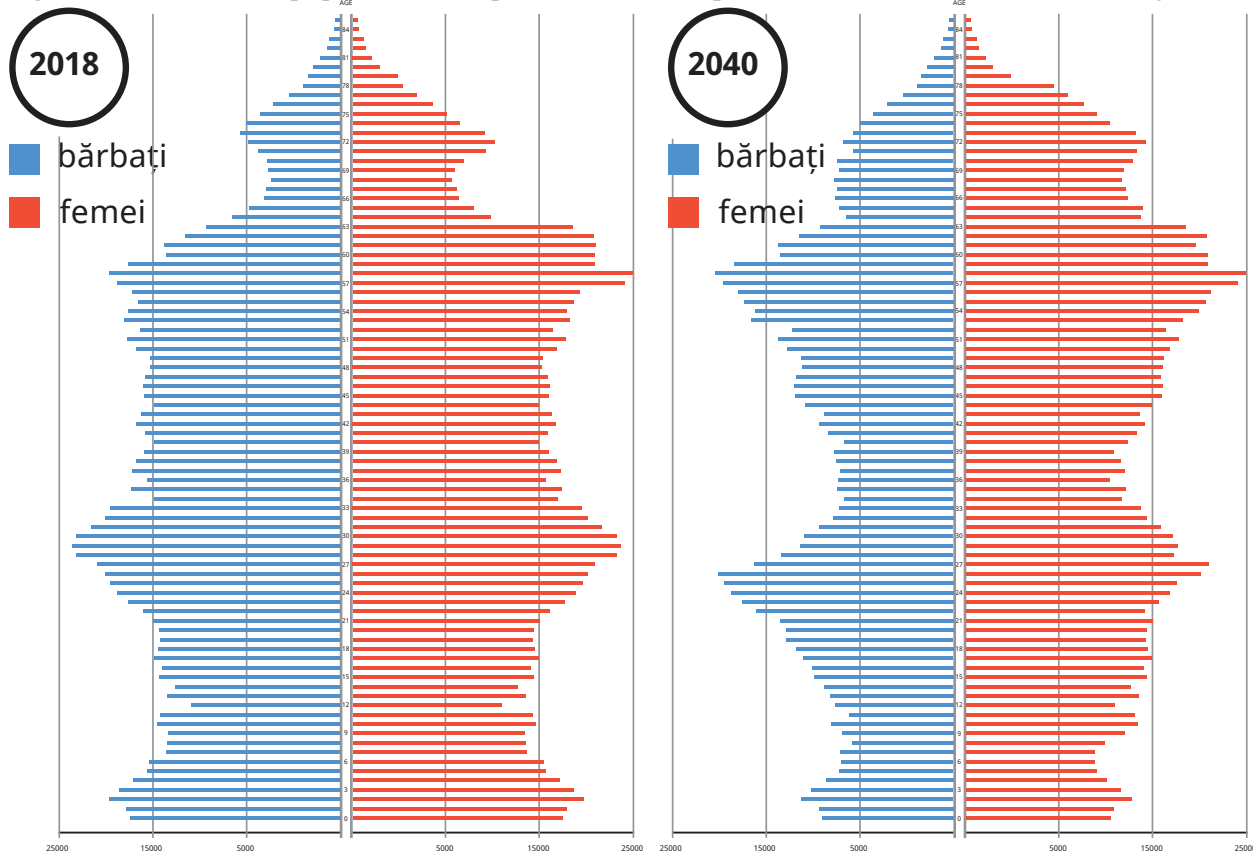
Figura 14. Proiecția populației Republicii Moldova în trei scenarii demografice

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, 2021

Pe lângă modificările cifrelor absolute, fiecare scenariu demografic prevede schimbări structurale semnificative. Structura de vârstă inițială actuală creează o inerție care determină rezultatul demografic pe termen lung. Combinația dintre structura actuală, rata totală de fertilitate estimată și migrația este probabil să provoace o îmbătrânire continuă. În 2040, piramida populației se va întoarce cu susul în jos, generațiile de peste 50 de ani reprezentând aproximativ jumătate din populația totală, iar vârsta medie mergând de la 37,3 ani în 2018 la 47,3 ani în 2040 (Figura 15). Estimările noastre sugerează că vârsta medie a femeilor va ajunge la 45,1 ani în 2040, iar cea a bărbaților – la 41,5 ani. Este destul de clar că în toate cele trei cazuri va exista un dezechilibru puternic de gen la vârste înaintate, ceea ce se va solda cu un număr foarte mare de gospodării cu o singură persoană de sex feminin.

Figura 15. Piramidele populației în Republica Moldova pentru anii 2018 și 2040 Scenariul „Jos”

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, 2021

Proiecțiile demografice prevăd, de asemenea, o scădere a populației cele mai active din punct de vedere economic, în vârstă de 20-64 de ani. În 2019 numărul acesteia a fost de circa 1,66 milioane, iar pentru 2040 numărul prognozat este puțin mai mare de 1,0 milioane în scenariul „Jos”. Ca pondere din populația totală, populația din segmentul 20-64 de ani nu va scădea semnificativ – de la 62% la 58%, dar sunt așteptate schimbări semnificative în cadrul segmentului. Până în 2040, ponderea grupului 20-34 de ani este de așteptat să scadă de la 33,9 la sută la 28,9 la sută, ponderea celor cu vârste cuprinse între 35-49 de ani de la 32,5 la sută la 24,8 la sută, iar cei cu vârsta între 50-64 de ani își vor vedea ponderea urcând de la 33,6 la sută la 46,3 la sută.

Rata constantă de emigrare a populației tinere este factorul-cheie din spatele acestei perspective demografice. Doar o îmbunătățire semnificativă a condițiilor economice și sociale interne, care modifică apetitul pentru migrație, poate remedia perspectivele demografice sumbre pe termen lung și poate încetini rata de îmbătrânire a populației. Însă chiar și în acest scenariu optimist îmbătrânirea populației va continua odată cu tranziția demografică a ratelor de fertilitate mai scăzute și a speranței de viață crescute atât pentru bărbați, cât și pentru femei.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Sunt necesare motivații economice mai puternice pentru a reduce migrația până la niveluri care ar stabiliza cel puțin procesele demografice, dacă nu le-ar inversa. Creșterea economică în favoarea săracilor, care creează locuri de muncă, este necesară pentru a reduce motivațiile pentru migrație, dar aceasta poate să nu fie suficientă. Chiar dacă salariile interne cresc într-un ritm economic sustenabil în următorul deceniu, va rămâne o diferență salarială considerabilă cu salariile externe. Pe lângă locuri de muncă mai decente și salarii mai bune, familiile tinere au nevoie de sprijin financiar pentru dobândirea propriei locuințe și pentru îmbunătățirea condițiilor de trai. Un astfel de sprijin poate veni direct din partea guvernului (subvenții, prime de dobândă, programe de construcții cu finanțare publică etc.), precum și indirect prin programe menite să accelereze dezvoltarea sectorului financiar, să consolideze educația și educația financiară, precum și prin politici macroeconomice mai previzibile și mai eficiente care conduc la scăderea ratelor dobânzilor pe termen lung.

2. Perspectivele demografice vor necesita un nou cadru de politică centrat pe egalitatea de gen. Pentru a avea succes, un nou cadru de politică va trebui: (i) să mărească speranța de viață – această prioritate va fi foarte provocator de abordat fără considerații adecvate de gen (după cum se va indica în secțiunea Sănătate) și (ii) să crească ciclul de viață productiv al bărbaților și femeilor din R. Moldova – foarte greu de realizat fără a obține progrese în ceea ce privește mai multă flexibilitate și opțiuni în legătură cu echilibrul dintre muncă și viață.

II. DOTĂRI (EDUCAȚIE)

Inegalitățile de gen în educație sunt determinate de atitudinile și stereotipurile de gen. După cum ar argumenta această secțiune, în primii ani nu se observă diferențe semnificative în ceea ce privește educația între fete și băieți, nici în ceea ce privește participarea acestora la procesul de învățământ, nici în ceea ce privește performanța în studii. O analiză a rezultatelor fetelor și băieților la gimnaziu pentru - literatură, matematică și știință - nu a evidențiat diferențe considerabile de gen.²² Decalajele se observă începând cu anii de liceu și se amplifică la nivelurile superioare ale ciclului de învățământ, în special în ceea ce privește domeniul de studiu ales. Se poate presupune că decalajele de gen în educație sunt parțial influențate de percepțiile societății cu privire la domeniul educației și muncii al femeilor și bărbaților și al rolului principal în societate (bărbații sunt încă văzuți ca aducători de venit, iar femeile ca fiind responsabile pentru gospodărie și copii)²³. Deși în ultimii ani s-au înregistrat unele tendințe pozitive în depășirea unor stereotipuri privind sectoarele de angajare pentru femei și bărbați²⁴, progresul este departe de a se fi încheiat. De exemplu, ocupațiile sunt încă considerate a fi „de obicei masculinizate” și altele – „de obicei feminizate”, influențând, într-o oarecare măsură, selectarea domeniilor de studiu și contribuind la perpetuarea segregării ocupaționale bazată pe gen pe piața muncii.²⁵

În R. Moldova educația este caracterizată de inegalități semnificative de gen. În baza Indexului Egalității de Gen 2021 pentru R. Moldova²⁶, instrument ce evaluează nivelul egalității de gen în R. Moldova pe o scară de la 0 (fără egalitate) la 100 (egalitate perfectă), se poate observa că nivelul de egalitate pentru educație este aproape jumătate din polii de egalitate/inegalitate. Tendința din ultimii 10 ani nu prezintă o îmbunătățire semnificativă în acest context, dimpotrivă, prezintă o ușoară scădere a scorului. Evaluarea unor indicatori precum ponderea studenților din domeniile STEM sau disciplinele din domeniile umaniste, ponderea studenților în programele de învățământ superior, ponderea absolvenților instituțiilor de învățământ secundar profesional și ponderea persoanelor cu vârsta cuprinsă între 25-64 de ani care au niveluri mai înalte de educație, pot ajuta la înțelegerea principalelor motive ale acestei inegalități.

²² <https://progen.md/nota-analitica-trei-solutii-pentru-egalitatea-de-gen-in-educatie/>

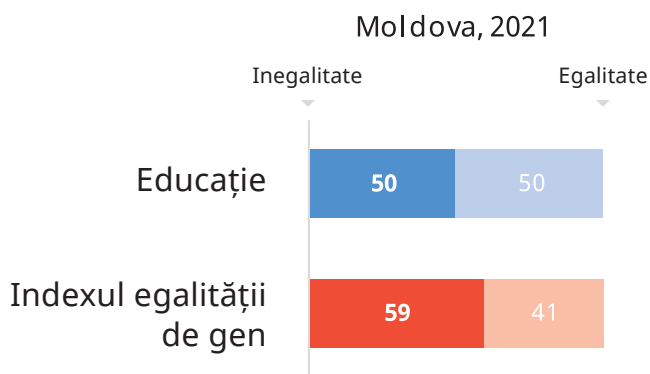
²³ <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/03/INDEXUL-EGALITATII-DE-GEN-2021-1.pdf> (capitolul Percepții și stereotipuri, și Anexa 1).

²⁴ *Ibidem*

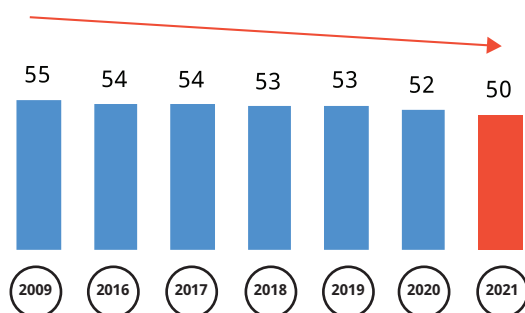
²⁵ https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_editia_2021.pdf - Educația în Republica Moldova, raport 2021

²⁶ <https://progen.md/indexul-egalitatii-de-gen-2021-care-este-nivelul-de-egalitate-dintre-femei-si-barbati-in-moldova/>

Figura 16. Indexul Egalității de Gen în Moldova și Indexul Egalității de Gen pentru aria Educația, puncte

Indexul egalității de gen pentru aria EDUCAȚIA

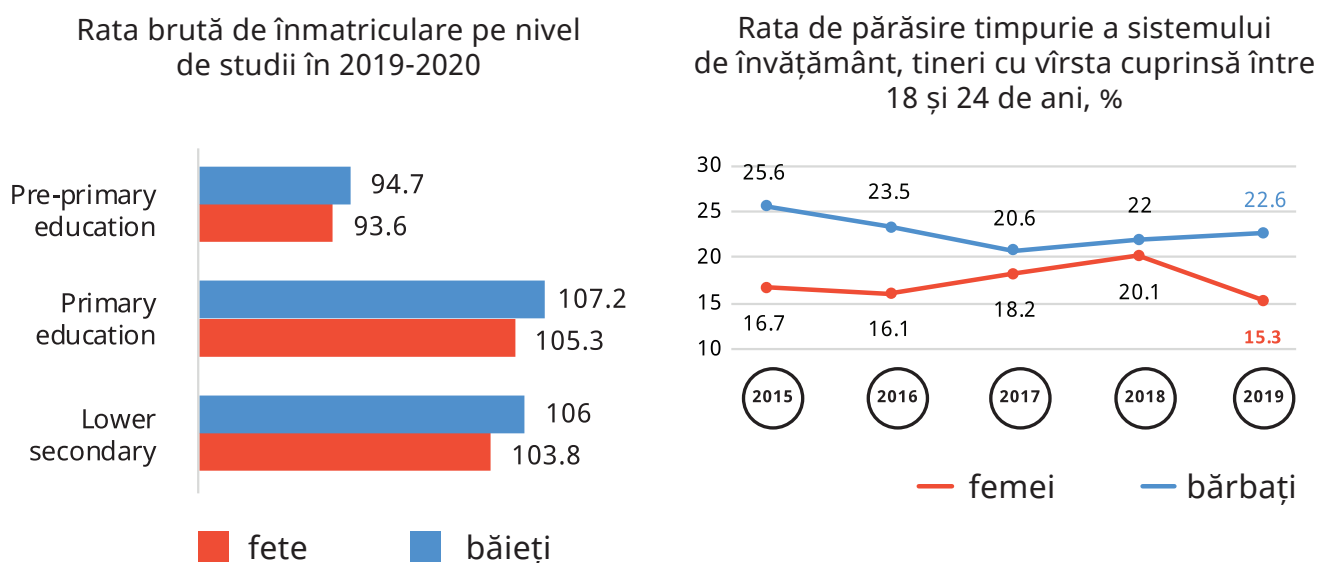

Sursa: Calculele CPD

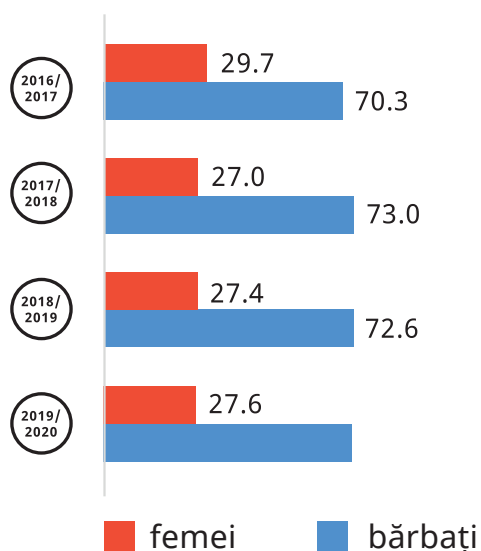
Băieții sunt mai predispuși să întrerupă mai devreme studiile. Datele BNS privind nivelul băieților și fetelor înscriși în învățământ, indiferent de nivelul de studii (preșcolar, primar sau secundar inferior), nu relevă inegalități semnificative de gen (Figura 17). Principalele inegalități încep să fie evidente în rândul băieților și fetelor începând cu următoarele niveluri de educație, băieții fiind mai predispuși să întrerupă mai devreme procesul educațional. În 2019, procentul bărbaților cu vârsta cuprinsă între 18-24 de ani care au părăsit studiile a fost de 22,6% față de 15,3% femei. Evaluarea datelor din ultimii ani nu arată o tendință clară în acest sens. De exemplu, în perioada 2014-2017, mai puțini băieți au părăsit școala timpuriu, dar în următorii ani tendința s-a inversat.

Rolurile de gen și stereotipurile influențează modul în care băieții și fetele se educă. Având în vedere unele "norme" sociale care sunt încă perpetuate în rândul populației, majoritatea oamenilor consideră că bărbații au datoria să aducă venitul în familie. Pe baza Indexului Egalității de Gen pentru R. Moldova, în 2021, aproape 62% dintre oameni consideră că este mai mult de datoria bărbaților să aducă bani în casă, bărbații fiind mai stereotipați în acest sens (68,6% față de 55,7% femei). Astfel, nu este exclus faptul că, băieții au o predispunere mai mare de a renunța la studii superioare în favoarea oportunităților de a câștiga bani (vezi Figura 16). Pe de altă parte, se așteaptă ca fetele să acorde prioritate vieții de familie și, astfel, să pledeze pentru opțiuni de carieră care să le permită să îmbine mai ușor viața profesională cu viața de familie. După cum se reflectă în graficele de mai jos, mai mulți băieți decid să absolvească o instituție de învățământ profesional tehnic secundar - 72,4% față de 27,6% fete.

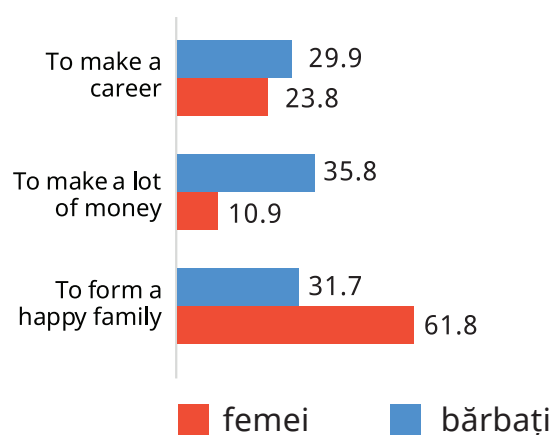
Figura 17. Diferențele de gen între tinerii înscriși la studii și obiectivul principal în viață

Rata persoanelor în învățământul secundar profesional-tehnic, %

Scopul principal în viață, tineri 15-29 de ani (2015) %

Sursa: BNS, 2015 și 2016 - 2020

Având în vedere Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova, elaborate de Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor (CEDAW),²⁷ existența stereotipurilor discriminatorii de gen în programele școlare și manualele școlare determină perpetuarea stereotipurilor de gen cu privire la responsabilitățile femeilor și bărbaților în societate. De exemplu, în 2017, un ONG din R. Moldova a evaluat 18 materiale școlare și a conchis că majoritatea dintre ele perpetuează încă unele norme patriarhale privind rolurile de gen prin imagini și exemple de exerciții.²⁸

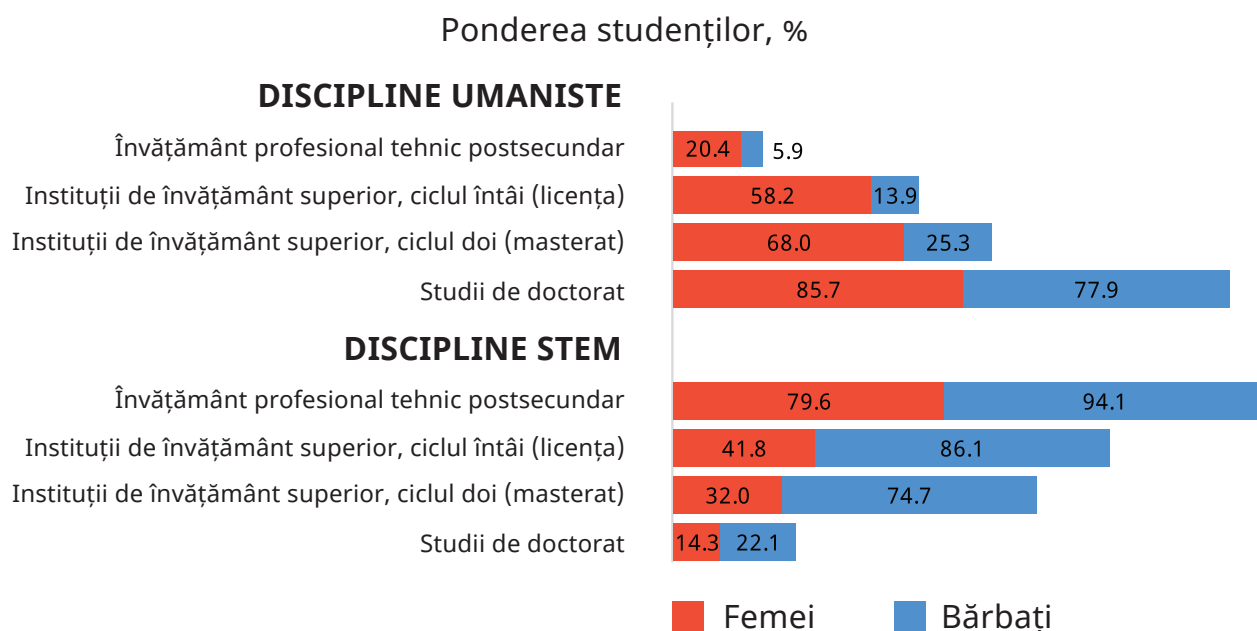
²⁷ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fMDA%2fCO%2f6&Lang=en (punctul 20, c)

²⁸ <http://suntparinte.md/manualele-scolare-contemporane-femeia-la-cratita-si-langa-copii-barbatul-adorator-de-venit/>

Există o segregare semnificativă de gen la aproape toate nivelurile de învățământ postsecundar. Inegalitatea de gen în alegerea opțiunilor pentru continuarea învățământului superior este determinată, în mare parte, de rolurile de gen. Astfel, băieții tind să aleagă mai mult specialități din domeniile STEM (precum matematica, IT, ingineria, producția, construcția etc.), care sunt de obicei mai bine plătite, iar fetele optează pentru specialități din domenii umaniste (arte, științe sociale, jurnalism și informație etc.). Această segregare de gen este specifică tuturor programelor de învățământ de nivel superior (învățământul profesional, superior și doctorat - vezi figura 18).

Comitetul CEDAW și-a evidențiat preocuparea în acest sens. Comitetul salută eforturile depuse de statul parte pentru a promova accesul egal al fetelor și al băieților la educație, cum ar fi adoptarea Codului educației în 2014 și implementarea inițiativei Girls Go IT din 2015. Cu toate acestea, Comitetul este preocupat de lipsa diverselor opțiuni educaționale pentru femei și fete și nivelul redus de înrolare al acestora în discipline din domeniul STEM, precum și în construcții și în domeniul juridic. De asemenea, Comitetul vine cu câteva recomandări în acest sens. Reamintind recomandarea sa generală nr. 36 (2017) privind dreptul fetelor și femeilor la educație, precum și ținta 4.5 din Obiectivele de dezvoltare durabilă, Comitetul recomandă statului să continue încurajarea femeile și fetele să aleagă domenii netradiționale de studii și cariere, inclusiv știință, tehnologie, inginerie, matematică, tehnologia informației și drept, și eliminarea stereotipurilor tradiționale în rândul femeilor și fetelor și al familiilor acestora, care le pot descuraja să se înmatriculeze în astfel de domenii de studiu.

Figura 18. Segregarea de gen în funcție de domeniu și nivel de educație, %

Sursa: Calcule pe baza datelor BNS pentru 2020/2021

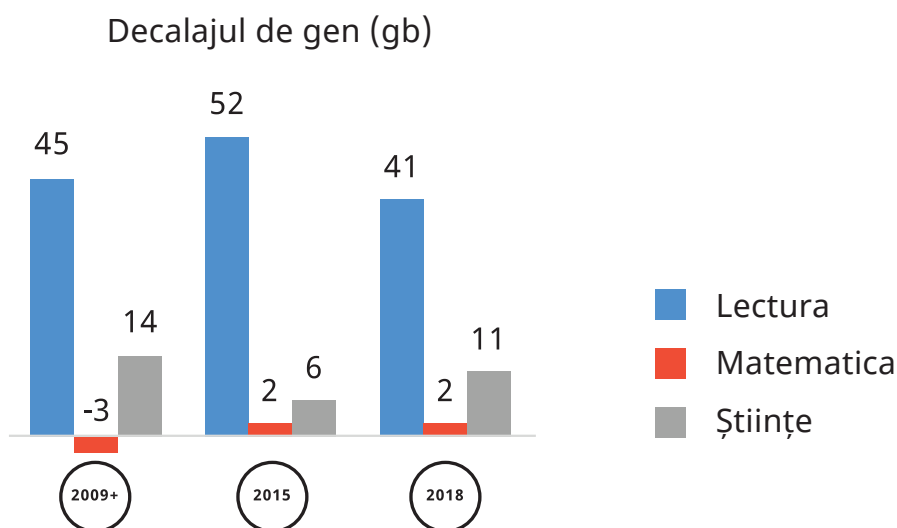
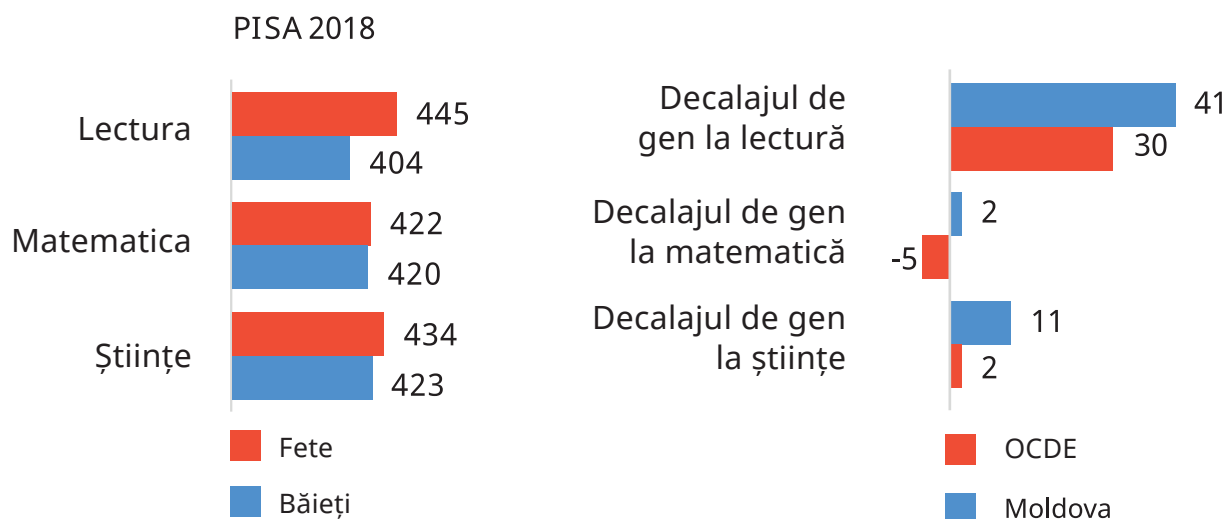
²⁹ Conform ISCED F2013 câmpurile 05 - 07

³⁰ Conform ISCED F 2013 câmpurile 02 - 03

³¹ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fMDA%2fCO%2f6&Lang=en

Segregarea de gen în educație nu este determinată de elemente obiective, ci de perpetuarea percepțiilor perimate cu privire la rolurile de gen în societate. Rezultatele PISA 2018 evidențiază o diferență de gen destul de pronunțată în lectură și științe, fetele având o performanță considerabil mai bună decât băieții la ambele discipline. De menționat că, în comparație cu mediile OECD, Moldova înregistrează decalaje de gen mai pronunțate, cu excepția cazului la matematică (figura 19). Totodată, dinamica rezultatelor relevă că, în pofida faptului că băieții au început să se descurce mai bine la citire, inegalitatea încă persistă și este destul de semnificativă (mai exact, 41 de puncte). În pofida faptului că, fetele au un nivel similar de performanță la matematică comparativ cu băieții, doar 1% dintre ele doresc să-și continue studiile în domeniul TIC, iar fiecare a cincea se așteaptă să lucreze în profesii legate de sănătate (comparativ cu circa 1 din 10 în cazul băieților).

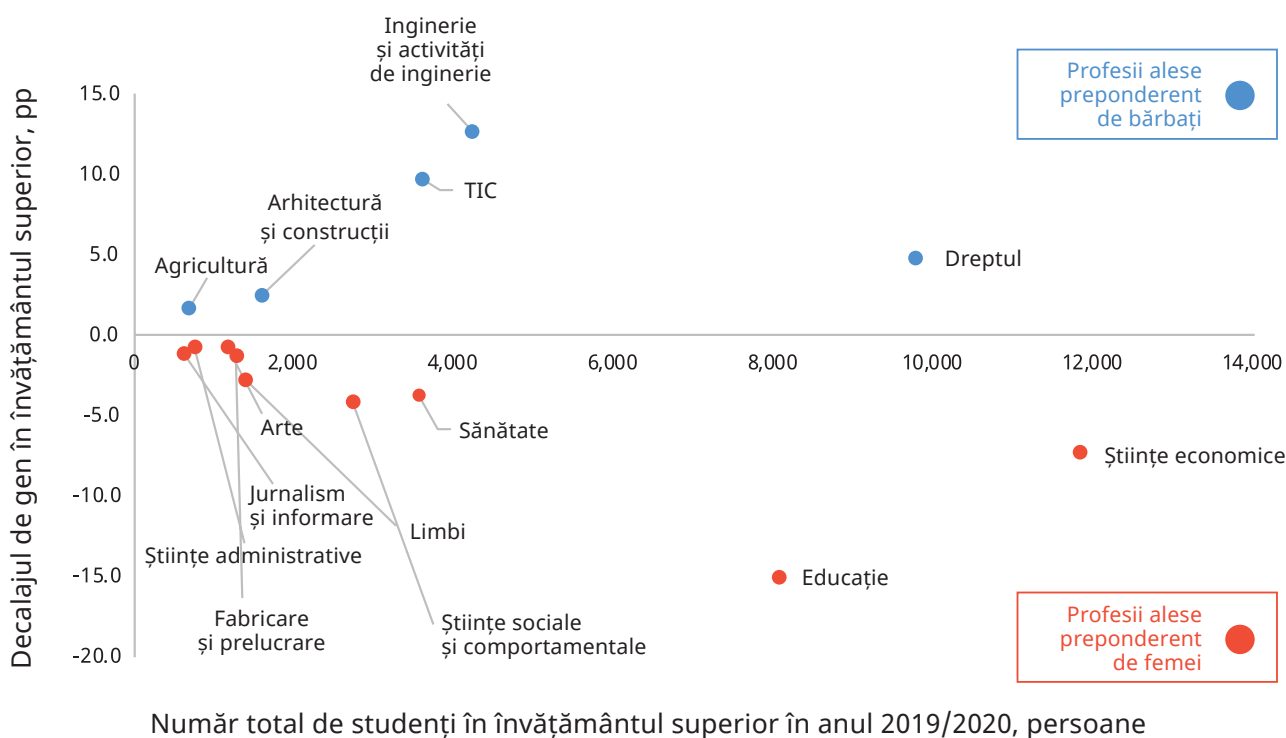
Figura 19. Decalajele în rezultatele băieților și fetelor la disciplinele studiate, puncte

Sursa: OECD, PISA 2018

Alegerea ocupațională ulterioară reflectă o continuare a modelului bazat pe stereotipuri de gen. Femeile aleg domenii considerate a fi „de obicei mai feminizate”, iar bărbații – pe cele „de obicei mai masculinizate”. Figura de mai jos reflectă cartografierea domeniilor de învățământ superior în conformitate cu numărul total de studenți înmatriculați și decalajul de gen înregistrat în fiecare domeniu de educație evaluat. În acest sens, se poate presupune că segregarea se bazează pe unele percepții stereotipizate. Cele mai mari diferențe de gen se înregistrează în domenii precum educație (15 pp), inginerie (12,7 pp) și TIC (9,7 pp). Femeile sunt suprareprezentate în educație și subreprezentate în inginerie și TIC, alcătuind mai puțin de 5% din totalul femeilor înmatriculate în învățământul superior. Se știe că TIC este un domeniu în care salariile sunt mult mai mari decât în alte profesii, așa că se poate menționa că, băieții pot fi mai dornici să aleagă aceste profesii mai bine plătite, având în vedere rolul „prestabilit” pe care îl au - de principali aducători de venituri pentru familie.

Figura 20. Numărul studenților și decalajele de gen în învățământul superior, pp

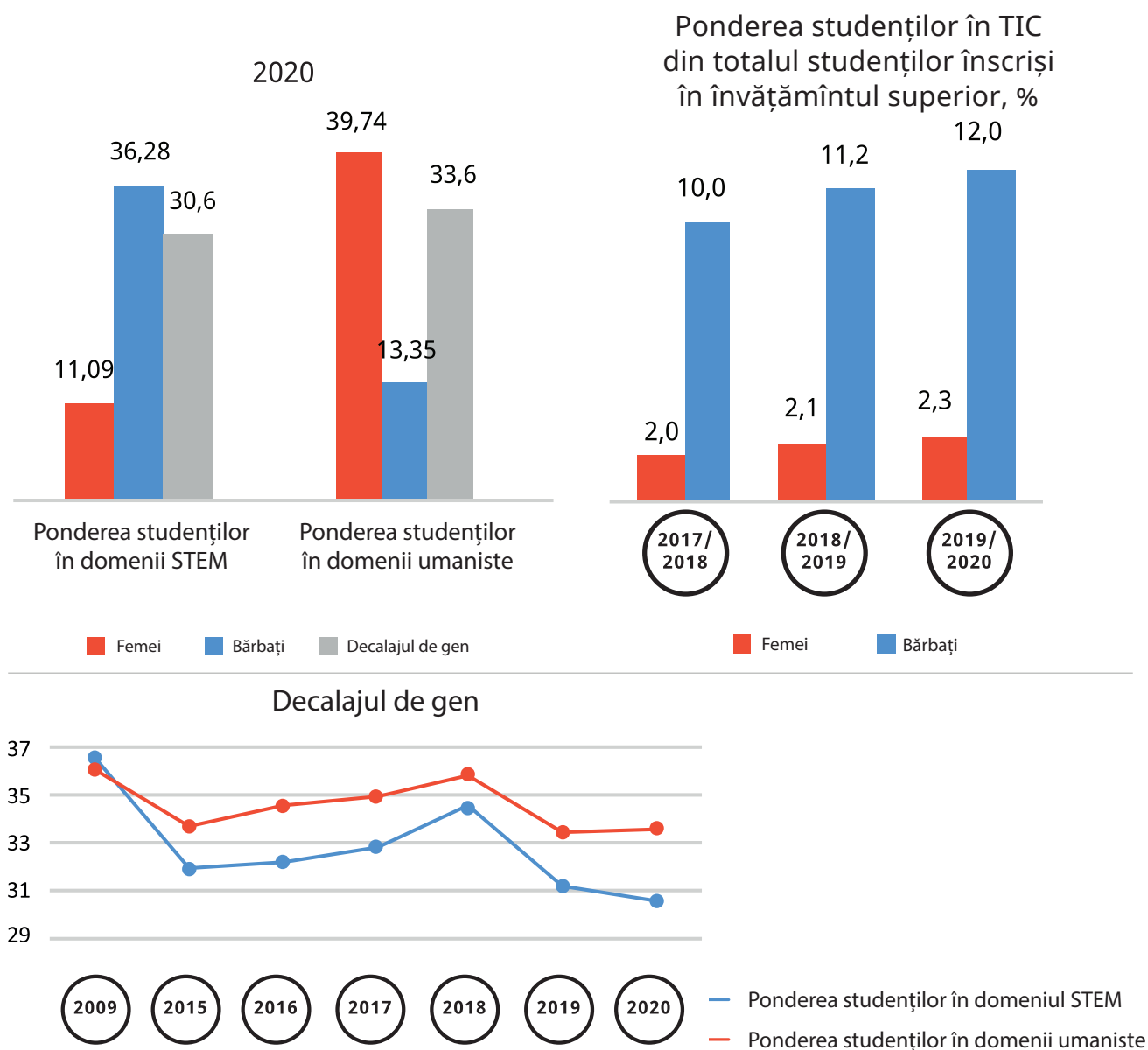
Sursa: BNS și calculele autorului pe baza datelor BNS pentru 2019/2020

În ultimii ani s-a observat o ușoară creștere a ponderii femeilor care aleg să studieze TIC. În ultimii ani, R. Moldova a înregistrat o tendință pozitivă de diminuare a disparităților de gen în acele domenii ale educației considerate ‘mai masculinizate’ (disciplinele STEM). În 2009, decalajul de gen în domeniile bazate pe STEM a fost egală cu 36,61 pp, scăzând la 30,6 pp în 2020.³² Proporția femeilor înmatriculate în învățământul superior care au ales o carieră în TIC a crescut ușor din 2017 până în 2020 cu 0,3 pp (de la 2,0% până la 2,3%).

³² <https://progen.md/indexul-egalitatii-de-gen-2021-care-este-nivelul-de-egalitate-dintre-femei-si-barbati-in-moldova/> (Anexa 2)

Femeile care aleg TIC se confruntă cu provocări multiple. Chiar dacă munca în domeniul TIC poate oferi un spectru larg de beneficii, cum ar fi remunerarea mai mare, posibilitatea muncii la distanță, puține femei studiază în domeniile STEM. Pe baza unei analize din 2020³³ s-a putut stabili că această decizie este influențată de o serie de factori, precum predispoziția părinților de a încuraja fetele să aleagă o carieră în acest domeniu, reputația instituției superioare în care își vor continua studiile, capacitatea de a-și finanța studiile și informația despre oportunitățile de carieră în aceste domenii. De menționat că același studiu a relevat că, sub 20% dintre respondenții de gen feminin cunoșteau despre programe și oportunități menite să le îmbunătățească cunoștințele și abilitățile în domeniile STEM. În zonele rurale acest procent este semnificativ mai mic.

Figura 21. Dinamica decalajelor de gen după domeniul de studiu – discipline STEM și discipline umaniste

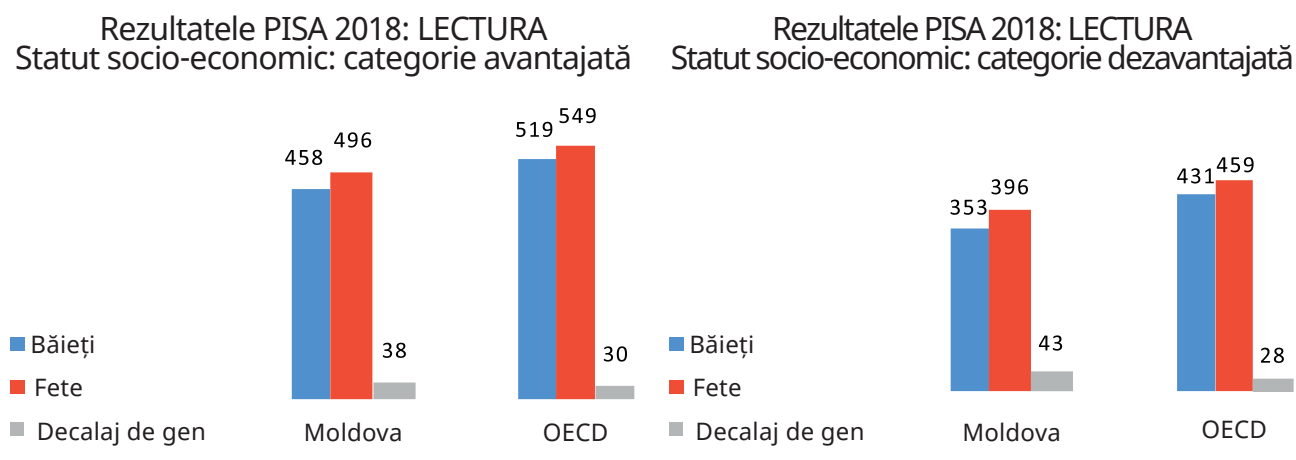

Sursa: Calcul pe baza datelor BNS; Indexul Egalității de Gen 2021 în Moldova, CPD

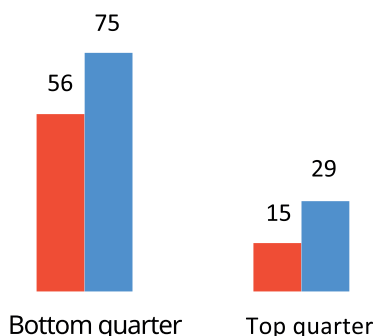
³³ „Motivații și bariere pentru fete și femei în domeniile STEM și TIC”, TEKEDU, Girls Go IT, UN Women, Suedia, 2020

Statutul socio-economic afectează disparitățile în educație, cele mai marginalizate categorii de fete și băieți având mai multe șanse de a avea performanțe slabe. Datele generate de PISA 2018 evidențiază faptul că, venitul gospodăriei afectează nivelul de educație al copiilor. Cercetarea arată că statutul socio-economic are un impact semnificativ asupra progresului educațional – studenții dezavantajați (cei din cadranul inferior al indicelui socio-economic-cultural PISA) au performanțe slabe la toate disciplinele. Unele cercetări recente sugerează că, băieții născuți în familii dezavantajate au rezultate educaționale mai scăzute și sunt mai puțin probabil să termine liceul decât fetele din mediile similare.³⁴ Această constatare este valabilă și pentru R. Moldova. Comparând performanțele băieților și fetelor la lectură (domeniul în care se înregistrează cel mai mare decalaj de gen), în funcție de categoria socio-economică, se poate observa că, elevii avantajați îi depășesc considerabil pe cei din categoriile defavorizate, probabilitatea fiind mai mare ca băieții să progreseze mai puțin decât fetele (decalajul de gen – 43 pp). În comparație cu nivelul mediu OECD, inegalitățile de gen pentru ambele categorii de studenți – dezavantajați și avantajați, în R. Moldova sunt mai mari. De asemenea, ponderea băieților printre cei cu reușită scăzută la citire este considerabil mai mare decât în cazul fetelor (vezi figurile de mai jos). La matematică și științe, decalajul de gen după performanța între băieți și fete cu un statut socio-economic similar nu a fost semnificativ.

Figura 22. Decalajele de gen în performanța la lectură, în funcție de criteriul socio-demografic al studenților, puncte

Rezultatele PISA 2018: LECTURA
Ponderea celor cu rezultate mici la LECTURĂ, Moldova

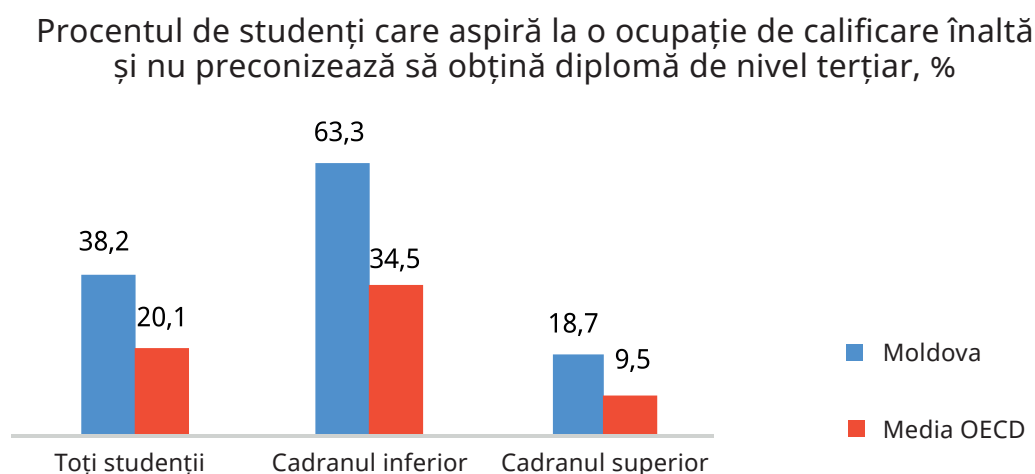
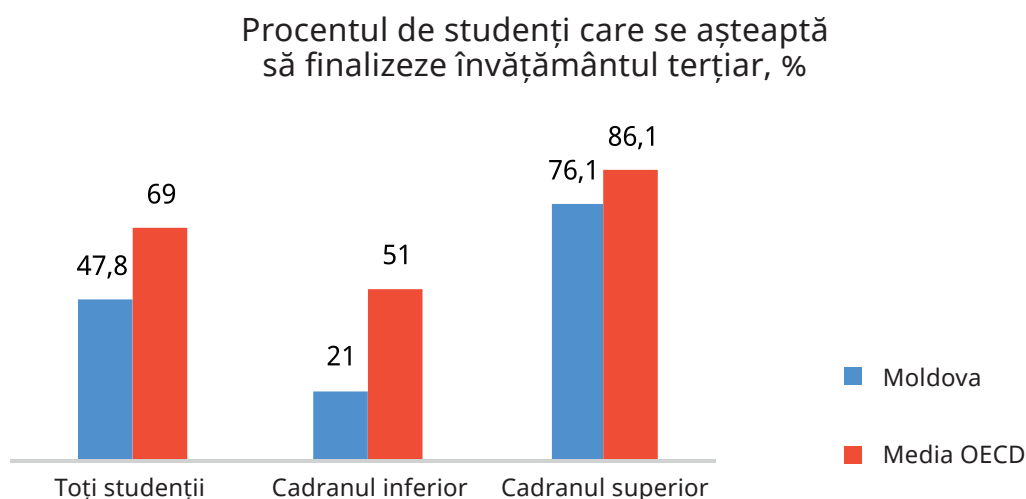

Sursa: PISA 2018, OECD

³⁴ OECD (2020), „Performanța fetelor și a băieților la PISA”, în Rezultatele PISA 2018 (Volum II): Unde toți studenții pot reuși, Editura OECD, Paris, <https://doi.org/10.1787/f56f8c26-en>.

Din cauza vulnerabilității socio-economice, în R. Moldova fiecare al cincilea student este predispus să nu continue ciclul de învățământ până la sfârșit. Rezultatele PISA 2018 arată că, doar 47,8% dintre studenți intenționează să continue procesul de învățământ, prin obținerea unui nivel terțiar de studii, procent care este mult mai mic decât nivelul mediu OECD (69%). Nivelul de venit influențează așteptările și dorința studenților de a-și continua procesul de studii – doar 21% dintre studenții din cadranul inferior al statutului socio-economic doresc să-și continue studiile, în comparație cu 76,1% dintre cei din cadranul superior. În comparație cu media OECD, studenții din R. Moldova sunt mult mai predispuși să aspire la un loc de muncă de înaltă calificare deși nu intenționează să absolvască instituții de învățământ superior. În cazul studenților din cadranul inferior al distribuției veniturilor, acest procent este de peste trei ori mai mare decât al celor din cadranul superior (63,3% față de 18,7%). Comparația cu nivelurile medii ale OECD arată decalaje considerabile și în acest caz. Având în vedere această situație, este probabil să se creadă că, studenții din R. Moldova, în special din grupurile vulnerabile, sunt mai puțin informați cu privire la cerințele reale de pe piața muncii în ceea ce privește mediul educațional așteptat.

Figura 23. Așteptări educaționale și de carieră în rândul studenților din R. Moldova comparativ cu OECD, %

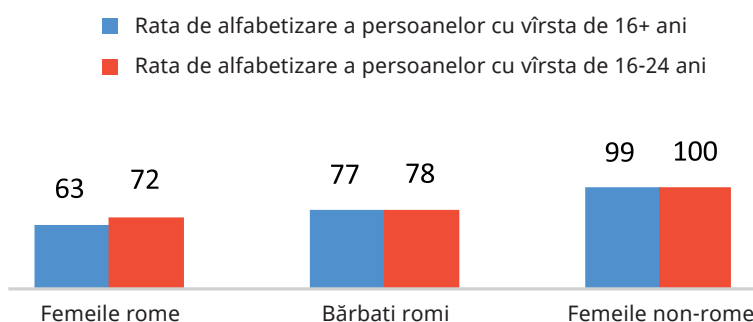

Sursa: PISA 2018, OECD

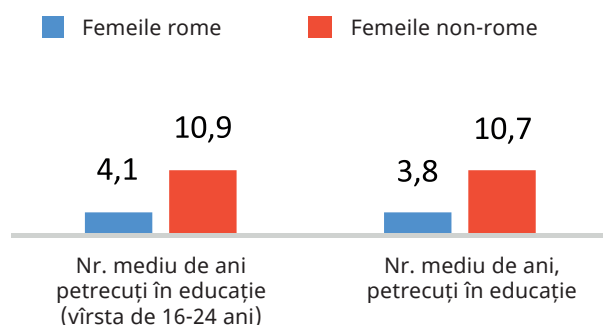
Înmatricularea scăzută a fetelor din grupurile vulnerabile poate fi atribuită, într-o oarecare măsură, eșecului de politici. Observațiile finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova, elaborate de Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor (CEDAW)³⁵, presupun că, infrastructura inaccesibilă a școlilor și oportunitățile reduse din mediul rural de a studia ocupațiile profesionale ar putea fi considerate printre cauzele care perpetuează diferențele de gen în educație. Principalele concluzii ale celui de-al șaselea raport se referă la: (i) numărul limitat de femei și fete cu dizabilități în învățământul general și incluziv, din cauza lipsei accesului în clădirile și instituțiile școlare, precum și a lipsei de instruire cu privire la educația incluzivă în rândul profesorilor și a personalului din școli; (ii) barierele cu care se confruntă femeile și fetele din mediul rural în accesul la formare profesională, ceea ce constrânge în continuare multe femei la munca casnică și de îngrijire neplătită.³⁶

Figura 24. Profilul educațional al femeilor rome și non-rome

Rata de alfabetizare a femeilor rome și non-rome, %

Numărul mediu de ani întregi petrecuți în educație

Sursa: BNS, 2011

Stereotipurile cu referire la femeile și bărbații romi au repercusiuni semnificative asupra înmatriculării copiilor romi în învățământ și asupra performanței lor educaționale. În pofida unor progrese în oferirea șanselor egale fetelor și băieților de a studia, precum și a progreselor în programele de abilitare și consolidare a capacității orientate către populația romă, copiii romi se confruntă în continuare cu un grad sub-

³⁵ Observațiile finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova

³⁶ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fMDA%2fCO%2f6&Lang=en

stanțial de excluziune, în special femeile și fetele rome. Un studiu din 2016 privind profilul femeilor și fetelor rome³⁷ indică diferențe semnificative în ceea ce privește ratele de alfabetizare și anii medii petrecuți în educație. Stereotipurile care se mențin în societate față de populația de etnie romă, dar și atitudinile din comunitatea romă propriu-zisă, cu privire la rolul femeilor și bărbaților și fetelor și băieților în societate,³⁸ au repercusiuni semnificative asupra înscrierii fetelor rome în educație.

Se poate presupune că 'normele' sociale perpetuate în rândul romilor și privarea financiară influențează o anumită segregare de gen în educație și în retența școlară. Potrivit cercetării calitative (discuții în focus-grupuri organizate cu femei rome, în martie-aprilie 2021), în ultimii ani se observă o tendință pozitivă în înscrierea fetelor rome în educație. În pofida acestora, în 2021 există totuși unii factori care influențează nefest retenția acestora pe termen lung în școală și decizia de a studia mai departe, urmând un nivel de învățământ superior:

(i) „Convingerile” sociale care se perpetuează în rândul și de către tineri – „Am observat din clasa mea unde eram profesoară, în clasa a XII-a, fetele care voiau să meargă la școală erau cumva blamate de băieții romi din clasă: Cum să te duci la școală așa?! Dar ce ai de gând să faci cu familia? Trebuie să te căsătorești. Nimeni nu te va lua, pentru că vei fi deja bătrână când vei termina studiile.” „Acum câțiva ani aveam în clasa mea și un băiat, și o fată. Spre marea mea surpriză, erau în clasa a XII-a. De ce? Pentru că până în clasa a IX-a fetele sunt luate și private de dreptul de a învăța, pentru că trebuie să se pregătească pentru viața de familie, să sprijine familia, să sprijine soțul de multe ori (...). Dacă fetele de mici sunt private de dreptul la educație, băieții romi au acest drept și pot merge la studii, depinde deja de familie, dacă vor să plece sau nu. Dar fetele sunt de obicei private de acest drept în grupul etnic rom.” (Femeie romă de 35 de ani).

(ii) Predispunerea părinților de a-și încuraja și susține copilul să meargă la studii – „Odinioară se spunea că dacă vreau, merg la școală, dacă nu vreau, nu merg, dar acum toată lumea știe că este obligatoriu. Depinde foarte mult de părinți. Până și părinții îi opresc acasă pentru că nu are cine să stea cu copiii cei mai mici. Pentru a lucra ocazional în timpul zilei, cineva trebuie să stea cu ceilalți copii. Ei nu înțeleg că dacă oprești copilul de a merge la școală, asta este foarte, foarte rău. Și apoi îi scot de la școală și îi trimit la serviciu în timpul zilei. Depinde foarte mult de părinte.” (Femeie romă).

(iii) Bunăstarea financiară a familiei – „Ne confruntăm cu probleme financiare. Majoritatea copiilor care doresc să-și continue studiile, părinții lor nu au un statut financiar bun pentru a le oferi ceea ce este strict necesar pentru a-și continua studiile. Dacă vorbim de contract, gazdă, îmbrăcăminte (...)” (Femeie romă de 30 de ani).

Femeile rome sunt expuse semnificativ la inegalitățile de gen în educație. Potrivit raportului Consiliului Europei din 2018³⁹, există o corelație directă între nivelul scăzut de educație al populației de etnie romă și nivelul acesteia de sărăcie. La fel ca și copiii săraci, romii trăiesc preponderent în medii rurale izolate. Frecvența școlii scade con-

³⁷ Profilul femeilor și fetelor rome, PNUD, ONU Women, UNECE, BNS

³⁸ <https://www.unicef.org/moldova/media/846/file/Roma-children-and-their-access-to-services.pdf>

³⁹ https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-educatia-incluziva_Ro.pdf?fbclid=IwAR3e4IscX3I2NjAlbpRksJaS-dUyNNyFINULTxnFz28-tLAFP2cRMK58LFHY

siderabil, cu promovarea în clasele superioare. Chiar dacă datele nu sunt actualizate, s-a estimat că 47% dintre copiii romi cu vârste cuprinse între 7 și 15 ani nu au fost înscriși la școală.⁴⁰ Ratele de participare a copiilor romi la toate nivelurile școlare sunt mult mai scăzute decât cele ale copiilor non-romi: un sfert la nivel preșcolar, jumătate la nivelurile primare și secundare și o cincime la nivel de liceu. Fetele rome sunt afectate în mod disproporționat, astfel încât doar 63% dintre femeile rome cu vârste cuprinse între 16 și 24 de ani au studii, față de 99% dintre femeile non-rome din aceeași grupă de vârstă. În 2017/2018, din 209 copii care au abandonat școala (55 în clasele 1-4 și 154 în clasele 5-9), 41 erau romi. Romii se confruntă cu obstacole majore în învățământul primar. Aceștia rămân în urmă în ceea ce privește frecvența școlii și performanța la toate etapele educaționale. Părinții nu au mijloacele de a cumpăra rechizite școlare, unii migrează pentru muncă sezonieră, alții își țin copiii acasă pentru a ajuta acasă sau pentru a îngriji copiii mai mici (confirmat de femeile rome care au participat la discuțiile în grupuri tematice, organizate în martie-aprilie 2021). De asemenea, este important de menționat că, din cauza criteriilor formale de înregistrare, cum ar fi deținerea unui certificat de naștere, unii copii romi nu pot fi înscriși, deoarece nu dețin acest document. Pe lângă acestea, având în vedere perpetuarea unor „norme” sociale învechite, mai mulți bărbați romi sunt implicați în educație.

Persoanele cu dizabilități, atât fete, cât și băieți, femeii și bărbații, sunt încă expuse în fața unor practici de excludere în educație. De când R. Moldova a început implementarea Programului de Dezvoltare a Educației Incluzive 2011 – 2020 s-au observat unele îmbunătățiri în ceea ce privește oportunitățile educaționale pentru copiii cu dizabilități, inclusiv pentru fete. Programul și-a propus să contribuie la asigurarea egalității de șanse și a accesului la educație de calitate pentru fiecare copil, tânăr, adult, la toate nivelurile și etapele sistemului de învățământ, prin realizarea unui set de obiective generale și specifice. În conformitate cu constatările evidențiate în studiul Consiliului Europei din 2018, majoritatea copiilor cu nevoi speciale și copiii cu dizabilități sunt integrați în școlile de masă.⁴¹ Datele BNS arată că, în anul academic 2019/20, 9784 de copii cu nevoi educaționale speciale și dizabilități, atât fete, cât și băieți, au fost înscriși în instituțiile de învățământ primar și gimnazial general din țară, inclusiv 9157 elevi înscriși în instituții de învățământ obișnuit și 627 elevi - în școli pentru copii cu dizabilități în dezvoltarea intelectuală sau fizică. În instituțiile de învățământ primar și secundar general au fost incluși 7693 copii cu nevoi speciale și 1464 - cu dizabilități. Ponderea copiilor cu nevoi educaționale speciale și dizabilități, care frecventează instituțiile de învățământ cu destinație generală a crescut în ultimii 5 ani cu 2,6 pp și a reprezentat 93,6% în anul academic 2019/20.⁴² Au fost depuse eforturi mari pentru a realiza includerea în formarea inițială și continuă a profesorilor și pentru a dezvolta proiecte-pilot în școli accesibile și incluzive, în special prin intermediul organizațiilor neguvernamentale. Cu toate acestea, copiii cu dizabilități, inclusiv fetele, care reprezintă și un grup etnic minoritar, sunt adesea excluși sau descurajați de la frecvența școlii, mulți abandonează sistemul de învățământ post-primar. Aproximativ 60% dintre aceștia din grupa de vârstă 3-6 ani nu frecventează grădinița și doar o treime absolvs școala. Nu mulți dintre ei merg la universitate.⁴³

⁴⁰ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/004/38/PDF/G1700438.pdf?OpenElement>

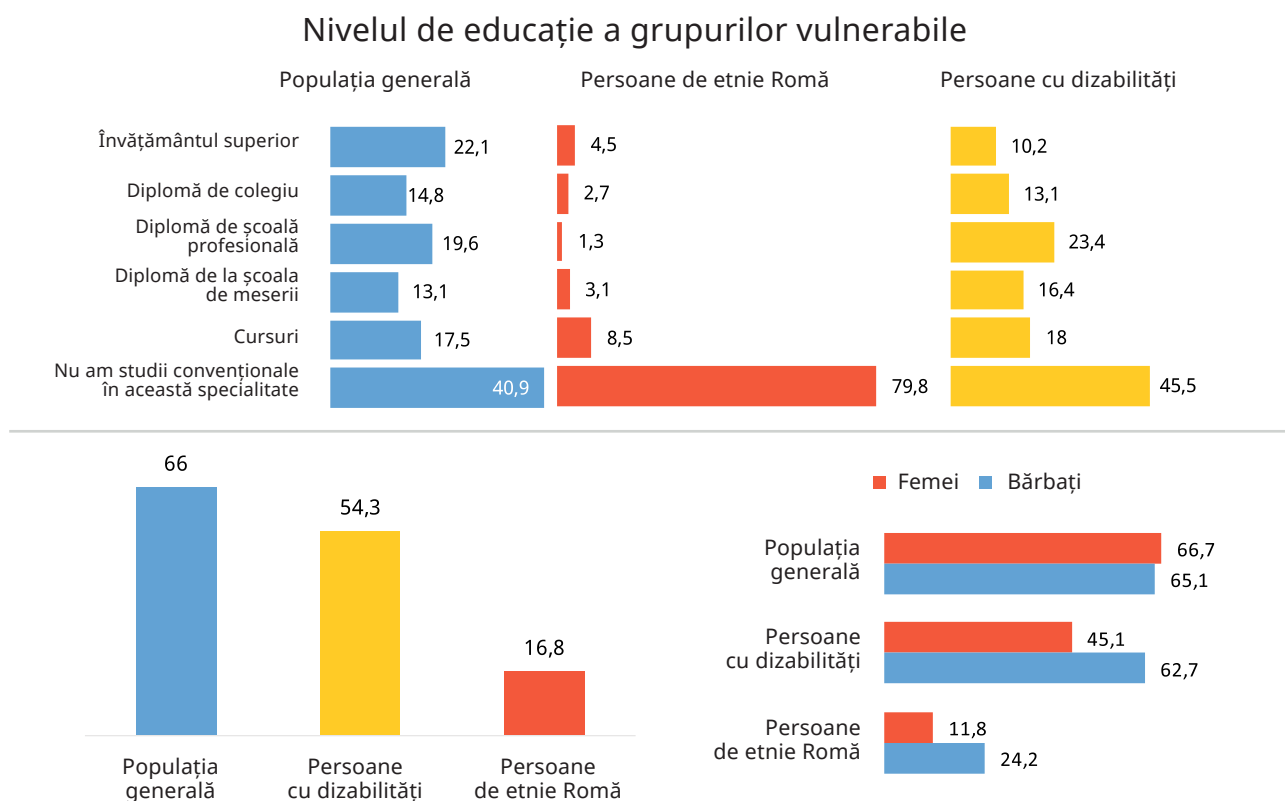
⁴¹ https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-educatia-incluziva_Ro.pdf?fbclid=IwAR3e4IscX3I2NjAlbpRksJaS-dUyNNyFINULTxnFz28-tLAFP2cRMK58LFHY

⁴² <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6662>

Accesul limitat la educație al copiilor cu dizabilități, inclusiv al fetelor, ar putea fi luat în considerare ca o cauză principală a implicării educaționale scăzute. Evaluarea comună a implementării Programului de dezvoltare a educației incluzive 2011 – 2020 arată că instituțiile de învățământ, la toate nivelurile, sunt doar parțial pregătite să faciliteze accesul copiilor cu dizabilități (în special în cazul celor cu dizabilități locomotorii, deficiențe de auz și vâz), prin accesibilizarea infrastructurii. Atât datele calitative colectate prin interviuri, grupuri tematice și studii de caz, cât și datele cantitative disponibile indică faptul că instituțiile de învățământ general, dar și de învățământ timpuriu și de învățământ profesional-tehnic sunt într-o mică măsură adaptate nevoilor copiilor cu CES (cerințe educaționale speciale), în special a copiilor cu dizabilități.⁴⁴

Grupurile vulnerabile au acces mult mai limitat la oportunități de învățarea pe tot parcursul vieții. Accesul limitat la învățare este ilustrat de nivelul de educație al persoanelor cu dizabilități și al romilor, comparativ cu populația generală. Un studiu elaborat de CPD în 2019⁴⁵ relevă faptul că, 80% din populația romă nu are o specialitate care să permită o calificare minimă, ceea ce face foarte dificil să fie angajați într-un mod oficial și eficient. Același studiu arată că, bărbații din grupurile vulnerabile sunt mai implicați în activitățile de învățare decât femeile. Astfel, se observă o diferență de 17 pp între femeile și bărbații cu dizabilități în ceea ce privește participarea la cel puțin o formă de educație care s-a soldat cu o profesie: 45,1% față de 62,7%.

Figura 25. Ponderea celor care au participat la activități de învățare (cel puțin o formă de învățământ), rezultând cu o specialitate profesională

Sursa: CPD/EEF 2019

⁴³ https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-educatia-incluziva_Ro.pdf?fbclid=IwAR3e4IscX3I2NjAlbpRksJaS-dUyNNyFINULTxnFz28-tLAFP2cRMK58LFHY

⁴⁴ <https://www.unicef.org/moldova/media/5166/file/Joint%20evaluation%20of%20implementation%20of%20the%20Programme%20for%20Development%20of%20Inclusive%20Education%202011%E2%80%932020.pdf>

O situație similară este atestată și în cazul femeilor rome: la unele studii au participat de două ori mai mulți bărbați decât femei. Studiul elaborat de CPD în 2019⁴⁶ a arătat că 24,2% dintre bărbații romi au participat la activități de învățare (cel puțin o formă de învățământ, vezi figura de mai sus) care s-a soldat cu o specialitate profesională, în comparație cu doar 11,8% dintre femeile rome. Cifrele evidențiază dubla inegalitate cu care se confruntă grupurile vulnerabile: pe de o parte, acestea sunt mai dezavantajate în raport cu populația generală în ceea ce privește accesul la oportunități de învățare, pe de altă parte, inegalitățile apar și în cadrul grupului vulnerabil, femeile fiind mai marginalizate în studii. Printre barierele care influențează accesul limitat la învățarea pe tot parcursul vieții se numără responsabilitățile familiale, capacitatea financiară redusă, accesul geografic limitat și barierele legate de muncă (fie programul nu coincide, fie angajatorul nu încurajează astfel de activități).

Inegalitățile în educație determină la un cerc vicios cu impact amplu atât bărbații, cât și femeile, dar femeile sunt mult mai expuse excluziunii sociale și sunt mai vulnerabile: (i) băieții sunt mai predispuși să întrerupă procesul educațional (fiind mai puțin reprezentați în învățământul superior⁴⁷), în favoarea muncii informale⁴⁸, ceea ce le limitează din a beneficia de asigurarea socială și medicală, condiții care, nu este exclusiv, se transpun asupra unei speranțe mai mici de viață; (ii) persoanele cu nivel educațional mai scăzut sunt mai predispuși să perpetueze anumite "norme" tradiționale de gen⁴⁹, ceea ce limitează participarea femeilor la forța de muncă și are impact asupra obținerii veniturilor pe toată durata vieții⁵⁰; (iii) privarea financiară a femeilor contribuie la manifestarea violenței bazate pe gen și a marginalizării. În acest fel, se poate presupune că implicarea efectivă a autorităților în implementarea măsurilor care vor contribui la diminuarea inegalităților de gen în educație va avea efecte pozitive asupra stopării perpetuării feminizării sărăciei.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Îmbunătățirea curriculum-ului, pentru toate etapele educaționale, din perspectiva incluziunii și a egalității de gen. După cum s-a subliniat în Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova, elaborat de Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Împotriva Femeilor (CEDAW), este important ca programul de studii să nu integreze texte și imagini care să perpetueze unele practici stereotipizate cu referire la rolurile în societate ale femeilor și bărbaților. Totodată, pentru a contribui la educarea copiilor într-un mod mai incluziv și mai tolerant față de grupurile mai des marginalizate din societatea moldovenească, este important ca toate materialele educaționale să aibă o abordare mai incluzivă și nediscriminatorie. Pentru a facilita acest proces, se recomandă elaborarea unui ghid care să abordeze principiile

⁴⁵ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/1601_cpd_raport_educatia_adultilor_2020.pdf

⁴⁶ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/1601_cpd_raport_educatia_adultilor_2020.pdf

⁴⁷ Ibidem, pag. 14

⁴⁸ Conform celor mai recente date ale BNS, în 2020 erau 122,3 mii de bărbați ocupați în muncă informală, ceea ce este de două ori mai mare decât numărul femeilor cu același statut:

https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_03%20FM_03%20MUN2019_MUN040/MUN140200.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

⁴⁹ Indicele egalității de gen 2021 pentru Moldova, CPD

⁵⁰ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/8947_cpd_inegalitati_salariale_2019.pdf

incluziunii și egalității de gen în manualele utilizate în procesul educațional (indiferent de ciclul educațional). În plus, este necesar să se asigure formarea continuă a cadrelor didactice, inclusiv ale celor din mediul rural, în domeniul incluziunii și egalității de gen, prin acordarea și de suport material relevant.

2. Punerea în aplicare a unui efort mai ambițios pentru a se asigura că toată infrastructura educațională este accesibilă. Pentru a oferi șanse egale tuturor fetelor și băieților de a urma diferite cursuri educaționale, autoritățile trebuie să evalueze nivelul de accesibilitate al tuturor instituțiilor de învățământ din perspectiva infrastructurii și materialelor informaționale și să aloce buget pentru adaptarea acestora la nevoile diverselor grupuri de persoane, în special a persoanelor cu dizabilități. După cum s-a subliniat în acest raport, accesibilitatea este una dintre principalele probleme care determină manifestarea și menținerea inegalităților în procesul educațional, ceea ce afectează în primul rând fetele și băieții cu dizabilități.

3. Implementarea programelor care vizează reducerea segregării de gen în profesii în rândul fetelor și băieților. Deși în ultimii ani se observă unele progrese în diminuarea segregării de gen în educație și ocupație, totuși, R. Moldova încă se confruntă cu inegalități semnificative în acest sens (așa cum s-a arătat în acest capitol). În acest sens, este important să se implementeze inițiative și programe care să încurajeze fetele și băieții să aleagă domenii netradiționale de studiu și carieră.

4. Extinderea oportunităților de educație profesională în zonele rurale, astfel încât fetele și femeile să poată fi integrate în procesul educațional continuu. Această recomandare a fost evidențiată în Observații finale cu privire la cel de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova, elaborat de Comitetul ONU pentru Eliminarea Discriminării Împotriva Femeilor (CEDAW), cu privire la frecventarea instituțiilor de învățământ de către fete și băieți. În acest fel, observațiile subliniază importanța intervențiilor autorităților cu măsuri specifice care vor viza barierele cu care se confruntă fetele și femeile din mediul rural în accesul la formarea profesională.

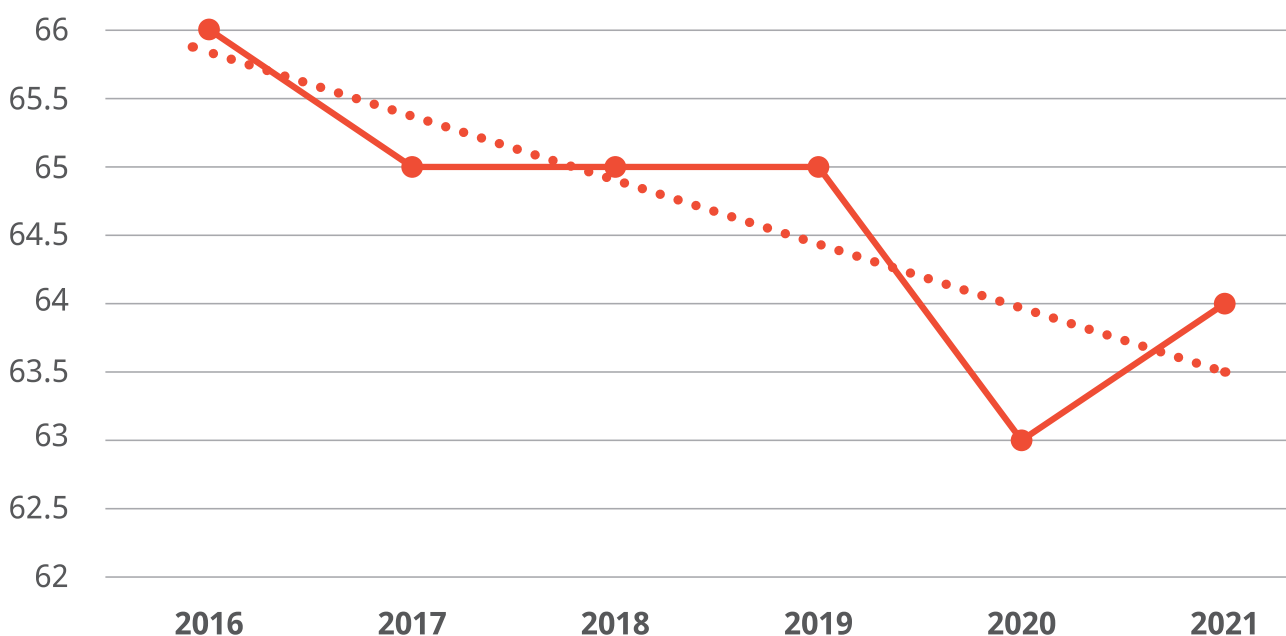
5. Revizuirea curriculum-ului educațional în scopul oferirii condițiilor extinse pentru flexibilitatea programelor de studii, în special pentru părinții cu copii mici. Flexibilitatea programului educațional se referă la posibilitatea celor care învață sau doresc să studieze de a-și adapta parcursul de învățare la interesele și abilitățile lor. Astfel, flexibilitatea ar permite tuturor să beneficieze fie de o perioadă mai lungă de finalizare a studiilor, fie de opțiunea de a urma cursuri predate prin metode alternative/hibride (de ex. învățământ la distanță), fie de alte metode flexibile care pot fi oferite pentru a se alinia cât mai bine nevoilor celor care doresc să studieze.⁵¹

⁵¹ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9933_munca_inegala_analiza_decalajelor_de_gen_final.pdf, pag. 76-78

III. DOTĂRI (SĂNĂTATE)

Inegalitățile de gen în domeniul sănătății sunt semnificative și persistente. Indexul național al egalității de gen, care măsoară inegalitatea între femei și bărbați în șase domenii de impact pe o scală de la 0 (lipsa egalității) la 100 (egalitate perfectă), a plasat nivelul egalității în domeniul sănătății pe poziția 64 în anul 2021. În ultimii cinci ani, nivelul inegalității de gen în sănătate a crescut, valoarea estimată în 2021 fiind mai mare, comparativ cu 2016. Acest lucru indică necesitatea unor intervenții politice adecvate, ambițioase și sensibile la gen.

Figura 26: Indexul egalității de gen în sănătate 2016-2021

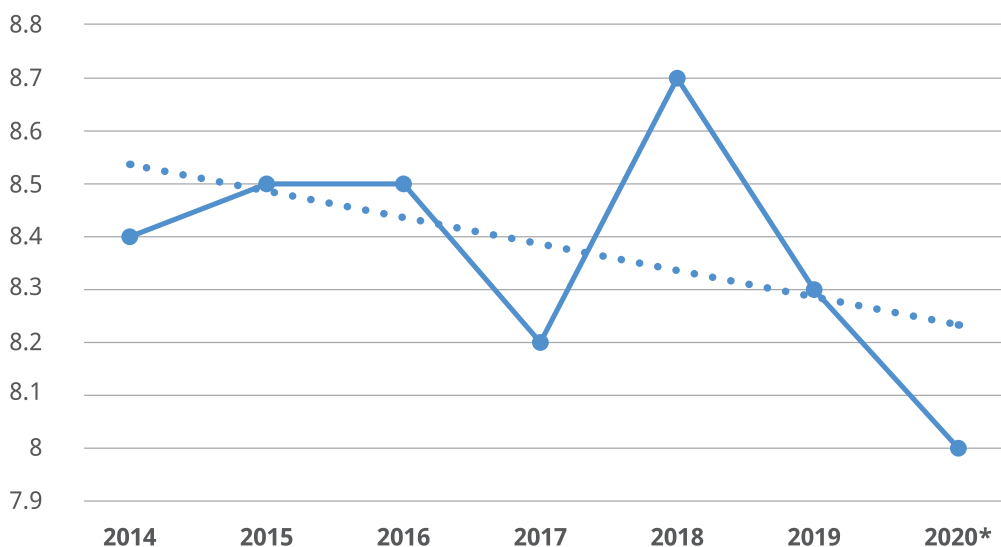

Sursa: Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare

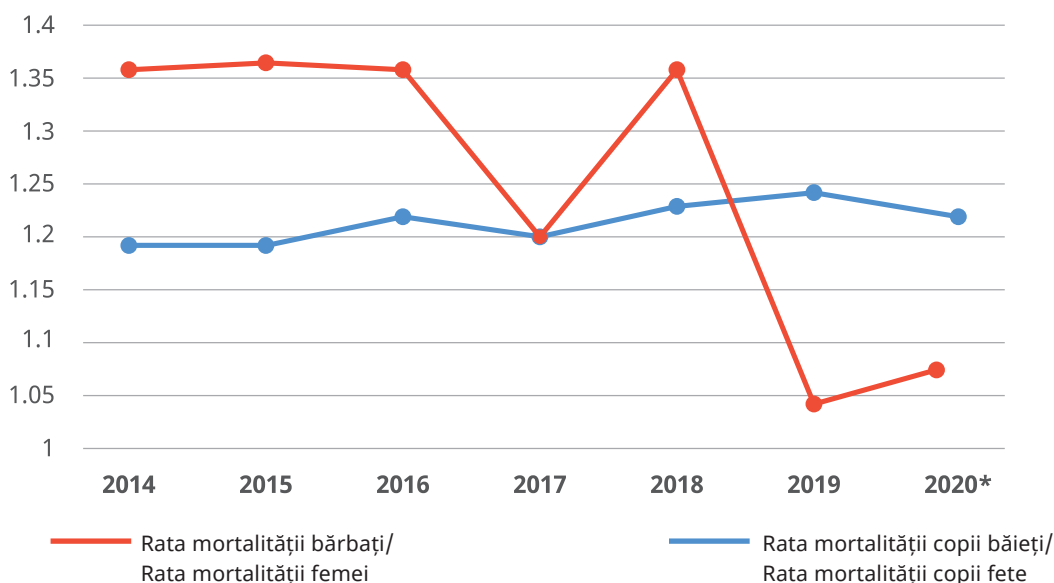
La nivel macro, bărbații sunt mai afectați de inegalitățile de gen în sănătate. Deși este în scădere, diferența de gen în speranța de viață (măsurată în ani, speranța de viață a femeilor minus speranța de viață a bărbaților) a fost constant mai mare de 8 ani din 2014 până în prezent. Inegalitatea de gen în ceea ce privește rata mortalității (măsurată ca rata mortalității bărbaților/rata mortalității femeilor) a crescut, cu excepția ultimului an pentru care sunt disponibile date. Inegalitatea de gen în mortalitatea infantilă prezintă aceleași tendințe generale.

Figura 27: Inegalitatea de gen în speranța de viață și rata mortalității, 2014-2020 (*datele pentru 2020 sunt preliminare)

Decalajul de gen în speranță de viață, ani

Inegalitatea de gen în rata mortalității

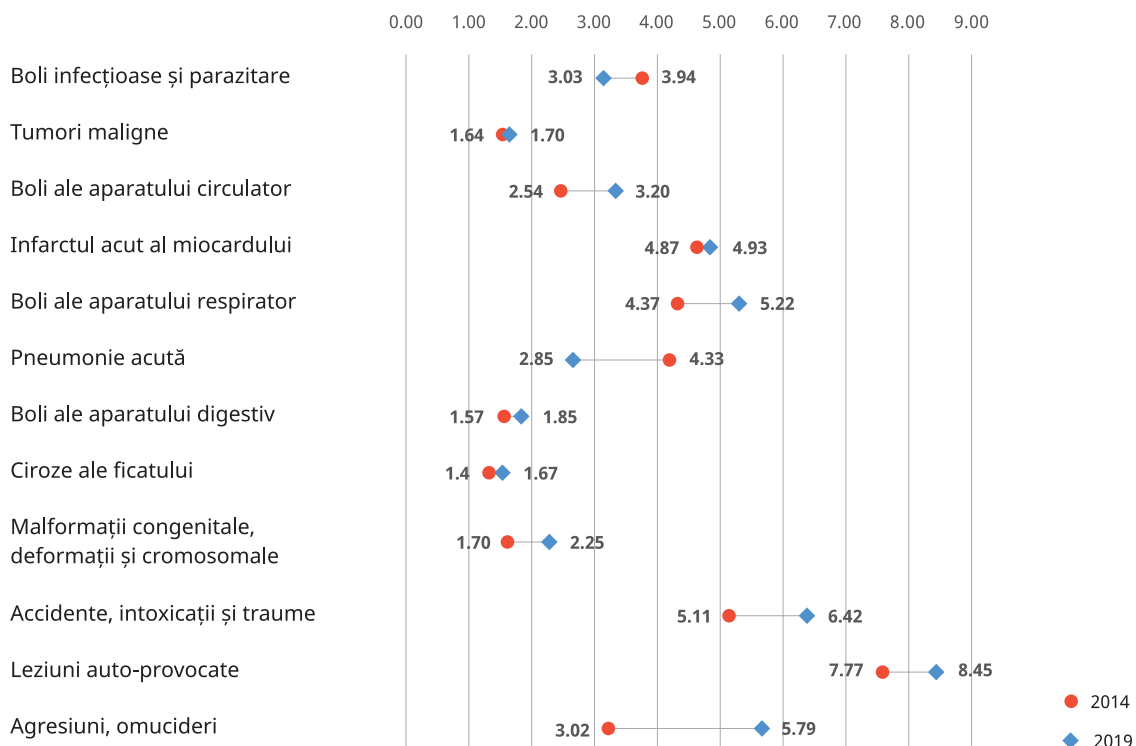

Sursa: Biroul Național de Statistică

Cu unele excepții, inegalitatea de gen în ratele mortalității au crescut în ultimii cinci ani. Figura de mai jos ilustrează trei perspective-cheie complementare ale inegalităților de gen în sănătate: (i) inegalitățile de gen în ratele mortalității sunt semnificative (un număr semnificativ de inegalități depășesc factorul unu); (ii) au crescut inegalitățile de gen pe toate cauzele de deces, cu excepția deceselor cauzate de infecții și pneumonie acută; (iii) cele mai semnificative inegalități de gen se atestă în cazul deceselor din cauza accidentelor, rănilor și omorurilor. Chiar dacă toate cauzele (ratele) de deces sunt legate de comportament (vezi mai jos), cele de mai jos sunt în mod clar legate de comportamentul de gen.

Figura 28: Inegalitatea de gen în ratele mortalității 2014/2019

Inegalități de gen în rata de decese pe principalele cauze de deces
(rata de deces la bărbați/rata de deces la femei) Grupul de vârstă 35-59 ani

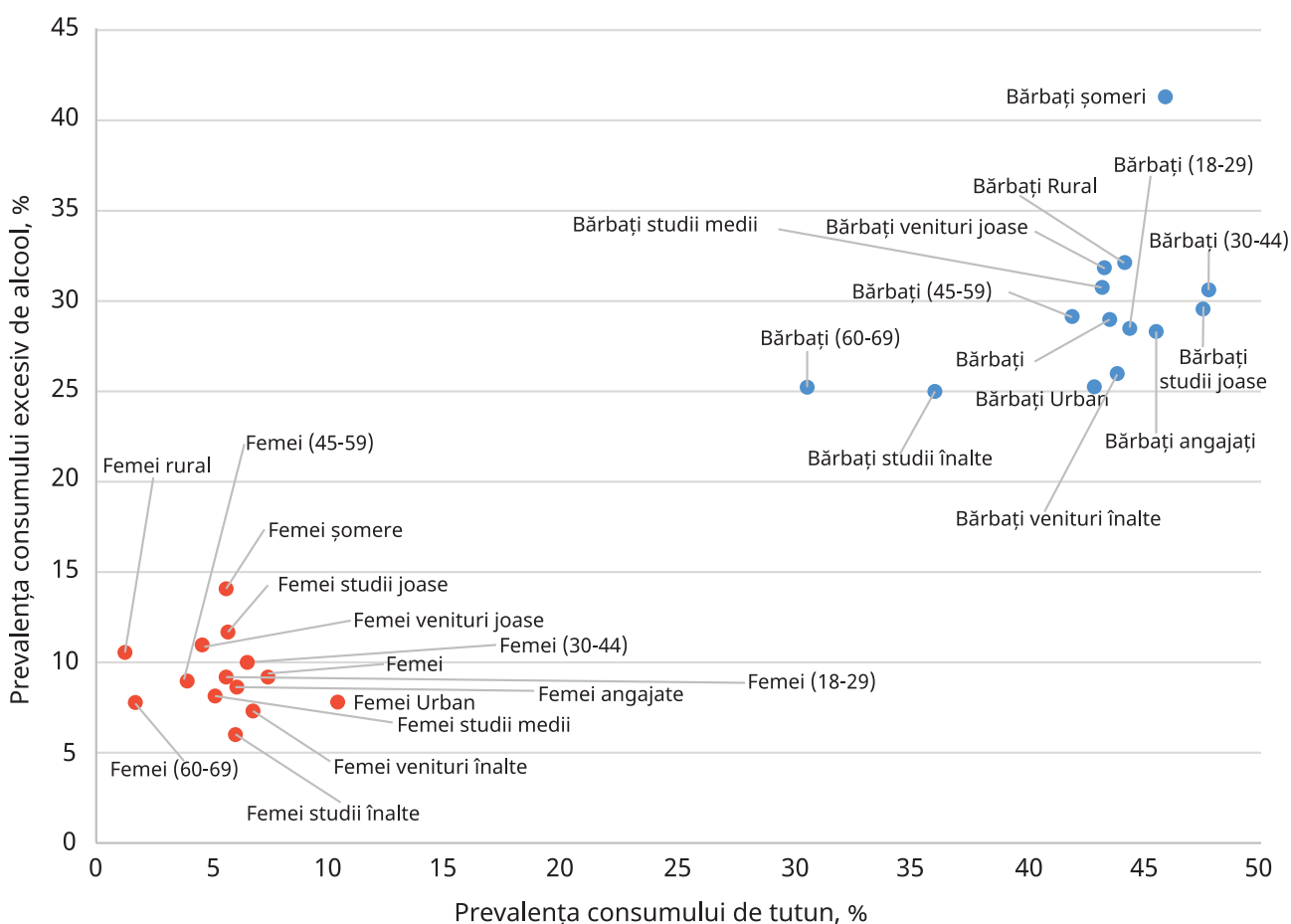
Sursa: Calculele CPD în baza datelor Biroului Național de Statistică

Factorii de risc comportamentali sunt determinați de gen într-o măsură mai mare, comparativ cu factorii biologici. O analiză recentă a datelor STEPS din perspectiva de gen⁵² sugerează că o pondere semnificativ mai mare de bărbați (35,2%) prezintă trei sau mai mulți factori de risc, în comparație cu femeile (25%). Analiza conchide că bărbații și femeile se implică diferit în comportamente riscante pentru sănătate. În comparație cu femeile, prevalența factorilor de risc comportamentali este mai mare în rândul bărbaților – mai mulți bărbați sunt consumatori de tutun, consumă alcool în exces, au o alimentație nesănătoasă prin consumul de alimente procesate, folosesc sare în exces și mai puține fructe. Nu se constată aceeași tendință pentru factorii biologici. Prevalența pentru obezitate și factori de risc crescut pentru colesterol este mai mare în rândul femeilor, în timp ce pentru alți factori de risc biologici, cum ar fi creșterea glucozei sau a tensiunii arteriale, diferențele de gen nu sunt semnificative. Analiza a identificat diferite traiectorii ale factorilor de risc pe parcursul vieții bărbaților și a femeilor. Prevalența femeilor cu factori de risc biologici ajunge la un nivel mai înalt decât al bărbaților, chiar dacă începe la un nivel mai scăzut. De exemplu, prevalența pentru bărbați în grupa de vârstă 18-29 de ani este de 39,6%, iar pentru femei este de 25,0%. Însă, în grupa de vârstă 60-69 de ani, prevalența pentru femei este de 85,2%, iar a bărbaților este de 67,5%. Această inegalitate de gen de-a lungul vieții vorbește despre un acces mai scăzut la serviciile de îngrijire a sănătății pentru femeile din această cohortă de vârstă și din zonele rurale, care tind să fie sărace sau aproape sărace.

⁵² Genul și bolile netransmisibile în R. Moldova: analiza datelor STEPS, OMS, 2020

Cel mai probabil, diferențele de gen în factorii comportamentali explică inegalitățile de gen în ratele de deces și mortalitate. În comparație cu alți factori socioeconomici, genul este principalul care explică prevalența factorilor de risc comportamentali (vezi figura de mai jos). Diferențele dintre grupurile de bărbați și femei sunt relevante. Spre exemplu, mai mulți bărbați din zonele rurale s-au confruntat cu episoade de consum excesiv de alcool, în timp ce mai multe femei din zonele urbane sunt fumătoare. Prevalența acestor factori de risc este mai mare în rândul bărbaților și femeilor șomeri, cu un nivel scăzut de studii și cu venituri mici. Aceste inegalități multiple trebuie înțelese, recunoscute în continuare și plasate în centrul cadrului de politici de sănătate.

Figura 29: Prevalența fumatului și a consumului excesiv de alcool în rândul bărbaților și femeilor

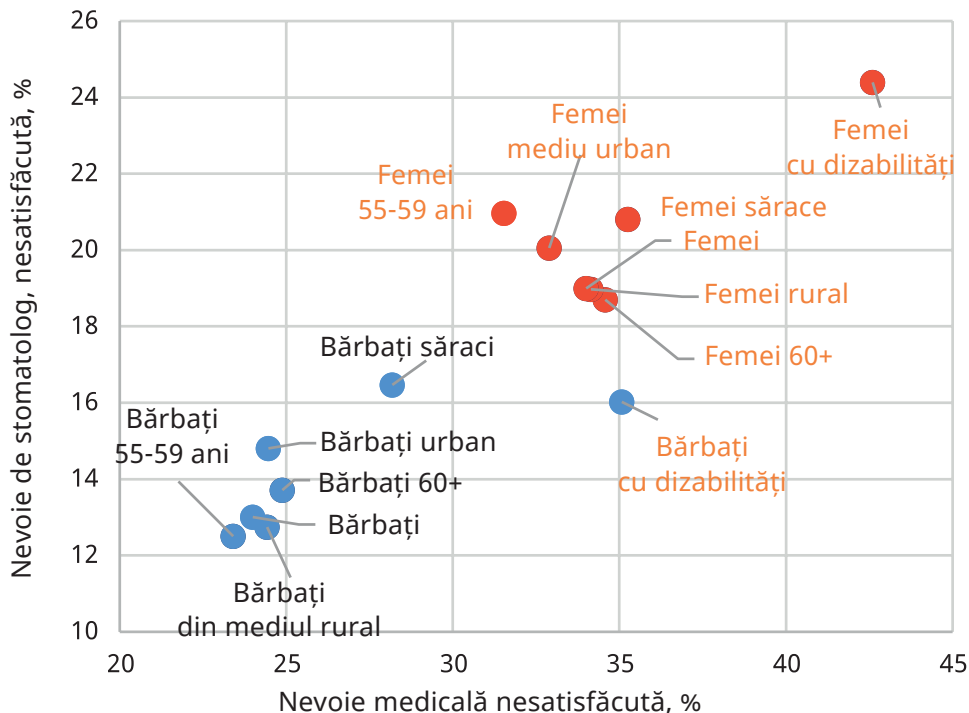
Sursa: *Genul și bolile netransmisibile în Republica Moldova. Analiza datelor STEPS. Biroul Regional al OMS pentru Europa; 2020*

O pondere semnificativă a femeilor vulnerabile nu au acces deplin la serviciile de îngrijire a sănătății. Nevoia nesatisfăcută de servicii de sănătate este, în general, mai mare în rândul femeilor. Inegalitatea de gen în accesul la serviciile de sănătate poate fi determinată și de adresabilitatea scăzută a bărbaților: conform datelor BNS⁵³, doar 19,1% dintre bărbați au apelat la serviciile de sănătate în 2016, comparativ cu 29,3% dintre femei. Inversarea inegalităților de gen în sănătate de-a lungul vieții,

⁵³ *Accesul populației la serviciile de sănătate, Biroul Național de Statistică, 2017*

conform analizei STEPS (despre care s-a menționat mai sus), cel mai probabil, se explică prin accesul redus la servicii de sănătate în rândul femeilor. Nevoia nesatisfăcută este și mai mare în rândul femeilor vulnerabile (a se vedea figura de mai jos), ajungând la 43% în rândul femeilor cu dizabilități, 35% în rândul femeilor sărace și 35% în rândul femeilor cu vârsta de peste 60 de ani.

Figura 30: Nevoia medicală nesatisfăcută, %

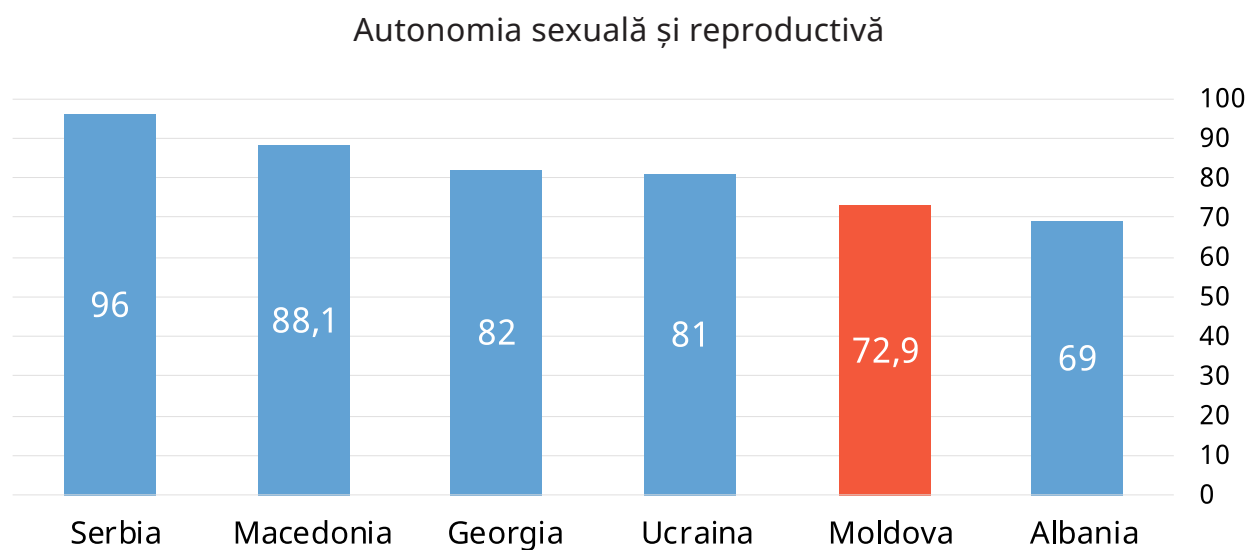
Sursa: Sondajul Generații și Gen 2020

O bună parte dintre femeile din Republica Moldova nu au putere de decizie asupra propriei vieți sexuale și reproductive. Sănătatea sexuală și reproductivă satisfăcătoare este o stare de bunăstare fizică, mentală și socială completă. Aceasta implică faptul că oamenii pot avea acces la asistență medicală, o viață sexuală satisfăcătoare și sigură, capacitatea de a se reproduce și libertatea de a decide dacă, când și cât de des să facă acest lucru. Conform datelor disponibile ale Băncii Mondiale⁵⁴, ponderea femeilor din R. Moldova în vârstă de 15-49 de ani (căsătorite sau într-o relație), care pot lua propria decizie cu privire la sănătatea sexuală și reproductivă (pot refuza contactul sexual cu soțul sau partenerul dacă nu doresc; decid asupra utilizării contracepției și cu privire la propria asistență medicală)⁵⁵ este de aproximativ 73%. Respectiv, 1/3 dintre femei (27%) încă nu au autonomie sexuală și reproductivă, ceea ce le sporește vulnerabilitatea în materie de sănătate. În comparație cu țările din Balcanii de Vest și din Parteneriatul Estic (care au o dezvoltare economică și socială similară), R. Moldova apare la finele listei, alături de Albania, în ceea ce privește ponderea femeilor abilitate să ia singure astfel de decizii.

⁵⁴ Datele Băncii Mondiale privind autonomia sexuală și reproductivă, <https://data.worldbank.org/indicator/SG.DMK.SRCR.FN.ZS?locations=MD>

⁵⁵ Numai femeile care oferă răspunsul „da” la toate cele trei componente (pot spune „nu” actului sexual cu soțul sau partenerul lor dacă nu doresc; decid asupra utilizării contracepției; decid asupra propriei asistențe medicale) sunt considerate femei care „iau propriile decizii în ceea ce privește relațiile sexuale și asistența medicală reproductivă”.

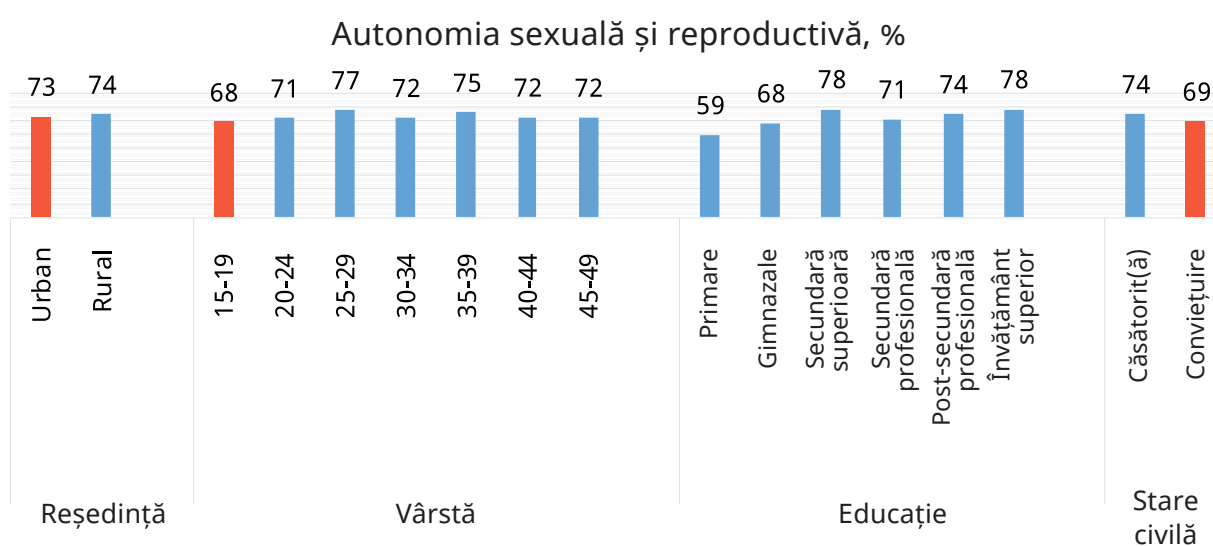
Figura 31. % femeilor cu vârsta cuprinsă între 15-49 de ani care pot lua propria decizie cu privire la sănătatea sexuală și reproductivă;

Sursa: Banca Mondială

Autonomia sexuală și reproductivă este mai redusă în rândul femeilor și fetelor din grupurile vulnerabile. Vârsta, nivelul de educație, accesul la informație, starea civilă sunt câțiva dintre factorii care determină puterea de decizie a femeilor din R. Moldova asupra sănătății lor sexuale și reproductive. Femeile tinere (15-19 ani) sunt cele mai vulnerabile din această perspectivă, ceea ce înseamnă că Guvernul trebuie să investească mai multe resurse în educația și sprijinul pentru sănătatea reproductivă.

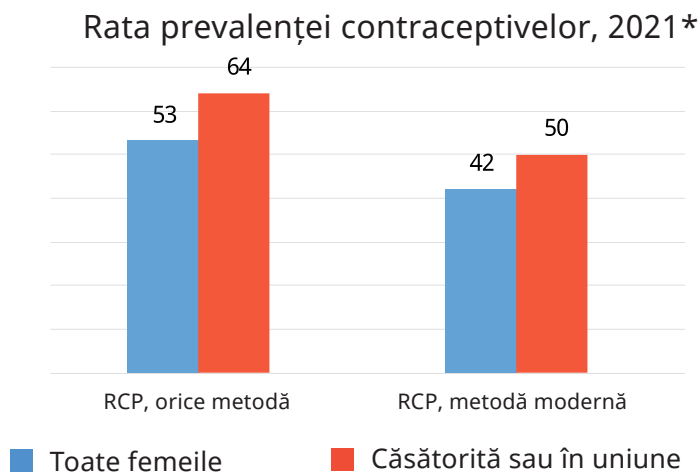
Figura 32. % femeilor care iau propriile decizii privind relațiile sexuale, utilizarea contraceptivelor și îngrijirea sănătății reproductive;

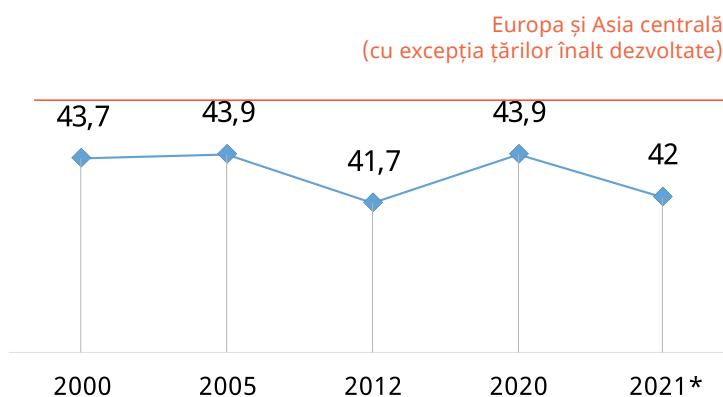
Sursa: Sondajul Generații și Gen 2020

Doar 4 din 10 femei de vârstă reproductivă din R. Moldova utilizează contraceptive moderne pentru planificarea familială. Rata de prevalență a contracepției (RPC) este de circa 53% pentru orice metodă utilizată și de 42% pentru metodele moderne. În ultimul deceniu, utilizarea contraceptivelor nu a crescut semnificativ. Femeile cu un nivel de educație mai ridicat au mai multe șanse să folosească metode de contracepție, decât femeile cu un nivel mai redus. Aceste diferențe există atât în privința utilizării oricărei metode de contracepție, cât și în privința metodelor moderne de contracepție. Cele mai populare metode de contracepție sunt prezervativele, dispozitivele intrauterine și pastilele (Sondajul Generații și Gen 2020).

Figura 33. Utilizarea contraceptivelor în Republica Moldova, % femeilor de 15-49 de ani

Rata prevalenței contraceptivelor în dinamică

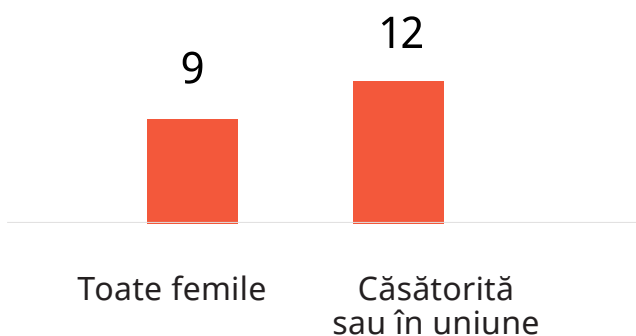

Sursa: * Date UNFPA, 2021; Banca Mondială

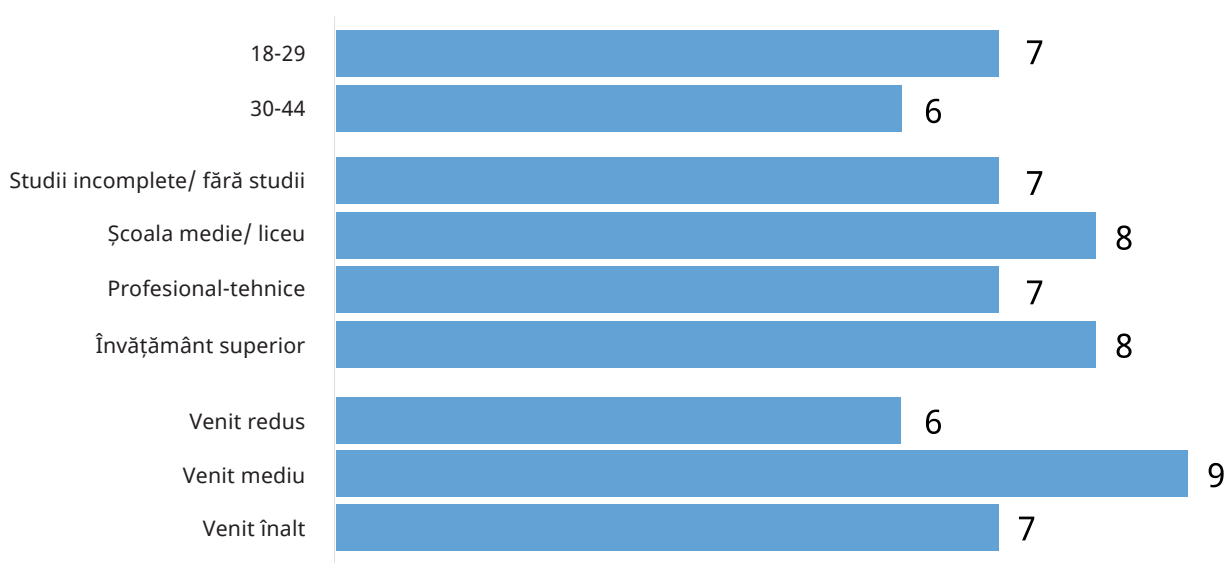
Necesitatea de metode moderne de planificare familială și de servicii de sănătate sexual-reproductivă, centrate pe client, rămâne nesatisfăcută. Mai puțin de jumătate dintre femeile de vârstă reproductivă din Republica Moldova folosesc metode contraceptive moderne. Această rată este și mai mică în rândul tinerilor. Nevoia nesatisfăcută de contracepție este asociată cu vârsta, statutul educațional, gradul de conștientizare cu privire la planificarea familială și nivelul salariilor. Campaniile de promovare a contracepției trebuie să acorde prioritate femeilor tinere, femeilor de vârstă mijlocie și cu statut educațional scăzut.

Figura 34. Nevoia nesatisfăcută de planificare familială, femeii între 15-49 de ani

Nevoie nesatisfăcută de planificare familială

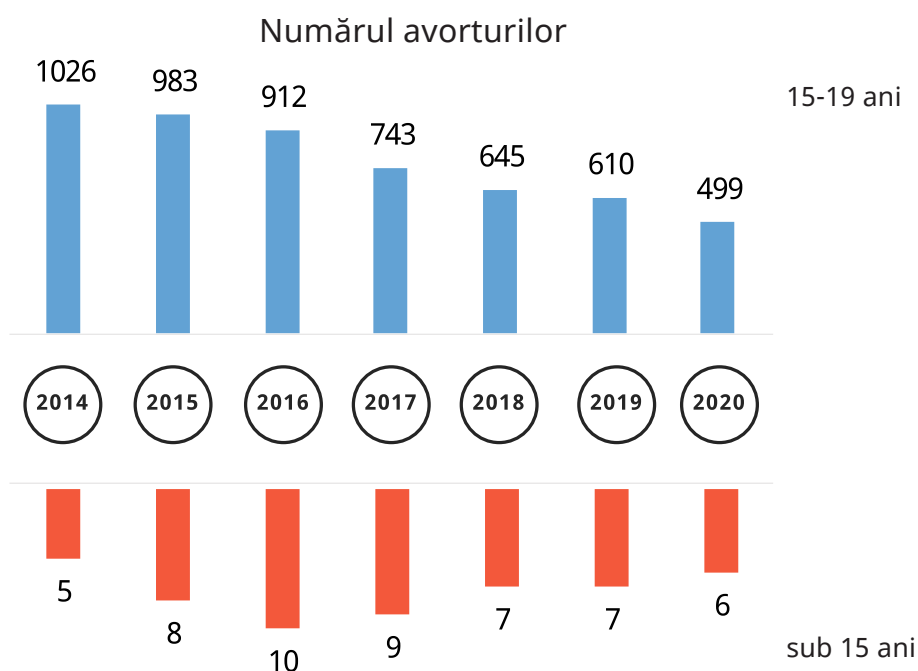
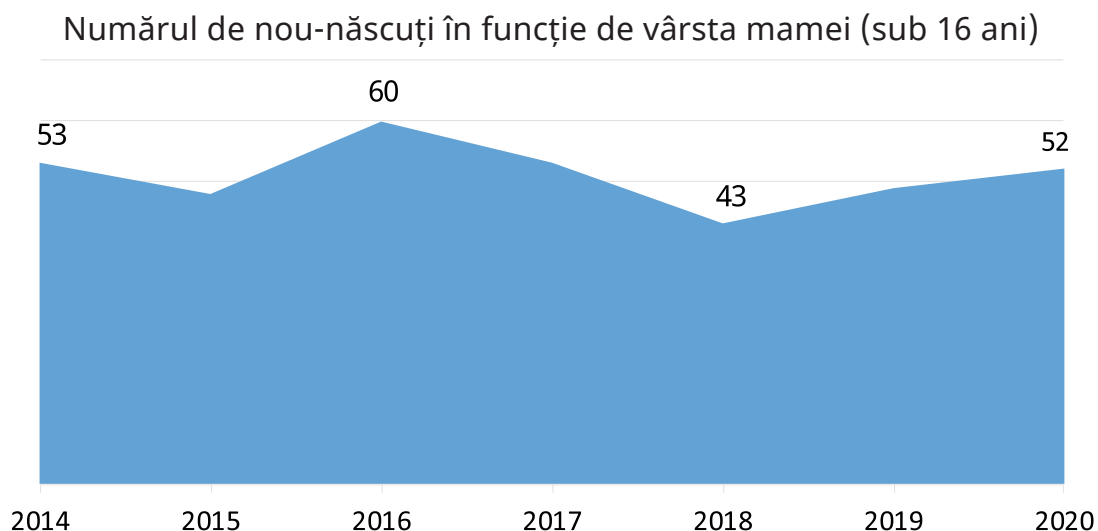
% femeilor care cred că accesul la planificarea familială s-a înrăutățit, 2020

Sursa: date UNFPA; Sondajul Generații și Gen 2020

Nevoia nesatisfăcută de planificare familială poate fi unul dintre motivele sarcinilor neplanificate, în special în rândul femeilor tinere. Nevoia nesatisfăcută de contracepție și sarcinile neplanificate sunt preocupări importante de sănătate publică. Deși asocierea dintre nevoia nesatisfăcută de contracepție și sarcinile neplanificate nu este suficient de bine studiată, unele studii internaționale sugerează o corelație între aceste două elemente. Prevalența sarcinilor în rândul adolescentelor (sub 16 ani) este destul de înaltă în Republica Moldova. În 2020, ponderea întreruperilor de sarcină în grupa de vârstă 15-19 ani a constituit circa 6% din totalul avorturilor în rândul femeilor de vârstă reproductivă din R. Moldova. Aceste femei și fete se confruntă cu multiple rezultate adverse din cauza sarcinii neintenționate, cum ar fi întreruperile în educație și viața profesională, marginalizarea și sărăcia.

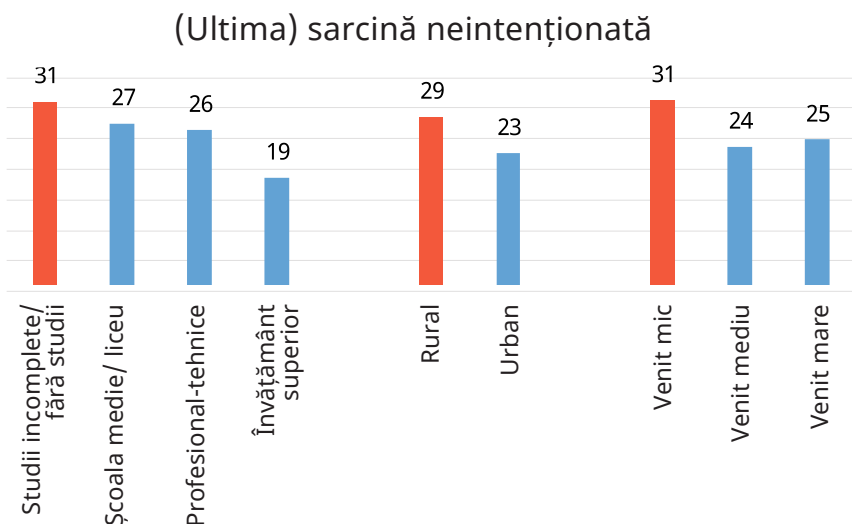
Figura 35. Sarcina și avorturile în rândul fetelor tinere

Sursa: Biroul Național de Statistică

Rata sarcinilor neplanificate este mai mare în rândul femeilor cu venituri mici și cu un nivel scăzut de educație. Conștientizarea scăzută în rândul populațiilor vulnerabile cu privire la drepturile lor de a beneficia de contraceptive moderne gratuite în unitățile de asistență medicală primară și accesul redus la serviciile de reproducere sunt unele dintre motivele care stau la baza sarcinilor neintenționate. Prin reducerea nevoilor nesatisfăcute de contracepție și servicii de planificare familială, autoritățile vor reduce și sarcinile nedorite, care apar în mod disproporționat în rândul celor săraci și pot avea un impact semnificativ asupra stării acestora de sărăcie.

Figura 36. Rata sarcinilor neintenționate în rândul grupurilor vulnerabile

Sursa: Sondajul Generații și Gen 2020

Femeile și fetele din grupurile vulnerabile au mai puțin acces la serviciile de sănătate reproductivă. Dintre grupurile cu vulnerabilitate crescută, adolescenții și tinerii sunt cei mai expuși la comportamente sexuale periculoase și necesită o atenție sporită. Pentru a răspunde nevoilor tinerilor în materie de sănătate sexuală și reproductivă, Guvernul a creat o rețea de 41 de Centre de sănătate prietenoase tinerilor în municipiile Chișinău și Bălți și în centrele raionale ale țării. În cadrul acestor Centre, tinerii pot beneficia gratuit de servicii adaptate nevoilor lor specifice: servicii de informare, instruire, servicii medicale și suport psiho-social. Prezervativele și pilulele contraceptive orale sunt oferite gratuit în Centrele de sănătate prietenoase tinerilor. Mulți ani UNFPA a fost singurul furnizor de contraceptive gratuite, însă statul a preluat treptat acest rol: din 2015, costurile contraceptivelor sunt acoperite din fondul Companiei Naționale de Asigurări în Medicină, pentru a spori accesul populației cu nevoi speciale la servicii sexuale și la servicii de sănătate reproductivă. Unitățile de asistență medicală primară asigură achiziționarea de dispozitive medicale, contraceptive, inclusiv contraceptive de urgență pentru populația-țintă din raion: adolescenții activi sexual, în special cei aflați în stare de vulnerabilitate și risc, tinerii din grupuri vulnerabile și de risc, femeile de vârstă reproductivă din grupurile vulnerabile.

Femeile cu dizabilități: un sondaj CPD⁵⁶ cu privire la principalele inegalități din Republica Moldova arată că gospodăriile în care locuiesc persoane cu dizabilități au o adresabilitate mai mare la serviciile medicale în comparație cu alte gospodării. Cu toate acestea, o pondere semnificativă încă se confruntă cu acces limitat la astfel de servicii: în 2019, circa 48% dintre persoanele cu dizabilități nu au mers la medic, chiar dacă avut nevoie. Accesibilitatea financiară a serviciilor de sănătate și a transportului sunt două motive importante care împiedică persoanele cu dizabilități să beneficieze de îngrijirea medicală necesară. Veniturile scăzute reduce capacitatea de cumpărare a serviciilor medicale sau a medicamentelor, precum și a transportului adaptat⁵⁷. Barierele fizice constituie un alt motiv ce stă în spatele accesibilității reduse a serviciilor

⁵⁶ Moldova inegală: Analiza celor mai relevante inegalități din Republica Moldova, CPD, 2019

⁵⁷ Focus-grup desfășurat în iunie-iulie 2021 (femei cu dizabilități)

lor medicale. Transport public neadaptat rezonabil, acces dificil la clădiri (spitale, centre de sănătate), echipament medical inaccesibil, uși înguste, trepte interioare, blocuri sanitare neadaptate creează bariere importante în accesarea instituțiilor medicale de către persoanele cu dizabilități⁵⁸. Femeile cu dificultăți de mobilitate adesea nu pot accesa screening-ul cancerului de sân și de col uterin, deoarece mesele de examinare nu sunt reglabile la înălțime, iar echipamentul de mamografie se potrivește doar femeilor care pot sta în picioare. Lipsa scaunelor ginecologice adaptate împiedică femeile cu dizabilități să acceseze servicii de sănătate sexuală și reproductivă de calitate⁵⁹.

Persoanele de etnie romă au cel mai scăzut acces la asigurările în medicină în Republica Moldova (48% față de 72% dintre non-romi). Acest lucru este determinat, în mare parte, de statutul ocupațional și de politicile guvernamentale de sănătate: multe persoane de etnie romă nu sunt eligibile pentru asigurarea obligatorie de asistență medicală, deoarece nu se regăsesc printre angajați sau șomeri oficial, aceasta constituind o condiție a eligibilității. De regulă, bărbații tind să fie implicați în economia informală, ceea ce le sporește insecuritatea socială și vulnerabilitatea în sănătate. Plățile informale sunt o altă barieră care descurajează romii să solicite servicii medicale (peste 20% au recurs la plăți informale în 2019 pentru a beneficia de servicii de sănătate). Întrucât multe persoane de etnie romă trăiesc în gospodării cu venituri mici, plățile informale le sporesc vulnerabilitatea financiară și le reduc accesul la servicii medicale. Accesul romilor la serviciile de asistență medicală este, de asemenea, limitat de discriminarea directă din partea lucrătorilor medicali: interviurile individuale arată că aceștia se confruntă cu discriminare directă în spitale și alte instituții medicale. Discriminarea directă poate presupune refuzul total al îngrijirii pacienților de etnie romă sau, mai subtil, acordarea de îngrijiri de calitate inferioară. Spre exemplu, tinerele rome însărcinate se confruntă cu probleme de discriminare, cum ar fi segregarea în secțiile de asistență maternală. Discriminarea perpetuează neîncrederea și teama față de instituția medicală⁶⁰.

Femeile în vârstă se confruntă cu bariere importante în accesul la serviciile de asistență medicală. Costul pare să fie unul dintre factorii majori ce determină accesul redus la servicii de sănătate. Sondajul CPD sugerează că sărăcia și deprivarea monetară (incapacitatea sau capacitatea redusă de a procura medicamente) crește odată cu vârsta și este mai mare în rândul femeilor (68% - persoane în vârstă, 54,7% - femei). Cea mai simplă explicație constă în faptul că, pe de o parte, ponderea persoanelor în vârstă este mai mare în rândul femeilor și, pe de altă parte, femeile au venituri mai puține, ceea ce le face mai vulnerabile. Potrivit interviurilor din cadrul grupurilor tematice, femeile în vârstă amână solicitarea serviciilor de îngrijire medicală din motive financiare. Costurile serviciilor de sănătate și plățile informale reprezintă cea mai mare povară financiară pentru persoanele în vârstă⁶¹. În plus, maltratarea vârstnicilor de către lucrătorii

⁵⁸ *Interviu individual realizat în perioada iunie-iulie 2021 (femeie cu dizabilități, consilier local)*

⁵⁹ *Interviu individual realizat în perioada iunie-iulie 2021 (femeie cu dizabilități, formator, membru al unui partid politic)*

⁶⁰ *Focus-grup desfășurat în iunie-iulie 2021 (femei rome)*

⁶¹ *Focus-grup desfășurat în iunie-iulie 2021 (femei în vârstă)*

medicali constituie o barieră importantă în accesul la serviciile de sănătate. Femeile vârstnice care au participat la discuțiile din cadrul grupurilor tematice au menționat că lucrătorii medicali au făcut remarci descurajatoare, cum ar fi „Nu ești bolnav, problema ta este bătrânețea”.

Pentru mulți **supraviețuitori ai violenței domestice** accesul la asistență medicală este o parte vitală a vindecării și a autodeterminării. Violența are consecințe grave pe termen scurt și lung asupra sănătății fizice și mintale a femeilor (care sunt cel mai des abuzate), precum și asupra bunăstării lor personale și sociale. Femeile supraviețuitoare ale violenței domestice raportează o lipsă de servicii medicale specializate și de consiliere psihologică pentru femeile abuzate, ceea ce le poate agrava sănătatea mintală⁶².

Persoanele LGBTQI se confruntă cu obstacole specifice atunci când vine vorba de accesul la multe dintre drepturile lor, inclusiv dreptul la sănătate. Aceștia se confruntă adesea cu discriminare în domeniul sănătății pe baza identității de gen și a stereotipurilor legate de viața sexuală. Respondenții care au participat la discuțiile din cadrul grupurilor tematice au relevat maltratarea și comportamentul inadecvat al lucrătorilor medicali și lipsa de securitate, în special în instituțiile de stat. Femeile se confruntă cu o formă specifică de discriminare și maltratare. Adesea, practicienii din domeniul sănătății le reamintesc despre „datoria” femeilor de a da naștere, ceea ce le-ar putea rezolva problemele de sănătate cu care se adresează⁶³.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Implementarea măsurilor de reducere a consumului de alcool. Acestea presupun: (i) reglementarea măsurilor anti-alcool, cum ar fi majorarea taxelor (25%-50%), interzicerea publicității la alcool, restricții la vânzarea alcoolului (de exemplu, interzicerea vânzării alcoolului pe drumurile naționale, benzinării, în weekend și noaptea); (ii) alocarea de resurse suplimentare pentru dezvoltarea și implementarea serviciilor de prevenire și educare a tinerilor în vederea reducerii consumului de alcool.

2. Extinderea accesului la servicii de sănătate sexual-reproductivă și contracepție. Rata de utilizare a contraceptivelor în rândul femeilor este de doar 31,6%. Accesul la contracepție trebuie să devină o componentă-cheie a politicilor integrate de sănătate sexual-reproductivă. Compania Națională de Asigurări în Medicină trebuie să integreze contraceptivele moderne în lista medicamentelor compensate. În același timp, este important ca toate instituțiile medicale să asigure accesul femeilor cu dizabilități locomotorii la instituțiile în care există fotolii ginecologice adaptate, precum și alte echipamente medicale de diagnostic.

⁶² *Interviu individual realizat în iunie-iulie 2021 (femeie, supraviețuitoare a violenței domestice)*

⁶³ *Focus-grup desfășurat în iunie-iulie 2021 (reprezentanți LGBTQI)*

3. Sporirea accesului la serviciile medicale pentru grupurile vulnerabile prin: (i) asigurarea persoanelor cu dizabilități și a persoanelor vârstnice cu servicii stomatologice gratuite în caz de urgență și probleme dentare cronice; (ii) includerea consumabilelor (cum ar fi material pentru pansament, seringi, dozatoare de insulină, stomatele, scutece etc.) în pachetul compensat pentru persoanele vârstnice și cele cu dizabilități severe și boli incurabile, care necesită îngrijire medicală la domiciliu; (iii) dublarea resurselor financiare alocate pentru a asigura accesibilitatea la serviciile medicale și balneare, în conformitate cu standardele naționale de construcție.

4. Extinderea serviciilor comunitare de sănătate mintală, astfel încât rata de acoperire să nu fie mai mică de 80% până la sfârșitul anului 2023. De aceste programe/servicii trebuie să beneficieze și persoanele vârstnice.

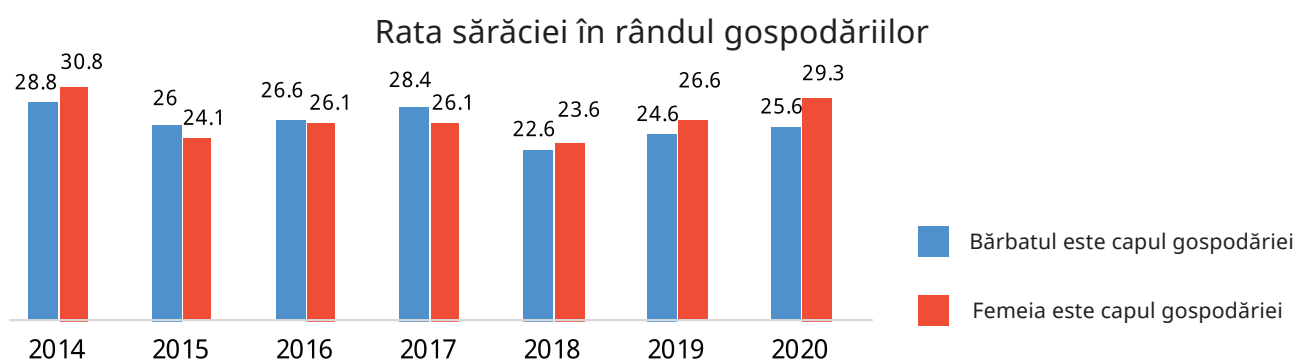
5. Dezvoltarea serviciilor de geriatrie, a serviciilor de lungă durată și de îngrijire paliativă. Integrarea serviciilor „geriatrice” în Programul UNIC, cu acoperire în spectrul serviciilor medicale, medicamente compensate etc. Definirea sistemului de servicii sociale și medicale integrate, care să se concentreze pe nevoile oamenilor.

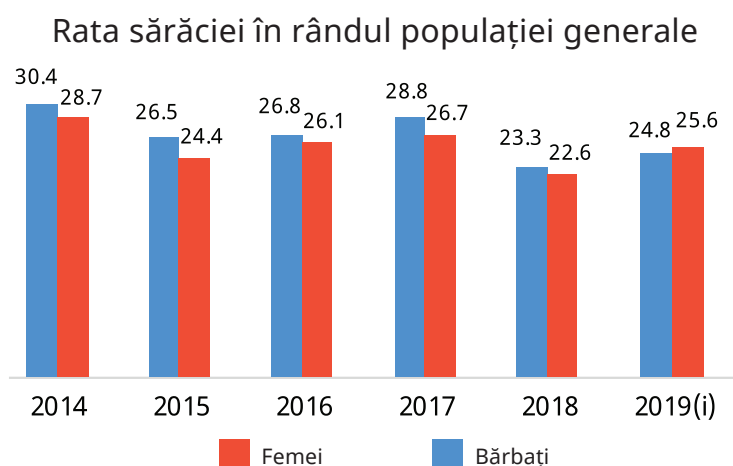
IV. FEMINIZAREA SĂRĂCIEI

Femeile devin tot mai sărace. Feminizarea sărăciei se referă la o tendință de creștere a inegalității cu referire la standardele de viață între bărbați și femei, din cauza decalajului tot mai mare în ceea ce privește sărăcia dintre femei și bărbați, așa cum s-a observat la sfârșitul secolului al XX-lea.⁶⁴ Rata sărăciei în rândul gospodăriilor conduse de femei a început să crească în 2018, iar în 2020 aceasta varia semnificativ, cel mai probabil din cauza modificărilor de măsurare efectuate de BNS și a faptului că unele gospodării conduse de femei din zonele rurale au primit mai puține remitențe, cel puțin în perioadele de izolare pe motivul crizei pandemice. În termeni absoluți, în 2019, BNS estimează că 54% dintre cei săraci erau femei.

Figura 37. Rata sărăciei în rândul gospodăriilor și populației generale

⁶⁴ <https://www.un.org/womenwatch/daw/followup/session/presskit/fs1.htm>

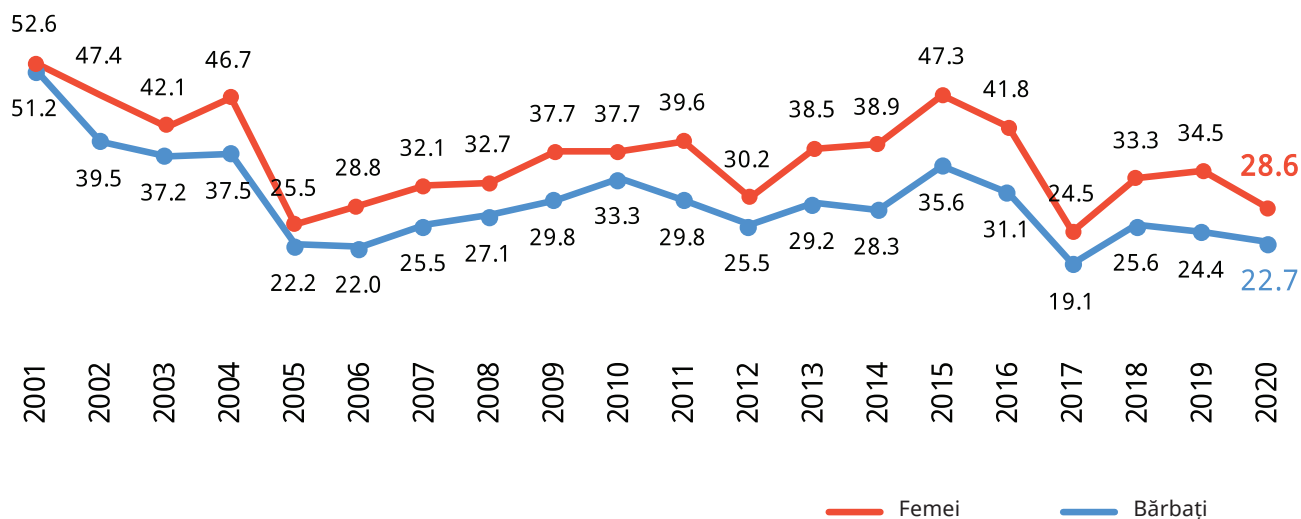
Sursa: Biroul National de Statistică; (i) Din 2019, seria temporală este întreruptă

⁶⁴ <https://www.un.org/womenwatch/daw/followup/session/presskit/fs1.htm>

Sărăcia autoevaluată este constant mai mare în rândul femeilor. Autoevaluarea sărăciei se referă la respondenții care evaluează dacă venitul pe care îl au este suficient pentru a acoperi necesitățile de bază ale persoanelor și ale gospodăriei. Datele ce acoperă o perioadă de 20 de ani⁶⁵ (vezi mai jos) privind autoevaluarea veniturilor indică un nivel mai ridicat al sărăciei în rândul femeilor.

Figura 38. Sărăcia autoevaluată, %

Ponderea bărbaților și femeilor care consideră că veniturile lor sunt insuficiente pentru a acoperi necesitățile de bază, %

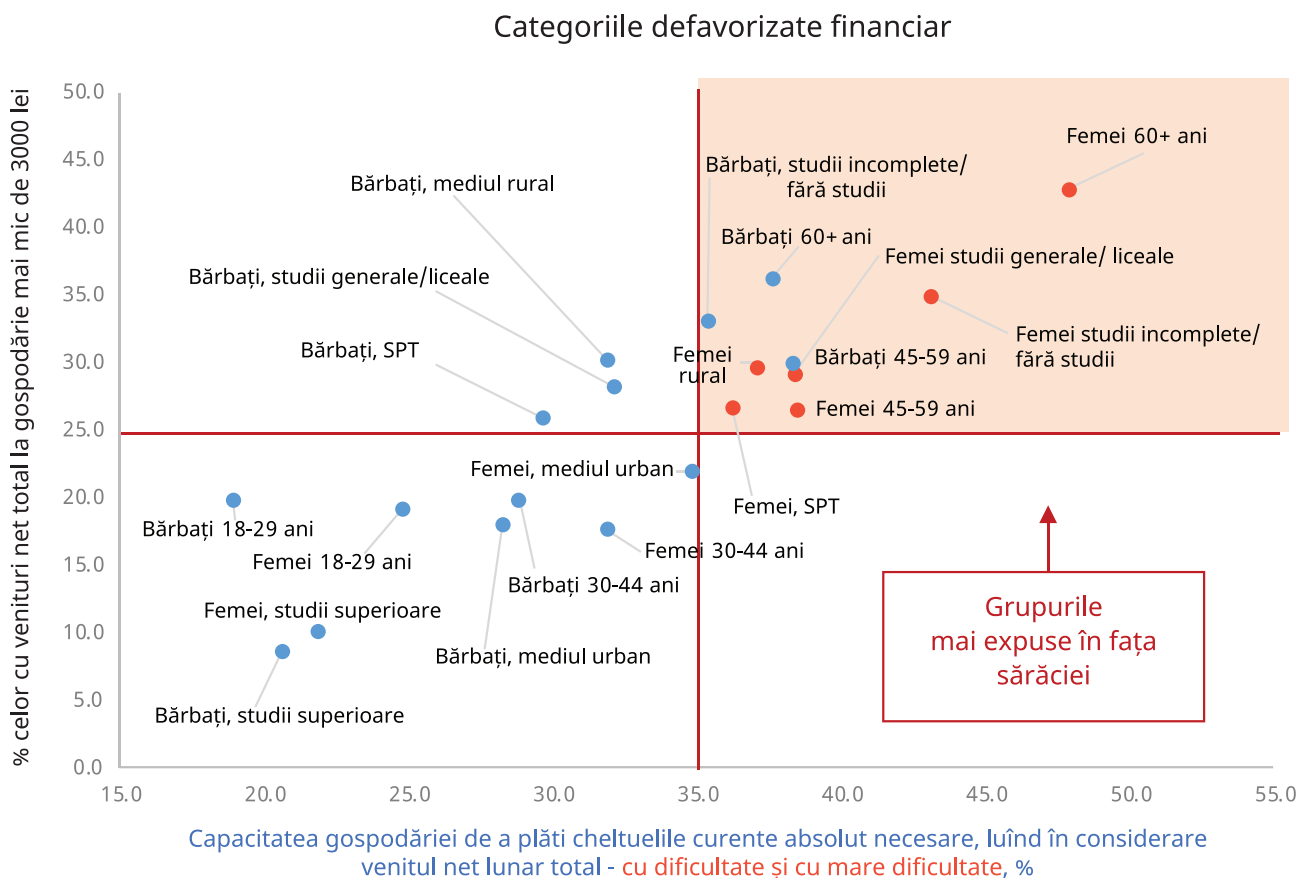
Sursa: Barometrul Opiniei Publice, IPP, 2001-2020

Unul dintre canalele-cheie ale feminizării sărăciei este pensionarea. Datele generate de Sondajul Generații și Gen 2020⁶⁶ relevă unele diferențe între bărbați și femei în ceea ce vizează privarea financiară, atunci când sunt evaluați indicatorii indirecti, cum ar fi imposibilitatea gospodăriei de a face față cheltuielilor și venitul net total al gospodăriei mai mic de 3000 lei/lună (vezi figura de mai jos). Alături de datele prezentate mai sus, se poate confirma că, feminizarea sărăciei este caracteristică Republicii Moldova. Figura de mai jos evidențiază faptul că femeile cu vârsta peste 60 de ani sunt grupul cel mai vulnerabil. Cercetarea arată că, circa 50% dintre femeile de peste 60 de ani raportează dificultăți în acoperirea principalelor cheltuieli de trai, iar aproape 40% au precizat că au un venit net mai mic de 3000 lei/lună. Datele vorbesc despre faptul că, unul dintre principalele canale de feminizare a sărăciei în R. Moldova este pensionarea, etapă care reprezintă un punct culminant al deficitelor financiare de-a lungul vieții, ce reies preponderent din intrarea târzie/ieșirea timpurie de pe piața muncii, cu pauze frecvente și prelungite legate de responsabilitățile de îngrijire.

⁶⁵ <http://bop.ipp.md/>

⁶⁶ Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantion de sondaj), UNFPA, Institutul Interdisciplinar de Demografie din Olanda (ca partener și distribuitor).

Figura 39. Grupurile defavorizate financiar de bărbați și femei, %

Sursa: Sondajul Generații și Gen (2020)

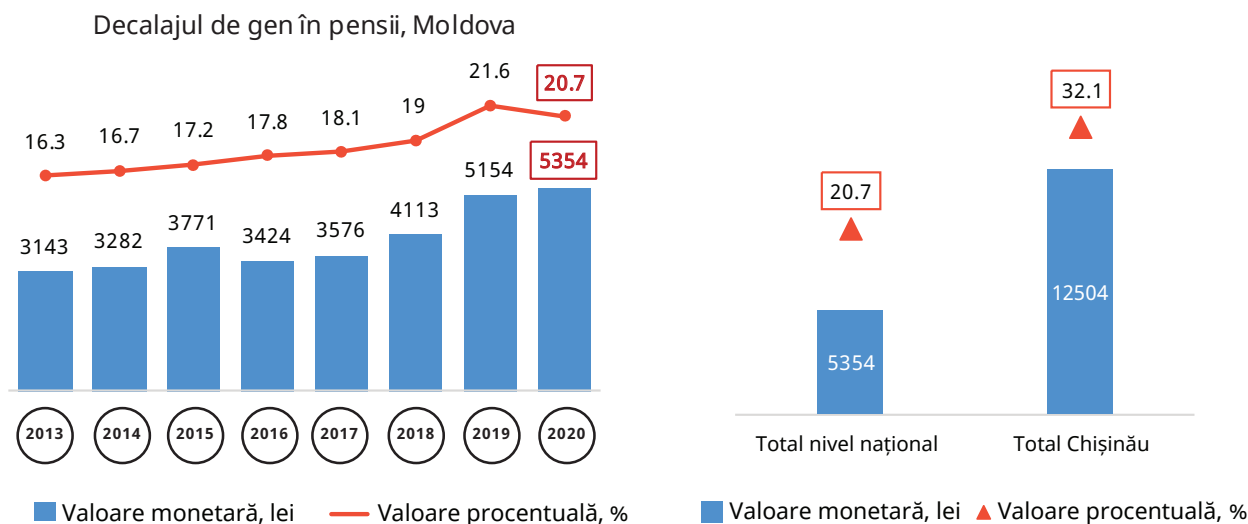
Inechitățile financiare de-a lungul vieții afectează diferențele de gen în ceea ce privește pensiile. Inegalitățile de gen în pensii măsoară diferența dintre pensia medie pentru bărbați și femei. După o evoluție ascendentă a decalajului de gen în pensii în ultimii 7 ani, 2020 a dat unele semne de îmbunătățire. Per total, diferența dintre pensia medie a femeilor și bărbaților a scăzut în ultimul an cu circa 1 pp, ajungând la valoarea de 20,7%. Totuși, exprimată în termeni monetari, pierderea financiară anuală a unei femei pensionare este semnificativă și este în medie de 5354 lei (suma arată cu cât pensia medie anuală a unei femei a fost mai mică decât a unui bărbat, la nivel național). Prin urmare, inegalitățile salariale (indiferent de factorii care le determină) au un impact direct asupra cuantumului pensiilor pe care femeile și bărbații le vor primi la etapa de pensionare.⁶⁷

Dat fiind acest aspect, probabilitatea este mai mare ca femeile pensionare, în special din mediul rural, să fie sărace. În 2020, diferența în pensia medie a femeilor și bărbaților a fost estimată la circa 32% în Chișinău, depășind cu 11 pp media națională. În termeni monetari, femeile pensionare din Chișinău au beneficiat în 2020 de o pensie medie anuală cu 12.504 lei mai mică decât bărbații, fiind de două ori mai mare decât nivelul mediu anual național. Aceste diferențe sunt determinate de mai mulți

⁶⁷ https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitatile-salariale-2020.pdf

factori: (i) rata de ocupare a femeilor în mediul rural este mai mică decât în mediul urban, ceea ce afectează ulterior cuantumul pensiilor acestora; (ii) prevederile legislative, cum ar fi vârsta de pensionare mai mică, perioada de cotizare mai mică pentru femei; (iii) perioadele lungi de îngrijire a copiilor incluse în perioada de cotizare, care până de curând, erau la echivalentul salariului minim.⁶⁸ De precizat aici că, în 2021 Parlamentul a adoptat mai multe ajustări la lege privind pensionarea⁶⁹, dar având în vedere că nu se aplică retroactiv, impactul schimbărilor asupra dimensiunii de gen în acest sens va fi observat în următorii ani.

Figure 40. The dynamics of gender inequality in pensions in Moldova, in annual monetary value and %

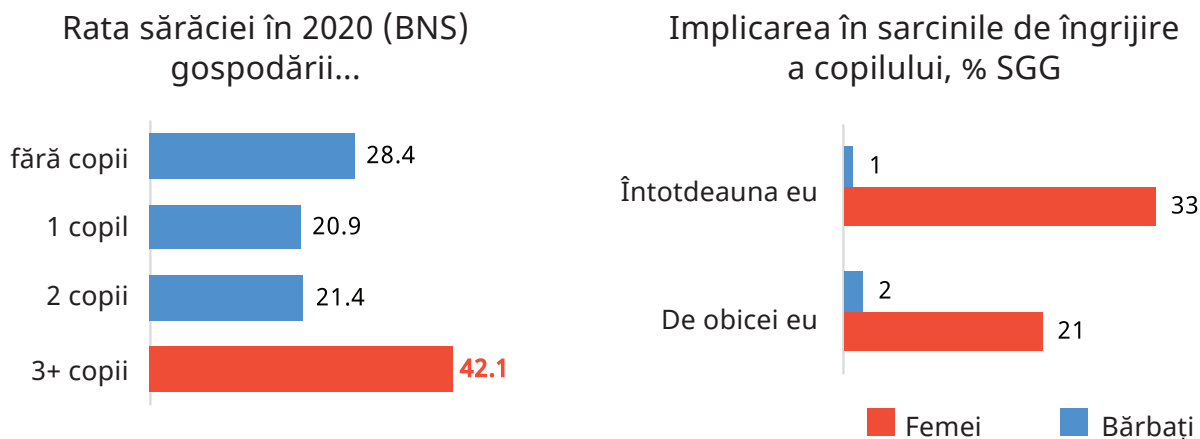
Source: CPD calculations based on data from the National Bureau of Statistics, 2020

Responsabilitățile de îngrijire sunt al doilea canal-cheie pentru feminizarea sărăciei. În gospodăriile cu nevoie mai mare de îngrijire (gospodăriile cu cel puțin 3 copii) rata sărăciei este considerabil mai mare (vezi figura de mai jos). Cele mai recente date furnizate de BNS cu privire la rata sărăciei gospodăriilor cu copii arată că, în rândul celor care au trei sau mai mulți copii, rata este egală cu 42,1%, față de 20,9% în rândul gospodăriilor cu un copil. Nevoia mai mare de îngrijire duce, cel mai probabil, la mai puține oportunități de muncă remunerată, în special pentru femei (având în vedere o mai mare implicare a femeilor în activitățile de îngrijire a copiilor, a se vedea figura de mai jos), ceea ce se soldează cu un deficit financiar mai mare pe tot parcursul vieții și, prin urmare, expune femeile la un risc mai mare de sărăcie la pensionare.

⁶⁸ În 2019 Parlamentul a aprobat modificări privind reflectarea perioadelor necontributive (cum ar fi concediul pentru îngrijirea copilului până la 3 ani) în calculul pensiei. Astfel, baza de calcul a pensiei este deja venitul mediu lunar asigurat în locul veniturii minime lunar asigurat. Acest pas este unul important pentru a depăși anumite inegalități de gen la pensie. Nu putem exclude, însă, că, până la această modificare, o cauză a inegalităților de gen la pensie a fost prevederea cu referire la perioadele necontributive, care erau calculate la salariul minim lunar. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119369&lang=ro

⁶⁹ <https://msmps.gov.md/comunicare/comunicate/guvernul-a-aprobat-indexarea-pensiilor-cu-386-si-majorarea-pensiei-minime-pana-la-2000-de-lei/>

Figura 41. Rata sărăciei în rândul gospodăriilor cu/fără copii și procentul de implicare în sarcinile de îngrijire a copilului, %

Sursa: BNS⁷⁰, Sondajul Generații și Gen (2020)

Un grup distinct cu risc semnificativ de sărăcie sunt bărbații și femeile de etnie romă. Pe baza studiului „Profilul fetelor și femeilor rome”⁷¹, femeile rome se caracterizează prin niveluri scăzute de activitate și angajare în muncă, rate ridicate ale șomajului și incidenței activității informale și venituri sporadice și scăzute. Doar 28% dintre femeile rome cu vârsta cuprinsă între 15-64 de ani sunt active, rată de 1,9 ori mai mică decât în cazul femeilor non-rome (53%) și de 1,5 ori mai mică decât în cazul bărbaților romi (42%) din aceeași grupă de vârstă. Rata de ocupare a femeilor rome este chiar mai mică (16%) fiind de aproximativ 2,7 ori mai mică decât cea a femeilor non-rome (43%) și de circa 1,8 ori mai mică decât cea a bărbaților romi (28%). Problemele de ocupare redusă sunt și mai acute în rândul tinerelor rome cu vârsta cuprinsă între 15-24 de ani, unde această rată este de doar 12%, fiind dublu mai mică decât cea a femeilor non-rome (25%) și de aproximativ 1,8 ori mai mică decât cea a tinerilor bărbați romi (19%). Din cauza muncii în economia informală, venitul lunar al femeilor rome este foarte instabil și adesea insuficient pentru a acoperi nevoile de bază.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Îmbunătățirea politicilor de salarizare, astfel încât principiul remunerării egale pentru muncă de valoare egală să fie prevăzut în legislația muncii și implementat corespunzător. Contextul moldovenesc privind inegalitățile de pe piața muncii, în special legate de plăți, și practicile internaționale în acest sens⁷² subliniază necesitatea ajustării cadrului juridic specific muncii în sensul asigurării egalității de șanse pentru femei și bărbați în ceea ce privește plata și diminuarea expunerii mai mari a femeilor

⁷⁰ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6865&idc=168>

⁷¹ https://statistica.gov.md/public/files/Cooperare_internationala/PNUD/10_tablouri_femei_RM/prof_6_rome.pdf

⁷² https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9466_raport_analitic_transparenta_in_salarizare_final.pdf

la sărăcie. Este strict necesar: (i) definirea clară în cadrul legal a principiului egalității de remunerare pentru muncă egală sau muncă de valoare egală, (ii) completarea cadrului legal cu prevederi și măsuri care să asigure transparența sistemului de salarizare și obligarea angajatorilor de toate nivelurile să aplice mecanisme de evaluare corectă a funcțiilor, (iii) instituționalizarea mecanismului de evaluare a funcțiilor din punct de vedere al genului.⁷³

2. Implementarea politicilor care îmbunătățesc echilibrul între viața profesională și cea privată, astfel încât femeile cu copii să aibă acces egal la piața muncii. În mod prioritar, ne referim la: (i) creșterea accesului la serviciile de educație timpurie, prin extinderea serviciilor publice de creșă și deschiderea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor de către angajatori, (ii) implementarea măsurilor menite să încurajeze ambii părinți să beneficieze de concediu pentru îngrijirea copilului, (iii) creșterea eficienței și accesibilității programelor extinse de educație extrașcolară.⁷⁴

3. Eliminarea prevederilor Codului Muncii care dezavantajează angajarea persoanelor aflate la vârsta de pre-pensionare și pensionare. În special, se referă la art. 86, care prevede condițiile de concediere a persoanelor încadrate în muncă, respectiv p. 1 (y') care prevede deținerea de către salariat a statutului de pensionare pentru limita de vârstă. Analiza acestei prevederi prin prisma criteriilor de vârstă și gen ale persoanelor încadrate în muncă, ne permite să considerăm că aceasta este discriminatorie, fiind în detrimentul femeilor. În situația în care, în R. Moldova limita de vârstă de pensionare a femeilor este mai mică decât a bărbaților, această prevedere duce la o retragere mai rapidă a femeilor de pe piața muncii. În acest context, se recomandă abrogarea acestei prevederi a Codului Muncii, pentru a nu menține o practică exclusivă în special în privința femeilor aflate în vârstă de pre-pensionare și/sau de pensionare. Pe lângă faptul că femeile tind să se pensionezeze mai devreme decât bărbații, această inactivitate este determinată și de stereotipurile de gen perpetuate în societate în ceea ce privește rolul de îngrijire, precum și de insuficiența serviciilor de educație timpurie pentru copii (nepoți), prevederea respectivă din Codul Muncii creează premise și mai accentuate de inechitate în relațiile de muncă.

4. Extinderea și îmbunătățirea serviciilor pentru a crește ocuparea forței de muncă în rândul celor mai marginalizate grupuri de femei. Angajatorii trebuie să ia măsuri pentru a oferi șanse egale persoanelor cu nevoi speciale, atât în ceea ce privește adaptarea infrastructurii, cât și a procedurilor și proceselor interne. De menționat că R. Moldova dispune de un cadru legal care prevede măsuri de sprijinire a angajatorilor în procesul de adaptare rezonabilă a spațiului de lucru și care descrie metodologic programele de subvenții în acest scop.⁷⁵ Cu toate acestea, ponderea mică a persoanelor cu dizabilități care sunt angajate determină necesitatea revizuirii și îmbunătățirii

⁷³ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9933_munca_inegala_analiza_decalajelor_de_gen_final.pdf

⁷⁴ *ibidem*

⁷⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122876&lang=ro#

condițiilor date. În acest sens, se recomandă: (i) creșterea numărului de personal care lucrează în subdiviziunile teritoriale de ocupare în muncă, responsabile de implementarea programelor de subvenționare; (ii) majorarea resurselor financiare de la bugetul public alocate programelor respective; și (iii) simplificarea și eficientizarea programului de subvenții pentru a încuraja mai mulți angajatori să facă locurile de muncă mai accesibile pentru a crește incluziunea și integrarea persoanelor cu dizabilități pe piața muncii. Acest lucru va contribui și la oferta de muncă.⁷⁶ Având în vedere privarea financiară a femeilor rome, este esențial să se dezvolte un mecanism național pentru a încuraja angajatorii să angajeze un număr mai mare de romi și să investească în programe care vizează formarea, dezvoltarea profesională și abilitarea femeilor și fetelor rome.

5. Extinderea oportunităților de muncă decentă, în special în zonele rurale. Având în vedere oportunitățile scăzute de angajare în zonele rurale, este esențial să se continue alocarea de resurse pentru a sprijini dezvoltarea sectoarelor economice din zonele cu cele mai scăzute rate de ocupare a femeilor. În plus, se recomandă ca reglementările și procedurile interne ale entităților economice să fie elaborate astfel încât acestea să întrunească standardele minime necesare asigurării egalității de șanse pentru femei și bărbați la locul de muncă, și anume: (i) recrutarea și angajarea; (ii) formarea și învățarea pe tot parcursul vieții; (iii) promovarea; (iv) remunerarea; (v) asigurarea echilibrului dintre viața profesională și cea privată; (vi) securitatea în muncă.

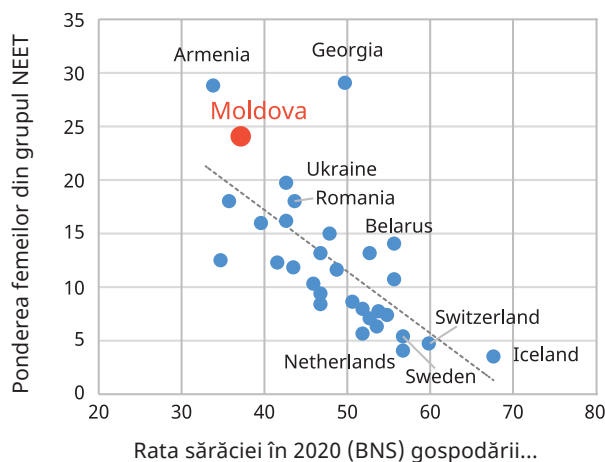
⁷⁶ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9933_munca_inegala_analiza_decalajelor_de_gen_final.pdf

V. ANGAJAREA ÎN CÂMPUL MUNCII

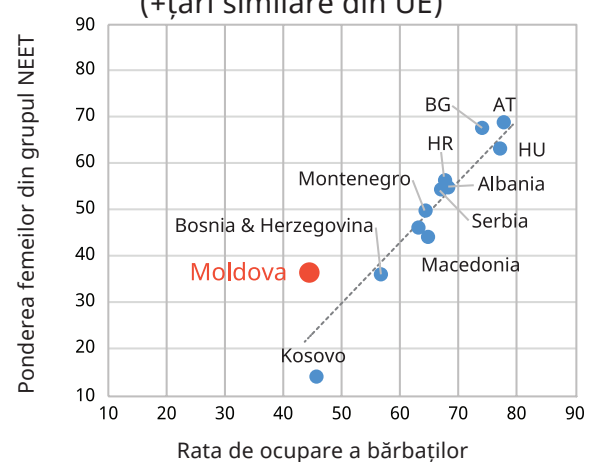
La nivel regional, Republica Moldova prezintă tendințe specifice în ceea ce privește ocuparea femeilor. În trimestrul II al anului 2021, rata generală de ocupare a populației din Moldova era de circa 40%, fiind cu mult sub rata medie de ocupare în cadrul țărilor UE. Rata scăzută de ocupare poate fi explicată, pe de o parte, prin practicile migraționale în Republica Moldova, în special în rândul bărbaților care sunt în căutarea unui loc de muncă, iar pe de altă parte, prin inactivitatea femeilor pe piața muncii. Datele arată că Moldova are cea mai scăzută rată de ocupare a femeilor din UE, Parteneriatul Estic și regiunea Balcanilor, alături de Armenia și Kosovo. Ponderea femeilor tinere neîncadrate nici în muncă, nici în educație sau formare (NEET) a fost printre cele mai ridicate din regiune (24%).

Figura 42. Raportul dintre ocuparea forței de muncă și populația, peste 15 ani, estimări modelate de OIM, 2019, %

Țările EU și ale parteneriatului Estic (PaE)

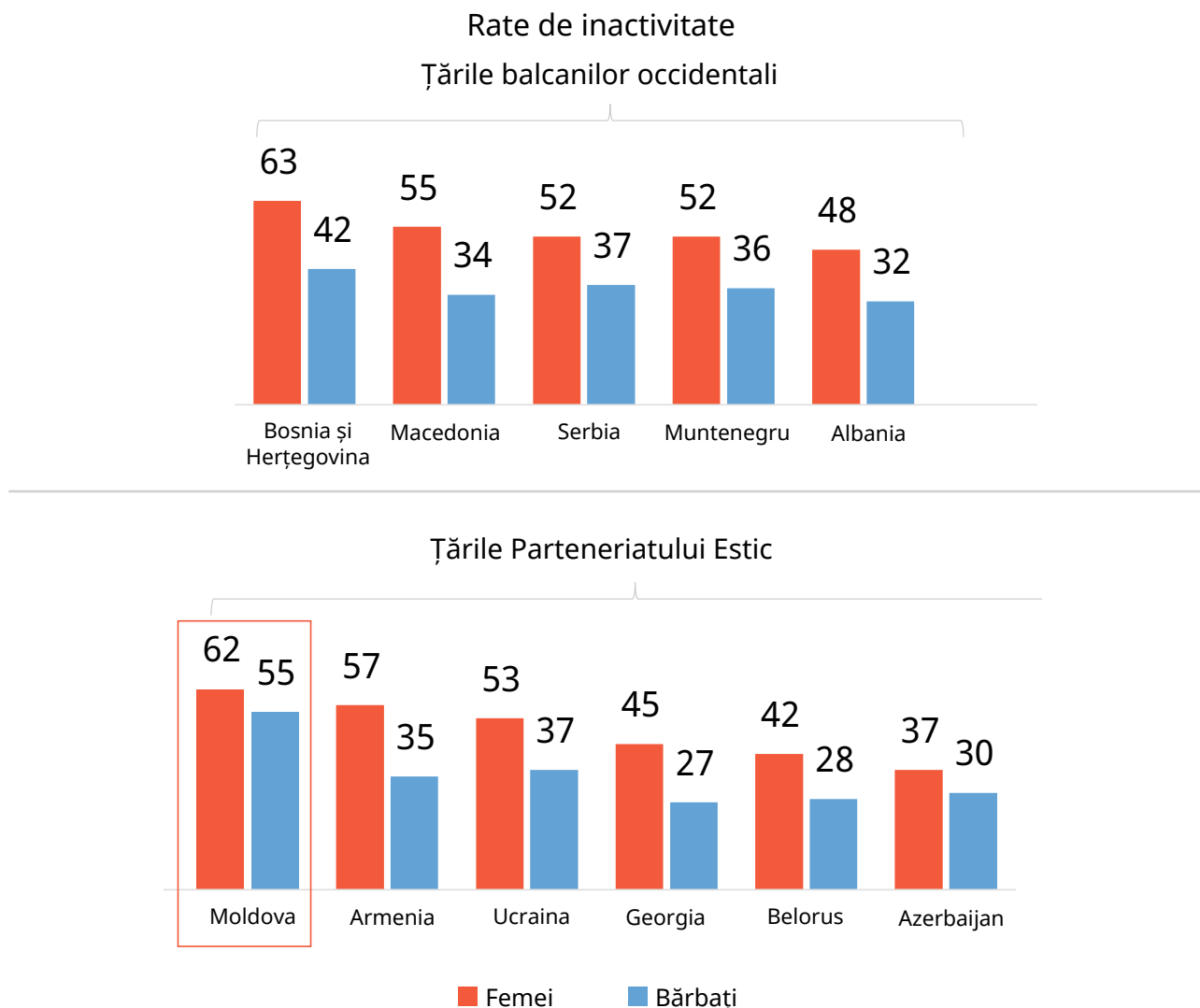
Țările din Balcanii de Vest (+țări similare din UE)

Sursa: Banca Mondială, baza de date ILOSTAT

Republica Moldova are cea mai mare prevalență a inactivității în rândul femeilor, comparativ cu țările din regiune. Chiar dacă diferența de gen este mai mică decât în alte țări, rata de inactivitate în Moldova este printre cele mai înalte atât în raport cu țărilor din Balcanii de Vest, cât și ale PaE, cu un impact vizibil asupra femeilor (figura 41). Principalii factori care contribuie la inactivitatea sporită a femeilor constituie responsabilitățile familiale, lipsa serviciilor de îngrijire a copiilor la prețuri accesibile sau disponibile, politicile favorabile familiei ineficiente, oportunitățile scăzute de angajare în zonele rurale. Incidența inactivității în țările egale din UE este, de asemenea, mai mare în rândul femeilor, dar diferențele de gen sunt mai mici.

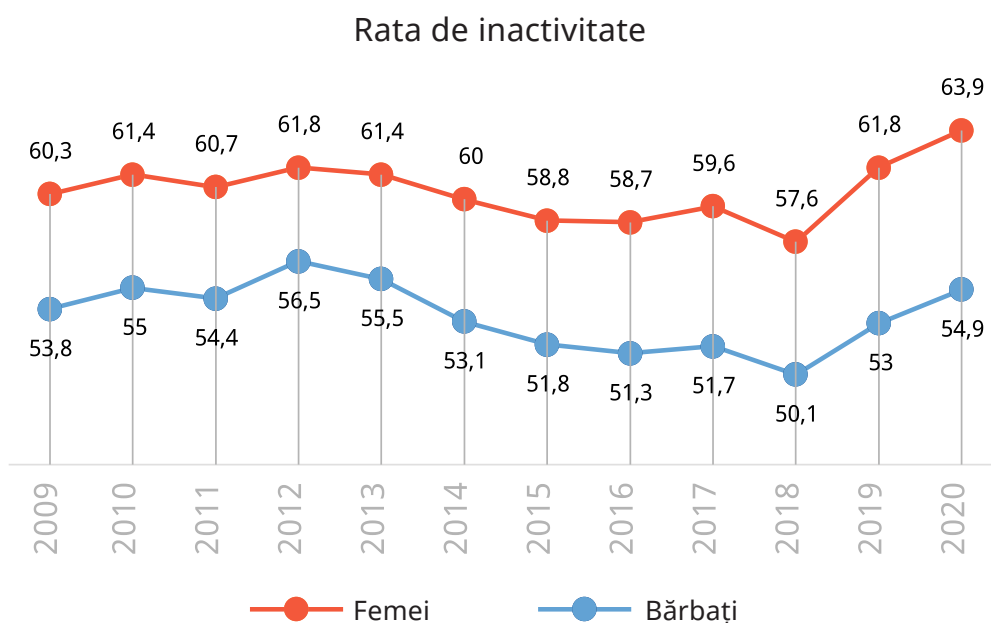
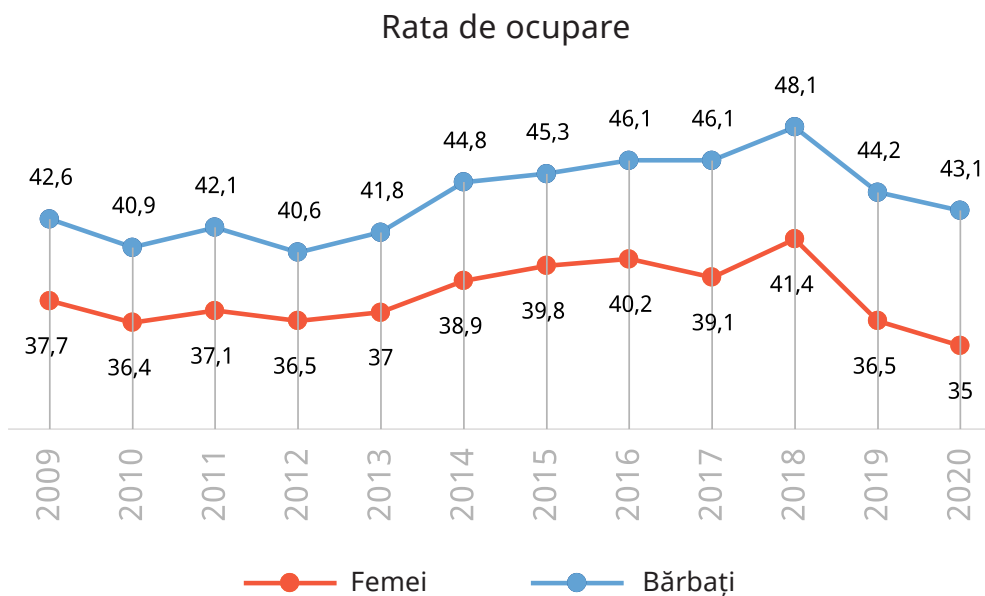
Figura 43. Rata de inactivitate pe sexe, estimări modelate de OIM, 2019, %

Sursa: Baza de date ILOSTAT

Inegalitățile de gen pe piața muncii au crescut în ultimii ani. În pofida eforturilor de reducere a inegalităților pe piața muncii, decalajele de gen persistă în ratele de ocupare a forței de muncă și au crescut în ultimii doi ani. Diferența în ceea ce privește rata de ocupare a femeilor și bărbaților a fost de circa 10 pp în 2020. Există diferite motive transversale în spatele ratei scăzute de participare a forței de muncă, în special a femeilor. Acestea continuă să aibă acces mai redus la oportunități economice și mai puțin control asupra resurselor economice, comparativ cu bărbații, din cauza unor inegalități sociale, juridice și politice. Divizarea inechitabilă a muncii plătite și neplătite și rolurile de gen modelate de această divizare joacă un rol semnificativ. Adesea femeile sunt constrânse să-și asume responsabilități gospodărești și de îngrijire a familiei, în detrimentul carierei/vieții lor profesionale.

Figura 44. Participarea forței de muncă în R. Moldova, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

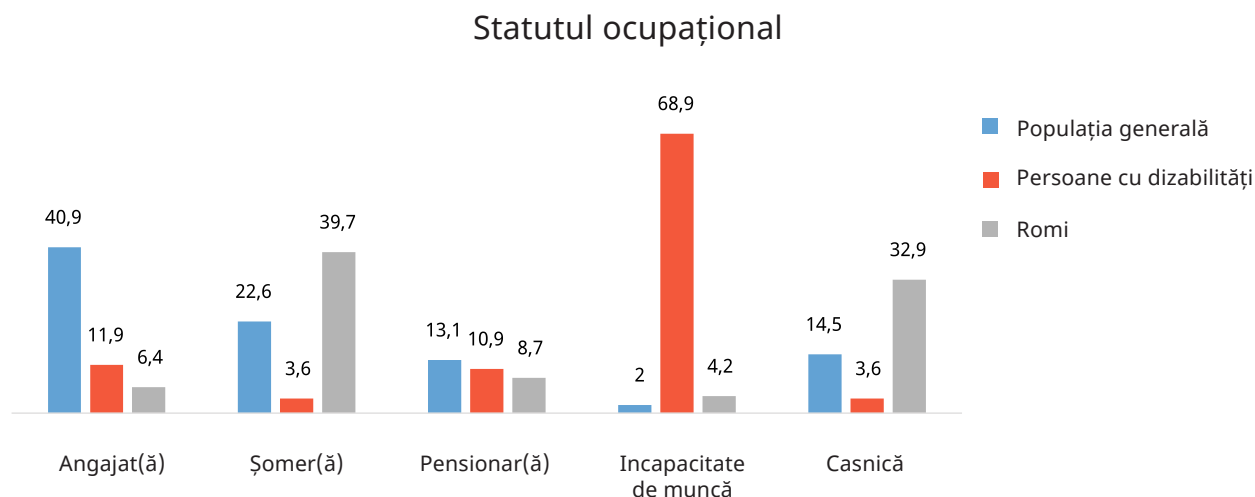
Rata de ocupare pe piața muncii a femeilor din grupurile vulnerabile este și mai mică. Sondajul CPD⁷⁷ arată că politicile publice nu oferă suficiente soluții și oportunități de angajare pentru toate grupurile de populație, în special pentru cele vulnerabile (persoane de etnie romă, persoane cu dizabilități, vârstnici etc.). Capacitatea de integrare pe piața muncii a populației de etnie romă este la cel mai scăzut nivel, rata de ocupare fiind de circa șapte ori mai mică decât a populației generale (6,4% față de 40,9%) (vezi figura 43). Datele privind inegalitatea de gen în rata de ocupare a persoanelor de etnie

⁷⁷ Calea incertă spre calificarea adulților: o analiză a inegalităților de învățare pe tot parcursul vieții în RM, CPD, 2019

romă pot varia de la o sursă la alta, însă tendința este unică: femeile rome au o rată de ocupare mai mică decât bărbații și se confruntă cu o incidență mai mare a șomajului. Acest lucru este determinat, în mare parte, de rolurile tradiționale de gen, care sunt puternic înrădăcinate în cultura romă. Căsătoriile timpurii și responsabilitățile de îngrijire determină, în mare măsură, prezența acestora pe piața muncii.

Rata de ocupare a persoanelor cu dizabilități este de circa patru ori mai mică decât a populației generale. Date BNS⁷⁸ arată că o treime dintre persoanele cu dizabilități sunt angajate în activități agricole, care, de regulă, sunt mai puțin plătite și mai puțin asigurate social (figura 43). Potrivit interviurilor cu persoane cu dizabilități și de etnie romă, aceste grupuri se confruntă frecvent cu practici de marginalizare și discriminare atât la etapa de recrutare, cât și la locul de muncă⁷⁹. Angajatorii trebuie să întreprindă măsuri pentru a oferi șanse egale persoanelor cu nevoi speciale, atât în ceea ce privește infrastructura, cât și politicile și procesele interne la nivel de unitate. Cadrul legal moldovenesc⁸⁰ oferă măsuri de suport angajatorilor în adaptarea rezonabilă a locului de muncă (programe de subvenții pentru angajatori). Cu toate acestea, ponderea redusă a angajaților cu dizabilități sugerează că aceste măsuri trebuie revizuite și îmbunătățite, prin: (i) creșterea numărului de personal care lucrează în direcțiile regionale de ocupare a forței de muncă responsabile de implementarea programelor de suport; (ii) sporirea resurselor financiare publice alocate acestor programe; (iii) simplificarea și raționalizarea programelor de subvenții pentru a încuraja mai mulți angajatori să adapteze locurile de muncă mai accesibile persoanelor cu dizabilități; ceea ce va duce la incluziunea și integrarea lor.

Figura 45. Statutul ocupațional, după gen și grupuri sociale, %

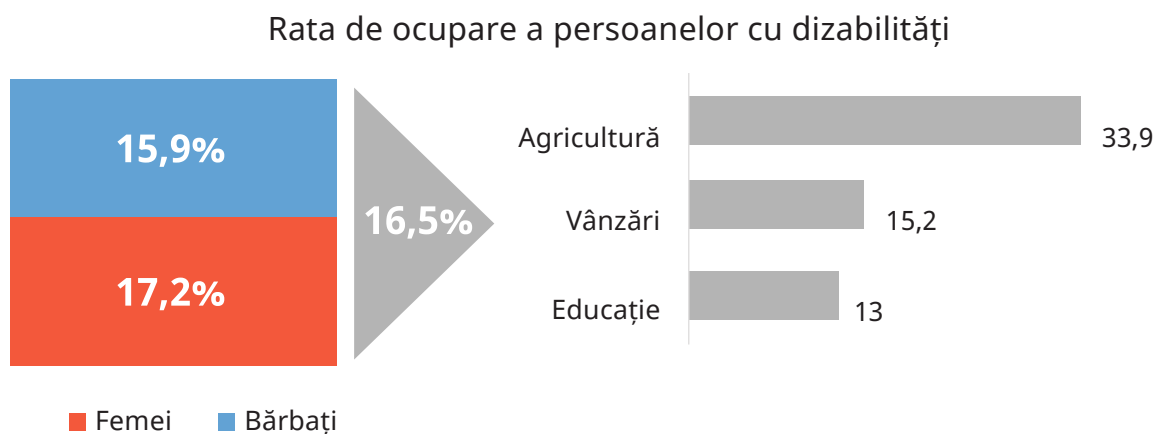
Sursa: Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD)

⁷⁸ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6827&idc=168>

⁷⁹ Individual interviews conducted in June-July 2021 (Roma woman, local councillor, woman with disability, trainer)

⁸⁰ Legea cu privire la promovarea forței de muncă și a asigurărilor pentru șomaj

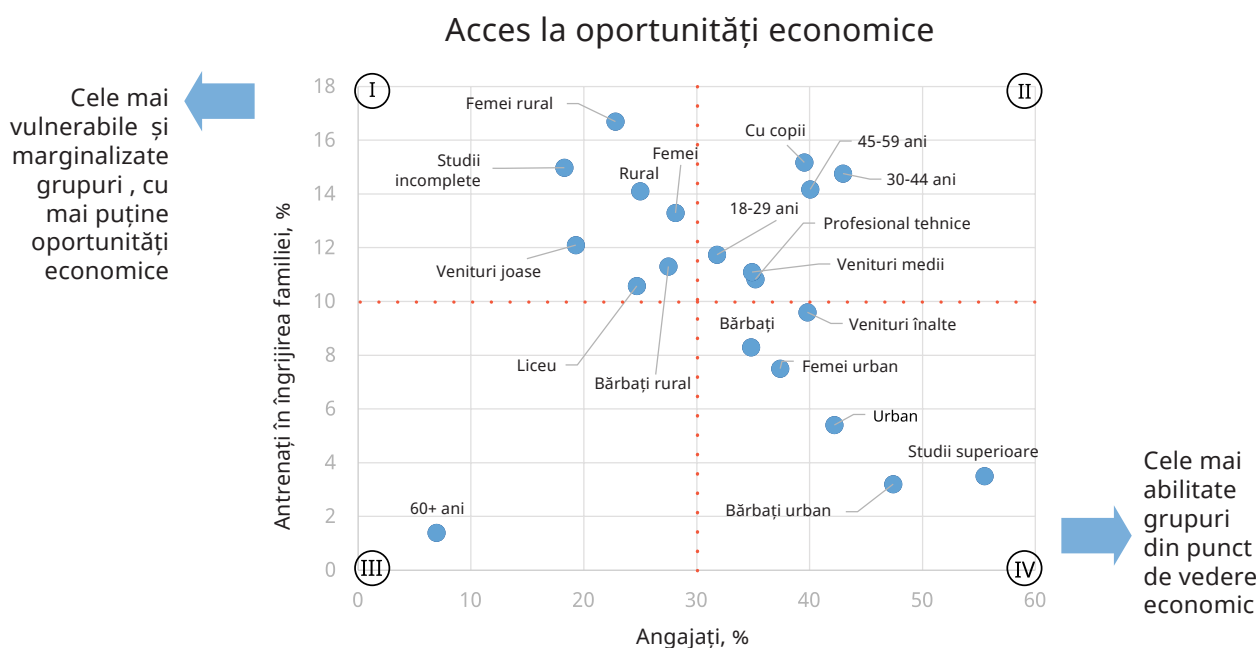
Figura 46. Statutul de angajare în câmpul muncii

Sursa: Biroul Național de Statistică (BNS), 2019

Femeile din zonele rurale au acces mai limitat la oportunități de muncă. Cartografierea populației prin prisma accesului la oportunitățile de angajare și implicării în munca de îngrijire a familiei evidențiază patru grupuri majore: grupuri mai puțin prezente pe piața muncii din cauza implicării sporite în îngrijirea familiei (cadranul I), grupuri care sunt nevoite să reconcilieze munca și responsabilitățile familiale (cadranul II), grupuri marginalizate pe piața muncii (cadranul III) și grupuri cu acces sporit la oportunități economice (cadranul IV). Grupul I se referă la grupurile care nu pot accesa piața muncii fiind foarte implicate în îngrijirea familiei și a copiilor. Acestea sunt, în mare parte, femeile din mediul rural, cu un nivel scăzut de educație. Lipsa oportunităților de muncă de calitate, facilități slabe de transport și nivelul redus de antreprenoriat și competențe în afaceri sunt câteva dintre motivele ce determină nivelul înalt al șomajului în rândul femeilor din zonele rurale.

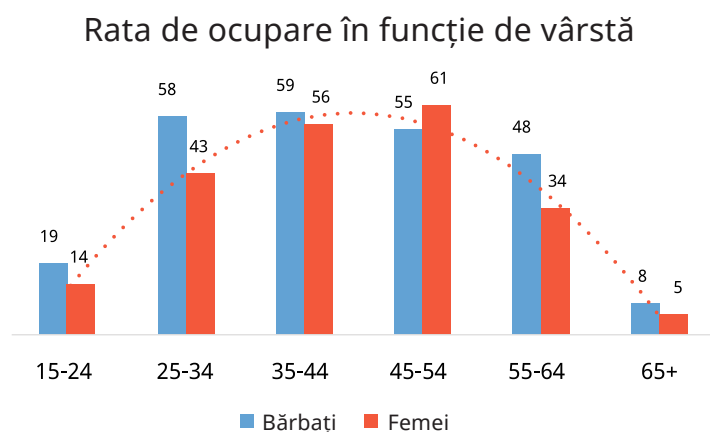
Figura 47. Statutul ocupațional, pe sexe și statut socioeconomic, %

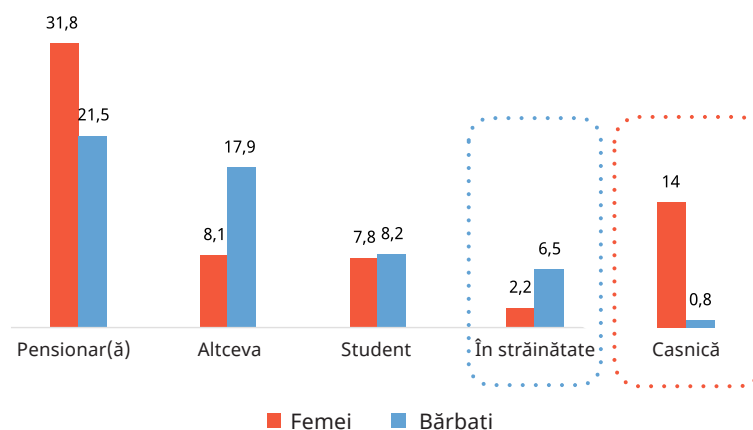
Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

Responsabilitățile de îngrijire par a fi principalele motive ce determină ocuparea redusă a femeilor. Sarcinile de îngrijire a familiei constituie bariere importante în calea participării forței de muncă, în special pentru femeile care își asumă în mod disproporționat responsabilități de îngrijire neremunerate. Analiza traiectoriei ocupaționale a femeilor de-a lungul vieții arată o tendință clară. Inactivitatea acestora atinge cote maxime în perioada reproductivă (15-34 de ani) și la vârsta de pre-pensionare (peste 55 de ani), atunci când rata de ocupare scade cu circa 30 pp. Sarcina de îngrijire devine mai intensă în aceste perioade din cauza nevoilor de îngrijire a copiilor (la etapele mai timpurii ale vieții) și a persoanelor în vârstă (la etapele ulterioare). În pofida îmbătrânirii globale a populației⁸¹, în Moldova nu există sisteme de îngrijire pe termen lung. Tradițional, nevoile de îngrijire ale persoanelor vârstnice, bolnave sau cu dizabilități sunt satisfăcute în cadrul familiei, majoritatea îngrijitorilor fiind femei. Nivelul sporit de inactivitate în rândul tinerilor poate fi explicat (pe lângă responsabilitățile de îngrijire) prin aflarea mai îndelungată în sistemul educațional și prin probabilitatea ca ei să își ajusteze începutul vieții profesionale în funcție de situația de pe piața muncii (de ex. extinzând perioada de formare în cazul când condițiile de pe piața muncii nu sunt favorabile). Tranziția de la școală la muncă durează adesea până la doi ani.

Figura 48. Traiectoria ocupațională a femeilor de-a lungul vieții, %

Rata de inactivitate după motivul acesteia, 2019

Sursa: Biroul Național de Statistică

⁸¹ Îmbătrânirea și sistemele de îngrijire pe termen lung: Analiză a acordurilor de finanțare și guvernare în Europa, America de Nord și Asia, Banca Mondială, 2017

Întrucât reconcilierea vieții profesionale cu cea privată devine tot mai dificilă, femeile tind să rămână în afara pieței muncii perioade îndelungate de timp. Sarcinile de îngrijire a copiilor constituie o barieră importantă pentru integrarea pe piața muncii. O analiză recentă a soluțiilor alternative de îngrijire a copiilor dezvăluie câteva bariere importante pentru integrarea profesională a femeilor cu copii⁸²: (i) acces redus la serviciile de educație preșcolară din cauza locurilor limitate în creșe/grădinițe, a orarului de lucru, a distribuției teritoriale; (ii) număr mic de instituții ce oferă servicii de educație preșcolară conform standardelor de sănătate și educație; (iii) lacune legislative care îngreunează integrarea pe piața muncii a părinților, în special a femeilor: a) lipsa prevederilor normative în Codul Educației care ar obliga Guvernul să creeze instituții preșcolare (creșe) sau ar stimula înființarea unor astfel de instituții de către sectorul privat, b) cerințe tehnice extrem de rigide care reduc la zero posibilitățile angajatorilor sau altor părți interesate de a dezvolta servicii preșcolare la locul de muncă (centre de zi, creșe sau alte servicii preșcolare), c) parteneriatul public-privat, deși prevăzut în legislație, nu este bine reglementat (birocrație, finanțare) etc. În pofida faptului că în ultimii ani au fost aprobate mai multe modificări legislative pentru îmbunătățirea politicilor favorabile familiei, femeile se confruntă în continuare cu obstacole în asigurarea echilibrului dintre viața profesională și cea privată. Pot fi evidențiate unele provocări de politici care împiedică părinții (în special femeile) să fie economic activi și să-și atingă aspirațiile de carieră și fertilitate:

DISPOZIȚIILE LEGALE

• **CONCEDIUL PENTRU CREȘTEREA COPILULUI**

În ultimii ani au fost adoptate anumite prevederi legislative care vizează facilitarea accesului părinților la piața muncii. Unele se referă la modificările din 2018 la Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale⁸³: (i) părinții pot solicita indemnizația pentru creșterea și îngrijirea copilului conform a două opțiuni: până la împlinirea de către copil a vârstei de 3 ani sau de 2 ani și 2 luni (art. 18 alin. (1)) și (ii) părinții pot beneficia integral de cuantumul indemnizației pentru îngrijirea copilului chiar dacă lucrează cu normă întreagă (art. 18 (4)). De asemenea, concediul suplimentar neplătit (pentru îngrijirea co-

PROVOCĂRILE EXISTENTE

În pofida acestor modificări legislative, părinții încă nu beneficiază pe deplin de acestea. Deși au două opțiuni pentru perioada concediului de îngrijire a copilului, cu dreptul de a beneficia de cuantumul integral al indemnizației indiferent de perioada aleasă, nu se atestă o creștere a numărului celor care selectează concediul cu durata de 2,2 ani (ceea ce le-ar permite revenirea mai rapidă pe piața muncii). Numărul insuficient de instituții de educație preșcolară care întrunesc standardele de sănătate și educație face dificil pentru părinți să aleagă opțiunea care oferă o perioadă mai scurtă de concediu pentru îngrijirea copilului. Potrivit datelor BNS, în 2018 doar 21,9% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 1-2 ani din totalul copiilor

⁸² *Cum se creează locuri de muncă favorabile familiei? Patru opțiuni alternative de îngrijire a copiilor care pot fi oferite de angajatori.* CPD, UN Women, 2020

⁸³ *Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale*

pilului) a fost redus de la 3 ani la 1 an (art. 126 (1))⁸⁴.

• ACCESUL LA SERVICII PREȘCOLARE (CREȘE)

În noiembrie 2018 au fost aprobate mai multe modificări la Codul Educației⁸⁵ pentru a modifica vârsta de înscriere a copiilor la creșă (0-2 ani) și grădiniță (2-6/7 ani) (art. 20). Adițional, Guvernul și-a luat angajamentul de a elabora și aproba Programul de extindere a serviciilor de creșă până în 2020.

• ACORDURI DE MUNCĂ FLEXIBILE

În 2020 au fost aprobate mai multe modificări ale Codului Muncii, care au introdus prevederi ce asigură dreptul salariaților de a beneficia de acorduri de muncă flexibile (art. 100 1) și acorduri de muncă la distanță (Capitolul IX 1).

de această vârstă au fost integrați în învățământul preșcolar. Aceasta înseamnă că circa 80 de mii de familii nu au reușit să beneficieze de aceste servicii, fiind expuse unei dificultăți mai mari în identificarea unui loc de muncă sau în revenirea la muncă. Mai mult, modificările legislative aprobate nu stimulează implicarea taților în creșterea și îngrijirea copiilor, ceea ce înseamnă că femeile continuă să fie cele mai implicate în îngrijirea copilului, în detrimentul vieții lor profesionale.

În pofida acestor modificări, mai puțin de jumătate dintre angajații din Republica Moldova beneficiază de careva forme de program flexibil de muncă, majoritatea fiind decise de către angajator. Noile prevederi nu oferă acces la acorduri de muncă flexibile pentru toți angajații, ci pentru cei care au grijă de copii sau adulți aflați în dificultate. Nu există nicio obligație pentru angajator de a oferi acces egal la un program de lucru flexibil tuturor femeilor și bărbaților angajați în cadrul unității, asigurând astfel acces egal la beneficii pe piața muncii. Conform noilor prevederi, angajatorul decide dacă acceptă sau nu acorduri de muncă flexibile (inclusiv munca la distanță). Aceasta are o bază rezonabilă atâta timp cât există anumite funcții, domenii de activitate în care un program de lucru flexibil este incompatibil cu tipul de activitate. Totuși, o asemenea prevedere poate crea spațiu pentru încălcarea acestui drept de către angajatori. Conform unei cercetări calitative⁸⁶, angajatorii se confruntă cu dificultăți de monitorizare a angajaților care lucrează în afara locului de muncă, ceea ce le reduce dorința de a oferi acorduri de muncă flexibile.

⁸⁴ Codul Muncii al Republicii Moldova, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113032&lang=ro

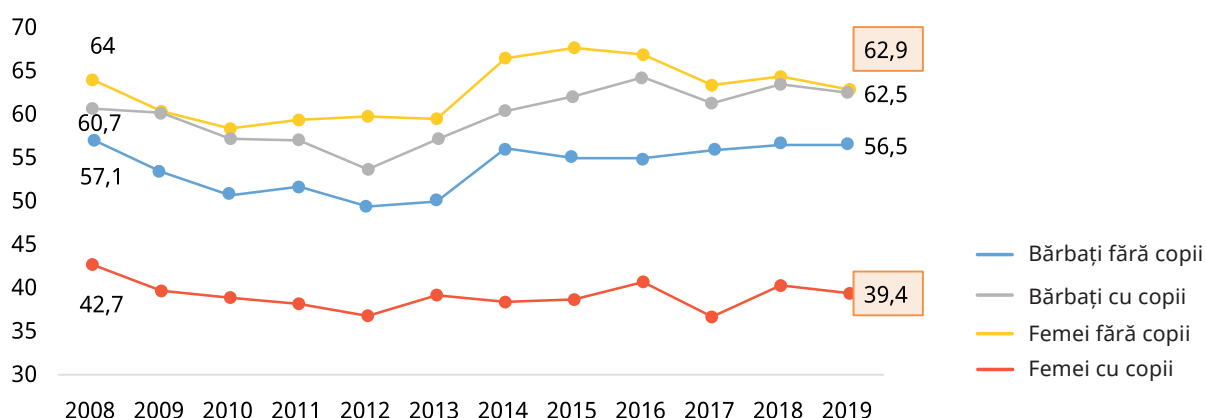
⁸⁵ Codul Educației al Republicii Moldova, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro

⁸⁶ Interviu realizat în iunie-iulie 2021 (angajatori)

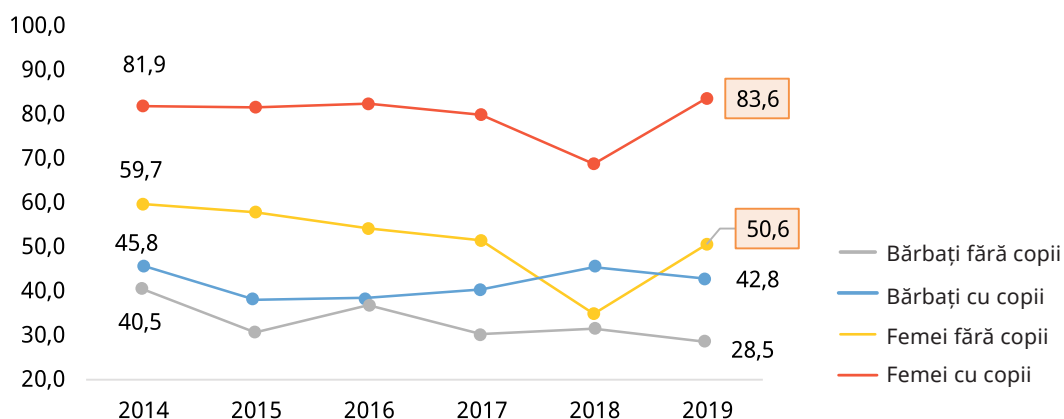
Disponibilitatea scăzută a instituțiilor de îngrijire a copiilor și politicile favorabile familiei ineficiente sporesc inegalitățile de gen. Datele BNS arată că rata de ocupare a femeilor cu cel puțin un copil preșcolar este cu 20% mai mică decât a celor fără copii preșcolari, ceea ce constituie una dintre cele mai semnificative diferențe din regiunea europeană. Femeile sunt mult mai predispuse decât bărbații să renunțe la munca plătită sau să reducă orele de muncă după ce au devenit părinte. Datele furnizate de Sondajul Generații și Gen 2020 arată că ponderea femeilor cu copii preșcolari implicate în muncă plătită este de circa 2 ori mai mică decât cea a bărbaților. Mai mult decât atât, circa 50% dintre mamele cu copii preșcolari nu intenționează să-și caute un loc de muncă, pondere de patru ori mai mare decât a taților aflați în aceeași situație. Deciziile pe care cuplul le ia cu privire la modul de echilibrare a muncii plătite și a îngrijirii copiilor au consecințe asupra salariului, accesului la oportunitățile profesionale și duc, pe termen lung, la creșterea diferențelor salariale între femei și bărbați.

Figura 49. Indicatori selectați privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată

Rata de inactivitate după prezența copiilor, grupa de vârstă, 15-24 ani, %

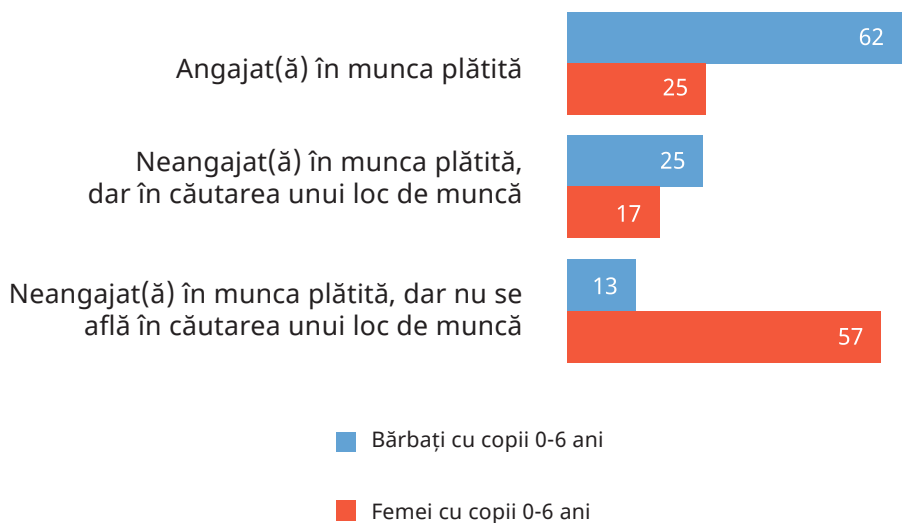

Rata de inactivitate în funcție de prezența copiilor, grupa de vârstă, 15-24 ani, %

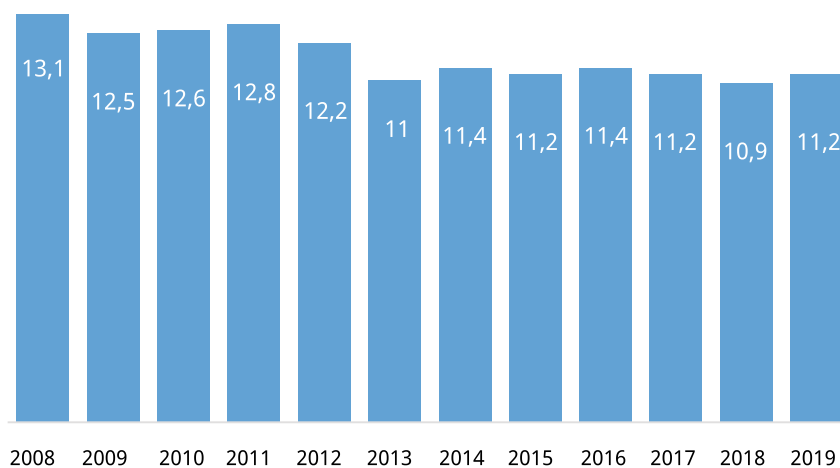

Sursa: BNS; Sondajul Generații și Gen, 2020

Statutul de activitate în funcția de prezența copiilor

Disponibilitatea instituțiilor de îngrijire a copiilor: % copiilor sub 3 ani în educația timpurie

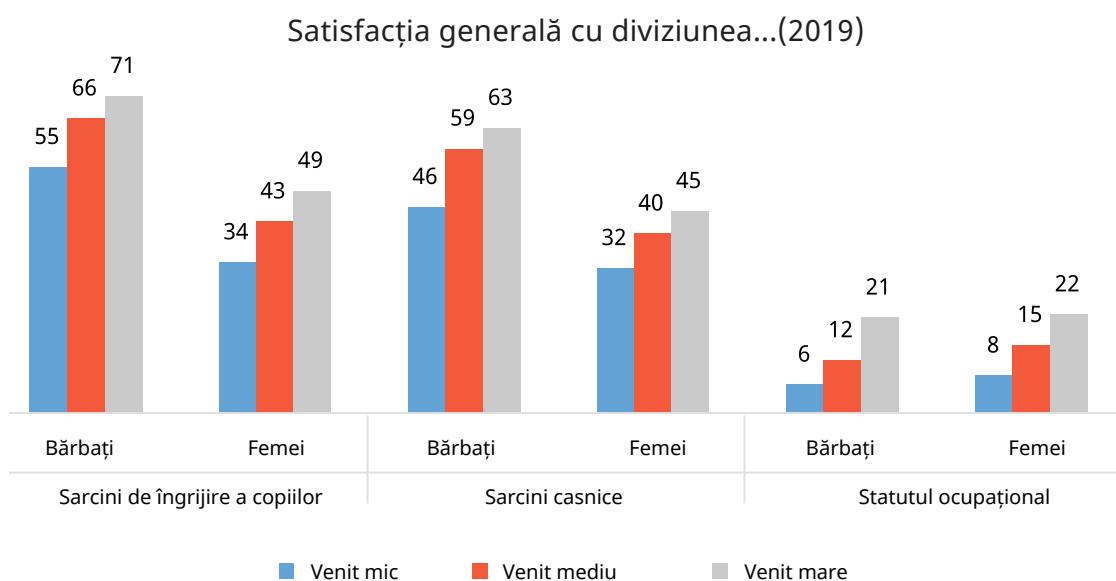
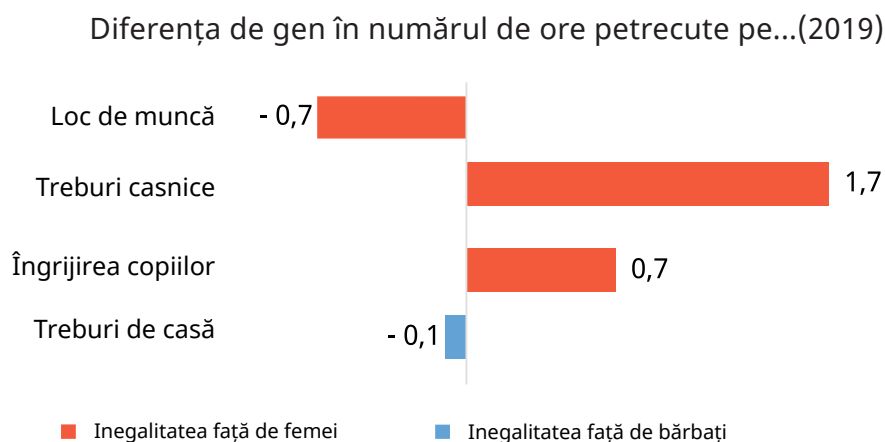

Sursa: BNS; Sondajul Generații și Gen, 2020

Din cauza divizării inegale a responsabilităților de îngrijire, femeile sunt mai implicate în munca neremunerată. Un studiu recent arată că o femeie angajată lucrează în medie cu 1,6 ore pe zi mai mult decât bărbații din cauza sarcinilor de îngrijire a gospodăriei și a familiei. Chiar dacă bărbații se implică tot mai mult în activitățile casnice, femeile angajate petrec zilnic cu 2,1 ore mai mult pentru îngrijirea copiilor, activități casnice etc. Acesta este probabil motivul pentru care femeile sunt, în general, mai puțin mulțumite de divizarea responsabilităților de îngrijire. Povara îngrijirii revine, în mare parte, femeilor cu venituri mici, care au și un nivel mai scăzut de educație și mai puține oportunități de a se integra pe piața muncii sau de a obține locuri de muncă decente. În general, femeile adesea sunt nevoite să ia decizii legate de carieră reieșind

mai mult din necesitățile de îngrijire ale copiilor și familiei, decât în interesul situației sale financiare sau al ambițiilor profesionale. Femeile ajung fie să aibă mai puțini copii decât și-ar dori, fie să nu își poată realiza potențialul de carieră.

Figura 50. Decalajul de gen în echilibrul dintre viața profesională și cea privată

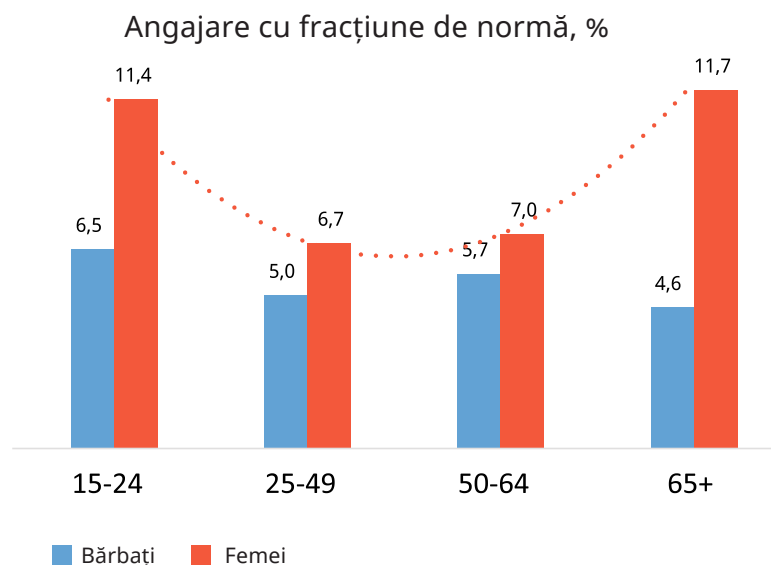

Sursa: CPD, UN Women, 2019; Sondajul Generației și Gen, 2020

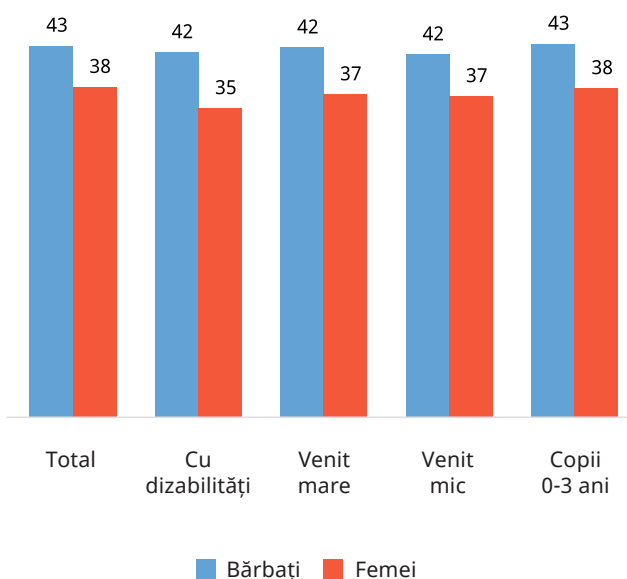
Divizarea disproporționată a muncii de îngrijire și rolurile de gen au o mare influență în determinarea formelor de angajare și a ocupațiilor. Statisticile arată că în Republica Moldova inegalitățile de gen în ocuparea forței de muncă sunt direct legate de prezența copiilor. Femeile cu copii în întreținere sunt mai predispuse să aleagă munca cu fracțiune de normă, adesea în detrimentul carierei și al progresului salarial, pentru a reconcilia munca plătită cu responsabilitățile de îngrijire a familiei, în timp ce partenerii lor tind să lucreze cu normă întreagă, ceea ce parțial explică această asimetrie. Bărbații tind să lucreze mai multe ore decât femeile, peste

40 de ore pe săptămână, ceea ce se utilizează ca referință pentru o săptămână de lucru „standard”. Decalajul dintre munca în timpul săptămânii și cea de la sfârșitul săptămânii este mai mare în rândul întreținătorilor (de obicei, bărbații), fapt ce le reduce din câștigurile anuale. Femeile care lucrează mai multe ore ar putea fi antrenate în industrii dominate de bărbați, iar cele care lucrează în zile de odihnă (week-end) sunt mai predispuse să lucreze în condiții de muncă grele și munci prost plătite, cum ar fi munca în transportul public, curățenie și îngrijire.

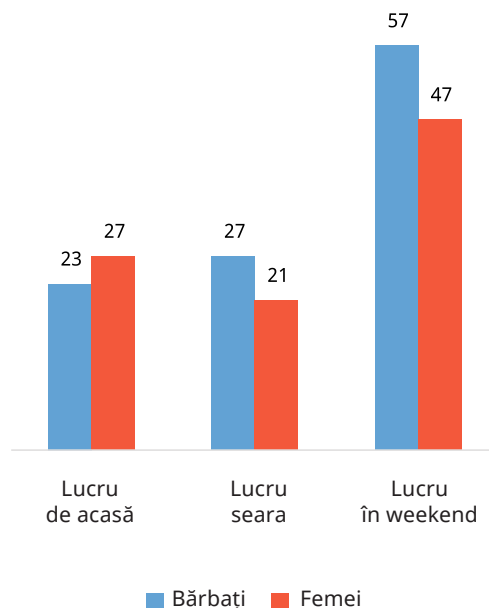
Figura 51. Angajarea cu fracțiune de normă după vârstă și sexe

Numărul de ore lucrate pe săptămână

Lucru suplimentar (overtime), %

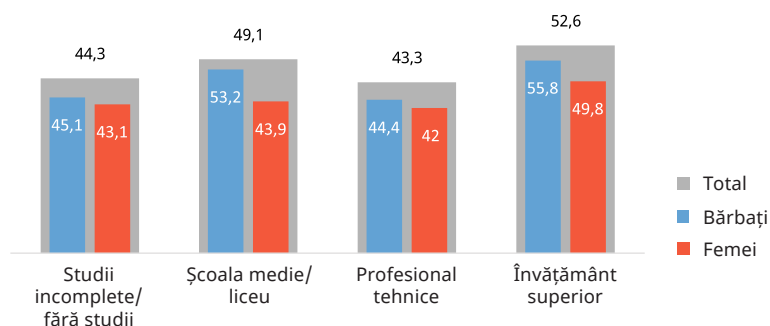

Sursa: BNS 2019; Sondajul Generații și Gen, 2020

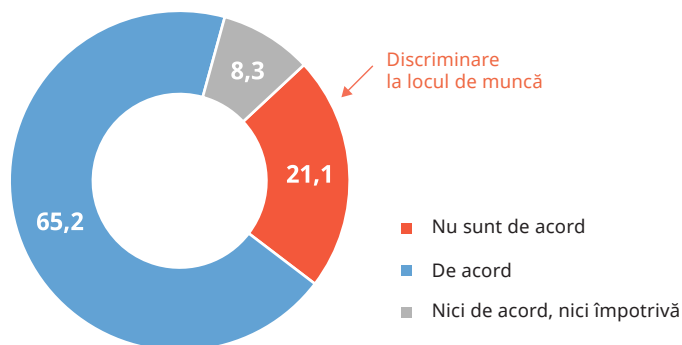
Acordurile de muncă flexibile, dacă nu sunt bine reglementate, ar putea înrăutăți poziția femeilor pe piața muncii, sporind decalajele de gen. Acordurile flexibile ar putea constitui o metodă de suport pentru femei întru menținerea echilibrului între viața profesională și cea privată. Deși angajarea cu fracțiune de normă sau alte acorduri flexibile sunt percepute ca o soluție pentru integrarea femeilor pe piața muncii sau menținerea lor active după naștere, aceasta poate avea efecte negative pe termen mai lung asupra angajatelor. Politicile care facilitează tranziția la un loc de muncă cu normă parțială ar putea să slăbească poziția femeilor pe piața muncii și potențialul lor de câștiguri pe parcursul vieții. Munca cu normă parțială creează soluții pentru ca femeile angajate în muncă plătită să primească un venit corespunzător numărului de ore lucrate. Însă, trebuie să ținem cont și de faptul că acestea sunt implicate și în responsabilități de îngrijire, ceea ce constituie muncă neremunerată, dar care consumă timp și efort. Pe termen lung, mai puține ore plătite lucrate (datorită programului de lucru flexibil) se pot solda cu o diferență mai mare de remunerare între femei și bărbați, mai puține oportunități profesionale, discriminare în promovare (deoarece femeile se află mai puțin timp la locul de muncă), subutilizarea forței de muncă a femeilor și un nivel scăzut de pensii la vârsta de pensionare. O revizuire a politicilor existente este un pas important în determinarea modului în care politicile la locul de muncă sunt adecvate pentru a sprijini toți angajații (nu numai femeile) să beneficieze de acorduri flexibile.

Figura 52. Acordurile de muncă flexibilă (percepțiile angajaților și angajatorilor), %

Acceptă angajatorul dvs. aranjamente flexibile de lucru?

Este la fel de probabil ca angajații cu program de lucru flexibil să fie promovați ca și cei cu program de lucru fix?

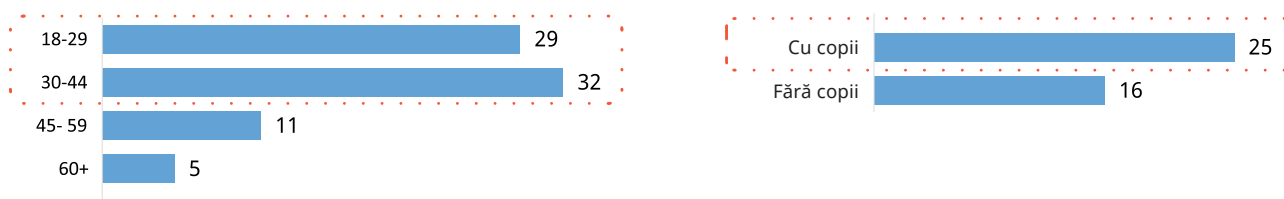
Sursa: Sondajul CPD, 2019

Înteruperile în activitatea profesională sau reducerea timpului de lucru au implicații importante asupra securității financiare a femeilor. Ele sunt cele care, de obicei, sacrifică veniturile lor, întrerupând activitatea profesională plătită ca urmare a nașterii și a perioadei de concediu asociată îngrijirii copilului. În consecință, femeile sunt mai predispuse să caute loc de muncă compatibil cu responsabilitățile de îngrijire a familiei (care este mai puțin remunerat) sau să opteze pentru angajare cu fracțiune de normă și alte acorduri de muncă flexibilă. Potrivit datelor BNS, diferența de remunerare între femei și bărbați este estimată la 13,7% în 2020, cu circa 2 pp mai mare decât în 2013. În valoare monetară, pierderea financiară anuală a femeilor a ajuns la circa 12 000 MDL în 2020, ceea ce înseamnă că o femeie trebuie să lucreze circa două luni adiționale pentru a atinge salariul mediu anual al unui bărbat pentru anul precedent⁸⁷.

Decalajul de gen în salarii pare a fi subestimat. Un sondaj în rândul angajaților⁸⁸ arată că salariul femeilor este în medie cu 25% mai mic decât al bărbaților. Partea explicată (obiectivă) a acestui decalaj este de doar 8,7 pp, celelalte 16,7 pp fiind „inexplicabile”. Conform studiilor care utilizează decompoziția Oaxaca-Blinder, partea inexplicabilă a diferenței salariale se poate referi la discriminare la locul de muncă, deși nu este exclus ca există și alți factori care ar putea avea un impact sistemic mai mare asupra femeilor.

Figura 53. Diferența de remunerare între femei și bărbați în Moldova, în funcție de vârstă și prezența copiilor

Diferența de remunerare între femei și bărbați în funcție de vârstă și prezența copiilor

Sursa: Calculele CPD în baza datelor sondajului CPD/UN Women⁸⁹

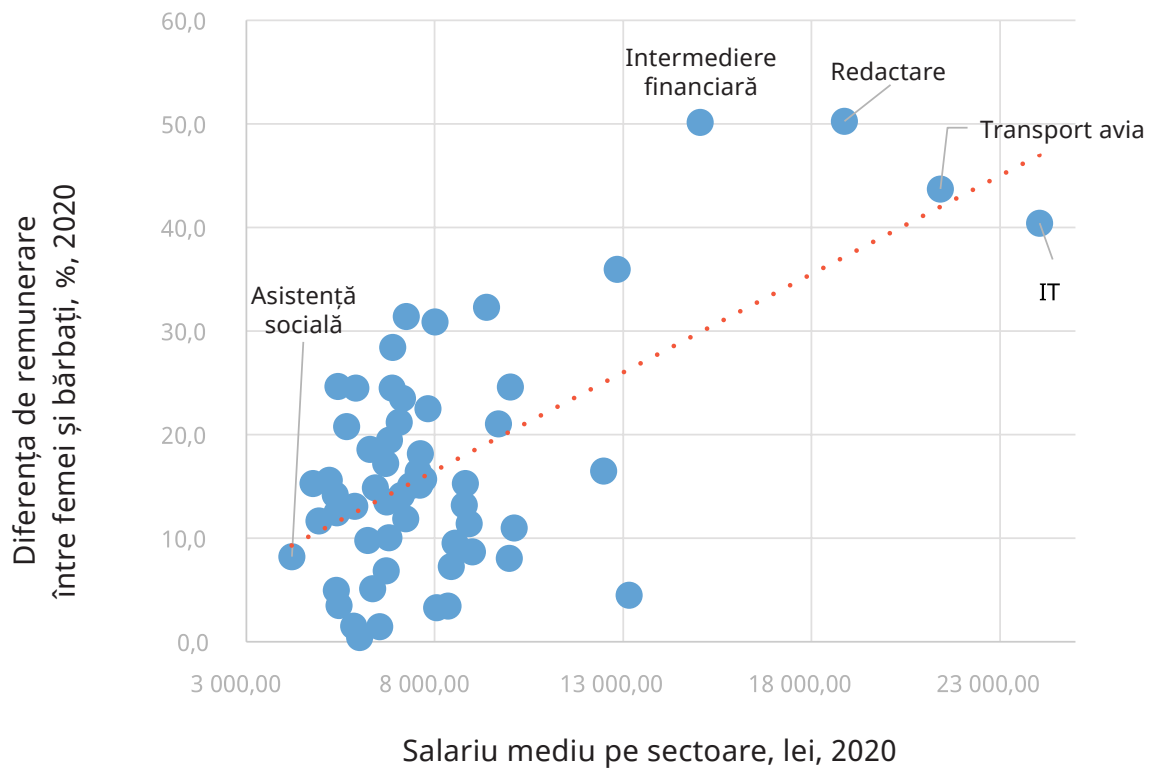
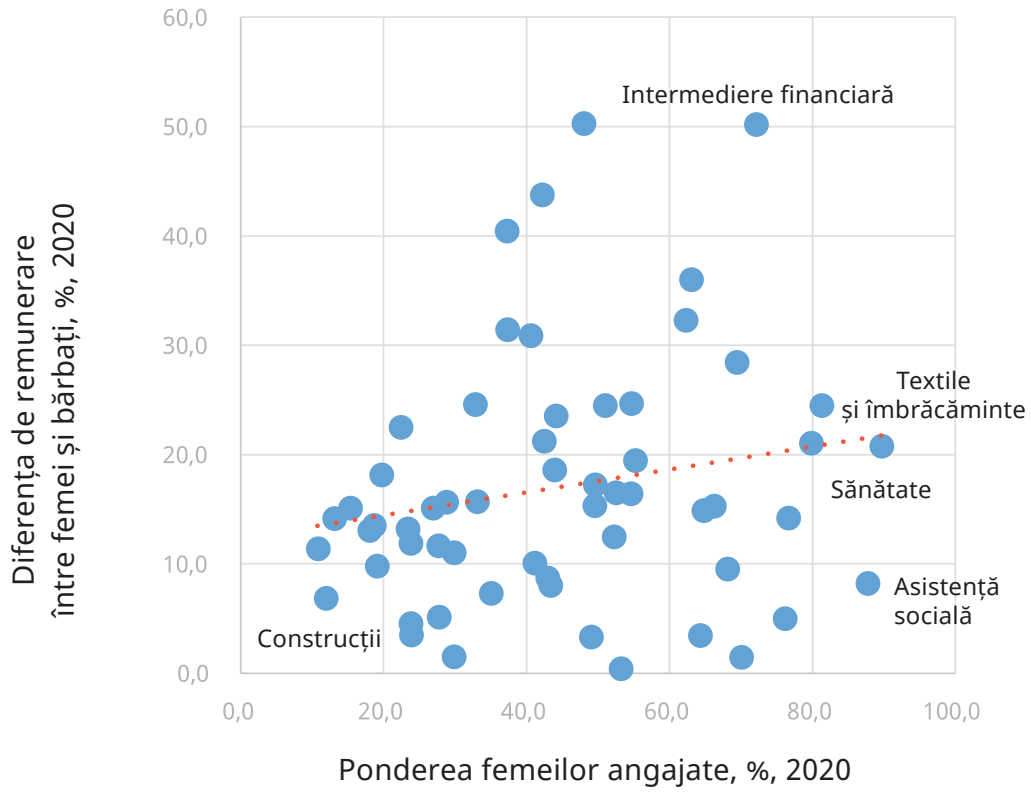
Femeile sunt subreprezentate în sectoarele dominate de bărbați, cu oportunități de muncă mai bine plătite. Piața muncii este segmentată și segregată în funcție de gen. Femeile reprezintă majoritatea lucrătorilor din sectoarele unde predomină ocupațiile slab calificate și slab plătite. Segregarea ocupațională verticală este un factor care contribuie la diferența de salarizare. În anumite sectoare economice, precum educația, sănătatea, industria de îmbrăcăminte, ponderea femeilor este de peste 70% din salariați, ceea ce înseamnă că femeile ar trebui să fie prezente în toate structurile ierarhice (atât de execuție, cât și de conducere) și să existe un echilibru în ceea ce privește remunerarea. Totuși, figura de mai jos arată că diferențe salariale există chiar și în sectoarele cu o pondere mare de angajate, ceea ce semnifică că acestea sunt subreprezentate în pozițiile de vârf, unde sunt stabilite salarii mai mari.

⁸⁷ Diferența de remunerare între femei și bărbați 2020: este timpul de a reduce decalajul! CPD, 2020
https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitatile-salariale-2020.pdf

⁸⁸ Diferența de remunerare între femei și bărbați 2019: cum și de ce femeile au pierderi financiare, CPD, 2020
<https://progen.md/inegalitatea-de-gen-in-salarizare-cum-si-de-ce-femeile-pierd-financiar-in-fata-barbatilor/>

⁸⁹ Munca inegală: analiza inegalităților de gen în rândul angajatorilor, angajaților și șomerilor, CPD, UN Women, 2020

Figura 54. Impactul segregării verticale asupra diferențelor salariale

Sursa: Calcule CPD în baza datelor BNS, 2020

Femeile NEET: În Republica Moldova, decalajul de gen al indicatorului NEET este destul de semnificativ: circa 32,5% pentru femei și 19,6% pentru bărbați în 2020 (26% în medie). Acest decalaj evidențiază lipsa oportunităților echitabile pentru femei de a se integra pe piața muncii, chiar dacă au un nivel de educație mai înalt decât bărbații. Acest lucru se poate explica prin mai mulți factori evidențiați în cadrul unui interviu individual: stereotipuri și presiune socială care pun un accent mai mare pe rolul femeii în familie și pe rolul bărbaților la locul de muncă; consilierea în carieră și orientarea profesională a femeilor către domenii relativ limitate de ocupație; aspecte legate de piața muncii, cum ar fi: angajatorii preferă să angajeze mai degrabă bărbați tineri decât femei tinere; tinerele se confruntă cu dificultăți de integrare atunci când revin la muncă după concediul de îngrijire a copilului; femeile tinere au mai multe șanse să ocupe locuri de muncă prost plătite; lipsa condițiilor de reconciliere a vieții de familie cu cea profesională⁹⁰. Perioadele îndelungate de aflare în situația NEET duc la efecte devastatoare pentru tineri. Ca urmare a aflării pentru o perioadă mai îndelungată în statutul NEET, pot apărea varii condiții sociale nefavorabile: izolare, angajare în locuri de muncă nesigure cu salarii mici, criminalitate, probleme de sănătate fizică și psihică, eșecuri în familie sau divorț etc. Aceste consecințe implică anumite costuri și, prin urmare, statutul NEET nu este o problemă doar pentru persoana în cauză, ci și pentru societate și economie, în ansamblu.

Femeile tinere: Situația de pe piața muncii din Republica Moldova continuă să indice o scădere a ocupării, în pofida stabilizării economice, fapt care ar putea avea consecințe negative, pe termen lung, asupra sistemului economic și a securității sociale. O situație dificilă se atestă în cazul tinerilor de 15-24 de ani, care au înregistrat o creștere a numărului de lucrători familiari neremunerați, inclusiv discrepanțe semnificative între mediul rural și cel urban. Ponderea tinerilor angajați în vârstă de 15-24 de ani scade anual cu 10-13%, fapt explicat de creșterea migrației în străinătate⁹¹. Decalajul de gen în ocupare devine mai semnificativ pentru grupa de vârstă 25-34 de ani: conform datelor BNS, rata de ocupare a femeilor tinere a fost de 43% în 2020, comparativ cu 58% a bărbaților tineri angajați. Responsabilitățile de îngrijire devin mai intense în această perioadă (perioada reproductivă) din cauza nevoilor de îngrijire a copilului. Un interviu cu un reprezentant al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă dezvăluie că responsabilitățile de îngrijire a familiei și copiilor constituie potențiale bariere în calea participării forței de muncă, în special pentru femei, care își asumă în mod disproporționat munca neremunerată. Din acest considerent, o mare parte a angajatorilor sunt reticenți în angajarea femeii tinere⁹².

Femeile din zonele rurale sunt deosebit de vulnerabile, fiind în mod sporit supuse riscului de a rămâne în afara pieței muncii. Deteriorarea capitalului social în zonele rurale din Republica Moldova a avut un impact negativ asupra femeilor din mediul rural. Nivelul de educație al femeilor din comunitățile rurale este mult mai scăzut decât

⁹⁰ *Interviu individual realizat în perioada iunie-iulie 2021 (femeie, reprezentanța Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă)*

⁹¹ *Evaluarea Strategiei naționale privind ocuparea forței de muncă pentru anii 2017-2021 din perspectiva tinerilor, NYCM, 2018*

⁹² *Interviu individual realizat în perioada iunie-iulie 2021 (femeie, reprezentanța Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă)*

al femeilor din mediul urban. Doar 46,4% dintre femeile active din mediul rural au studii superioare, studii medii de specialitate sau medii profesionale, comparativ cu 75% dintre femeile active din mediul urban. Oportunitățile limitate de angajare a femeilor din mediul rural continuă să crească migrația femeilor cu studii superioare de la sate la orașe⁹³. Rata de ocupare a femeilor din mediul rural este de aproximativ 32%, cu 12 pp mai mică decât rata generală de ocupare a forței de muncă din mediul urban, datorită caracteristicilor piețelor locale de muncă și mediului economic (date BNS). Lipsa oportunităților de muncă decentă, infrastructura de transport subdezvoltată și nivelul redus de antreprenariat și competențe în afaceri sunt câteva dintre motivele șomajului feminin în zonele rurale.

Femeile rome sunt marginalizate în ceea ce privește accesul la piața muncii. Toate datele disponibile sugerează un acces redus al acestui grup la educație și locuri de muncă. Un studiu despre oportunitățile de învățare pe tot parcursul vieții în R. Moldova⁹⁴ arată că circa 40% dintre tinerii romi (cu vârste cuprinse între 18-30 de ani) sunt în prezent șomeri și doar 4% sunt activi pe piața muncii, rata de ocupare fiind de 10 ori mai mică, comparativ cu populația non-romă. Potrivit interviurilor realizate, femeile rome se confruntă frecvent cu practici de marginalizare și discriminare atât la etapa de recrutare, cât și la locul de muncă⁹⁵.

Femeile cu dizabilități se confruntă, de asemenea, cu dificultăți în accesarea oportunităților pe piața muncii. Toate problemele care afectează oamenii în general, cum ar fi accesul la locuri de muncă, îngrijirea sănătății, educația afectează și persoanele cu dizabilități, dar într-un mod mult mai complex. Atitudinile discriminatorii legate de dizabilitate limitează posibilitățile acestora de a identifica un loc de muncă sau de a participa în viața socială. Datele BNS arată că doar 16,5% dintre persoanele cu dizabilități din Moldova sunt angajate, dintre care 17% sunt femei și 15% - bărbați. Bărbații sunt mai frecvent antrenați în economia informală. Totuși, majoritatea femeilor cu dizabilități raportează dificultăți financiare, fiind uneori în imposibilitatea de a acoperi cheltuielile pentru medicamente, pentru creșterea copiilor etc.⁹⁶

Femeile din gospodăriile cu venituri mici: gospodăriile conduse de bărbați sunt mai optimiste cu privire la propriul nivel de trai. Unul dintre factorii care determină percepția asupra nivelului de trai de către populație este capacitatea financiară a gospodăriei. Conform datelor BNS⁹⁷, gospodăriile conduse de bărbați își pot permite cheltuieli neprevăzute în valoare de 5.000 de lei într-o proporție mai mare decât cele conduse de femei (24,1% față de 15,2%). Vulnerabilitatea financiară a gospodăriilor conduse de femei crește odată cu prezența copiilor (în special, unde sunt 3 sau mai mulți copii). Aceste femei sunt nevoite să identifice un loc de muncă în proximitatea geografică a

⁹³ Profilul femeilor din zonele rurale, BNS, UN Women, 2016

⁹⁴ Calea incertă către calificarea adulților: inegalități în învățarea adulților în R. Moldova, CPD, 2020

⁹⁵ Interviu individual realizat în iunie-iulie 2021 (femeie romă, consilier local)

⁹⁶ Discuțiile în cadrul grupului tematic desfășurate în iunie-iulie 2021 (femei cu dizabilități)

⁹⁷ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6599>

gospodăriei, ceea ce le reduce considerabil șansele de a accesa oportunități de angajare. Sărăcia devine un factor de excludere pentru femeile din gospodăriile cu venituri mici. Lipsa capitalului uman, accesul scăzut la servicii sociale, înrolarea scăzută în educație fac ca acest grup de femei să devină vulnerabil și dependent de beneficiile sociale.

Femeile supraviețuitoare ale violenței domestice: barierele financiare joacă un rol major în diminuarea libertăților de care se pot bucura femeile abuzate de parteneri. Actualmente, multe femei continuă să fie dependente financiar de partenerii lor, în special femeile care se află în relații abuzive. Inegalitatea financiară conturează rolul femeii în relația conjugală, îi diminuează autonomia, îi influențează poziția în cadrul forței de muncă. Din cauza vulnerabilității lor financiare, multe femei aleg să rămână într-o relație abuzivă. Acesta este unul dintre motivele pentru care femeile care au fost supuse violenței și au reușit să-și câștige libertatea, ajung în fața unor opțiuni limitate (acces limitat la justiție, la locuri de muncă și locuințe sociale) și, în cele din urmă, acceptă propunerile partenerului de a reveni în relație⁹⁸.

LGBTQI: Mulți lucrători din comunitatea LGBTQ+ se confruntă cu discriminare vădită pe piața muncii. Deși avem prevederi legislative care protejează persoanele împotriva discriminării pe motive de orientare sexuală sau identitate de gen, aceasta din urmă este prezentă în relațiile de muncă. Interviuurile individuale relevă faptul că reprezentanții acestui grup s-au confruntat cu refuz în angajare sau colaborare, acesta fiind determinat de orientarea lor sexuală. Din acest motiv, mulți lucrători LGBTQI tind să ascundă astfel de informații atunci când se află la locul de muncă⁹⁹ sau sunt în căutarea unui loc de muncă.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Sporirea accesului la servicii de educație timpurie prin: (i) extinderea serviciilor publice de creșă și (ii) crearea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor de către angajatori. Studiul a arătat că populația urbană se confruntă cu o dificultate mai mare în înscrierea copiilor în instituțiile de învățământ timpuriu (creșe, grădinițe), ceea ce poate fi considerată o cauză importantă ce determină manifestarea inegalităților de gen în procesul de reconciliere a vieții profesionale cu cea personală. Astfel, pentru a depăși aceste diferențe de gen, autoritățile publice trebuie să își asume angajamentul pentru extinderea și furnizarea serviciilor publice de educație preșcolară în toată țara (în special în municipii). Totodată, se impune ajustarea cadrului legislativ actual în vederea creșterii și încurajării implicării entităților private în procesul de prestare a serviciilor alternative celor publice în domeniul învățământului preșcolar, în special a serviciilor de creșă.

⁹⁸ *Interviu individual realizat în iunie-iulie 2021 (femeie-supraviețuitoare a violenței domestice, mediul rural)*

⁹⁹ *Interviu individual realizat în iunie-iulie 2021 (femeie, reprezentant al comunității LGBTQI)*

2. Creșterea eficienței și accesibilității programelor extinse de educație extra-curriculară. Acest tip de program educațional oferă părinților posibilitatea de a-și îndeplini atribuțiile de serviciu, fără a fi expuși unor potențiale cazuri de discriminare la locul de muncă din cauza responsabilităților de îngrijire a copilului. De menționat că, din 2016, cadrul legal prevede furnizarea de programe de învățământ prelungit (programe publice). Astfel, pentru eficientizarea activității acestora, dar și pentru a oferi oportunități mai multor părinți angajați de a-și înscrie copiii în astfel de programe, se recomandă: (i) monitorizarea de către autorități a activității acestor programe în ceea ce privește eficiența și funcționalitatea lor și îmbunătățirea consecventă a serviciilor date; (ii) majorarea resurselor financiare alocate din bugetul de stat pentru toate instituțiile de învățământ publice, în vederea lărgirii posibilității mai multor copii de până la 12 ani de a participa la activitățile respective, fără ca părinții să fie nevoiți să acopere taxe suplimentare (inclusiv pentru pauzele de masă), (iii) revizuirea și diversificarea curriculum-ului educațional pentru acest tip de program, astfel încât să fie cât mai concentrat pe nevoile și interesele copiilor.

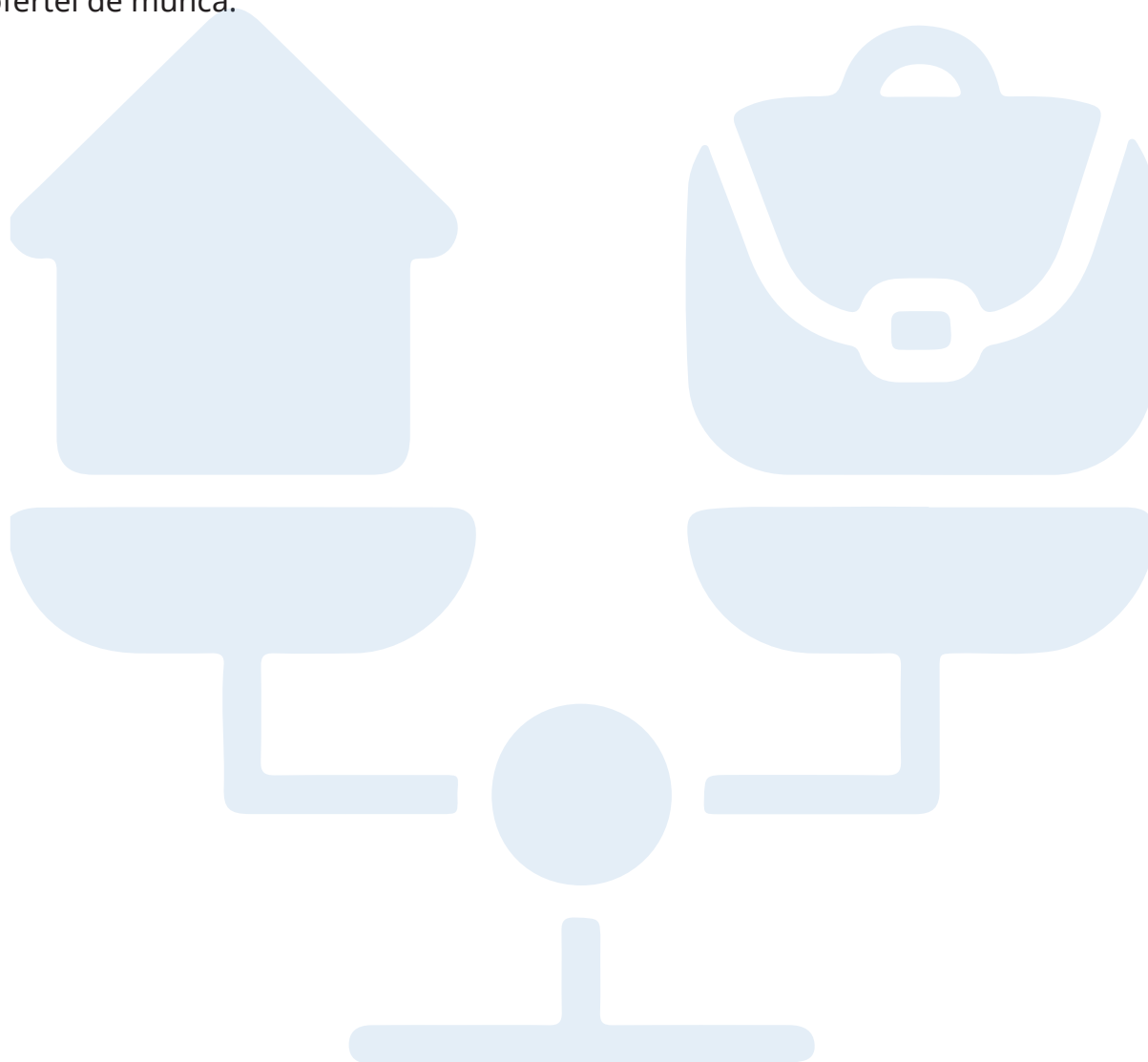
3. Implementarea măsurilor de suport pentru a spori accesul femeilor la funcții de conducere în sectoarele economice. În contextul în care ponderea femeilor antreprenoare este de trei ori mai mică decât cea a bărbaților, este necesar să se intervină cu măsuri care să abordeze structural această inegalitate. Printre efectele pozitive care ar putea fi generate de implicarea mai mare a femeilor în antreprenoriat și reprezentarea acestora în funcții de conducere ar fi echilibrul de gen în rândul forței de muncă. Astfel, se recomandă ca (i) următoarea Strategie de dezvoltare a microîntreprinderilor, întreprinderilor mici și mijlocii să stabilească un obiectiv specific în ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului feminin și să includă măsuri separate pentru sporirea accesului femeilor la sursele de finanțare (în special, credite) pentru dezvoltarea afacerilor, instruire în afaceri și servicii de consultanță, (ii) să fie asigurată o creștere anuală a volumului de resurse financiare accesate de către femei, astfel încât în 2022 acestea să beneficieze de cel puțin 40% din resursele financiare alocate.

4. Aprobarea regulamentului-cadru privind implementarea politicilor de nediscriminare în vederea asigurării egalității de șanse în relațiile de muncă. Astfel, se propune ca printr-o hotărâre de Guvern să fie instituționalizat instrumentul care va viza, în primul rând, angajatorii cu peste 50 de salariați în vederea ajustării procedurilor interne la prevederile care vizează eliminarea tuturor formelor de discriminare în muncă. În acest scop, hotărârea va prevedea procesul de aliniere a reglementărilor entităților la principiul egalității de șanse și va cuprinde standardele minime care trebuie respectate în relațiile de muncă pentru a nu perpetua discriminarea de gen și munca indecentă. Acestea vor fi adaptate în funcție de principalele etape ale procesului de management al resurselor umane și anume: recrutare și angajare, formare și dezvoltare profesională, promovare în carieră, remunerare, reconciliere dintre viața profesională și cea personală, încheierea (finalizarea) contractului de muncă. În plus, documentul va cuprinde prevederi privind procedura de sesizare/raportare a cazurilor de discriminare sau hărțuire în relațiile de muncă, îndrumări privind procesul de

monitorizare și evaluare a implementării standardelor respective, precum și prevederi privind informarea și instruirea angajaților, în scopul comunicării și promovării regulamentului

5. Accesibilizarea locurilor de muncă pentru femeile din grupurile vulnerabile.

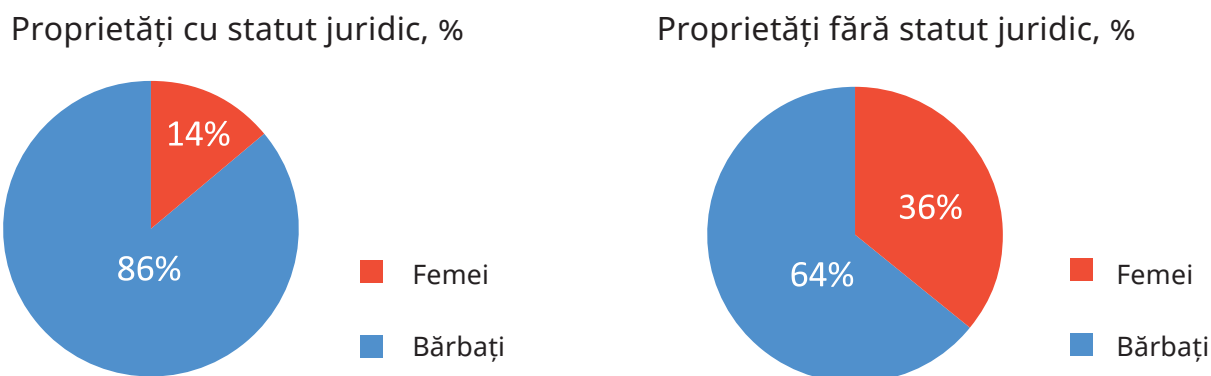
Angajatorii trebuie să întreprindă măsuri pentru a oferi șanse egale persoanelor cu nevoi speciale, atât în ceea ce privește infrastructura, cât și politicile și procesele interne. De menționat că Republica Moldova dispune de un cadru legal care prevede măsuri de suport a angajatorilor în procesul de adaptare rezonabilă a spațiului de lucru și care descrie metodologic programele de subvenții în acest scop. Cu toate acestea, ponderea mică a persoanelor cu dizabilități care sunt angajate determină necesitatea revizuirii și îmbunătățirii condițiilor date. În acest scop, se recomandă: (i) creșterea numărului de personal care lucrează în subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă responsabile de implementarea programelor de subvenții; (ii) majorarea resurselor financiare din bugetul public alocate programelor date; și (iii) simplificarea și eficientizarea programului de subvenții pentru a încuraja mai mulți angajatori să creeze locuri de muncă mai accesibile pentru a spori nivelul de incluziune și integrare a persoanelor cu dizabilități pe piața muncii. Acest lucru va avea impact pozitiv și asupra ofertei de muncă.

VI. ANTREPRE- NORIAT

Există o diferență semnificativă de gen în ceea ce privește deținerea activelor. O mulțime de dovezi confirmă importanța controlului asupra proprietăților comerciale și al resurselor gospodăriei, inclusiv terenuri și locuințe, pentru „stimă de sine, oportunități economice și putere de decizie sporite ale femeilor”.¹⁰⁰ Totuși, controlul femeilor asupra resurselor este încă limitat din cauza normelor și practicilor sociale. Potrivit BNS, în 2011, femeia deținea doar 14% din exploatațiile cu statut juridic, în timp ce bărbatul deținea restul.¹⁰¹ „În medie, deținătorii de gen masculin din Republica Moldova administrează 1,21 hectare față de 0,86 hectare administrate de deținătoare femei” (Biroul Național de Statistică, Femeile și bărbații în agricultura din Republica Moldova). Ca urmare, din cauza lipsei de active deținute, femeile se confruntă în continuare cu constrângeri în înființarea și dezvoltarea întreprinderilor, ceea ce le-ar crește accesul la resurse și oportunități economice.

Figura 55. Ponderea exploatațiilor conduse de femei și bărbați, după sex și statut, %

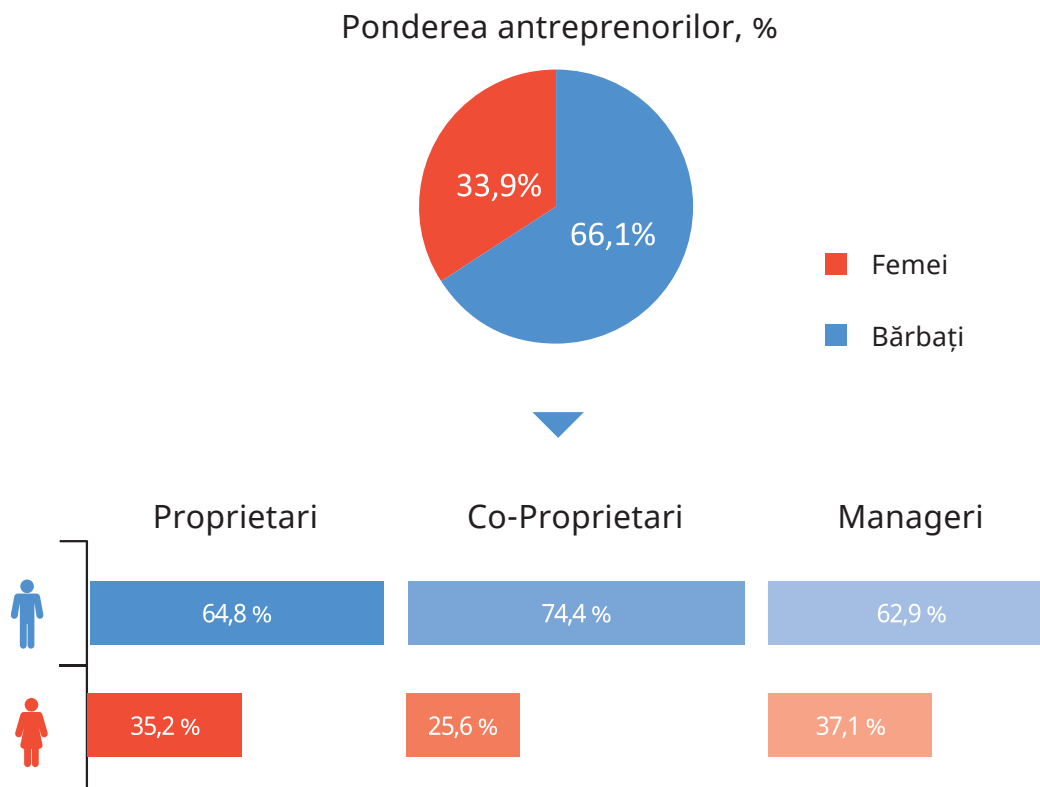
Sursa: BNS, Recensământul agricol, 2011

Doar o treime dintre antreprenorii din R. Moldova sunt femei. Antreprenoriatul feminin în Republica Moldova se extinde. În 2017, circa 33,9% dintre întreprinderi erau deținute sau conduse de femei, ceea ce este cu 6,4 pp mai mult decât în 2009. În pofida acestui fapt, femeile continuă să fie o minoritate în comunitatea de afaceri. Acest decalaj semnificativ este cauzat de diferiți factori care limitează accesul femeilor la sectorul economic: acces limitat la resurse și capital financiar pentru a începe o afacere, bariere în accesarea resurselor de investiții (cum ar fi credite și împrumuturi), practici de discriminare și stereotipuri de gen, încredere în sine scăzută etc. Femeile sunt subreprezentate în funcțiile de conducere de top din cadrul întreprinderii: majoritatea proprietarilor și coproprietarilor sunt bărbați (peste 65%). Chiar și funcția de manager, care este un nivel mai inferior a structurii ierarhice, este mai probabil să fie deținută de bărbați.

¹⁰⁰ Abilitarea economică a femeilor, ODI, <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/10683.pdf>

¹⁰¹ <http://www.fao.org/3/I9484EN/I9484en.pdf>

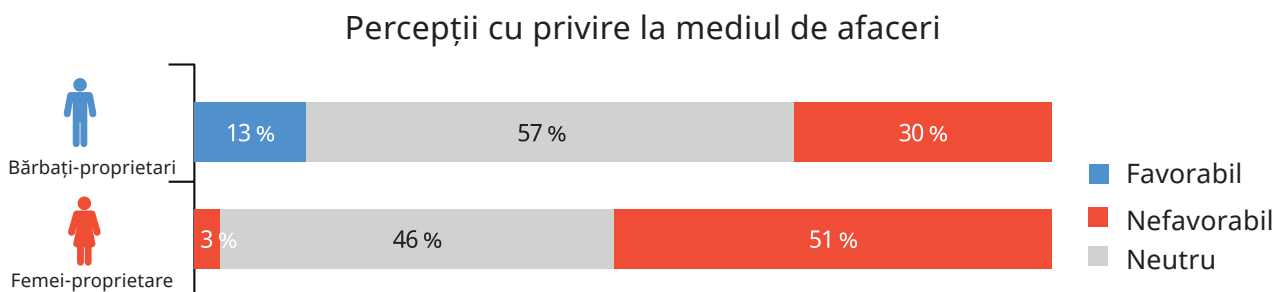
Figura 56. Ponderea antreprenorilor, după sex și poziție, %

Sursa: BNS

Potrivit Băncii Mondiale¹⁰², femeile antreprenoare consideră că mediul de afaceri este unul mai provocator. Pentru 51% dintre femeile antreprenoare, mediul actual din Republica Moldova nu este favorabil pentru a face afaceri, comparativ cu 30% dintre bărbați antreprenori. Potrivit autorilor raportului menționat mai sus, cel mai mult sunt afectate afacerile deținute de femei din nordul țării. Datele au arătat că 89% dintre companiile deținute de femei au considerat mediul de afaceri ca fiind nefavorabil și doar 2% l-au considerat favorabil.

Figura 57. Percepția proprietarilor de afaceri asupra mediului de afaceri, după sex, %

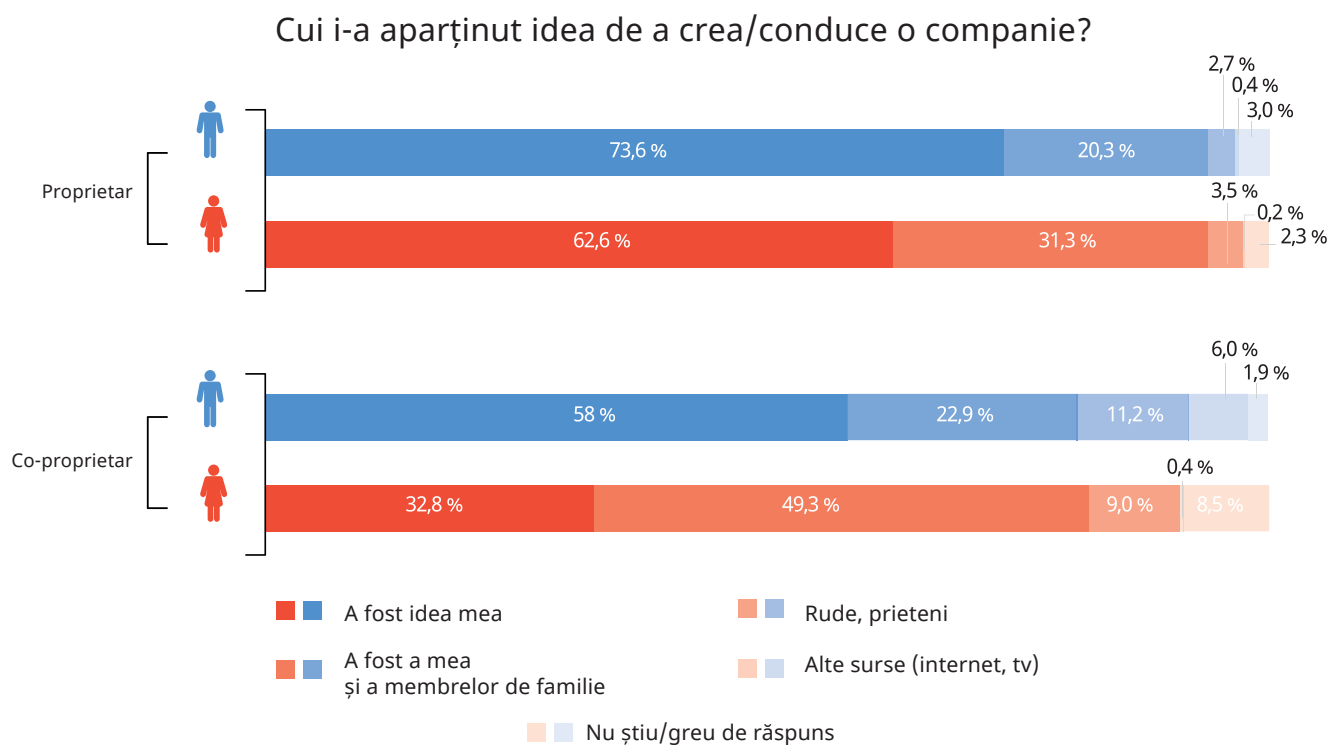

Sursa: Banca Mondială, „Sprijinirea antreprenoriatului femeilor în R. Moldova”, 2016

¹⁰² <https://documents1.worldbank.org/curated/en/411391516856355553/pdf/122962-REVISED-PUBLIC-MoldovaSupportingWomenEntrepreneurshipFINALPRINT.pdf>

Femeile au nevoie de mai mult sprijin și încurajare decât bărbații pentru a-și lansa inițiativa de afaceri. Potrivit BNS, 62,6% dintre afacerile deținute de femei au fost lansate datorită ideii lor, față de 73,6% dintre bărbați. În ceea ce privește afacerile în care bărbații și femeile sunt coproprietari, discrepanța este mult mai mare, 58% dintre bărbați fiind implicați în inițiativa de a deschide o întreprindere, în timp ce femeile erau mai puțin de jumătate: 32,8%. Mai multe femei tind să acorde mai multă importanță sprijinului primit de la familie și rude în comparație cu bărbații.¹⁰³

Figura 58. Distribuția proprietarilor și coproprietarilor după a cui a fost ideea de a crea/prelua întreprinderea, după sex, %, 2018

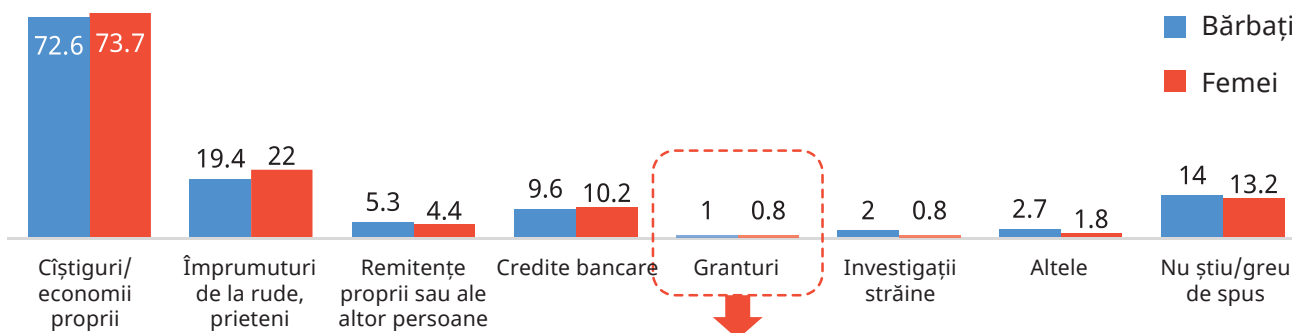
Sursa: BNS

Programele de sprijinire a antreprenoriatului feminin s-au dovedit a fi cruciale pentru femeile antreprenoare. Granturile reprezintă principala resursă financiară pentru întreprinderile deținute de femei care beneficiază de finanțare nerambursabilă. Pentru mai mult de jumătate dintre întreprinderile de femei, granturile reprezintă mai mult de 60%, iar în unele cazuri 100%, din sursele folosite pentru a începe afacerea. Pe de altă parte, doar 26% dintre întreprinderile deținute de bărbați folosesc granturile ca principală resursă financiară. Prin urmare, programele concepute să sprijine emanciparea economică a femeilor joacă un rol important în crearea și susținerea oportunităților economice pentru femei. Pe baza istoriei beneficiarului ODIMM, programul și grantul primit au fost cruciale pentru lansarea unei afaceri. De aceea, femeile sunt mai dispuse să acceseze oportunitățile de finanțare prin diferite programe de sprijin și proiecte de dezvoltare (vezi figura 57).

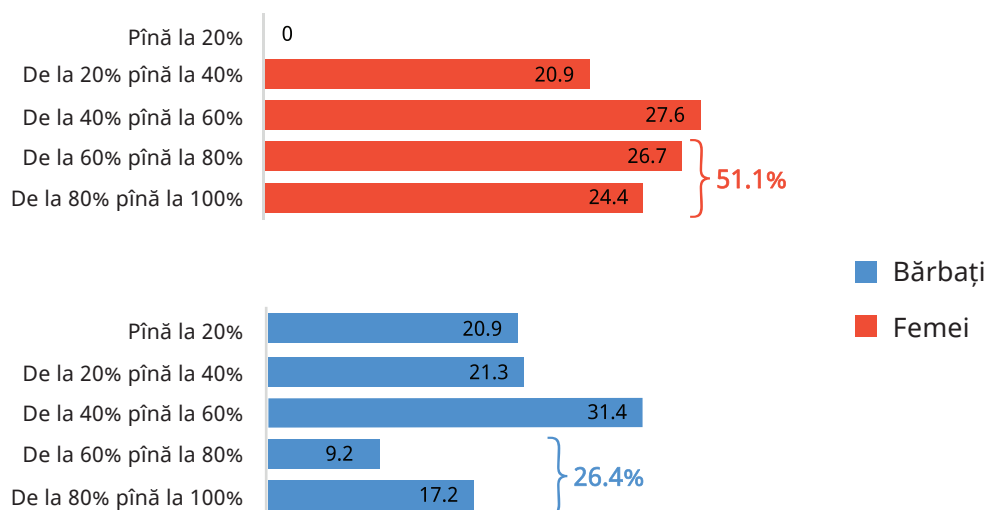
¹⁰³ Discuțiile în cadrul grupului tematic desfășurate în iunie-iulie 2021 (femei antreprenoare)

Figura 59. Distribuția întreprinderilor după sursele utilizate pentru crearea acestora, 2018

Distribuția întreprinderilor după sursele utilizate pentru lansarea acestora

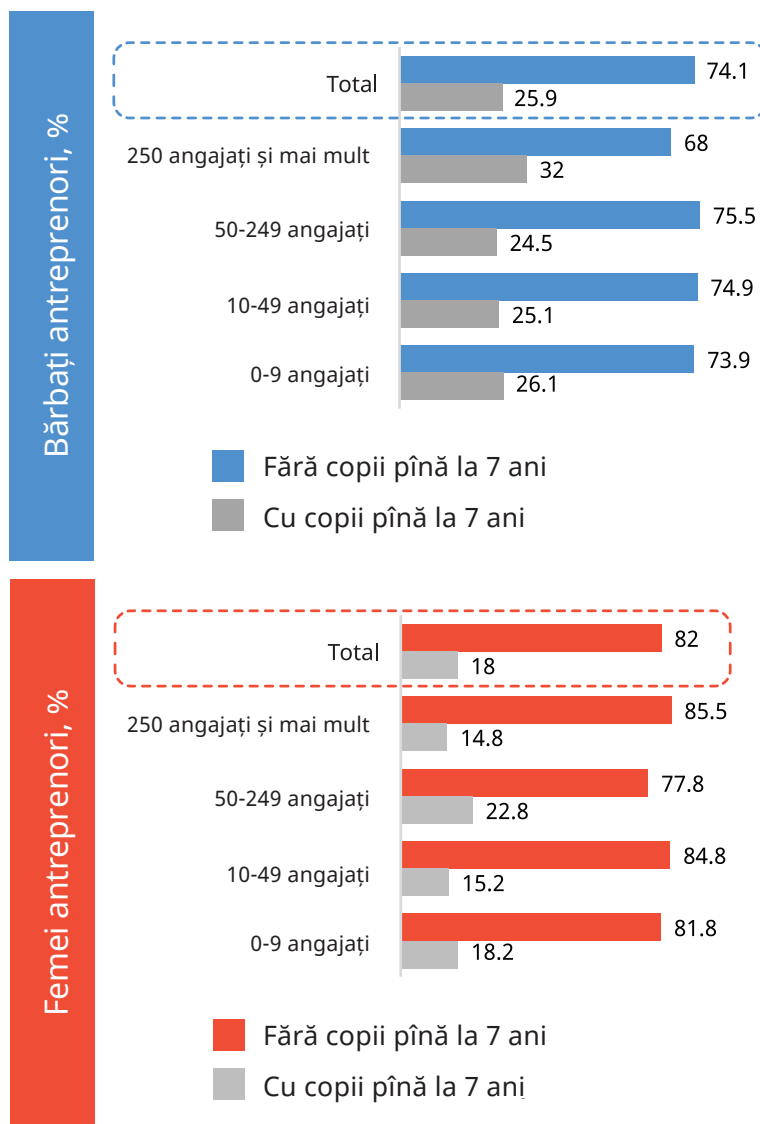
Distribuția granturilor din totalul resurselor utilizate pentru lansarea unei întreprinderi

Sursa: BNS, „Raport analitic privind participarea femeilor și bărbaților în antreprenariat”

O altă barieră principală cu care, în opinia antreprenorului interviuat, femeile se confruntă atunci când își deschid o afacere este reconcilierea dintre responsabilitățile de muncă și cele casnice și îngrijirea copiilor. Acest lucru confirmă încă o dată că **responsabilitățile de îngrijire a copiilor împiedică femeile să înceapă activități de afaceri**. Aproape 18% dintre femeile antreprenoare au copii sub 7 ani. Majoritatea dețin întreprinderi mici cu un număr mic de angajați. Un sfert dintre bărbații antreprenori au copii de această vârstă. Numărul femeilor antreprenoare cu copii scade pe măsură ce crește numărul angajaților care lucrează în cadrul întreprinderii: de la 18% în întreprinderile cu 0-9 angajați la 15% în întreprinderile cu 250 de angajați și mai mult. Acest decalaj este determinat de responsabilitățile de îngrijire a copiilor și casnice care sunt de obicei asumate de femei.

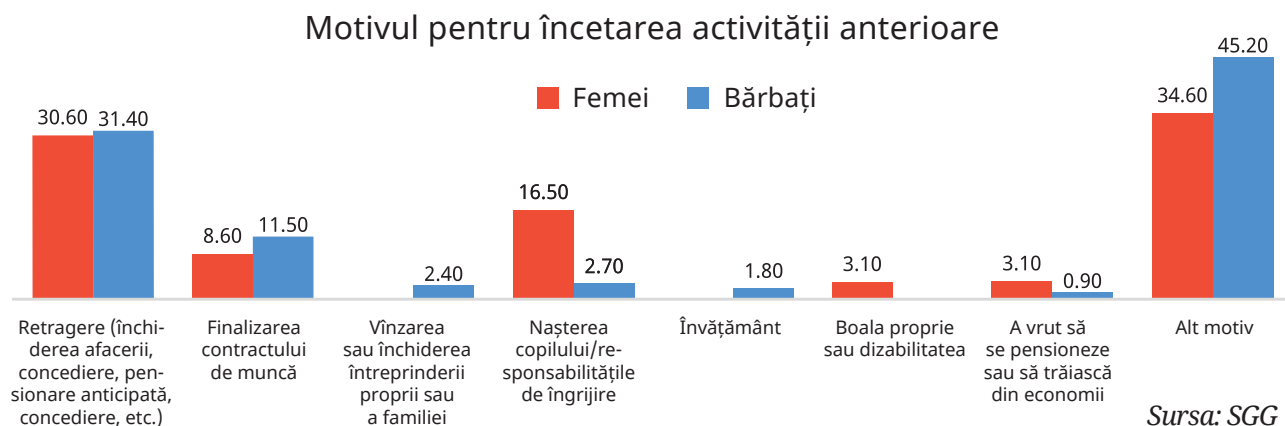
Figura 60. Distribuția antreprenorilor după mărimea întreprinderii și prezența copiilor, 2018

Source: NBS

Echilibrul între viața profesională și viața privată este foarte relevant pentru a sprijini antreprenoriatul feminin. SGG arată că 16,5% dintre femeile antreprenoare de astăzi au încetat să mai lucreze la locul de muncă anterior din cauza nașterii sau/și a nevoii de a avea grijă de copii, vizavi de doar 2,7% în cazul bărbaților.

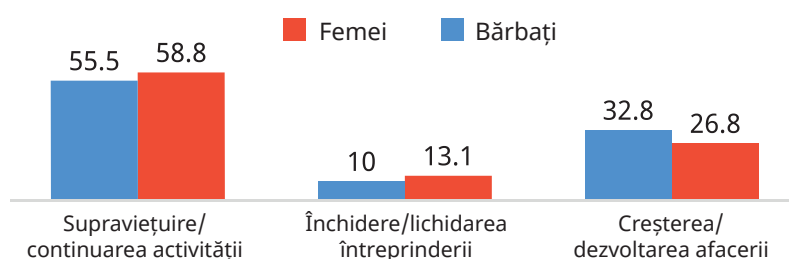
Figura 61. Motivele încetării activității anterioare de către actualii liberi profesioniști și oameni de afaceri, după sex, %

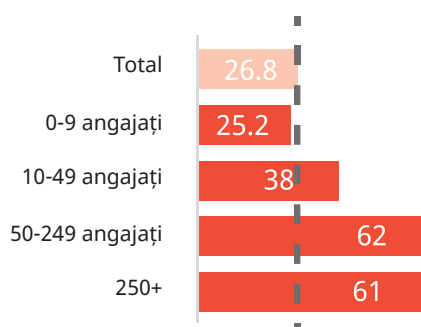
În comparație cu bărbații, mai puține femei antreprenoare au intenția de a crește sau de a-și dezvolta întreprinderile în următorii doi ani. Mai mulți bărbați antreprenori (+ 6 pp) decât femei au intenționat să-și extindă și să-și îmbunătățească afacerea în perioada 2019-2020. În același timp, datele arată că, cu cât întreprinderea este mai mică, cu atât femeile antreprenoare sunt mai reticente să-și dezvolte afacerile. Mai multe femei sunt susceptibile să-și închidă sau să-și lichideze întreprinderile în aceeași perioadă: 13,1 %, comparativ cu 10 % dintre bărbați. Acest lucru se datorează lipsei de acces la resurse pentru întreprinderile mici și dificultăților cu care se confruntă femeile în acest domeniu.

Figura 62. Repartizarea antreprenorilor pe planuri pentru următorii 2 ani privind companiile lor, după sex, 2018

Care sunt planurile pentru următorii 2 ani cu privire la activitatea afacerii?

Intenția ca în următorii 2 ani să crească și să se dezvolte afacerea, unde femeile sunt proprietare

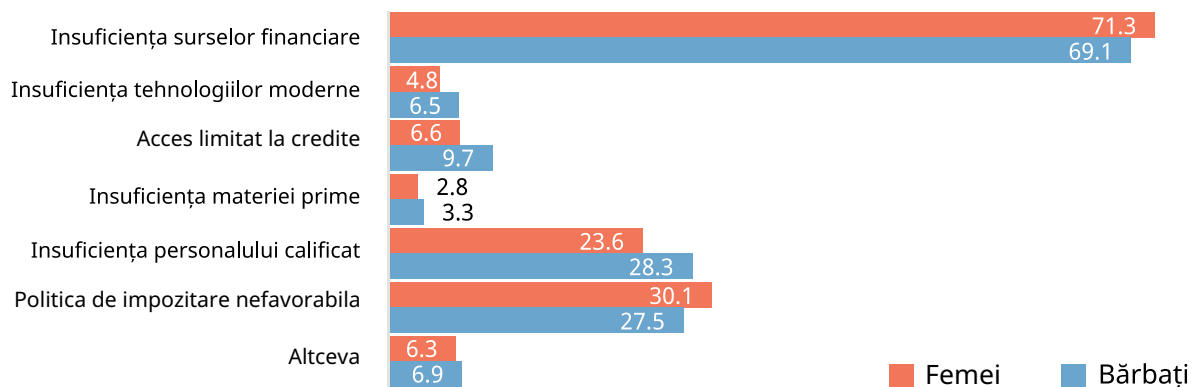

Sursa: BNS

Mai puține femei au acces la credite pentru a-și deschide sau pentru a-și dezvolta întreprinderea. Chiar dacă au o insuficiență mai mare de resurse financiare, mai puține femei au solicitat credite în 2017, 9,4% femei antreprenori față de 14,8% bărbați. Această discrepanță a apărut deoarece femeile sunt mai puțin încrezătoare că cererea lor de credite va fi aprobată. Pe lângă stereotipurile de gen și discriminarea, o femeie-antreprenoare cu dizabilități interviuată a menționat că s-a confruntat cu discriminare atunci când a solicitat un credit bancar din cauza nevoilor sale speciale. Reprezentanții băncii au manifestat o neîncredere mai mare față de capacitatea ei de a rambursa și asigura împrumutul solicitat.

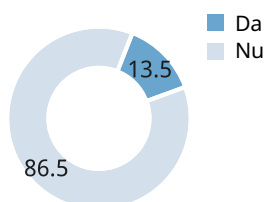
Figura 63. (I) Tipul de dificultăți cu care s-au confruntat antreprenorii în 2017, după sex, % (II) Au solicitat companiile împrumuturi sau credite de la instituții financiare în 2017, după sex și tip de proprietate, % (III) Motivele din care compania nu a solicitat credite, după sex, %

I. În 2017, ați întâmpinat dificultăți în activitatea companiei dvs.?

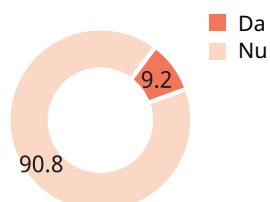

II. În 2017, a solicitat compania împrumuturi de la instituții financiare?

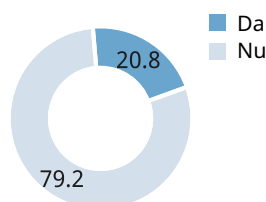
Bărbați proprietari

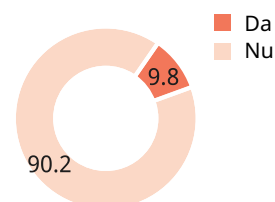
Femei proprietare

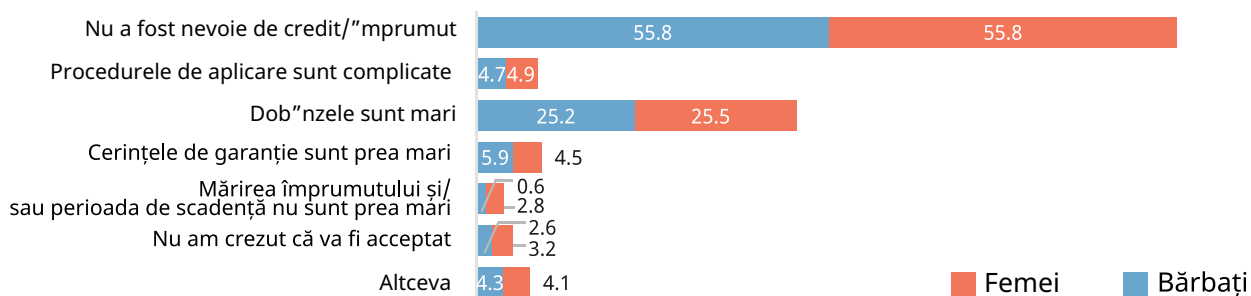
Bărbați co-proprietari

Femei co-proprietare

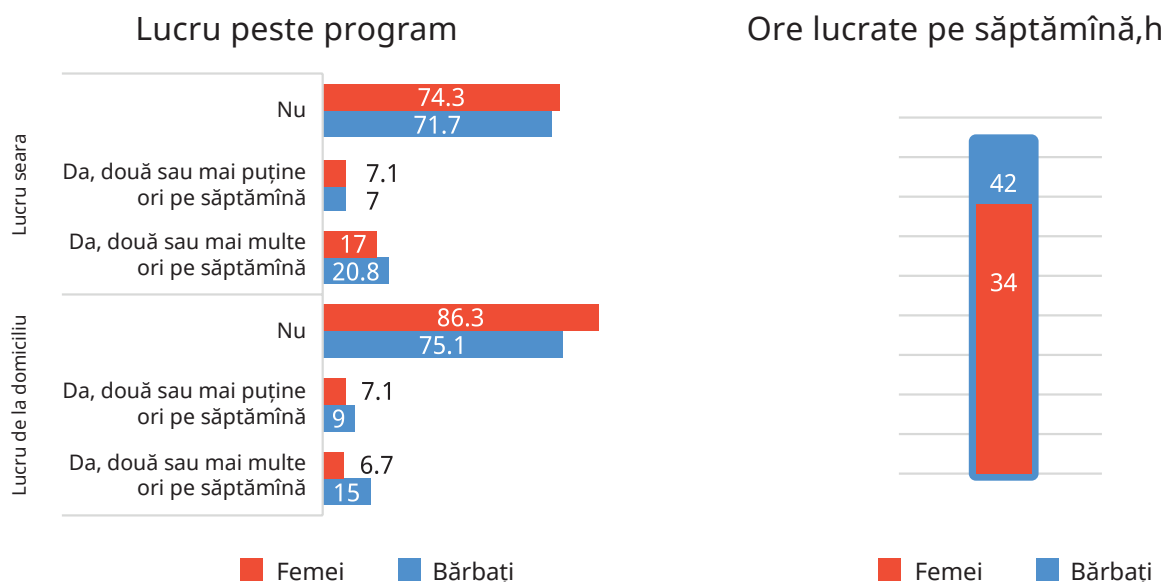
III. Motivul din care companiile nu au solicitat credite

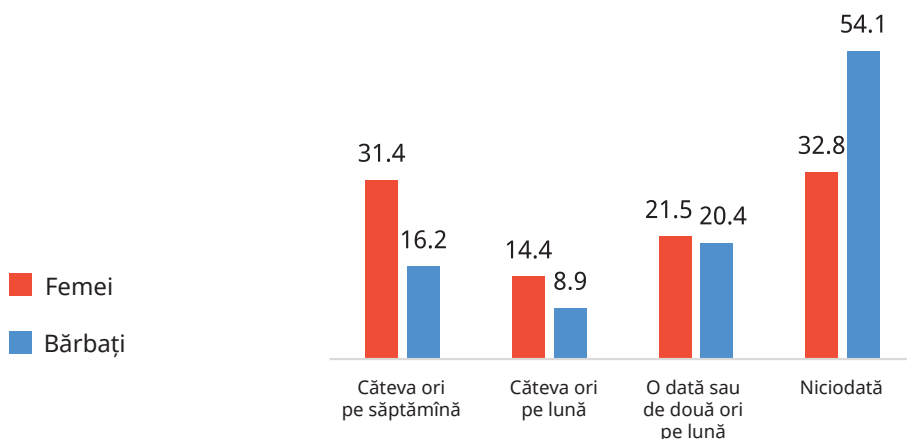
Sursa: BNS

Insuficiența de timp este o provocare semnificativă pentru femeile antreprenoare. Săptămâna de lucru a femeilor antreprenoare este cu 8 ore mai scurtă decât a bărbaților antreprenori. Femeile sunt mai puțin disponibile să lucreze seara: 20,8% dintre bărbații antreprenori lucrează de peste două ori mai mult seara, comparativ cu 17% dintre femei. Chiar dacă femeile alocă mai puțin timp întreprinderii lor decât bărbații, femeile antreprenoare au mai multe dificultăți în a-și reconcilia munca cu responsabilitățile de îngrijire. Ponderea femeilor, care de mai multe ori pe săptămână se confruntă cu dificultăți în a-și îndeplini responsabilitățile familiale, este de două ori mai mare decât a bărbaților. În acest fel, din cauza responsabilităților de îngrijire, femeile antreprenoare au mai puține posibilități de a alocă timpul necesar pentru propriile afaceri și au șanse mai mari să abandoneze antreprenoriatul completamente.

Figura 64. Distribuția persoanelor care desfășoară activități independente și a oamenilor de afaceri în funcție de frecvența întâmpinării dificultăților în îndeplinirea responsabilităților familiale, numărul de ore lucrate pe săptămână și frecvența lucrului în afara programului, după sex

Frecvența de a întâmpina dificultăți în a îndeplini responsabilitățile de familie

Sursa: SGG

Femeile se confruntă cu mai multe provocări pentru a deschide o afacere. Indiferent de vârstă, statut economic, sferă de activitate, pentru femeile din R. Moldova este mai dificil să lanseze o întreprindere decât pentru bărbați. Există mai mulți factori principali care influențează decizia femeilor de a începe o afacere: capitalul inițial, lipsa de cunoștințe despre procedurile întreprinderii, încrederea în sine scăzută în ceea ce privește abilitățile de management¹⁰⁴, accesul redus la programe de sprijin financiar alternativ, inclusiv împrumuturi bancare, granturi financiare nerambursabile etc. Fără îndoială, povara de îngrijire a copilului și responsabilitățile casnice au o influență majoră asupra deciziei femeilor de a începe o carieră în antreprenoriat.

Femeile romă se confruntă cu discriminare atunci când inițiază și desfășoară activități antreprenoriale. În general, romilor le este greu să lanseze o afacere, atât din punct de vedere al resurselor financiare, cât și din punct de vedere al domeniului de activitate, având în vedere că majoritatea sunt orientați către meșteșugărit care nu mai are o cerere atât de mare.¹⁰⁵ În plus, din cauza numărului scăzut de înscrieri în instituțiile de învățământ și a ratei ridicate a șomajului, femeile romă se confruntă cu mai multe provocări în a-și începe propria afacere. Cultura de familie a romilor impune, de asemenea, unele reguli care subminează femeile romă în deținerea independenței financiare. O analiză a constatat că doar 26% dintre respondenți consideră că este acceptabil ca femeile să câștige mai mulți bani decât soțul ei, comparativ cu 45% dintre persoanele care consideră că o astfel de situație este cumva acceptabilă, iar 26% nicio dată acceptabilă.¹⁰⁶

Femeile cu dizabilități se confruntă și cu probleme în deschiderea unei întreprinderi. În primul rând, rata de angajare a persoanelor cu dizabilități din R. Moldova este foarte scăzută (16,5%), astfel că acestea nu au o poziție financiară sustenabilă pentru a lansa o afacere. Această rată scăzută se datorează în mare măsură discriminării, precum și locurilor de muncă inaccesibile pentru persoanele cu dizabilități. Totodată, însuși Convenția ONU, la articolul 27 (f), stabilește clar că „este esențială promovarea oportunităților de activitate independentă, antreprenoriat, dezvoltarea cooperativelor și demararea propriei afaceri” în ceea ce privește persoanele cu dizabilități.¹⁰⁷ Dar chiar dacă unii dintre ei reușesc să înceapă o afacere, totuși se confruntă cu dificultăți în accesarea sprijinului financiar, inclusiv din cauza discriminării. O femeie antreprenoare cu nevoi speciale, intervievată, s-a confruntat cu discriminare atunci când a solicitat un credit bancar. Din cauza nevoilor sale speciale, reprezentanții băncii au manifestat o neîncredere mai mare față de capacitatea ei de a rambursa împrumutul solicitat.

¹⁰⁴ <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/indicile%20de%20pregtire%20a%20femeilor%20in%20afaceri.pdf?la=ro&vs=5846>

¹⁰⁵ https://www1.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/Democratic%20Governance/UNDP_MD_Roma%20Report.pdf

¹⁰⁶ https://www1.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/Democratic%20Governance/UNDP_MD_Roma%20Report.pdf

¹⁰⁷ https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/56-65.pdf

Femeile supraviețuitoare ale violenței de gen: Din cauza relației lor abuzive, femeile-supraviețuitoare a violenței domestice sunt de obicei dependente financiar de partenerul lor. Neavând nicio sursă alternativă de venit, fiind adesea lipsite de orice economii anterioare, aceste femei sunt practic lipsite de oportunitatea de a-și lansa afacerea. Pe lângă situația financiară precară, femeile supraviețuitoare ale violenței domestice suferă de o stimă de sine scăzută, ceea ce le împiedică să ia vreo decizie, cu atât mai mult cu privire la un subiect financiar. De asemenea, ele sunt mai reticente în a relua orice activități educaționale care le-ar ajuta să se reprofileze profesional.

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Dezvoltarea și extinderea programelor de stat care vizează sprijinirea antreprenoriatului feminin. Este deosebit de important să se sprijine înființarea de afaceri lansate de femei, inclusiv finanțarea capitalului inițial a cărei insuficiență provoacă diferențe mari de gen în antreprenoriat.

2. Implementarea programelor de stat specifice care vizează sprijinirea femeilor din grupurile vulnerabile, cum ar fi femeile rome, femeile cu dizabilități și femeile care au supraviețuit violenței de gen. Aceste programe specifice trebuie elaborate în funcție de nevoile fiecărui grup menționat mai sus, întrucât ele sunt diferite. Având la dispoziție programe specifice, femeile din diferite grupuri vulnerabile vor fi mai deschise pentru a-și lansa cariera în antreprenoriat, fapt confirmat de experiența multor țări europene.

3. Extinderea educației antreprenoriale. Realizate într-un mod eficient și fără diferențiere după criteriile de gen, aceste cursuri educaționale timpurii pot stimula și schimba perspectivele tinerelor femei cu privire la activitățile antreprenoriale.

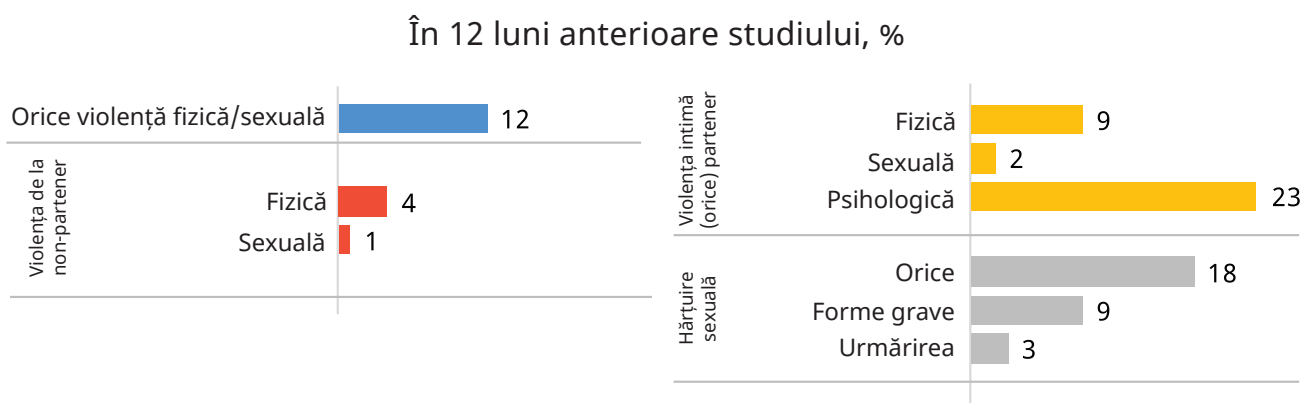

VII. VOCE SI AUTONOMIE

VIOLENȚA ÎN BAZĂ DE GEN

R. Moldova are o prevalență sporită a violenței în bază de gen și a violenței domestice. Violența de gen, în special violența împotriva femeilor, este una dintre cele mai pronunțate expresii ale relațiilor inegale de putere socială, politică și economică între femei și bărbați. Datele reflectate într-un studiu național privind violența împotriva femeilor (sondajul condus de OSCE¹⁰⁸), care a fost elaborat în 2018-2019, arată că: (i) 2 din 5 femei (40%) au declarat că au fost supuse violenței fizice și/sau sexuale din partea partenerului /non-partenerului de la vârsta de 15 ani; în funcție de agresor, prevalează violența din partea partenerului anterior, 37% dintre femeile care au avut un partener anterior au relatat că au fost supuse la una sau mai multe forme de violență din partea acestuia, comparativ cu 25% de femei care au relatat că au fost supuse violenței din partea partenerului actual și 17% din toate femeile care au spus că au fost supuse violenței din partea altor persoane decât a partenerului (non-parteneri); (ii) de la vârsta de 15 ani, aproape jumătate dintre femei (49%) au indicat că au fost hărțuite sexual, iar 18% - că au fost hărțuite sexual în cele 12 luni anterioare studiului; (iii) 1 din 10 femei a fost afectată de urmărire în scopul hărțuirii; (iv) mai mult de 1 din 5 femei (22%) au afirmat că au fost supuse la o formă de violență fizică din partea unui adult înainte de vârsta de 15 ani, de regulă fiind lovite sau bătute, preponderent, de către părinți.

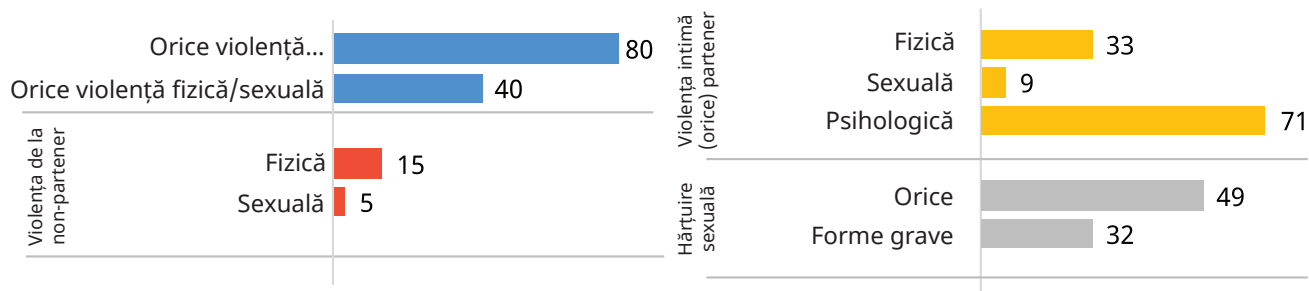
Figura 65. Prevalența violenței în rândul femeilor din R. Moldova, %

Sursa: Sondaj condus de OSCE privind violența împotriva femeilor (2018)

¹⁰⁸ https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/424979_0.pdf

De la vârsta de 15 ani, %

Sursa: Sondaj condus de OSCE privind violența împotriva femeilor (2018)

Deși este în scădere, preocuparea generală privind siguranța personală este încă semnificativă în rândul femeilor. Datele Barometrului de Opinie Publică evidențiază nivelul perceput de siguranță al femeilor și bărbaților, atât acasă, cât și în spațiile publice în diferite perioade de timp. Astfel, cifrele de mai jos arată o tendință pozitivă în ultimii ani. Această situație poate fi explicată prin mai mulți factori: (i) acțiuni active de advocacy în materie de prevenire, protecție și urmărire penală, care s-au soldat cu modificări ale cadrului legal;¹⁰⁹ (ii) consolidarea capacităților celor care lucrează cu supraviețuitoarele violenței domestice - cu sprijinul partenerilor de dezvoltare și al organizațiilor neguvernamentale, s-a desfășurat instruire pentru specialiștii care interacționează cu supraviețuitoarele violenței domestice și sexuale¹¹⁰; (iii) organizarea de programe și campanii naționale cu sprijinul partenerilor internaționali pentru a încuraja femeile să raporteze cazurile de abuz (de exemplu campania „16 zile de activism împotriva violenței de gen”) etc. Deși se depune efort pentru a reduce prevalența violenței domestice și a abuzului în bază de gen, datele prezentate arată o disproporție semnificativă între femei și bărbați, indiferent de perioada zilei/noptii și de locul unde poate avea loc manifestarea abuzului. De menționat că, circade două ori mai multe femei au afirmat că pe timp de noapte nu se simt în siguranță nici acasă, nici în spațiul public (străzile din comunitate).

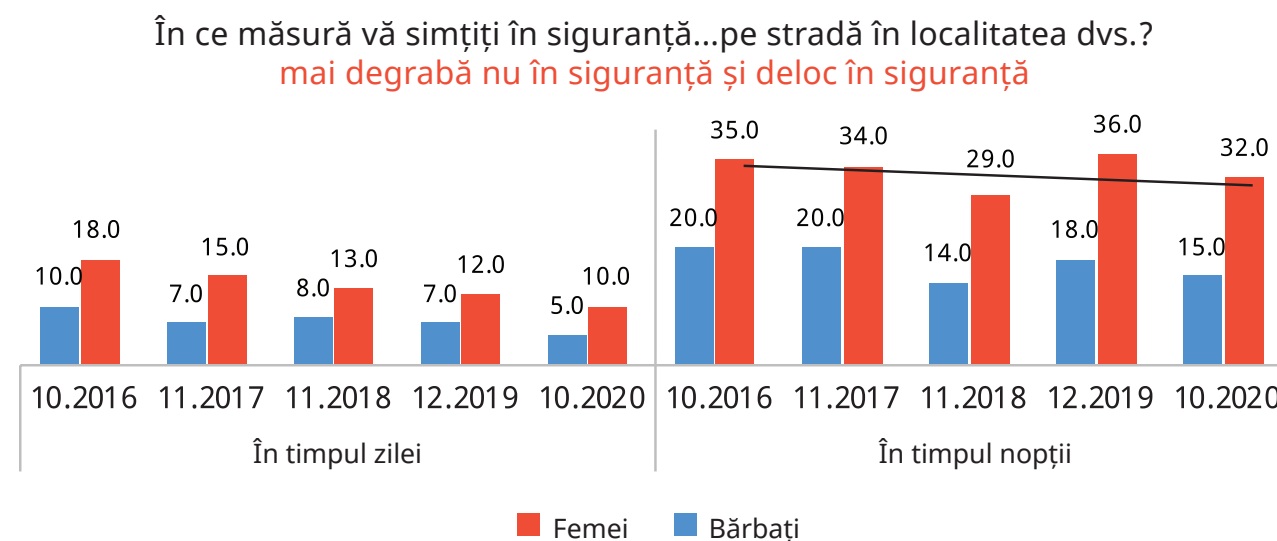
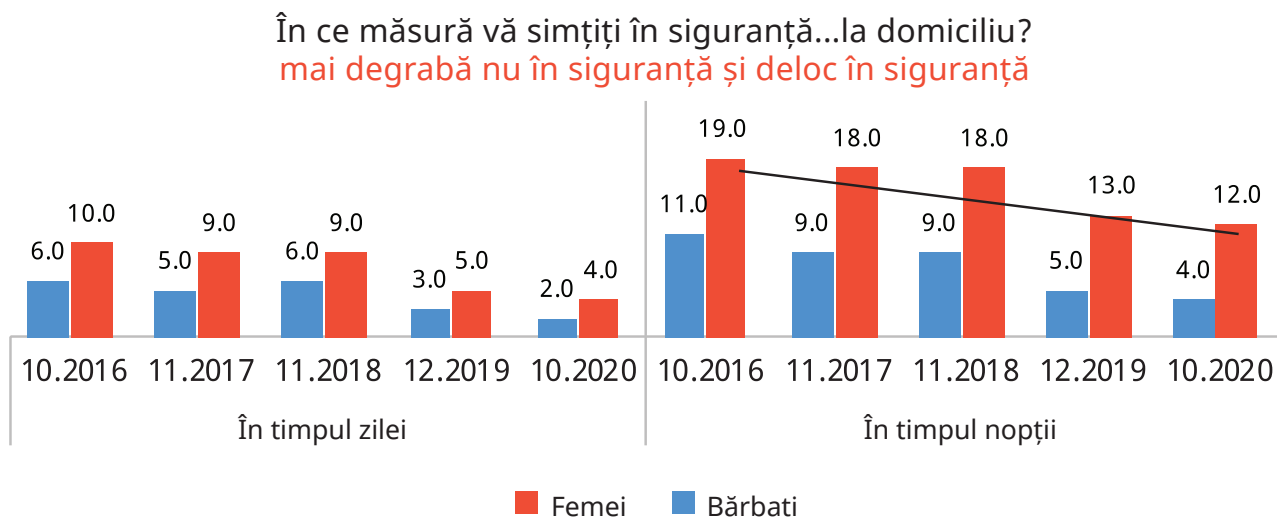
¹⁰⁹ În 2018 a fost aprobată Strategia națională de prevenire și combatere a violenței împotriva femeilor și a violenței domestice pentru anii 2018-2023 și Planul de acțiuni pentru anii 2018-2021, consolidând mecanismul de protecție și asistență pentru supraviețuitoarele violenței împotriva femeilor și ai violenței domestice, fiind unul dintre obiectivele generale ale strategiei. De asemenea, în cursul anului 2020 au fost elaborate mai multe proiecte de legi, care asigură parțial armonizarea legislației naționale cu prevederile internaționale în domeniu, printre care se menționează: - Legea nr. 113/2020 - care vine cu noi prevederi pentru modificarea a trei legi-cadru consecutive (Legea 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, Legea nr. 198/2007 privind asistența juridică garantată de stat, Legea nr. 8/2008 privind probațiunea) - Legea nr. 85/2020, care include monitorizarea electronică a agresorilor familiali, modificând astfel Legea-cadru nr. 8/2008 privind probațiunea, Codul de procedură penală, Codul de procedură civilă, Codul de executare, Legea nr. 45/2007 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violen%C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>

- Pe parcursul ultimilor doi ani au fost dezvoltate unele suporturi metodologice pentru abordarea eficientă a cazurilor de violență în familie: (i) Instrucțiunea metodică privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, Ordinul IGP nr. 360/2018; (ii) Instrucțiunea privind intervenția structurilor teritoriale de asistență socială în cazuri de violență în familie, Ordinul MSMPs nr. 903/2019; (iii) Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență în familie, Ordinul MSMPs nr. 1167/2019. <https://stopviolenta.md/advocacy/288-raport-de-evaluare-intermediar-a-strategiei-naionale-de-prevenire-i-combatere-a-violenței-fa-de-femei-i-a-violenței-in-familie-pentru-anii-2018-2023.html>

- De precizat aici că legislația națională prevede clauze privind unele măsuri de protecție pentru supraviețuitoarele violenței în familie: (i) ordonanța de protecție - act juridic prin care instanța aplică măsuri de protecție a victimei; (ii) ordinul de restricție de urgență - act administrativ emis de poliție, prin care se aplică măsuri de protecție care să asigure îndepărtarea imediată a agresorului din locuința familiei supusă violenței și instituirea interdicțiilor prevăzute de lege, în scopul prevenirii repetării/săvârșirii actelor de violență, garantând astfel siguranța victimei și a celorlalți membri ai familiei în locuință și în afara acesteia (noțiune reflectată în legislația națională începând cu anul 2020). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122517&lang=ro

¹¹⁰ https://stopviolenta.md/biblioteca/publicatii/322-raportul-alternativ-pentru-procesul-de-evaluare-periodic-universal-epu-a-3-a-evaluarea-periodic-universal.html?fbclid=IwAR1W6JfG08u1Sva_90eZwvgPpbWSolhruN6H2vD_Vjxf0n1pS7H2oKPhZM

Figura 66. Percepția femeilor și bărbaților cu privire la siguranța la domiciliu și pe stradă în timpul zilei și nopții, %

Sursa: Barometrul Opiniei Publice, IPP

Predispunerea de a raporta violența de gen este scăzută. Barometrul de gen din 2016 a arătat că, doar 11,2% dintre persoanele care au fost hărțuite sexual au raportat acest lucru.¹¹¹ Procentul femeilor a fost egal cu 17,3%. Nivelul scăzut de raportare a cazurilor de hărțuire sexuală este determinat de: sentimentul de rușine sau auto-învinuire, teama de a suporta consecințe dăunătoare, dar și gradul scăzut de încredere în organele de drept¹¹². Aceasta explică tendința femeilor abuzate de a vorbi despre experiențele lor doar cu colegii lor apropiați și cu familia. Persoanele chestionate au raportat că au cerut ajutor de la soț (22,3%), prieteni (22,8%), poliție (18,6%), un membru al familiei (13,5%) etc. Având în vedere aspectul de gen, femeile au apelat în mare parte la soții/partenerii lor (23,9%), prieteni (24,3%), poliție (15,5%). Datele calitative generate în cadrul discuțiilor grupurilor tematice cu supraviețuitoarele violenței domestice vin să confirme acest lucru. („Ne este frică, nu știu de ce, am trecut

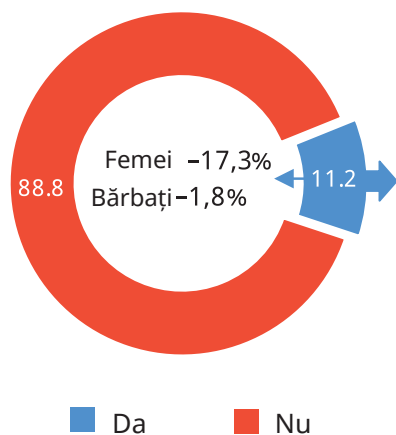
¹¹¹ Mecanismul național de raportare a cazurilor de hărțuire sexuală: <https://progen.md/cum-prevenim-si-reducem-hartuirea-sexuala-la-locul-de-munca-si-studii-recomandari-de-politici/>

¹¹² http://lastrada.md/pic/uploaded/Peculiarities%20of%20SV%20in%20RM_EN.pdf

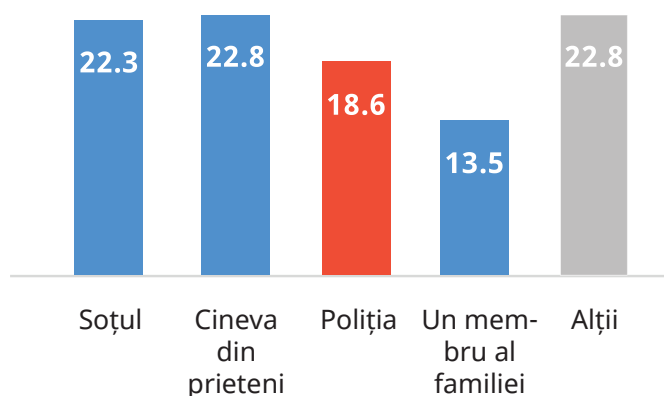
prin asta și chiar e o frică, o rușine, dar nu trebuie să fie așa, să vorbească lumea cu noi un pic (...)”, femeie de 44 de ani, supraviețuitoare a violenței domestice; „ În Moldova, din păcate, femeile se gândesc cum vor vorbi vecinii despre ele și despre faptul că poliția a fost la ei acasă (...)”, femeie din mediul rural și supraviețuitoare a violenței domestice.

Figura 67. Rata de raportare a hărțuirii sexuale, %

Ați solicitat ajutor atunci când v-ați confruntat cu vreo formă de hărțuire?

De la cine ați cerut ajutor?

Sursa: Barometrul de gen 2016, CPD, UN Women

Programele de protecție elaborate pentru supraviețuitoarele violenței sexuale sunt insuficiente. Deși supraviețuitoarele beneficiază de consiliere psihologică gratuită oferită de unii furnizori de servicii sociale, acestea nu sunt nici protejate și nici nu se simt în siguranță. Legea nr. 105 din 16.05.2008 privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal nu se aplică supraviețuitoarelor violenței sexuale în calitate de beneficiare. Deși Legea nr.137 din 29.07.2016 privind reabilitarea victimelor infracțiunilor le identifică în mod expres ca subiecți distincți care pot beneficia de asistență psihologică și juridică gratuită, implementarea prevederilor respective este încă incompletă.

În majoritatea cazurilor de violență sexuală, femeile și fetele sunt supraviețuitoarele. Potrivit raportului „Particularitățile fenomenului violenței sexuale în Republica Moldova”,¹¹³ infracțiunile sexuale arată că, aproape în egală măsură, victime ale violenței sexuale sunt femeile adulte și adolescentele sub 16 ani. Linie de încredere pentru femei și fete 0 8008 8008, administrată de Centrul Internațional „La Strada”, de la înființarea sa în 2009 și până în 2018, a primit aproximativ 17 000 de apeluri telefonice din toată țara; acest număr cuprinde peste 7 000 de femei care au fost consiliate cu privire la o problemă personală privind violența domestică sau violența sexuală.

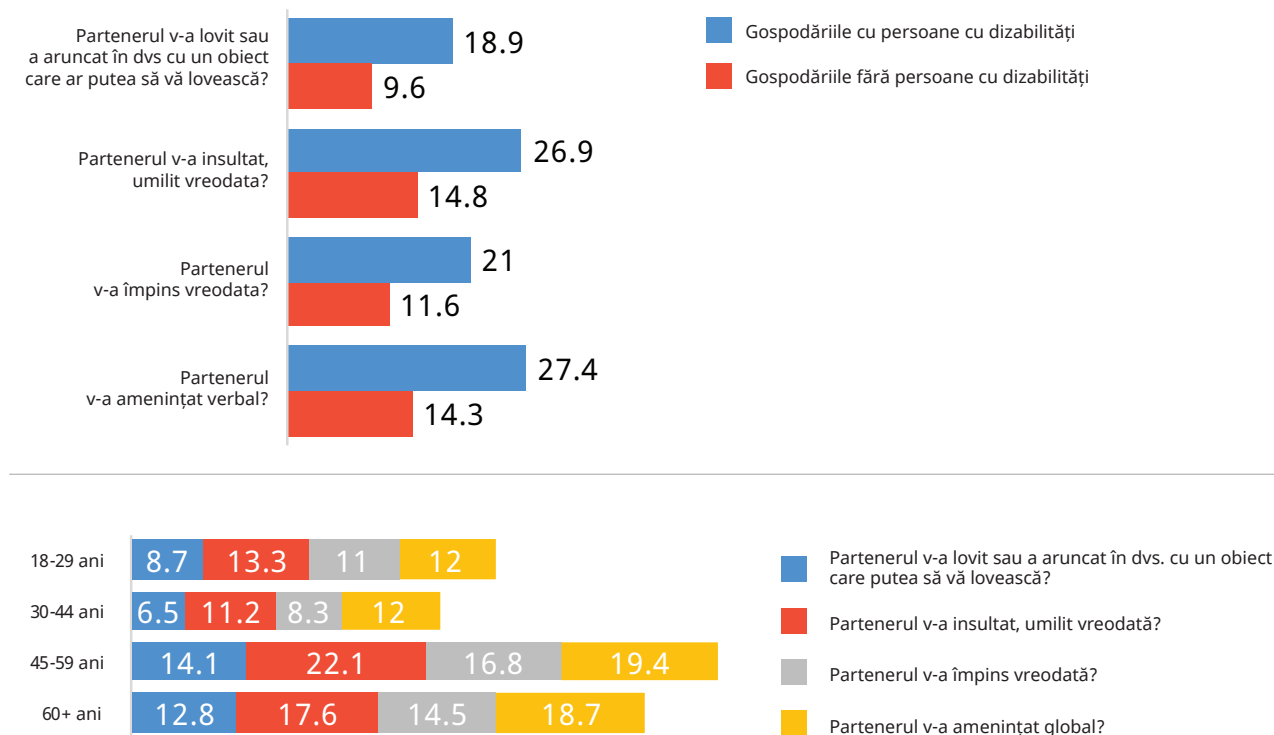
¹¹³ Ibidem

Este un număr destul de mic, iar motivele sunt diverse - de la a nu ști unde să apeleze pentru ajutor, până la frică, rușine sau neconsiderarea violului conjugal ca formă de violență domestică. Circa 3 096 de apeluri telefonice au fost primite doar în 2018, care au cuprins 1 495 de apeluri telefonice privind violența domestică și 79 de apeluri telefonice privind violența sexuală, acestea din urmă cuprinzând 27 de cazuri de violență sexuală, implicând 29 de victime, dintre care 18 femei și 11 persoane minore (zece fete și un băiat). De menționat că, din cele 27 de cazuri, zece cazuri au vizat minori cu vârsta cuprinsă între opt și 16 ani. În restul cazurilor, vârsta victimelor a fost diversă, de la 21 la 62 de ani. De multe ori agresorii aparțin cercului de oameni de încredere: prieteni sau foști prieteni, cunoscuți, consăteni, vecini sau chiar membri ai familiei. În ultimii ani au fost identificate mai multe cazuri de agresiune sexuală împotriva femeilor/fetelor cu retard mintal sau alte dizabilități, precum și cazuri de viol asupra minorilor, în care făptuitorul era un membru al familiei (tată biologic, tată vitreg, concubinul mamei). Trebuie remarcat faptul că, aceasta ar putea fi rezultatul numărului crescut de cereri/plângeri și cazuri raportate de violență sexuală.

Incidența violenței este mai mare în rândul femeilor din grupurile vulnerabile.

Datele furnizate de „Moldova inegală: Evaluarea celor mai relevante inegalități din R. Moldova”¹¹⁴ arată că ponderea femeilor care suferă de cele mai frecvente forme de violență de gen este de două ori mai mare în rândul femeilor din grupurile excluse, în special în gospodăriile cu persoane cu dizabilități și femeile rome. Din perspectiva grupelor de vârstă, femeile de vârstă pre-pensionare suferă mai mult.

Figura 68. Incidența violenței de gen în rândul femeilor din grupurile vulnerabile, %

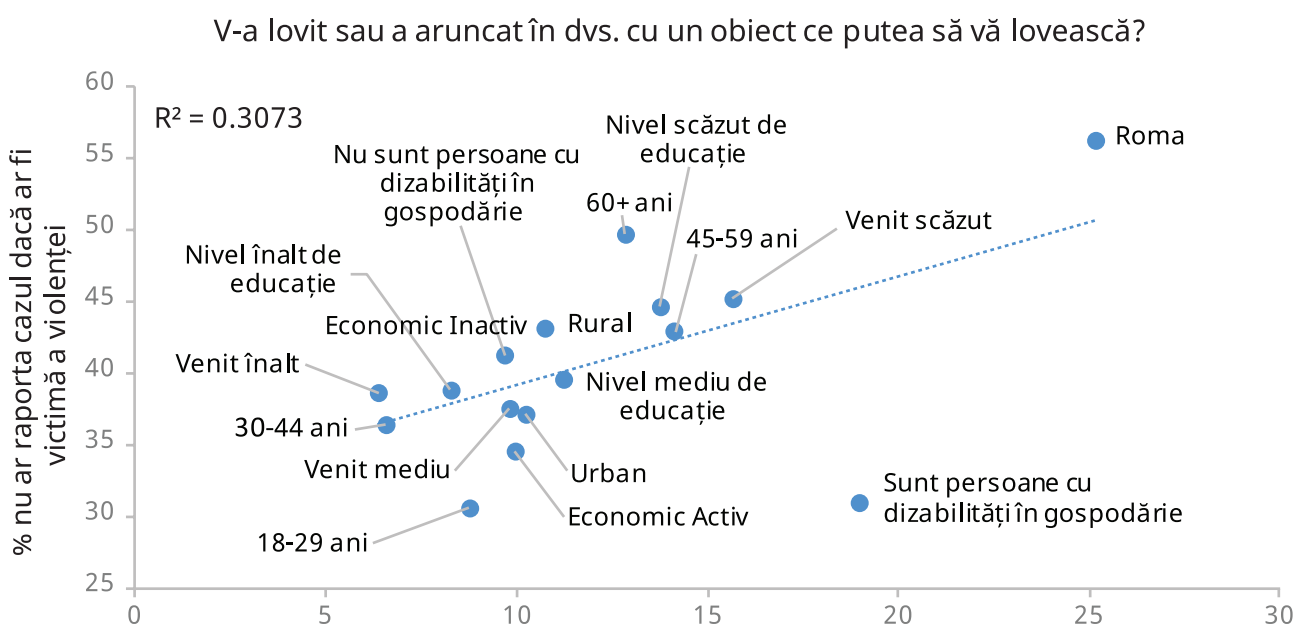

Sursa: CPD, EEF, CBS-Axa, 2018

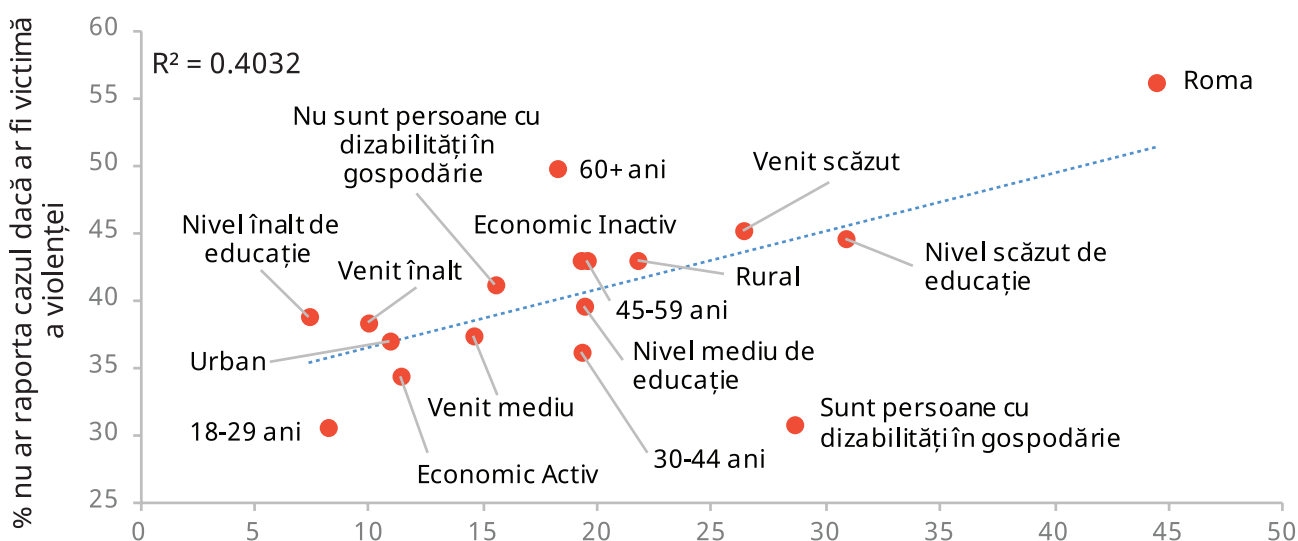
¹¹⁴ Raport elaborat de CPD și EEF în 2018

De asemenea, predispunerea de raportare a cazurilor este mai mică în rândul femeilor care sunt expuse riscului de violență. Același raport evidențiază faptul că, majoritatea femeilor din grupurile vulnerabile (cu excepția celor din gospodăriile cu persoane cu dizabilități), în pofida faptului că sunt expuse la un risc mai mare de a fi supuse violenței în bază de gen, au predispunere mai mică să raporteze cazuri de abuz, în comparație cu femeile din grupuri mai puțin vulnerabile (cele cu nivel ridicat de educație, tinere, bogate, active economic). De asemenea, studiul arată că perpetuarea percepțiilor stereotipizate de gen ar putea fi considerată un factor în acest caz. Graficul de mai jos evidențiază faptul că pentru unele persoane, în special femeile din grupuri vulnerabile, există adesea percepția că tolerarea violenței pentru a-și păstra familia intactă este normală. Studiul calitativ vine să confirme această afirmație.

Figura 69. Percepția și incidența cazurilor de violență de gen în rândul femeilor din grupurile vulnerabile, %

% de acord că o femeie ar trebui să tolereze violența pentru a-și păstra familia

Sursa: CPD, EEF, CBS-Axa, 2018

REPREZENTAREA FEMEILOR ȘI BĂRBAȚILOR ÎN FUNCȚII DE LUARE A DECIZIILOR

Ponderea femeilor primare a crescut doar cu 2% după alegerile locale din 2019.

La alegerile locale generale, 21,83 % dintre femei au fost alese în calitate de primare.¹¹⁵ Față de precedentele alegeri, acest procent a crescut cu doar 2%, tendință care se menține și la ultimele trei scrutine electorale. Deși asistăm la o anumită creștere, ponderea este foarte mică în comparație cu numărul total de bărbați care dețin aceeași funcție. Din numărul total de primari care ocupă această funcție în circumscripții mari (de obicei orașe), doar 16% sunt femei. Și din numărul total de primari din circumscripțiile mici (de obicei sate) - 23% sunt femei.

După alegerile locale generale din 2019 s-a înregistrat cel mai mare număr de femei consiliere alese.

Rezultatele alegerilor locale generale arată că, 27,08% dintre femei au fost alese în funcție de membre a consiliului raional/municipal,¹¹⁶ înregistrând o creștere cu 10% față de alegerile precedente. La nivel local au fost alese 36,5% dintre femei consiliere, ceea ce a crescut semnificativ cu circa 6%. Ținând cont de tendințele ultimelor două scrutine, ponderea totală a candidatelor ar fi fost mult mai mică dacă prevederile respective nu ar fi fost aprobate. Pentru alegerile locale din 20 octombrie 2019 urmau să fie întocmite listele de candidați respectând cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și cel puțin trei candidați de sex opus la fiecare 10 locuri.

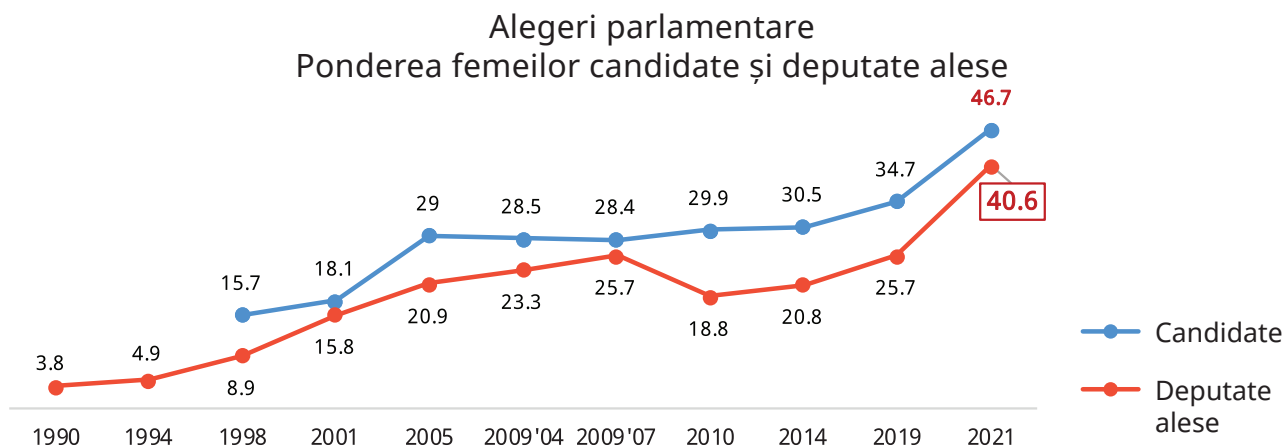
Sistemul de cotă dublă (cota de reprezentare de 40% și prevederi de poziționare pe liste) a sporit șansele femeilor de a accede în organul legislativ.

Astfel, în primele 10 locuri pe listele de candidați cu cele mai mari șanse de acces în Parlament se aflau 42,7% femei. Astfel, în 2021 s-a înregistrat cea mai mare pondere a femeilor candidate la funcția de deputată - 46,7%. Un număr mai mare de candidate pe listă a crescut și numărul femeilor alese ca deputate: cu aproximativ 12% mai multe în comparație cu alegerile din 2019 și cu 16% mai multe decât în alegerile din 2014. Potrivit rezultatelor alegerilor parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, în legislativ vor fi 40 de femei deputate, ceea ce se echivalează cu 39,6% din totalul mandatelor. După toate remanierile în desemnarea posturilor de conducere, asigurării de plasament, numărul femeilor nu a scăzut, ci a crescut. Acum sunt 41 de femei deputate, ceea ce reprezintă 40,6% din totalul mandatelor legislative.

¹¹⁵ https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/analiza-din-perspectiva-egalitii-de-gen-a-alegerilor-locale-gene.html

¹¹⁶ https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/analiza-din-perspectiva-egalitii-de-gen-a-alegerilor-locale-gene.html

Figura 70. Ponderea femeilor candidate și deputate alese la alegerile parlamentare

Sursa: CEC, 1998 - 2021

Bărbații și femeile de etnie romă nu sunt reprezentați în consiliile raionale și primării. Rezultatele alegerilor generale locale din 2019 arată că, niciun candidat de etnie romă nu a fost ales ca și consilier raional sau primar. În consecință, gradul de reprezentare politică a romilor la aceste niveluri a rămas neschimbat, fiind similar cu alegerile locale generale precedente.

Romii - femeile și bărbații , sunt subreprezentați în consiliile locale. În 8 localități populate preponderent de romi, 12 romi au fost aleși ca și consilieri locali (2 consilieri municipali, 4 consilieri orașenești, 3 consilieri comunali, 3 consilieri sătești). Având în vedere prevederile legale privind implicarea mediatorului local în vederea facilitării participării romilor, se pare că acest lucru a crescut șansele romilor de a fi aleși ca reprezentanți ai factorilor locali de decizie. Profilul acestora este următorul: 10 candidați delegați de 4 concurenți electorali; 2 persoane alese ca și consilieri independenți (o femeie/un bărbat); ca și consilieri locale de nivelul I au fost alese 6 femei (din 12 persoane de etnie romă) (2 femei - consilieri orașenești; 1 femeie - consilieră de comună; 3 femei - consilieri sătești).

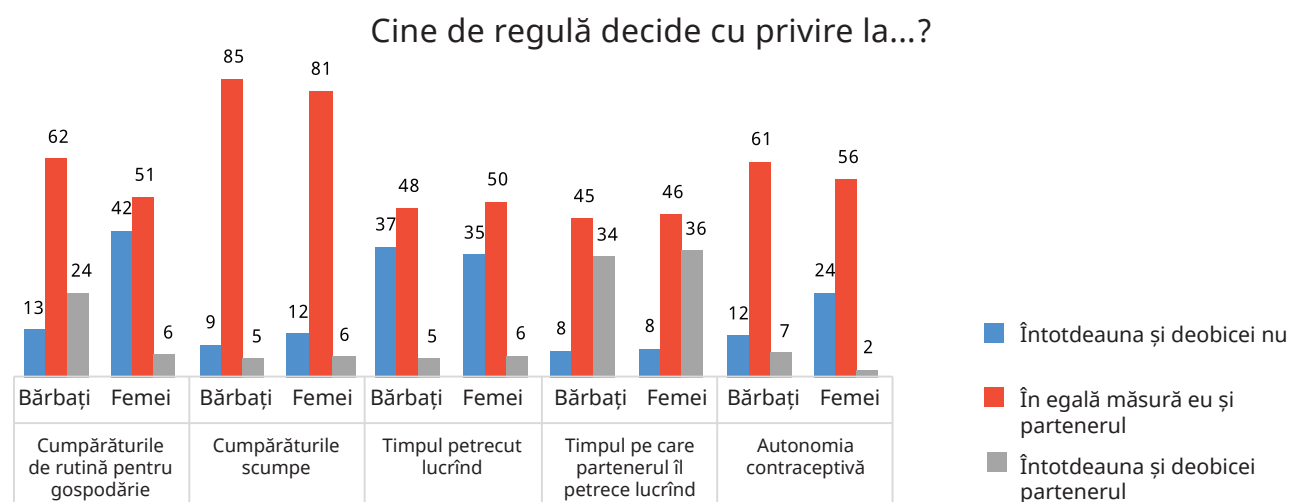
Femeile cu dizabilități sunt, în general, subreprezentate la toate nivelurile procesului de luare a deciziilor - local, subnațional (raional/municipal) și central. Începând cu anul 2017, în R. Moldova este implementat Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități, în care sunt reflectate măsuri specifice de creștere a nivelului de participare politică a acestei categorii de persoane. Cu toate acestea, în R. Moldova doar 20 de persoane cu dizabilități au candidat la alegerile locale generale din 20 octombrie 2019: 10 femei și 10 bărbați, 7 din mediul urban și 13 din mediul rural, 2 candidați la funcția de primar și 20 pentru funcția de consilier local, 4 în funcția de consilier raional, 7 au aplicat anterior, iar 3 dintre aceștia au lucrat ca și consilieri locali sau raionali, 13 au aplicat pentru prima dată, 20 de candidați sunt persoane cu dizabilități locomotorii (!), dintre care 7 sunt utilizatori de scaune rulante, 2 candidați independenți și 18 pe listele de partid. Conform rezultatelor alegerilor, au devenit consilieri

locali doar 9 persoane, dintre care: 7 femei și 2 bărbați, 2 persoane în scaun cu rotile, 1 persoană independentă și 8 dintr-o listă de partid, 1 persoană cu demnitate publică și-a dat demisia. Experții din acest domeniu au evidențiat câteva cauze care determină nivelul scăzut de reprezentare a persoanelor cu dizabilități, inclusiv a femeilor, în procesul decizional: accesibilitatea redusă a spațiului fizic, informațional și procedural, ceea ce nu facilitează participarea persoanelor cu dizabilități la alegeri; implicarea redusă a acestui grup de persoane în campania electorală de către concurenții electorali; reprezentarea redusă a persoanelor cu dizabilități pe listele concurenților electorali etc.¹¹⁷

PARTICIPAREA ȘI IMPLICAREA CIVICĂ A FEMEILOR ȘI BĂRBAȚILOR

Pentru unele decizii, implicarea femeilor este destul de mare. După cum se reflectă mai jos, pe baza datelor furnizate de studiul SGG 2020, se poate observa că atât femeile, cât și bărbații au putere egală de decizie atunci când pe ordinea de zi sunt plasate subiecte legate de problemele familiei. Aici vorbim despre achizițiile de rutină, timpul petrecut la muncă și autonomia contraceptivă. Diferențele de gen sunt observate atunci când subiectele care trebuie abordate de femei și bărbați sunt legate de probleme care depășesc limitele gospodăriei.

Figura 71. Divizarea de gen în procesul de luare a deciziilor privind problemele casnice, %

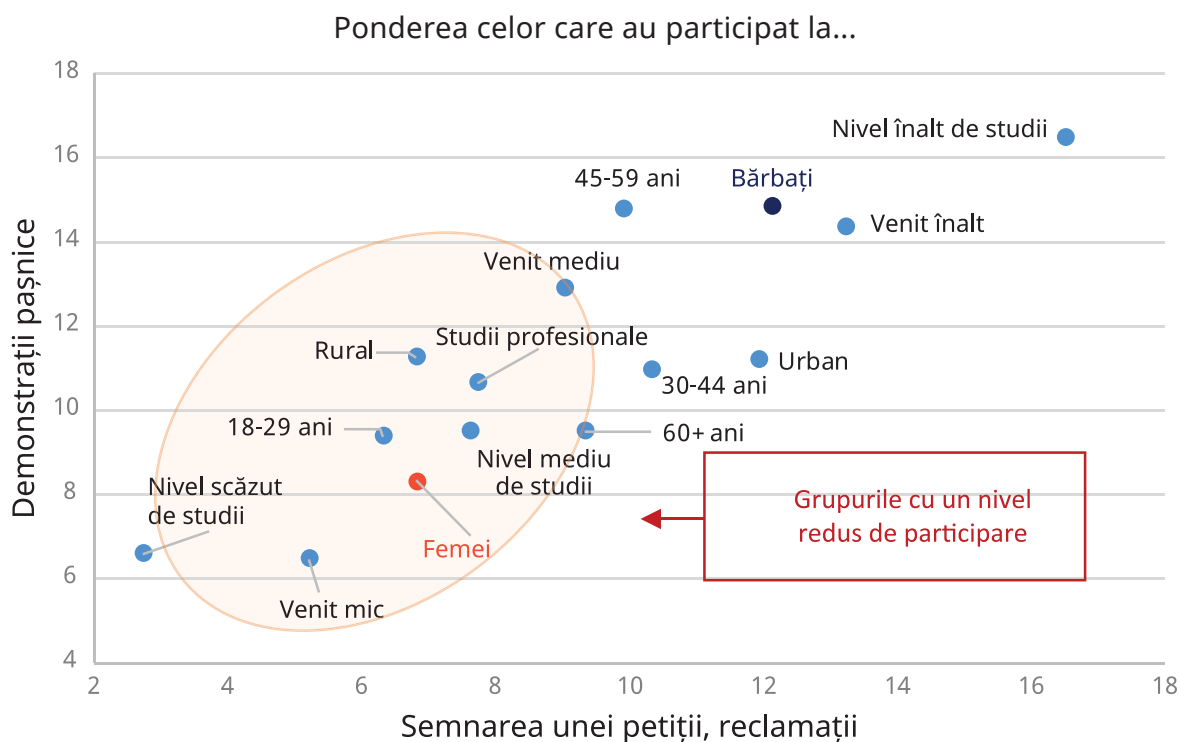

Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

Femeile au o participare civică mai scăzută. Conform unei analize din 2020 cu privire la nivelul de participare a cetățenilor la nivel local, rata de participare a femeilor a fost printre cele mai scăzute dintre toate grupurile socio-demografice. În acest caz participarea se referă la implicarea în acțiuni precum semnarea petițiilor sau reclamațiilor și participarea la demonstrațiile pașnice (vezi figura de mai jos). Același studiu dezvăluie faptul că, femeile sunt mai puțin interesate să abordeze subiectele politice cu rudele sau prietenii - doar 27,8% dintre femeile respondente au menționat asta, în comparație cu 38,5% în cazul bărbaților.

¹¹⁷ https://www.eef.md/media/files/files/raport-1-incluziunea-persoane-dizabilitati-parlamentare-2019_6501343.pdf?fbclid=IwAR2b-WkUbhMLFaFgsl6KPrARXaAJHRhAItbjfQ483Bwio2G0IqnKm6NfyCE

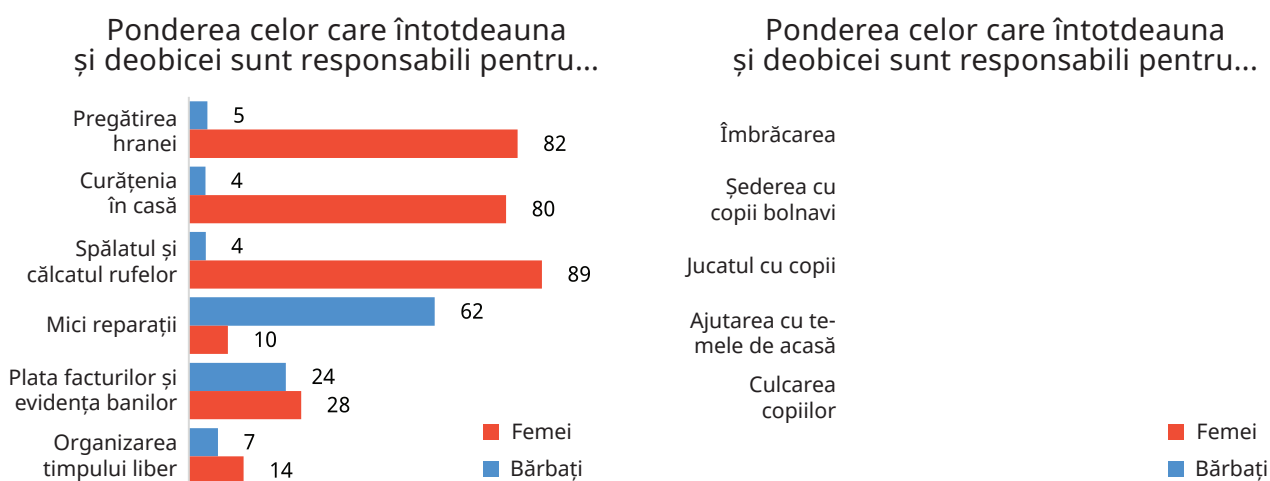
Figura 72. Nivelul de participare a persoanelor în R. Moldova, %

Sursa: studiu CPD, EEF, 2020

Acest lucru s-ar putea explica prin divizarea inegală a responsabilităților de îngrijire. Având în vedere acest lucru, studiile naționale arată că, femeile alocă mai multe ore pentru responsabilitățile legate de gospodărie și îngrijirea copilului, dar bărbații pentru cele care au legătură cu munca plătită. Datele SGG 2020 arată o implicare clară inegală a femeilor și bărbaților în activitățile casnice (mai mult de 80% dintre femei au menționat că sunt responsabile întotdeauna sau de obicei de pregătirea bucatelor, curățenia în casă și spălarea rufelor etc., în comparație cu mai puțin de 5% dintre bărbați). De asemenea, în cazul prezenței copilului, mamele sunt cele care sunt considerabil mai ocupate cu sarcinile de îngrijire.

Figura 73. Implicarea femeilor și bărbaților în responsabilitățile de îngrijire, %

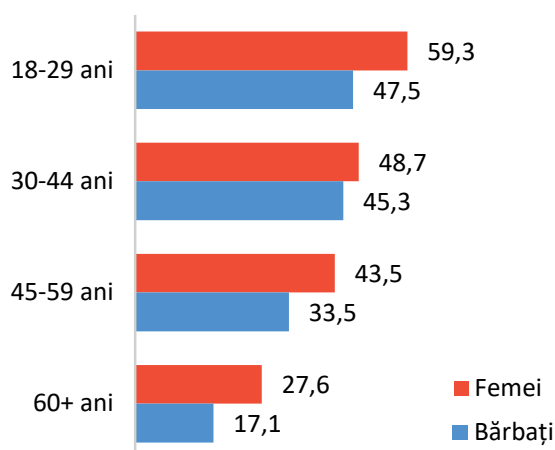

Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

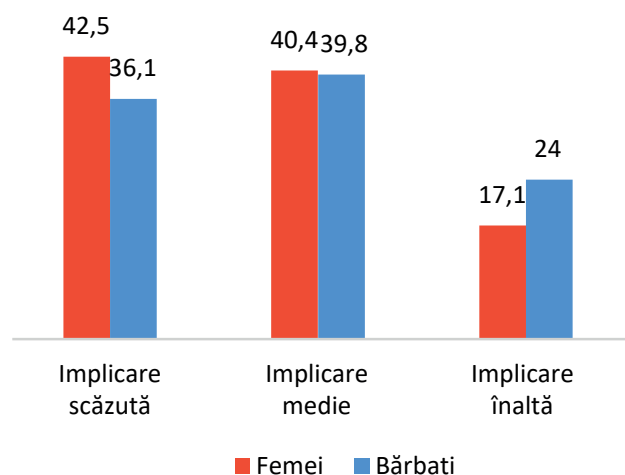
Adițional celor menționate, nivelul de implicare este determinat atât de gen, cât și de vârstă. Un studiu recent elaborat de CPD¹¹⁹ arată că, ponderea femeilor în grupul celor cu interes sporit față de procesele electorale este mai mică comparativ cu cea a bărbaților (vezi figura de mai jos). La fel, observăm că ponderea femeilor în grupul celor cu un nivel scăzut de implicare și interes este mai mare. Diferențe mult mai semnificative pot fi observate în cazul cetățenilor în dependență de vârsta acestora. Ponderea tinerilor din grupul cu nivel scăzut de implicare este de aproximativ doua ori mai mare comparativ cu cea a grupului de vârstă 60+. De asemenea, observăm că doar 9,2% din tineri pot fi considerați ca fiind cu un nivel înalt de implicare în procesele electorale comparativ cu 33,2% în cazul celor de 60+ ani. Diferențele de gen sunt mult mai semnificative, dacă acestea sunt analizate și prin prisma vârstei. Tocmai 60% din femeile din grupul de vârstă 18-29 de ani au un nivel scăzut de implicare și doar 6% din acestea pot fi considerate ca fiind active în procesul electoral. Nu este exclus că, inegalitățile legate de activismul electoral, pot avea implicații legate de modul în care concurenții electorali percep prioritățile politice ale alegătorilor, dacă o parte din femei și tineri sunt mai puțin vizibil și deconectați de la procesele electorale, perspectivele acestora riscă să nu fie considerate drept prioritare de către factorii politici. În acest sens, putem constata că inițiativele de mobilizare a tinerilor în perioada campaniilor electorale sunt relevante și că de fapt, acestea, trebuie extinse și intensificate, dar și mai important acestea trebuie să aibă o puternică perspectivă a egalității de gen.

Figura 74. Cetățenii în funcție de gradul lor de implicare în procesul electoral, după vârstă și gen, %

Ponderea celor cu nivel scăzut de implicare, în funcție de vârstă și gen (%)

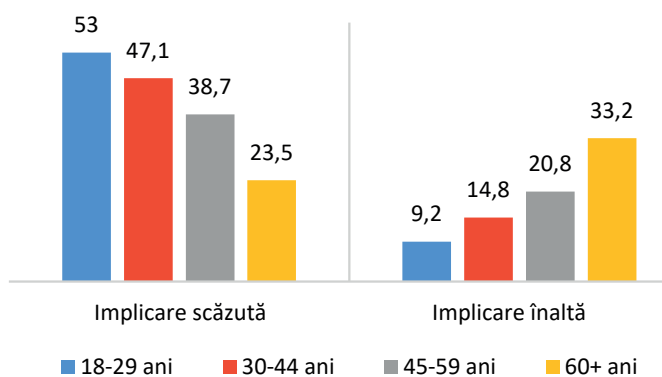

Ponderea cetățenilor după nivelul de implicare în procesele electorale, în funcție de gen (%)

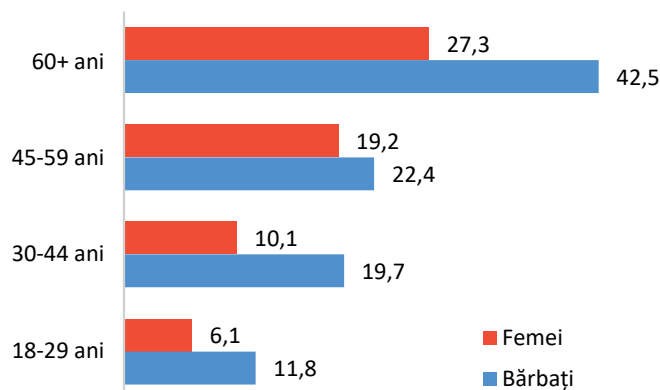

¹¹⁹ <https://progen.md/principalele-constatari-ale-scrutinului-electoral-din-11-iulie-2021-din-perspectiva-de-gen/>

Ponderea cetățenilor după nivelul de implicare în procesele electorale, în funcție de vârstă (%)

Ponderea celor cu nivel scăzut de implicare, în funcție de vârstă și gen (%)

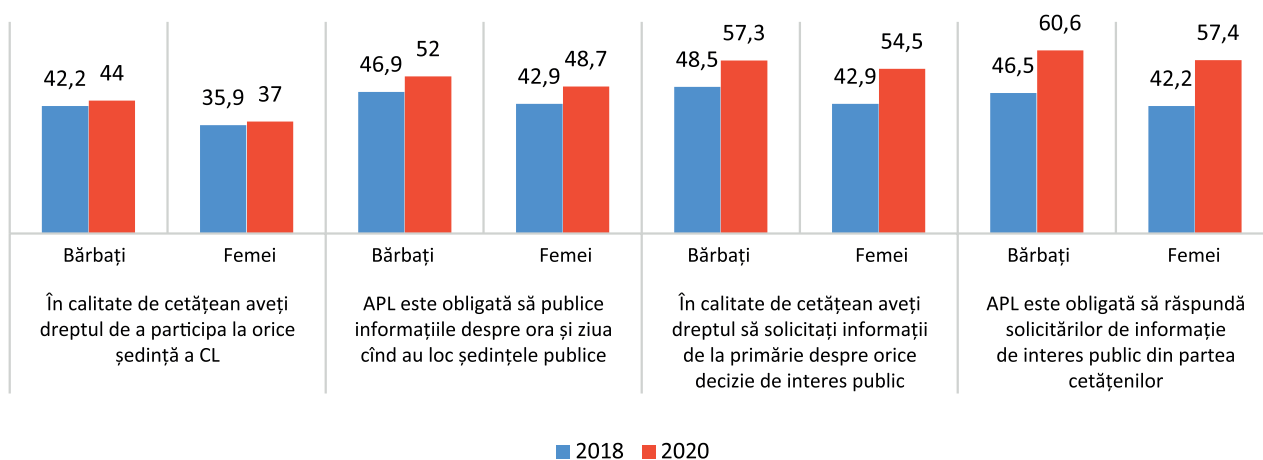
Sursa: CPD, CBS-Research, 2021

În pofida faptului că sunt conștienți de drepturile lor de participare, puțini bărbați și mai puține femei sunt implicați activ în influențarea deciziilor locale.

Studiul elaborat de CPD, a relevat că, față de 2018, în 2020 a crescut rata medie ale celor care sunt conștienți de drepturile de acces la informații de interes public și de implicare în luarea deciziilor locale. Astfel, inițiativele de informare și abilitare a cetățenilor cu privire la implicarea în activități la nivel comunitar au contribuit la faptul că 58,8% sunt conștienți de faptul că APL este obligată să răspundă solicitărilor de informație de interes public din partea cetățenilor (cu 14,6 pp mai mult față de 2018), iar 55,7% știu sigur că au dreptul să solicite informații de la primărie despre orice decizie de interes public (cu 10,3 pp mai mult decât în 2018). Diferențele de gen sunt prezentate în figura ce urmează.

Figura 75. Tendința ponderii femeilor și bărbaților care își cunosc drepturile privind accesarea informațiilor publice, %

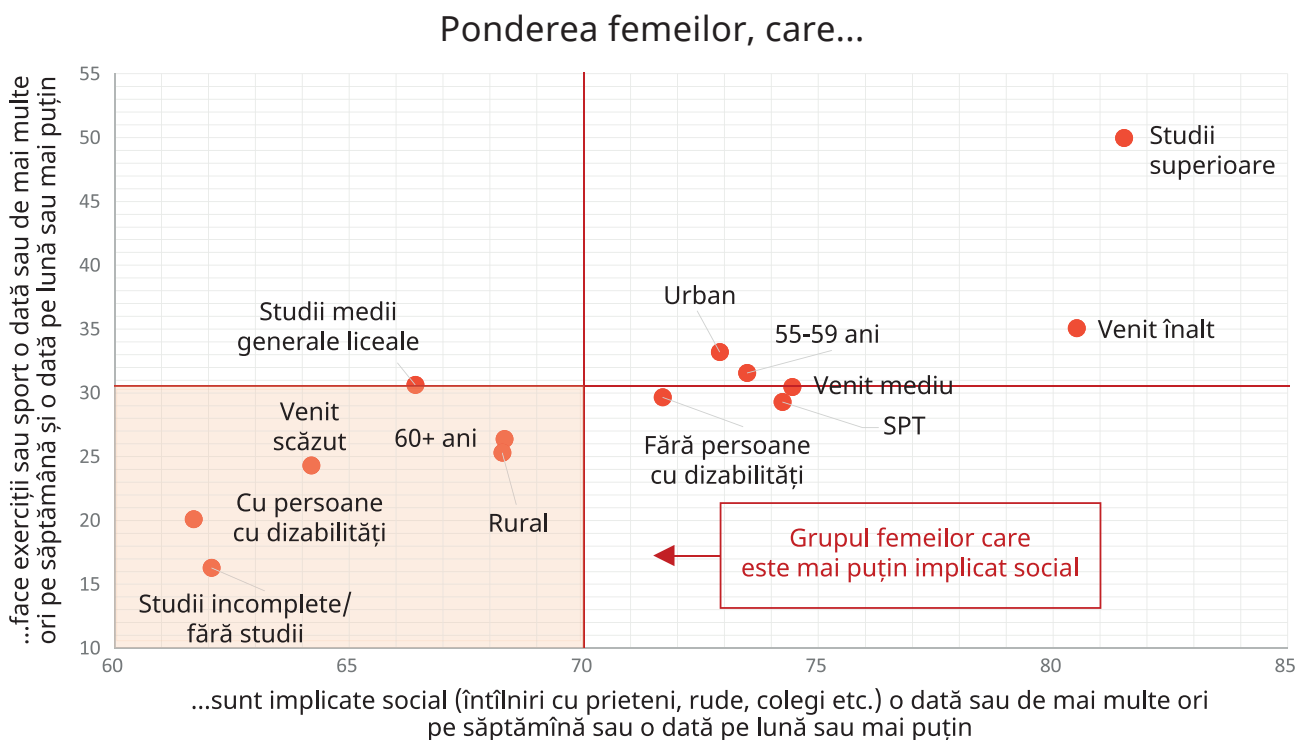
Ponderea celor, care cred cu siguranță că...

Sursa: CPD, EEF, 2020

Femeile din cele mai marginalizate grupuri sunt mai puțin implicate în luarea deciziilor. Sondajul Generații și Gen 2020 arată un decalaj semnificativ între femeile din grupurile social dezavantajate (în acest caz, nivel scăzut de venit și educație, gospodăriile cu persoane cu dizabilități, persoane în etate) și cele din categoriile care sunt mai puțin expuse la deprivări. Pe lângă faptul că, în general, femeile sunt mai implicate în responsabilitățile de îngrijire, ceea ce le afectează și activitatea socială, având în vedere acele cohorțe de femei care sunt mai expuse la vulnerabilitate, se pare că nivelul scăzut de accesibilitate a infrastructurii, numărul redus de oportunități de participare la nivel local care să fie aliniate nevoilor lor individuale, precum și nivelul mai mare de privare financiară ar putea fi considerați factori de implicare scăzută în viața socială, care le pot afecta și statutul potențial de marginalizare. Peste 94% dintre respondente au menționat că nu sunt implicate în nicio experiență de voluntariat. Nivelul scăzut de educație în spiritul voluntariatului ar putea fi de asemenea interpretat ca un factor care poate avea repercusiuni asupra nivelului scăzut de participare observat în R. Moldova.

Figura 76. Ponderea femeilor care sunt implicate social, %

Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

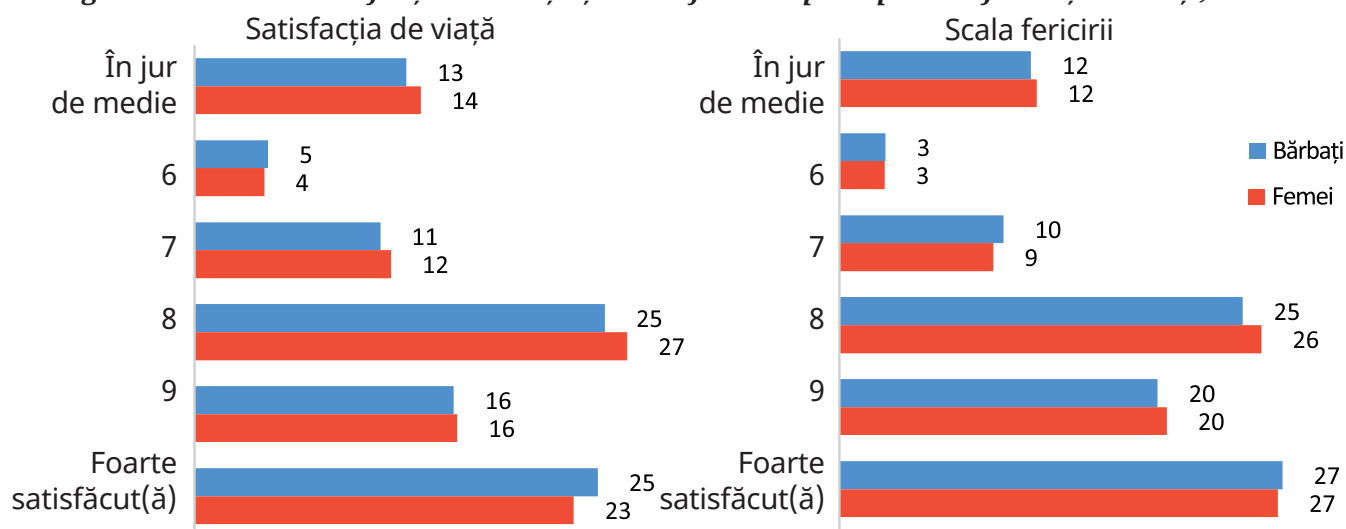
Persoanele cu dizabilități, inclusiv femeile cu dizabilități, continuă să se confrunte cu obstacole în calea accesului la informații și infrastructură. Peste 70% din secțiunile de votare erau inaccesibile persoanelor cu dizabilități locomotorii, numărul secțiunilor de votare accesibile fiind mai mic de 1%. Cu excepția a doi concurenți electorali care au publicat o platformă electorală în Braille, ceilalți concurenți electorali nu au elaborat și nu au difuzat materiale într-un format accesibil persoanelor cu dizabilități. Doar CEC și CICDE au elaborat și difuzat spoturi video cu traducere în limbajul surdo-mut. Cel puțin trei posturi de televiziune - PRO TV, TVR și Moldova 1 au asigurat traducerea în limbajul mimetico-gestual al dezbaterilor electorale.

Evaluarea calitativă confirmă accesibilitatea scăzută ca o problemă a nivelului scăzut de participare a femeilor cu dizabilități la acțiunile civice. S-a constatat că, femeile care sunt angajate, în special în domeniul cu profil social, sunt mai predispuse să raporteze despre cunoștințele lor despre problemele locale care sunt incluse pe agenda consilierilor, în comparație cu cele care nu sunt angajate în muncă. „Fiind consilieră locală, sunt interesată de tot ce se întâmplă în sat, de toate măsurile care se iau, de toate activitățile care se fac, mă implic activ în activitățile din sat ” (femeie din mediul rural de 39 de ani, cu dizabilități); „ Domeniul în care lucrez este legat de comunitate și practic sunt la curent cu tot ce se întâmplă ” (femeie de 33 de ani cu dizabilități); „Sunt angajată și mă aflu la primărie cea mai mare parte a zilei și astfel sunt la curent cu tot ce se întâmplă ” (femeie din mediul rural de 40 de ani cu dizabilități). Un prim obstacol de participare menționat de femeile cu dizabilități în cadrul focus-grupurilor a fost nivelul scăzut de accesibilitate a infrastructurii („Ne interesează ce se întâmplă în localitate, dar nu participăm, cei mai tineri ne-au luat locul. Ne este foarte greu să ne mișcăm” (femeie neangajată cu dizabilități); „Ne interesează ce se întâmplă în localitate, dar nu ne putem mișca prea mult, asta e problema” (femeie de 53 de ani cu dizabilități din mediul urban).

CALITATEA VIEȚII

Evaluarea generală a gradului de satisfacție al vieții nu a scos în evidență inegalități semnificative de gen. Figura de mai jos arată percepția femeilor și bărbaților cu privire la gradul de fericire și rezultatele vieții lor. Scala satisfacției vieții și fericirii este un instrument care ajută la măsurarea pe o scară de la '0' la '10' a atitudinilor subiective față de calitatea vieții bărbaților și femeilor, acesta fiind un indicator al unei sănătăți psihice și fizice bune. După cum se poate observa, atât femeile, cât și bărbații tind să-și evalueze satisfacția de viață ca fiind bună și foarte bună, selectând în mare parte note echivalente cu 8-10 puncte. Aproape aceeași situație se observă atunci când se evaluează scala fericirii (vezi figurile de mai jos).

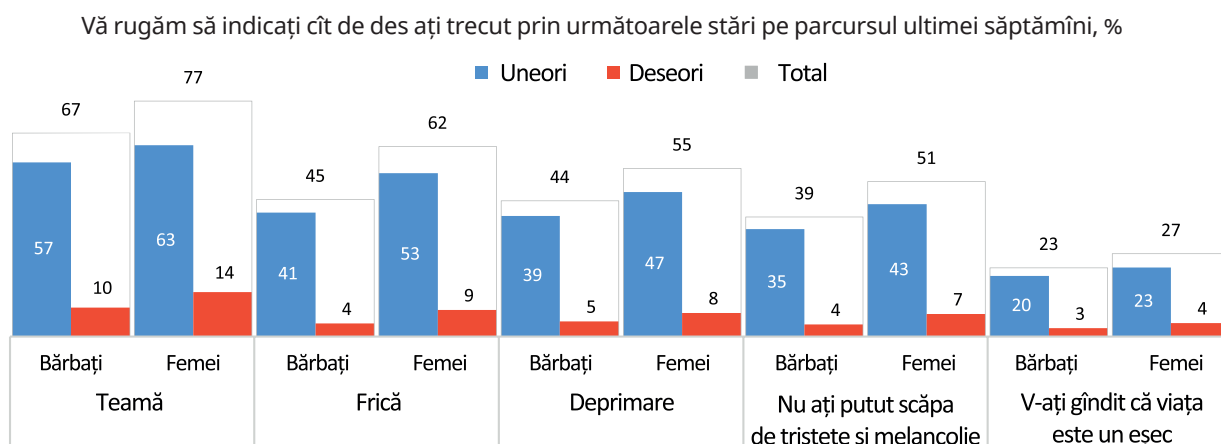
Figura 77. Nivelul satisfacției de viață și scala fericirii percepute de femei și bărbați, %

Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

Cu toate acestea, femeile sunt mai predispuse să se confrunte cu anxietatea. Printre efectele cauzate de orice formă de violență în bază de gen, pot fi considerate sentimentele de depresie, frică, anxietate etc. Datele generate de Studiul Generație și Gen 2020 arată că, femeile sunt mai expuse la situații și condiții care pot afecta sănătatea mintală în comparație cu bărbații. Peste 55% dintre femeile implicate în acest studiu au menționat că s-au simțit în depresie sau frică (în comparație cu aproximativ 45% dintre bărbați), iar 27% - că viața a fost un eșec în ultima săptămână (în comparație cu 23% dintre bărbați).

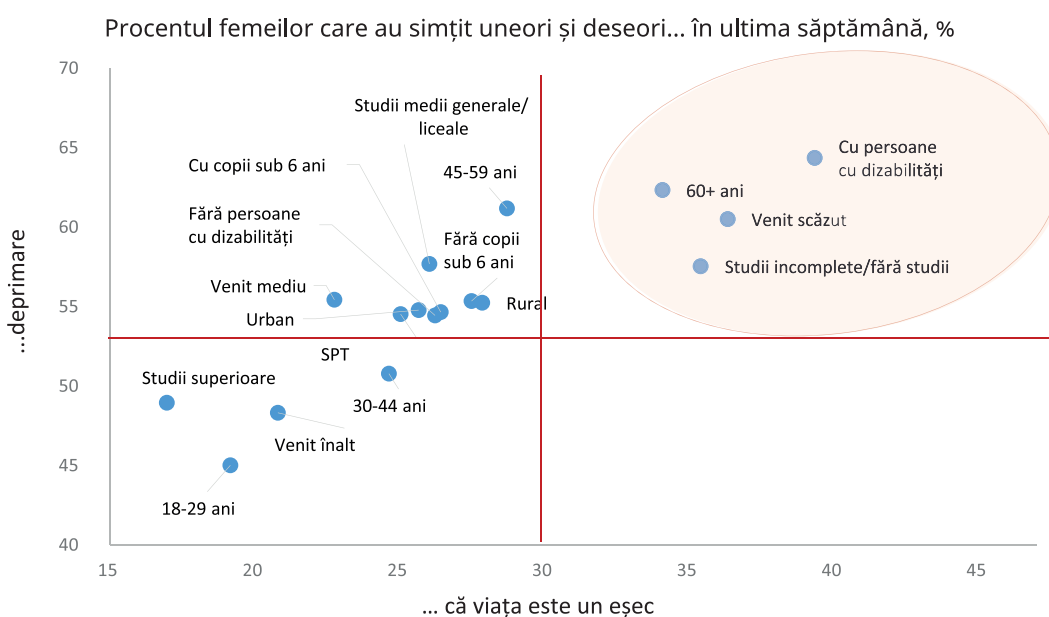
Figura 78. Ponderea celor care s-au simțit anxioși în ultima săptămână, %

Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

Vulnerabilitatea femeilor crește riscul de a se simți anxioase. Femeile din categoriile cele mai vulnerabile sunt mai predispuse să menționeze că s-au simțit în depresie sau că viața lor a fost un eșec (vezi figura de mai jos). Mai exact, femeile cu dizabilități/care au persoane cu dizabilități în gospodăria lor, cele cu un nivel scăzut de venit și educație și femeile pensionare au fost disproporționat mai susceptibile de a declara că se simt deprimare.

Figura 79. Ponderea femeilor care au simțit o stare de anxietate în ultima săptămână, %

Sursa: Sondajul Generații și Gen, 2020

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Implementarea inițiativelor politice pentru a îmbunătăți reconcilierea activităților profesionale și a vieții personale. Având în vedere că una dintre cauzele principale ale participării scăzute a femeilor la viața civică și socială este implicarea inegală în responsabilitățile de îngrijire a copilului și de îngrijire a familiei, autoritățile trebuie să abordeze această inegalitate într-o manieră adecvată, elaborând și promovând politici publice care urmăresc, în mod prioritar, creșterea numărului de bărbații care iau concediu de îngrijire a copilului și cel de paternitate, și sporirea accesului la serviciile incluzive, la prețuri rezonabile și accesibile de îngrijire a copiilor.

2. Creșterea nivelului de reprezentare a femeilor în procesul de luare a deciziilor la nivel central. Având în vedere că Legea Guvernului nu include o cotă minimă de 40 la sută pentru reprezentarea femeilor în Guvern, în R. Moldova femeile sunt mai puțin reprezentate în aceste funcții importante. Având drept scop creșterea implicării atât a femeilor, cât și a bărbaților, într-o manieră echitabilă, trebuie efectuate ajustări ale cadrului legal în acest sens.

3. Pentru a crește nivelul de participare și a asigura un proces mai incluziv, autoritățile publice centrale și locale trebuie: (i) să elaboreze un mecanism care să impună respectarea strictă a condițiilor de accesibilitate în clădirile birourilor electorale; (ii) să îmbunătățească și să promoveze în rândul APL de ambele niveluri a mecanismului de colectare a datelor dezagregate privind participarea electorală a persoanelor cu dizabilități (în special a datelor despre tipul de dizabilități), ceea ce va facilita procesul de elaborare a unor politici eficiente de incluziune socială la nivel local; (iii) să elaboreze un „sistem de alertă” în domeniul accesibilității, care să ajute la raportarea neregulilor de accesibilitate în ziua alegerilor, pentru a se asigura că autoritățile pot face față acestor situații în timp util și în mod adecvat; (iv) să sporească gradul de accesibilitate a secțiilor de votare (utilizând rampele mobile) în secțiile unde intrările nu sunt adaptate sau sunt inaccesibile; (v) să implementeze în parteneriat cu reprezentanții societății civile a romilor din Republica Moldova proiecte ce vizează toate comunitățile care sunt reprezentate preponderent de romi, pentru a facilita abilitarea femeilor și bărbaților romi întru a deveni lideri locali și (vi) să extindă rețeaua de mediatori comunitari în comunitățile populate preponderent de romi (cu peste 100 de romi).

4. Elaborarea și implementarea inițiativelor și măsurilor din partea CEC și CICDE care vizează creșterea gradului de incluziune a procesului electoral. În acest sens se recomandă: (i) instruirea oficialilor electorali și a reprezentanților APL în domeniul accesibilității; (ii) elaborarea unui curs de învățare la distanță pe subiecte care sunt sensibile la tematica incluziunii și accesibilității; (iii) împuternicirea unui grup

de persoane cu dizabilități întru promovarea ulterioară drept istorie(-ii) de succes de către oficialii electorali; (iv) identificarea locațiilor care vor facilita buna organizare a activității birourilor electorale ale secțiilor de votare.

5. Creșterea nivelului de acces al structurilor locale de participare, astfel încât grupurile mai vulnerabile de femei și bărbați (cu dizabilități, vârstnici, defavorizate financiar etc.) să aibă oportunități de a se implica social. De asemenea, informațiile privind oportunitățile de participare trebuie să fie accesibile, astfel încât excluderea populației cu dizabilități să nu fie exacerbată. În acest context, se propune (i) elaborarea unui ghid specific privind accesibilitatea structurilor de participare, (ii) evaluarea în mod transparent a nivelului de acces al structurilor de participare, (iii) alocarea resurselor de la bugetul public pentru adaptarea rezonabilă a infrastructurii și informației, (iv) extinderea infrastructurii de participare în comunitățile cu un nivel scăzut de participare și (v) monitorizarea continuă a nivelului de participare a femeilor și bărbaților cu dizabilități și a persoanelor în etate.

VIII. INSTRUMENTE PRIVIND DREPTURILE OMULUI

Această secțiune are în vedere principalele recomandări ale Comitetului pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW) către R. Moldova în urma examinării celui de-al șaselea raport periodic (2020)¹²⁰ și ale statelor membre ale ONU în urma Evaluării periodice universale (EPU) a Guvernului R. Moldova (2016).¹²¹ Mai exact, documentul examinează recomandări axate pe următoarele aspecte acoperite de evaluare: educație, sănătate, oportunități economice, libertatea de exprimare a opiniilor și de luare a măsurilor.

EDUCAȚIE

Recomandările CEDAW și EPU pentru abordarea inegalităților bazate pe gen și a discriminării în educație pot fi structurate în următoarele teme: (i) revizuirea programelor școlare, (ii) încurajarea femeilor și fetelor să aleagă domenii netradiționale de studiu, (iii) reducerea abandonului școlar în rândul fetelor, (iv) combaterea stereotipurilor de gen, (v) asigurarea accesibilității școlilor pentru femei și fete cu dizabilități. Fiecare temă este fundamentată mai jos.

Revizuirea curriculum-urilor școlare și a manualelor școlare din perspectiva egalității de gen. Comitetul CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la existența stereotipurilor discriminatorii de gen în curriculum-urile școlare și manualele școlare. În acest context, Comitetul a recomandat continuarea eforturilor de revizuire a programelor școlare și a manualelor școlare pentru a elimina toate stereotipurile discriminatorii de gen și pentru a oferi programe de consolidare a capacităților profesorilor pentru a se asigura că aceștia nu perpetuează sau tolerează astfel de stereotipuri.¹²²

Încurajarea femeilor și fetelor să aleagă domenii de studiu netradiționale. Lipsa diferitelor opțiuni educaționale ale femeilor și fetelor și înscrierea lor scăzută în știință, tehnologie, inginerie, matematică și tehnologia informației, precum și în construcții și drept reprezintă probleme de îngrijorare.¹²³ În acest context, Comitetul CEDAW a recomandat Guvernului Republicii Moldova să încurajeze în continuare femeile și fetele să aleagă domenii de studiu și cariere netradiționale, inclusiv științe, tehnologii, inginerie,

¹²⁰ Disponibil online la <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsgOTxO5cLIZOC-wAvhyns%2byJcfCx0Mhb6p7HNXqh%2b4Me01ma9y7TbjWEZpzzqsS%2b0Reaz5kcq%2fgjNWoQMksAsxo7AsAPDZj9XKYNwkaU83vIn>

¹²¹ Disponibil online la http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session26/MD/UPR26_%20Republic%20of%20Moldova_%20Thematic%20list%20of%20Recommendations_E.docx

¹²² CEDAW (2020). *Observații finale asupra celui de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova*, alin. 21 litera (d)

¹²³ *Ibid*, para. 30 (a)

matematică, tehnologia informației și drept și să elimine stereotipurile tradiționale în rândul femeilor și fetelor și familiilor lor care le pot descuraja să se înscrie în astfel de domenii de studiu. În mod similar, una dintre recomandările EPU este „încurajarea femeilor tinere să aleagă domenii de studiu și profesii netradiționale”.¹²⁴

Reducerea abandonului școlar în rândul fetelor din grupurile vulnerabile. Rata ridicată a abandonului școlar în rândul școlilor din zonele rurale și a celor aparținând grupurilor minorităților etnice, în special a fetelor rome, este o altă problemă a drepturilor omului semnalată de Comitetul CEDAW.¹²⁵ Măsurile relevante pentru a aborda abandonul școlar în rândul fetelor includ facilitarea unei conștientizări sporite în rândul părinților, liderilor comunității și femeilor și fetelor cu privire la importanța educației pentru dezvoltarea personală și perspectivele de carieră.¹²⁶ Alte măsuri pertinente presupun furnizarea de programe incluzive de reintrare pentru femeile și fetele care au abandonat școala, inclusiv în zonele rurale și în comunitățile de romi.¹²⁷

Combaterea stereotipurilor de gen și a discriminării bazate pe gen în educație. Guvernul R. Moldova a acceptat recomandările EPU formulate de statele membre ONU de a-și dubla eforturile pentru a pune capăt stereotipurilor și discriminării pe criterii de gen în sistemul educațional.¹²⁸ Autoritățile moldovenești trebuie să-și continue eforturile de eliminare a tuturor formelor de discriminare pe bază de sex și de gen în sistemul educațional.¹²⁹ Nu în ultimul rând, deținătorii de obligații trebuie să implementeze programe educaționale care să combată stereotipurile și discriminarea de gen de la o vârstă fragedă.¹³⁰

Asigurarea că școlile sunt incluzive. Comitetul CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la numărul limitat de femei și fete cu dizabilități în educația de masă și incluzivă. Această situație este cauzată de lipsa clădirilor și facilităților școlare accesibile, precum și a lipsei de pregătire privind educația incluzivă a cadrelor didactice și a personalului din școli.¹³¹ În acest context, Comitetul a recomandat ca infrastructura școlară să fie accesibilă femeilor și fetelor cu dizabilități și să se ofere formare sistematică profesorilor și altui personal din școli cu privire la educația incluzivă.¹³²

Oferirea oportunităților de formare profesională pentru femei și fete. Această recomandare a fost formulată pentru a aborda barierele cu care se confruntă femeile și fetele din zonele rurale în accesul la formarea profesională, care continuă să limiteze multe femei la munca casnică și de îngrijire neremunerată.¹³³ Aceasta presupune alocarea de resurse umane, tehnice și financiare adecvate sectorului educațional.¹³⁴

¹²⁴ EPU pentru Republica Moldova (ciclul II – sesiunea a 26-a): Lista tematică de recomandări, alin. 121,57

¹²⁵ CEDAW (2020). *Observații finale asupra celui de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova*, alin. 29

¹²⁶ *Ibid*, alin. 30 litera (b)

¹²⁷ *Ibid*, alin. 30 litera (c)

¹²⁸ EPU pentru Republica Moldova (ciclul II – sesiunea a 26-a): Lista tematică de recomandări, alin. 121.5

¹²⁹ *Ibid*, alin. 121.58

¹³⁰ *Ibid*, alin. 121.56

¹³¹ CEDAW (2020). *Observații finale asupra celui de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova*, alin. 29 litera (c)

¹³² *Ibid*, para. 30 (d)

¹³³ *Ibid*, para. 31(e)

¹³⁴ *Ibid*, para. 31(e)

SĂNĂTATE

Recomandările CEDAW și EPU pentru abordarea inegalităților bazate pe gen și a discriminării în sănătate pot fi structurate în următoarele teme: (i) accesul la educație privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive, (ii) accesul la servicii de sănătate adecvate și accesibile, (iii) prevenirea, depistarea timpurie și tratamentul cancerului de sân și de col uterin, (iv) reducerea sarcinii nedorite și a avortului nesigur. Fiecare temă este fundamentată mai jos.

Asigurarea accesului la educație cuprinzătoare adecvată vârstei privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive. Comitetul CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la lipsa în curriculum-urile școlare a educației cuprinzătoare adecvate vârstei privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive, inclusiv comportamentul sexual responsabil. Măsurile recomandate includ introducerea educației cuprinzătoare adecvate vârstei privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru fete și băieți în curriculum-urile școlare la toate nivelurile, inclusiv în ceea ce privește comportamentul sexual responsabil și planificarea familială.¹³⁵

Asigurarea că femeile și fetele care aparțin grupurilor dezavantajate au acces la servicii de sănătate adecvate și accesibile. Femeile aparținând unor grupuri dezavantajate, inclusiv femeile din mediul rural, femeile cu dizabilități și femeile roma, au doar acces limitat la asistență medicală de bună calitate și la asigurări medicale. În acest context, Comitetul CEDAW a recomandat autorităților moldovenești să asigure accesul la serviciile de sănătate sexuală și reproductivă, asigurări de sănătate, în special în zonele rurale¹³⁶. Trebuie acordată atenția cuvenită pentru a se asigura că femeile și fetele din zonele rurale au acces la servicii de avort și post-avort în condiții de siguranță, în condiții de egalitate cu femeile din zonele urbane. Costurile legate de avort și servicii post-avort trebuie acoperite de asigurările în medicină.¹³⁷

Îmbunătățirea prevenirii, depistării timpurii și a tratamentului cancerului de sân și de col uterin. Accesul limitat al femeilor la programe de depistare timpurie și tratament pentru cancerul de sân și de col uterin și riscul lor disproporționat de mare de a contracta boli transmisibile, cum ar fi tuberculoza, și de a dezvolta boli netransmisibile. În aceste circumstanțe, Comitetul CEDAW a subliniat importanța asigurării că echipamentul medical corespunzător este disponibil și accesibil.¹³⁸

Reducerea sarcinilor nedorite și a avorturilor nesigure. Comitetul CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la utilizarea limitată a contraceptivelor moderne de către femei și bărbați. În consecință, Comitetul a recomandat creșterea gradului de conștientizare a femeilor, bărbaților, fetelor și băieților cu privire la contraceptivele moderne.¹³⁹ În mod similar, în conformitate cu cel de-al 2 - lea ciclu EPU, una dintre recomandări este „intensificarea eforturilor pentru îmbunătățirea facilităților medicale gratuite, reducerea [...] ratelor ridicate de sarcină la adolescente”.¹⁴⁰

¹³⁵ *Ibid*, para. 35(e)

¹³⁶ *Ibid*, para. 35(b)

¹³⁷ *Ibid*, para. 39(c)

¹³⁸ *Ibid*, para. 35(c)

OPORTUNITĂȚI ECONOMICE

Recomandările CEDAW și EPU pentru abordarea inegalităților bazate pe gen și a discriminării în accesul la oportunități economice pot fi structurate în următoarele teme: (i) aplicarea principiului egalității de remunerare pentru muncă de valoare egală, (ii) accesul la împrumuturi și credite, (iii) abrogarea restricțiilor legale discriminatorii, (iv) hărțuirea sexuală la locul de muncă, (v) concedierea discriminatorie a femeilor în vârstă, (vi) protecția socială a femeilor care desfășoară activități independente. Fiecare temă este fundamentată mai jos.

Adoptarea și aplicarea principiului remunerației egale pentru muncă de valoare egală. Comitetul CEDAW a semnalat persistența segregării ocupaționale verticale și orizontale și a diferențelor de remunerare între femei și bărbați. Autoritățile moldovenești trebuie, de asemenea, să aplice în mod eficient principiul egalității de remunerare pentru muncă de valoare egală, pentru a reduce și, în cele din urmă, a elimina diferența de remunerare între femei și bărbați, prin (a) revizuirea periodică a salariilor în toate sectoarele, (b) aplicarea metodelor analitice de clasificare și evaluare a locurilor de muncă sensibile la gen, (c) efectuarea de inspecții periodice a muncii și efectuarea de anchete regulate cu privire la remunerare.¹⁴¹

Asigurarea accesului majorității femeilor defavorizate la împrumuturi și alte forme de credit financiar. Comitetul CEDAW a recomandat extinderea sferei de aplicare a programelor de antreprenoriat pentru femei, inclusiv femeile aparținând grupurilor defavorizate, în special femeile cu dizabilități.¹⁴² Trebuie să se acorde atenția cuvenită eliminării barierelor și obstacolelor cu care se confruntă femeile din mediul rural pentru a-și începe propria afacere și creării de oportunități adecvate de muncă, cu un salariu decent pentru acestea.¹⁴³ De asemenea, autoritățile moldovenești trebuie să elaboreze și să implementeze campanii și instruirii care să promoveze abilitarea economică a femeilor.¹⁴⁴

Eliminarea restricțiilor Codului Muncii privind angajarea în muncă a anumitor categorii de femei. Articolul 248 din Codul Muncii interzice anumitor categorii de femei să lucreze în minerit și în alte industrii care prezintă un risc pentru securitatea sau sănătatea lor. Această prevedere trebuie să fie abrogată. Autoritățile moldovenești trebuie să treacă la efectuarea de evaluări individuale și să îmbunătățească condițiile de muncă în toate industriile.¹⁴⁵

¹³⁹ *Ibid*, para. 35(d)

¹⁴⁰ EPU pentru Republica Moldova (ciclul II – sesiunea a 26-a): Lista tematică de recomandări, alin. 122.29

¹⁴¹ CEDAW (2020). *Observații finale asupra celui de-al șaselea raport periodic al Republicii Moldova*, alin. 33 litera (a)

¹⁴² *Ibid*, alin. 37 litera (b)

¹⁴³ *Ibid*, alin. 39 litera (b)

¹⁴⁴ EPU pentru Republica Moldova (ciclul II – sesiunea a 26-a): Lista tematică de recomandări, alin. 121.56

Prevenirea și combaterea hărțuirii sexuale la locul de muncă. Comitetul CEDAW a subliniat investigarea și urmărirea insuficientă a hărțuirii sexuale și a discriminării pe criterii de gen la locul de muncă. Definiția restrânsă a hărțuirii sexuale din proiectul de lege de modificare a mai multor acte legislative, care nu este conformă cu standardele internaționale.¹⁴⁶ Abordarea acestei probleme presupune măsuri legislative, educaționale și alte măsuri adecvate. Autoritățile moldovenești vor ratifica Convenția privind violența și hărțuirea, 2019 (nr. 190), a Organizației Internaționale a Muncii. Factorii naționali de decizie trebuie să armonizeze definiția hărțuirii sexuale din legislația națională cu standardele internaționale aplicabile privind drepturile omului. Trebuie asigurată instruire sistematică pentru judecători, procurori, ofițeri de poliție și alți funcționari din organele de drept cu privire la aplicarea strictă a dispozițiilor de drept penal privind hărțuirea sexuală la locul de muncă.¹⁴⁷

Prevenirea concedierii discriminatorii a femeilor în vârstă. Comitetul CEDAW și-a exprimat îngrijorarea cu privire la plângerile femeilor în vârstă cu privire la concedieri abuzive bazate pe o interpretare abuzivă a articolului 86 din Codul Muncii. Autoritățile moldovenești au fost îndemnate să monitorizeze utilizarea de către angajatori a articolului 86 din Codul Muncii pentru a preveni concedierea discriminatorie a femeilor în vârstă.¹⁴⁸

Consolidarea protecției sociale a femeilor care desfășoară activități independente. Comitetul CEDAW a semnalat problema protecției sociale inadecvate pentru femeile care desfășoară activități independente, care nu au dreptul la prestații de maternitate. În vederea abordării acestei probleme, Comitetul a recomandat să se asigure că acestea au acces egal ca și femeile angajate la prestațiile de maternitate.¹⁴⁹

VOCE ȘI AUTONOMIE

Recomandările CEDAW și EPU pentru a spori libertatea de exprimare a opiniilor și de luare a măsurilor a femeilor pot fi structurate în următoarele teme: (i) divizarea egală a responsabilităților familiale și casnice, (ii) creșterea reprezentării femeilor în sectorul public, (iii) abrogarea restricțiilor legale discriminatorii, (iv) consolidarea capacităților instituționale privind egalitatea de gen, (v) abrogarea prevederilor discriminatorii împotriva femeilor cu dizabilități, (vi) prevenirea și combaterea violenței domestice, (vii) furnizarea de servicii adecvate victimelor violenței domestice sau de gen. Fiecare temă este fundamentată mai jos

Promovarea divizării egale a responsabilităților familiale și casnice între femei și bărbați. Comitetul CEDAW a recomandat autorităților moldovenești să accelereze adoptarea planului național de acțiune pentru implementarea strategiei trans-sectori-

¹⁴⁵ *Ibid*, alin. 33 litera (b)

¹⁴⁶ *Ibid*, alin. 32

¹⁴⁷ *Ibid*, alin. 33

¹⁴⁸ *Ibid*

¹⁴⁹ *Ibid*

ale privind dezvoltarea abilităților și competențelor parentale.¹⁵⁰ Trebuie stabilite măsuri pentru a încuraja bărbații să ia concediu de paternitate. Purtătorii de obligații trebuie, de asemenea, să depună eforturi pentru a crește accesul la instituțiile de îngrijire a copiilor la prețuri accesibile, inclusiv financiar, și incluzive.¹⁵¹

Creșterea reprezentării femeilor în sectorul public. Legea Guvernului nu include o cotă minimă de 40 la sută pentru reprezentarea femeilor în Guvern. O altă problemă de îngrijorare este lipsa de informații cu privire la impactul cotei minime de 20 la sută pentru reprezentarea femeilor în forțele de poliție în cadrul strategiei de dezvoltare a poliției. În acest context, Comitetul CEDAW a recomandat introducerea unei cote minime de reprezentare de 40% a femeilor și bărbaților în Guvern.¹⁵² Factorii de decizie vor adopta, de asemenea, cote statutare privind reprezentarea femeilor în funcțiile decizionale în serviciul public, serviciul de relații externe și autoritățile de securitate și apărare.¹⁵³

Abrogarea dispozițiilor discriminatorii împotriva femeilor cu dizabilități psihosociale. Articolul 24 din Codul Civil și Codul Familiei trebuie modificate pentru a asigura drepturile femeilor cu dizabilități psihosociale și/sau intelectuale de a se căsători și de a-și exercita responsabilitățile parentale.¹⁵⁴

Consolidarea capacităților instituționale în domeniul egalității de gen. Autoritățile moldovenești trebuie să consolideze capacitatea Departamentului de politici pentru asigurarea egalității de gen al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale de a coordona și monitoriza implementarea legislației și a măsurilor de politică referitoare la egalitatea de gen, inclusiv a Strategiei privind asigurarea egalității între femei și bărbați (2017–2021) și planurile de acțiune aferente, formarea sistematică privind drepturile femeii și egalitatea de gen pentru funcționarii publici la numirea lor inițială și cursuri de perfecționare regulate și monitorizarea progreselor, cu scopul de a asigura integrarea perspectivei de gen în toate sectoarele.

¹⁵⁰ *Ibid*, alin. 21 litera (c)

¹⁵¹ *Ibid*, alin. 33 litera (e)

¹⁵² *Ibid*, alin. 19 litera (a)

¹⁵³ *Ibid*, alin. 27

¹⁵⁴ *Ibid*, alin. 43. (b)

Caseta 1: Cadrul instituțional privind egalitatea de gen în R. Moldova

Cadrul legal existent prevede o abordare cu mandat multi-instituțional privind egalitatea de gen. Legea cu privire la egalitatea de șanse între femei și bărbați precizează că Parlamentul, Guvernul, Comisia Guvernamentală pentru Egalitatea de Gen, Ministerul Muncii Protecției Sociale, Inspekția Muncii, ministerele de resort, administrația publică locală, Biroul Național de Statistică, Oficiul Avocatului Poporului și Consiliul pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității au mandate clare în ceea ce privește egalitatea de gen.

Datoria de integrare a perspectivei de gen este clar definită, dar rareori aplicată. Legea prevede pentru Guvern datoria de a asigura integrarea principiului egalității de gen în politici, strategii, programe, acte normative și investiții financiare. Legea mai prevede că unitățile de gen din cadrul ministerelor de resort și autorităților centrale vor prezenta propuneri de integrare a principiului egalității între femei și bărbați în politicile și planurile sectoriale ale autorității stabilite. În ceea ce privește autoritățile publice locale, legea prevede mandatul de a asigura integrarea principiului egalității între femei și bărbați în politici, programe, acte normative și investiții financiare la nivel local. În practică, integrarea perspectivei de gen nu este implementată într-un mod sistematic. Majoritatea politicilor, planurilor și bugetelor sunt elaborate și implementate fără a ține cont de nevoile și perspectivele femeilor și bărbaților, fetelor și băieților.

Integrarea perspectivei de gen este slabă, deoarece este susținută de un cadru instituțional slab. Deși legea prevede că atât autoritățile centrale, cât și cele locale trebuie să instituie unități de gen și grupuri de coordonare de gen, acestea sunt rareori funcționale. Unităților de gen le lipsește un mandat instituțional clar susținut de proceduri clare, unităților de gen le lipsește orice motivație pe termen lung, deoarece munca lor nu este recunoscută, evaluată și remunerată în mod corespunzător, unitățile de gen nu sunt funcționale și din cauza fluctuației mari a personalului și, în cele din urmă, unitățile de gen sunt slabe, deoarece există puțină voință politică de a le consolida și de a le face funcționale.

Departamentul pentru Egalitatea de Gen, care face parte din Ministerul Muncii și Protecției Sociale, este activ, dar are personal insuficient. Departamentul a fost slăbit în ultimii ani din cauza fuziunii din 2017 dintre Ministerul Sănătății și Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei, care a dus la reducerea numărului de personal. Acest lucru i-a făcut activitatea și mai dificilă, deoarece Departamentul avea deja personal insuficient pentru a-și îndeplini în mod corespunzător mandatul de elaborare și implementare a politicilor.

Prevenirea și combaterea violenței domestice și de gen. Comitetul CEDAW și statele membre ale ONU au recomandat măsuri legislative și alte măsuri pertinente. Măsurile legislative includ: modificarea articolului 78 din Codul Contravențional pentru a elimina prevederea care scutește de răspunderea penală autorii violenței împotriva femeilor,¹⁵⁵ anularea cerințelor obligatorii de mediere în procedurile de divorț, în cauzele care implică violența în familie și, respectiv, modificarea Codului de procedură civilă,¹⁵⁶ elaborarea unei politici/strategii cuprinzătoare privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Alte măsuri relevante recomandate includ: luarea de măsuri pentru a preveni și a urmări mai eficient cazurile de violență împotriva femeilor, inclusiv violența domestică,¹⁵⁷ campanii de sensibilizare a publicului cu privire la violența domestică¹⁵⁸ și alte măsuri preventive¹⁵⁹, încurajează femeile să raporteze cazurile de violență de gen autorităților relevante fără teama de stigmatizare, asigurându-le accesul la justiția penală.

Îmbunătățirea colectării datelor cu privire la toate formele de violență de gen.

Trebuie să se acorde atenția cuvenită îmbunătățirii colectării de date privind toate formele de violență bazată de gen, inclusiv violența economică și psihologică, dezagregate pe sex, vârstă, etnie, locație geografică, dizabilitate și relația dintre victimă și agresor, astfel încât să le permită oficialilor publici relevanți să monitorizeze eficacitatea legislației, politicilor și practicilor relevante în prevenirea și reducerea violenței de gen.¹⁶⁰

Prestarea serviciilor adecvate victimelor violenței domestice. Comitetul CEDAW a recomandat autorităților din Republica Moldova să adopte proiectul Conceptului Mecanismului Național de Referință pentru protejarea și asistența victimelor infracțiunilor (2020-2030). Autoritățile moldovenești trebuie, de asemenea, să consolideze serviciile accesibile de protecție și sprijin pentru victime, inclusiv servicii medicale gratuite, consiliere psihosocială și asistență juridică, centre de plasament, programe de reabilitare și reintegrare, prin alocarea de resurse bugetare suficiente și cooperarea cu profesioniștii medicali și alți furnizori de servicii.¹⁶¹

¹⁵⁵ *Ibid*, alin. 13

¹⁵⁶ *Ibid*, alin. 43

¹⁵⁷ EPU pentru Republica Moldova (ciclul II – sesiunea a 26-a): Lista tematică de recomandări, alin. 121,97

¹⁵⁸ *Ibid*, alin. 121.86

¹⁵⁹ *Ibid*, alin. 121.85

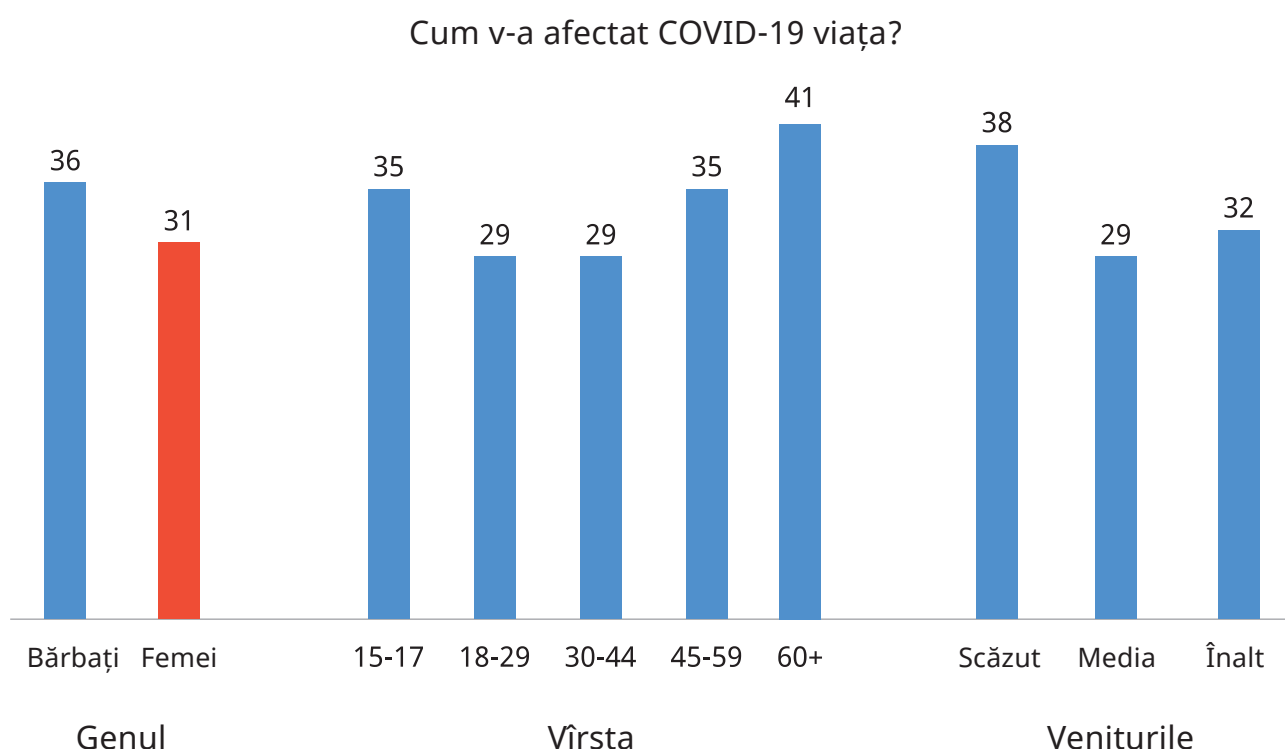
¹⁶⁰ *Ibid*, alin. 23

¹⁶¹ *Ibid*

IX. IMPACTUL COVID-19

Pandemia COVID-19 a afectat direct și indirect fiecare domeniu al vieții. La un an de la declanșarea focarului de coronavirus, consecințele sociale și economice ar putea avea un impact pe termen lung asupra egalității de gen, punând sub risc progresele înregistrate și împingând femeile în vulnerabilitate. În timp ce indicii sugerează că mai mulți bărbați decât femei decedază din cauza COVID-19¹⁶², impactul efectelor socioeconomice ale pandemiei se răsfrâng în mod disproporționat asupra femeilor. Dincolo de acest efect de gen, aceste rezultate se intersectează cu alți factori de vulnerabilitate și sunt deosebit de acute pentru persoanele cu dizabilități, grupurile etnice minoritare, persoanele cu venituri mici etc. Aceste efecte nu se datorează virusului în sine, ci sunt o consecință a intervențiilor și politicilor de sănătate publică adoptate de către Guvern pentru a minimiza răspândirea COVID-19. Acest lucru este determinat și de diferitele roluri pe care femeile și bărbații le joacă în societate.

Figura 80. Percepții despre impactul COVID-19 asupra vieții generale, pe grupuri sociale, %

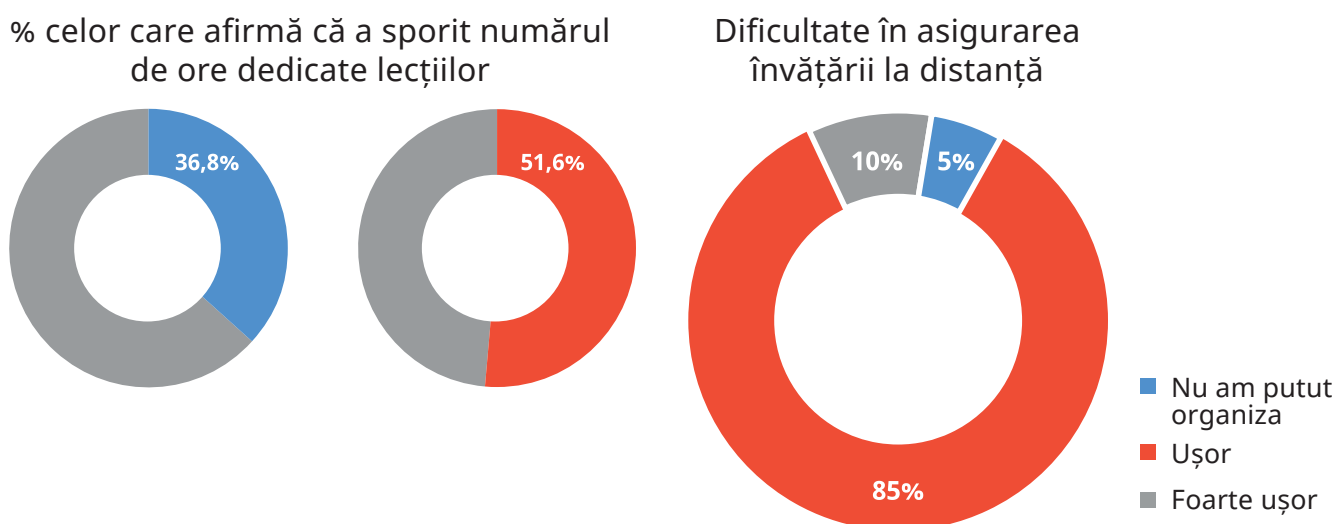
Sursa: Sondajul Generații și Gen 2020

¹⁶² Bărbații și COVID-19: O abordare biopsihosocială pentru înțelegerea diferențelor de gen în ceea ce privește mortalitatea; CDC, 2020

Pandemia COVID-19 a dezvăluit și a agravat inegalitățile legate de divizarea responsabilităților de îngrijire. Răspândirea rapidă a pandemiei și măsurile instituționale aplicate, care vizează izolarea socială, au pus în lumina reflectoarelor una dintre cele mai slabe verigi: divizarea inegală a responsabilităților de îngrijire în gospodărie. Pandemia a intensificat solicitările de îngrijire și a exacerbat inegalitățile de gen înrădăcinate. Un loc important în această ecuație îl ocupă îngrijirea copiilor. COVID-19 a expus și a amplificat criza de îngrijire a copiilor la nivel global și, în special, în Republica Moldova. Ca urmare a măsurilor implementate și a răspunsului de politici a Guvernului, o pondere semnificativă a populației a s-a confruntat cu responsabilități sporite de îngrijire ale gospodăriei și familiei. Femeile și-au asumat în mod disproporționat aceste responsabilități, fiind adesea nevoite să își reducă orele de muncă plătite pentru a efectua sarcini de îngrijire și muncă casnică neremunerată, care au sporit în perioada izolării sociale.

Sistarea activității instituțiilor de învățământ a sporit substanțial responsabilitățile de îngrijire pentru părinți, în special pentru femei. Printre alte măsuri, Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a recomandat distanțarea socială pentru a reduce viteza cu care se răspândește virusul. Această măsură crucială a dus la sistarea temporară a activității unităților de învățământ și la extinderea pe larg a muncii la distanță. Aceste măsuri au dezvăluit că zilele de lucru, în special ale părinților care lucrează de la distanță, nu sunt compatibile cu îngrijirea copiilor și a adulților aflați în întreținere. Dacă considerăm și supravegherea activității școlare la distanță a copiilor, volumul muncii de îngrijire la domiciliu crește exponențial. Datele arată¹⁶³ că în timpul crizei provocate de virusul COVID-19, femeile au raportat în mod disproporționat că și-au asumat sarcina de îngrijire, peste 50% dintre acestea dedicând zilnic câteva ore pentru a face lecții cu copiii, comparativ cu peste 30% dintre bărbați.

Figura 81. Impactul pandemiei de COVID-19 asupra părinților cu copii de vârstă școlară, %

Sursa: CPD, Evaluarea rapidă a impactului COVID-19; CPD, UN Women; Evaluarea impactului social și economic, PNUD¹⁶⁴

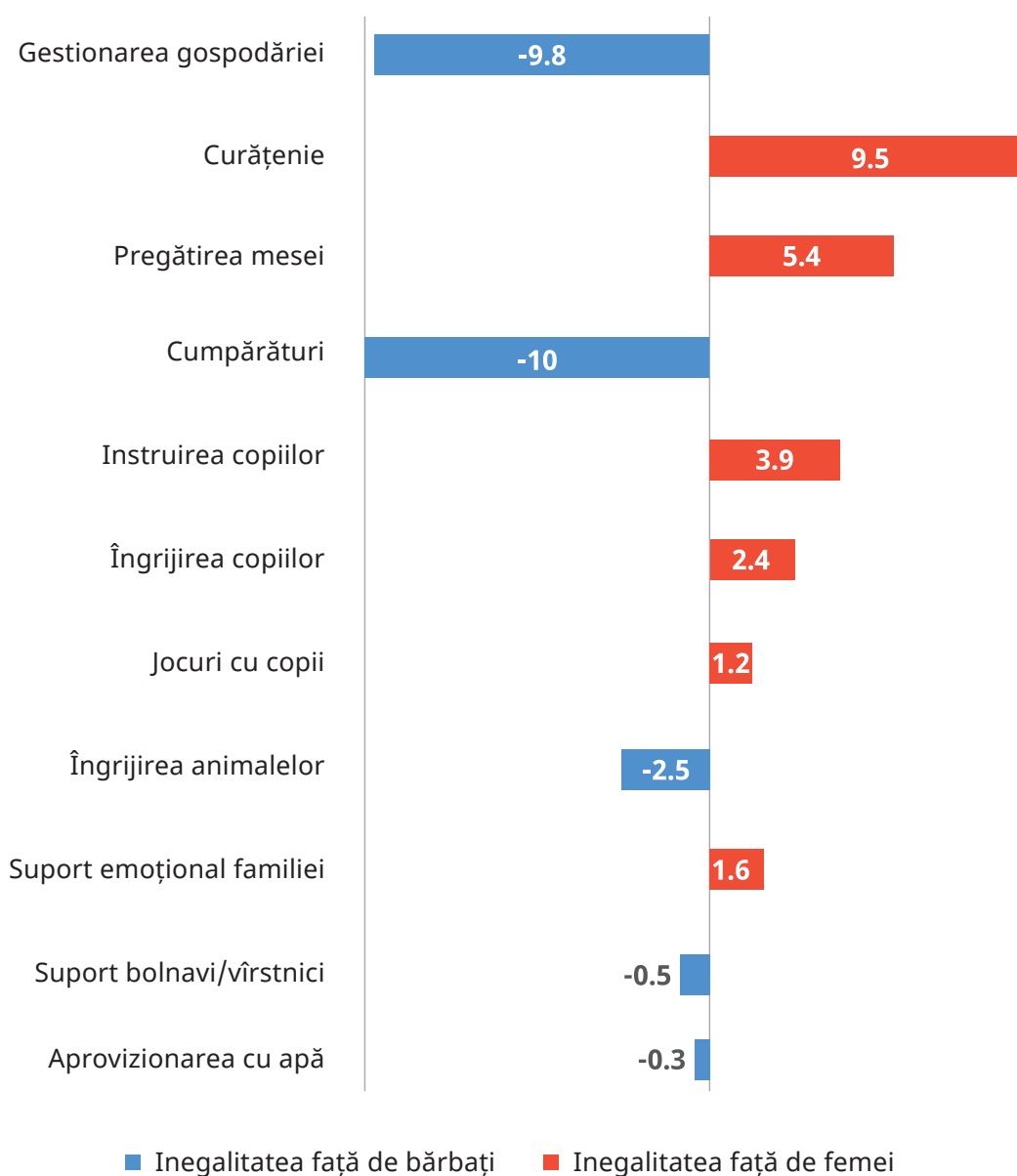
¹⁶³ Evaluarea impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen; CPD, ONU-Femei, septembrie 2020

¹⁶⁴ Evaluarea impactului social și economic al pandemiei de COVID-19, PNUD, 2020

Mai mult decât atât, în perioadele de izolare socială femeile au preluat cea mai solicitantă muncă în gospodărie. Figura de mai jos arată o divizare clară a sarcinilor și responsabilităților femeilor și bărbaților în gospodărie, în timpul crizei. Necesitățile de îngrijire a crescut substanțial în perioadele de izolare socială, iar distribuția rolurilor și sarcinilor în familie a continuat să fie înclinată către femei. Deși numărul de ore utilizate pentru sarcinile casnice a crescut pentru întreaga populație în timpul pandemiei, povara îngrijirii a fost mai grea pentru femei. Timpul acordat curățeniei a crescut pentru circa jumătate dintre femei, comparativ cu circa 30% dintre bărbați.

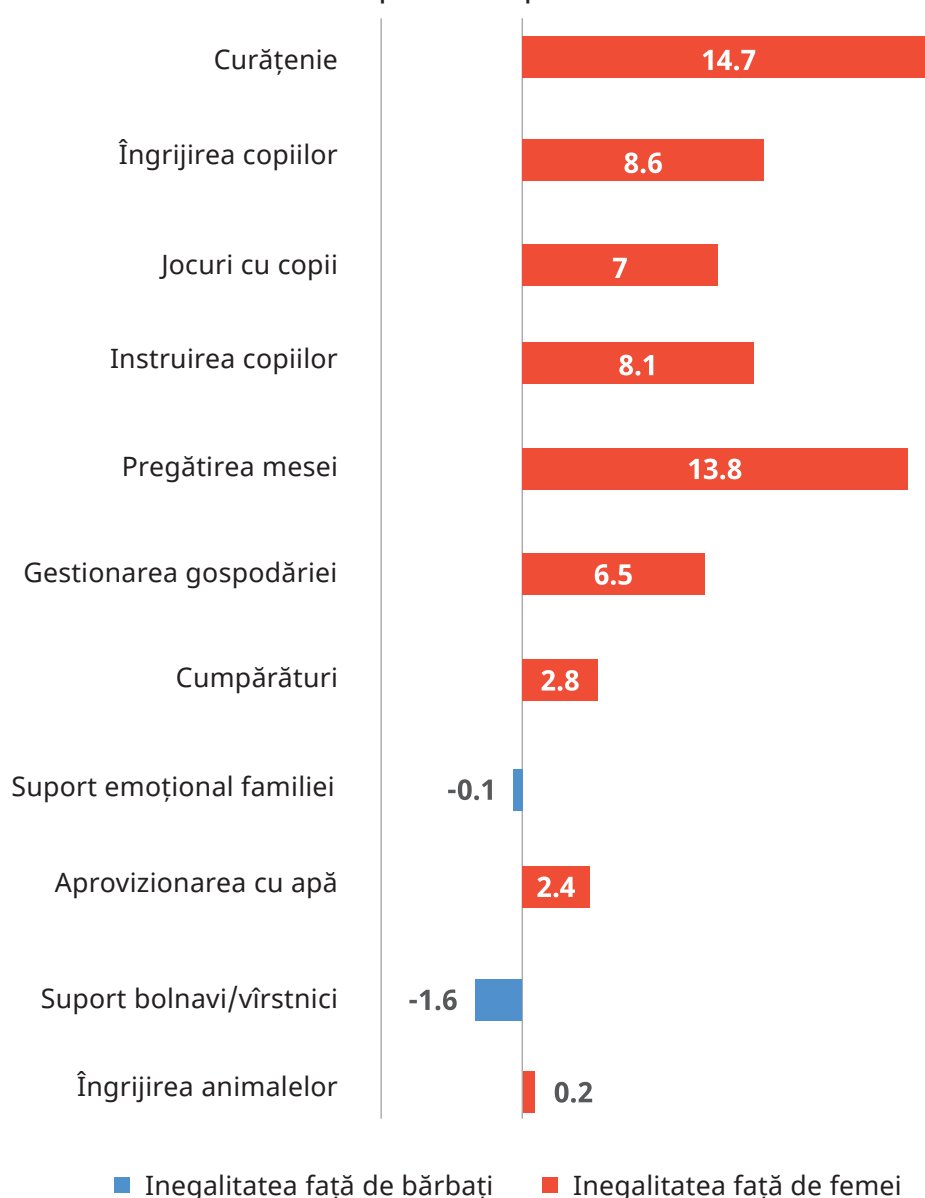
Figura 82. Decalajele de gen în responsabilitățile de îngrijire, pp

Care este activitatea asupra căreia ați petrecut cel mai mult timp în perioada pandemiei?

¹⁶⁵ Munca inegală în timpul pandemiei: analiza inegalităților de gen pe piața muncii în perioada COVID-19; CPD, UN Women, noiembrie 2020, https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/Studiu_Impact_COVID_corectat.pdf

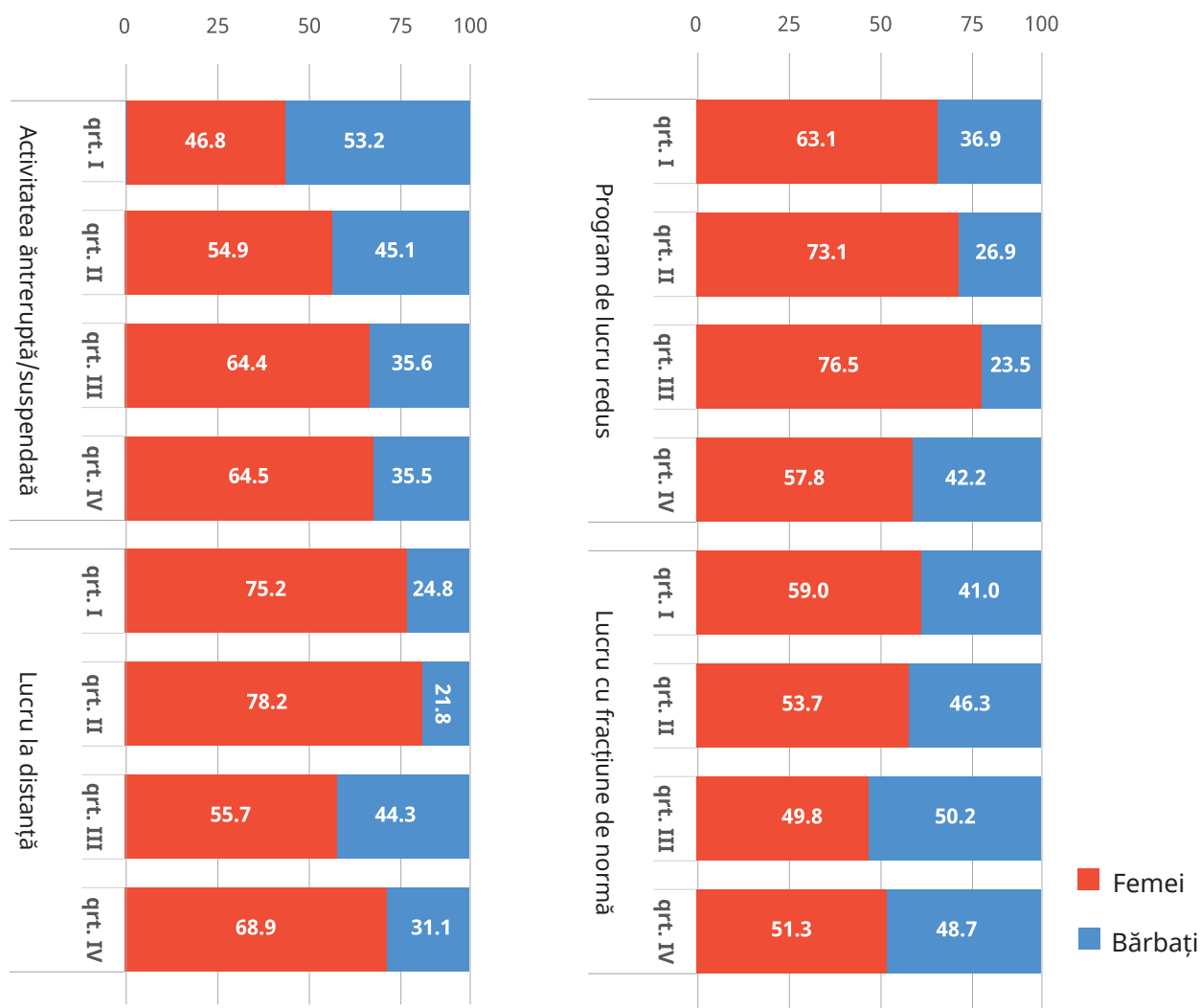
Care este activitatea asupra căreia ați petrecut cel mai mult timp în perioada pandemiei?

Sursa: CPD, Evaluarea rapidă a impactului COVID-19; CPD, UN Women

Criza pandemică și impactul acesteia asupra economiei au sporit vulnerabilitatea financiară a femeilor. Responsabilitățile de îngrijire, care au fost în mare parte asumate de către femeile în izolare, și dificultatea de a reconcilia viața de familie cu cea profesională au determinat femeile să devină mai puțin active pe piața muncii. Acestea au fost mai grav afectate de pandemie decât bărbații, din cauza inegalităților de gen deja prezente și persistente care predominau înainte de criza COVID-19. Pandemia a determinat pierderea locurilor de muncă sau a veniturilor de către femei, deoarece acestea erau nevoite să gestioneze munca la distanță și responsabilitățile casnice și de îngrijire, în același timp.

Figura 83. Structura situațiilor cauzate de COVID-19, după gen și trimestre, %

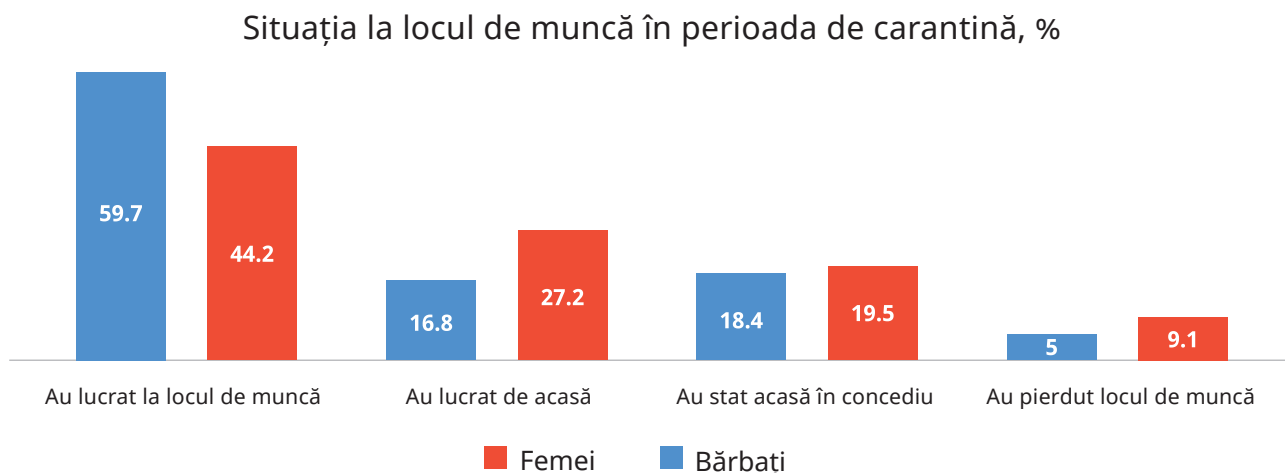

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2020

COVID-19 a exacerbă inegalitățile de gen în ocuparea forței de muncă. Pandemia a avut un efect aproape imediat asupra ocupării femeilor: ponderea femeilor care au continuat să meargă la muncă în perioada pandemiei este cu 15pp mai mică decât cea a bărbaților. Acest declin s-ar putea explica prin doi factori: femeile și-au pierdut locul de muncă (circa 9%, față de 5% dintre bărbați) sau au trecut la o nouă formă de retragere de pe piața muncii - munca la distanță. Ponderea femeilor care au lucrat la domiciliu în timpul stării de urgență a fost de circa 27%, ceea ce este de două ori mai mare decât în cazul bărbaților¹⁶⁶. Deși munca la distanță are anumite privilegii legate de securitatea sănătății, aceasta poate prezenta unele riscuri importante pentru femei. Dacă această formă de muncă nu este bine reglementată și continuă să fie orientată către femei, atunci riscăm să avem o nouă formă de segregare de gen. Pe termen lung, telemunca poate fi expusă riscului de a fi considerată de valoare mai mică, ceea ce va avea un impact negativ asupra remunerării, promovării și oportunităților de dezvoltare profesională.

¹⁶⁶ Munca inegală în timpul pandemiei: analiza inegalităților de gen pe piața muncii în perioada COVID-19; CPD, UN Women, noiembrie 2020, https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/Studiu_Impact_COVID_corectat.pdf

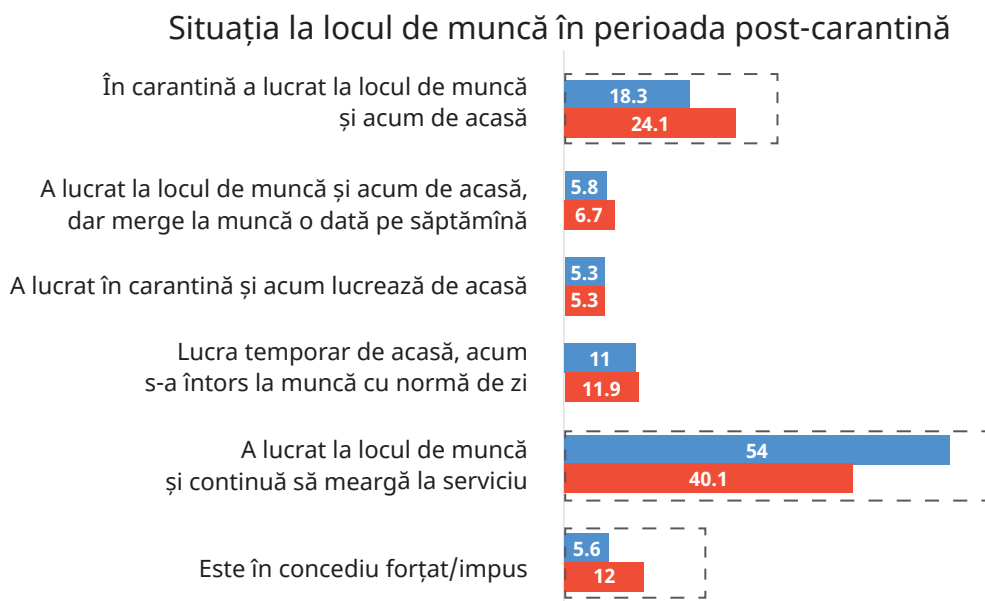
Figura 84. Starea angajării în muncă a bărbaților și femeilor în timpul izolării din cauza COVID-19

Sursa: CPD, A doua evaluare a impactului COVID-19; CPD, UN Women

Femeile tind să nu revină pe piața muncii chiar și după ce restricțiile asupra activității economice au fost retrase. În perioada de urgență, un număr mare de bărbați și femei au încetat să lucreze (33,5% bărbați și 36,7% femei)¹⁶⁷. Revenirea la muncă este determinată de riscul de infectare, regulile de prevenire și distanțare socială la locul de muncă, precum și de situația specifică din unele sectoare economice. Nevoile sporite de îngrijire au făcut și mai dificilă întoarcerea femeilor pe piața muncii, cu mai puține oportunități de reconciliere a vieții profesionale cu viața de familie, în mare parte din cauza accesului redus la servicii de îngrijire și educație a copiilor, ca urmare a sistării activității școlilor și grădinițelor. Femeile cu nivel jos de studii s-au confruntat cu și mai multe bariere, munca la distanță fiind în mare parte inaccesibilă pentru acestea.

Figura 85. Starea angajării în muncă a bărbaților și femeilor după izolarea din cauza COVID-19

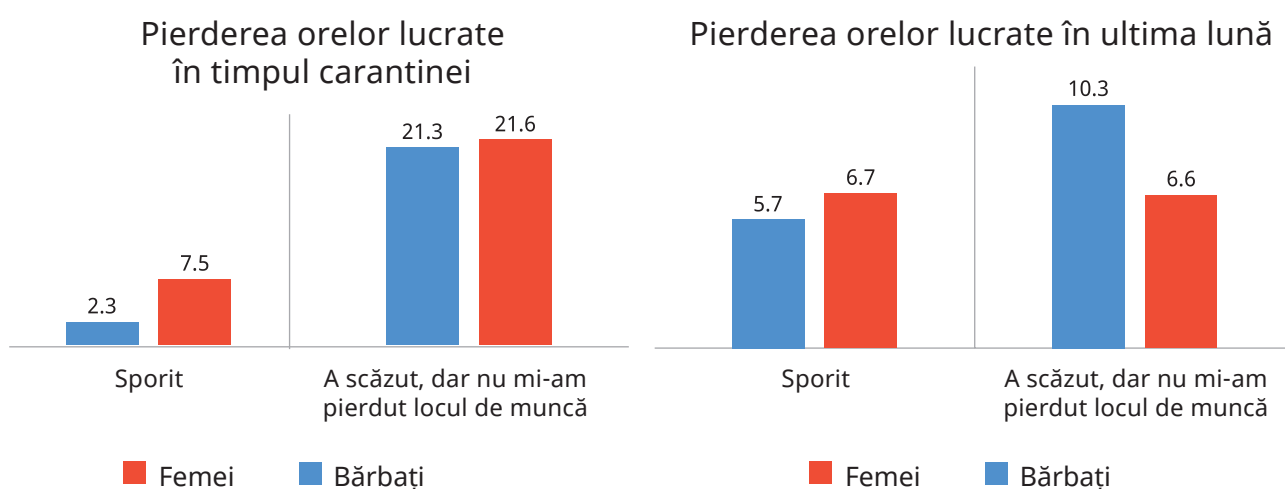

Sursa: CPD, A doua evaluare a impactului COVID-19 de către UN Women

¹⁶⁷ Evaluarea impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen; CPD, UN Women, septembrie 2020

Criza a provocat o reducere fără precedent a activității economice și a timpului de lucru. Criza COVID-19 a provocat pierderi semnificative și în Republica Moldova, unde peste 20% dintre lucrătorii care mergeau la locul de muncă s-au confruntat cu o reducere a orelor lucrate. Întrucât criza COVID-19 a afectat în mod disproporționat femeile și bărbații, există riscul ca inegalitățile de gen pe piața muncii să fie exacerbate. Angajarea în muncă a femeilor a fost expusă unui risc mai mare decât a bărbaților din perspectiva întreruperilor în activitatea economică, în principal din cauza impactului pandemiei asupra sectorului serviciilor, unde tind să lucreze mai multe femei. În același timp, femeile constituie o pondere mare de lucrători în ocupațiile din primă linie, în special în sectoarele de sănătate și asistență socială, ceea ce explică numărul de ore lucrate de femei în perioada stării de urgență în sănătatea publică.

Figura 86. Dinamica orelor lucrate în timpul pandemiei de către lucrătorii care au mers la muncă, %

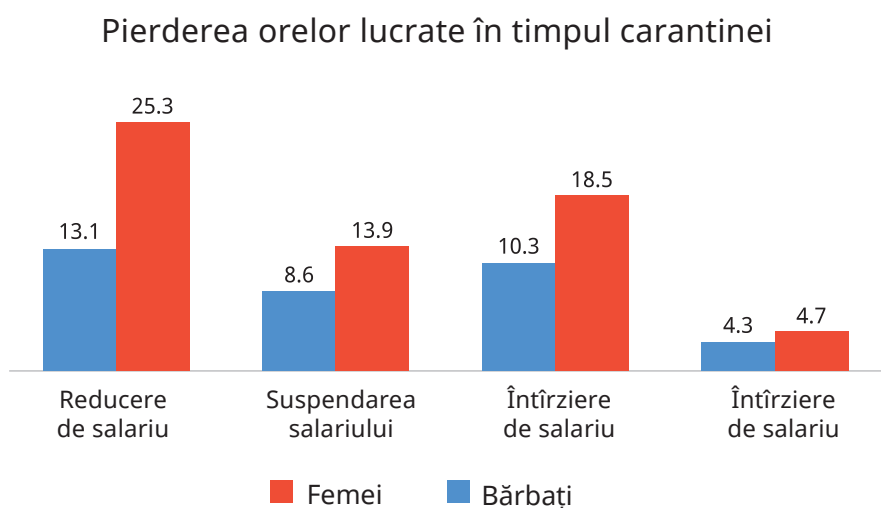

Sursa: CPD, A doua evaluare a impactului COVID-19 de către UN Women

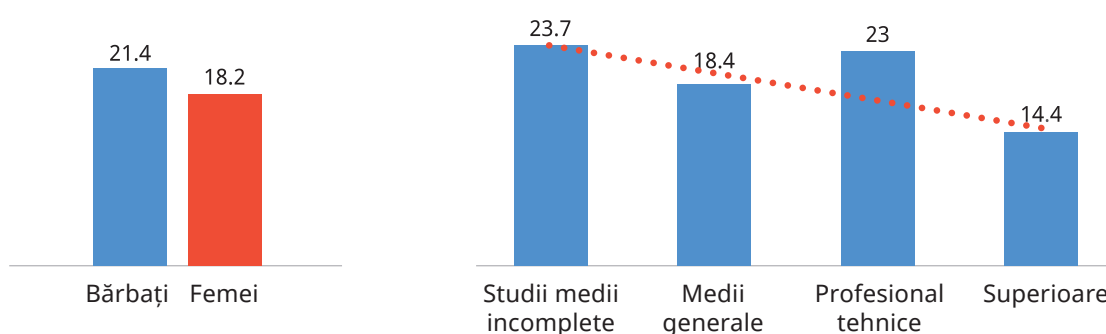
Pierderea locului de muncă și reducerea orelor lucrate au avut un impact semnificativ asupra veniturilor salariale. La nivel global, pandemia a provocat o pierdere salarială estimată la 6,5% în medie (excluzând subvențiile salariale), ceea ce se datorează în principal reducerii orelor lucrate¹⁶⁸. Un sfert dintre femeile care au continuat să meargă la muncă în timpul carantinei s-au confruntat cu o reducere de salariu, de două ori mai mare decât cea a bărbaților angajați. În același timp, femeile s-au confruntat cu întârzieri mai mari ale salariilor și reduceri de salariu în timpul izolării. Deși inegalitatea salarială era un fenomen larg răspândit pe piața muncii înainte de declanșarea pandemiei COVID-19, pandemia a amplificat-o, sporind riscul ca discrepanța să crească în următorii ani. Criza COVID-19 va crește probabil vulnerabilitatea în rândul grupurilor deja vulnerabile - mai mult de 20% dintre lucrători spun că se așteaptă la o reducere a salariilor în următoarele 3 luni. Cei mai afectați de criză, din perspectivă financiară, se dovedesc a fi muncitorii slab calificați, care s-au confruntat în mod disproporționat cu declinuri în angajare din cauza muncii prestate în ocupații prost plătite, care au fost cel mai grav afectate.

¹⁶⁸ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_762534.pdf

Figura 87. Impactul COVID-19 asupra salariilor

% celor care susțin că în următoarele 3 luni probabil își vor pierde locul de muncă

Sursa: CPD, sondaj UN Women

Pandemia COVID-19 a avut, de asemenea, implicații importante pentru asistența medicală. Accesul la serviciile de sănătate a fost dificil și până la declanșarea pandemiei, în special pentru grupurile vulnerabile. Potrivit unui sondaj privind inegalitățile de gen în R. Moldova¹⁶⁹, o pondere semnificativă a persoanelor vulnerabile nu au acces la servicii de sănătate: circa 50% dintre persoanele din gospodăriile cu dizabilități nu accesat servicii medicale, chiar dacă au avut această necesitate. În aceeași situație au fost gospodăriile cu venituri mici, persoanele în vârstă și femeile. În 2018, circa 40% dintre persoanele în vârstă nu s-au prezentat la medic, deși au avut probleme de sănătate. Nevoia nesatisfăcută de servicii de sănătate pentru persoanele vârstnice a crescut în timpul pandemiei COVID-19. Conform Sondajului Generații și Gen (GGs 2020), circa 30% dintre persoanele cu vârsta de peste 60 de ani s-au confruntat cu nevoi medicale nesatisfăcute. Acest lucru este cauzat de barierele asociate cu vulnerabilitatea financiară a acestui grup, de sistemul de sănătate suprasolicitat, precum și de preocupările legate de siguranța și riscul de a se infecta în instituția medicală¹⁷⁰.

¹⁶⁹ Moldova inegală: o analiză a celor mai importante inegalități de gen, CPD, 2018

¹⁷⁰ Evaluarea riscurilor pandemiei de COVID-19 asupra persoanelor în vârstă din Republica Moldova, UNFPA, 2020

Pandemia COVID-19 a determinat o sporire a problemelor de sănătate fizică și mentală și a afectat în mod disproporționat femeile și fetele. S-a accentuat stresul asociat cu măsurile de izolare și distanțare, riscul crescut de violență domestică și incertitudine cu privire la viitor. Acestea sunt câteva dintre canalele prin care pandemia COVID-19 a afectat bunăstarea psiho-emoțională a populației și a agravat problemele de sănătate. Peste 15% din populația Republicii Moldova a avut un membru al familiei care suferea de o anumită boală (altă decât COVID-19) în perioada de izolare, cele mai vulnerabile persoane fiind persoanele vârstnice. Tinerii au fost și ei afectați de pandemie¹⁷¹: 20% au raportat o înrăutățire a stării psiho-emoționale în timpul crizei pandemice, comparativ cu primele luni ale anului 2020 (ianuarie, februarie). Efectele negative ale măsurilor de izolare au fost resimțite cel mai mult în rândul fetelor, tinerilor din mediul urban și celor cu venituri modeste. Tinerii cu dizabilități au fost mai afectați de restricțiile impuse în timpul pandemiei: 38% au resimțit un nivel sporit de anxietate, comparativ cu 29,5% dintre cei fără dizabilități. Bunăstarea psiho-emoțională a tinerilor din orașe a fost afectată într-un grad mai mare: aceasta s-a înrăutățit în cazul a 25,7% dintre tinerii din mediul rural și 34,4% din mediul urban. Sănătatea psihică și emoțională a populației a fost afectată de răspândirea pandemiei și de aplicarea măsurilor de izolare (circa 40%). Totodată, femeile care și-au asumat majoritatea sarcinilor casnice și au petrecut mai mult timp în izolare decât bărbații au fost printre grupurile cele mai afectate (48%).

Pandemia a expus cea mai mare parte a populației la incertitudini și anxietate.

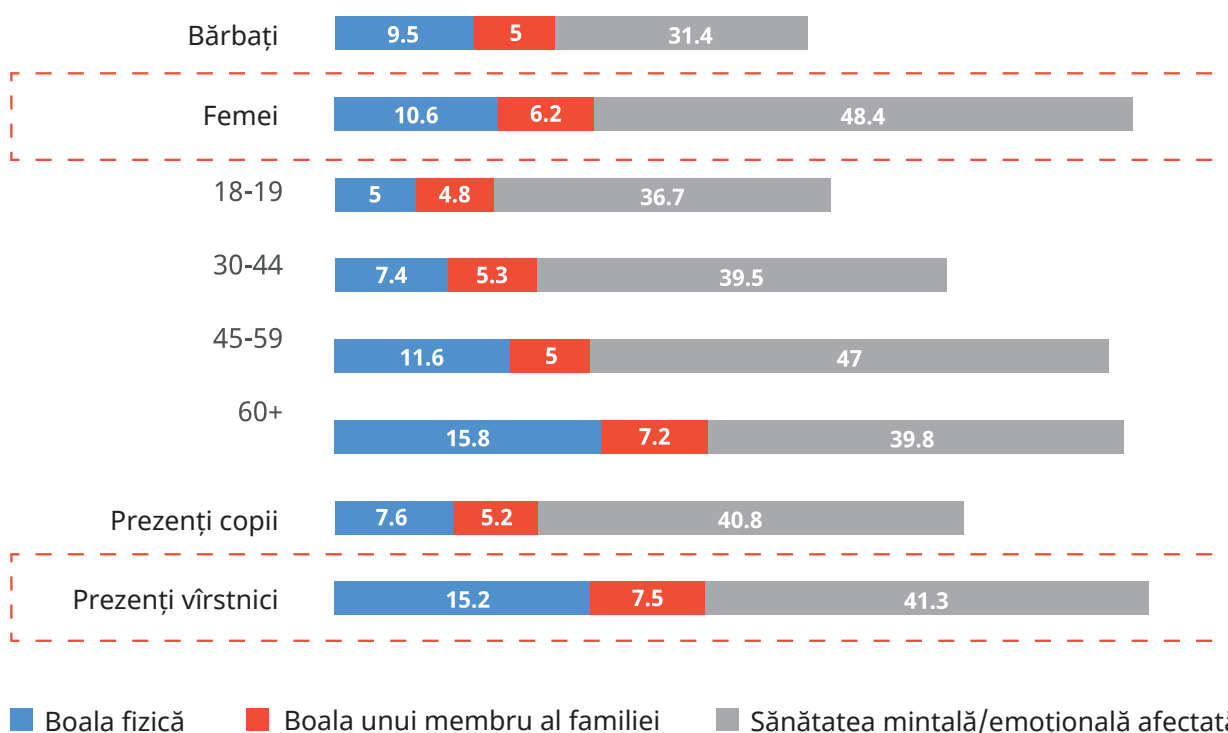
Frica pentru sănătatea celor apropiați, teama de a pierde pe cineva drag și presiunea financiară și socială au cauzat un risc sporit al problemelor de sănătate mintală/emoțională, frustrări și anxietate în rândul populației. Cea mai mare parte a populației a declarat că este preocupată atât de sănătatea fizică, cât și de cea mentală proprie sau a membrilor familiei (mai mult de 75%)¹⁷². În plus, o preocupare principală a populației a constituit securitatea fizică și bunăstarea în timpul crizei pandemice. Peste 70% din populație a declarat că sunt îngrijorați de posibilitatea încălcării drepturilor în timpul stării de urgență, revolte în masă și chiar violență domestică. Femeile au fost mai predispuse să raporteze anxietate și presiune psihologică din cauza măsurilor de distanțare socială și a constrângerilor sociale (timpul petrecut în izolare la domiciliu, responsabilitățile casnice). Pentru multe persoane în vârstă există probabilitatea ca izolarea să inducă efecte asupra sănătății mintale. Izolarea persoanelor vârstnice este de natură să intensifice criza de singurătate. O cercetare recentă¹⁷³ arată că singurătatea în rândul persoanelor vârstnice poate deveni un determinant social cu efecte profunde asupra sănătății și bunăstării lor. Circa 60% dintre persoanele în vârstă au raportat că le este greu să suporte autoizolare. Aceasta ar putea determina creșterea ratelor de sinucidere, consumului de alcool și agravarea bolilor cronice.

¹⁷¹ COVID-19 și tinerii: Efectele pandemiei asupra bunăstării psiho-emoționale, CPD, UNFPA, 2020

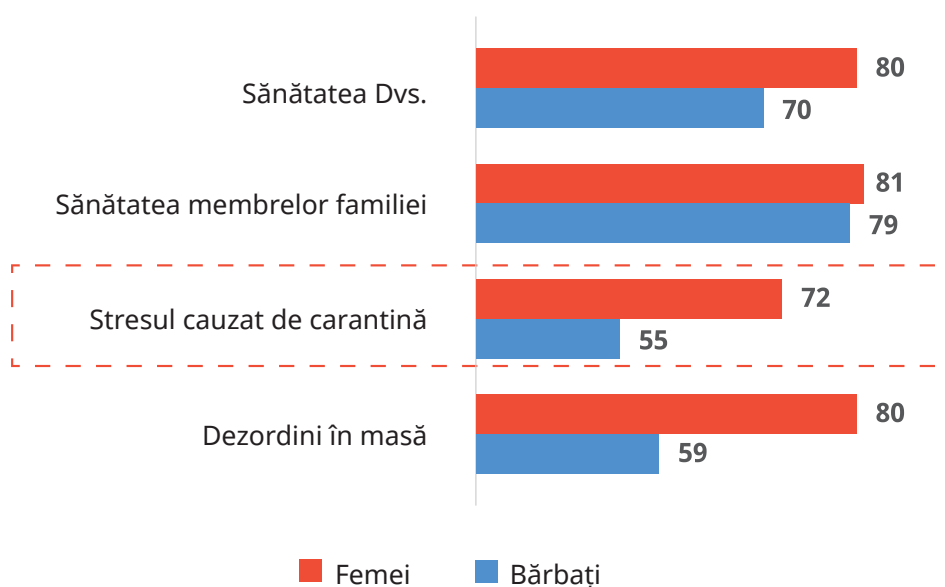
¹⁷² COVID-19 în Republica Moldova – sondaje de urmărire; Fundația Europa de Est, CBS-Research, 2020

¹⁷³ Evaluarea riscurilor pandemiei de COVID-19 asupra persoanelor în vârstă din Republica Moldova, UNFPA, 2020

Figura 89. Condițiile de sănătate și preocupările populației în timpul pandemiei COVID-19, %

În ce măsură sunteți îngrijorat de...?

Sursa: CPD, Evaluarea rapidă a impactului COVID-19; CPD, UN Women¹⁷⁴

¹⁷⁴Evaluarea impactului COVID-19 asupra rolurilor de gen; CPD, UN Women, 2020

RECOMANDĂRI DE POLITICI

1. Pentru a limita răspândirea pandemiei COVID-19, este importantă promovarea muncii la distanță atât pentru femei, cât și pentru bărbați, în sectoarele în care există această posibilitate. Datele internaționale arată că guvernele au luat măsuri pentru a stimula munca la distanță și a simplifica procedurile de utilizare a acestora atât de către angajatori, cât și de către angajați. Unele țări au simplificat procedura, permițând companiilor și angajaților să lucreze de la distanță fără un acord prealabil cu sindicatele și un acord scris, altele au accelerat programele publice de sprijinire a digitalizării întreprinderilor mici și mijlocii. Unele țări au oferit subvenții pentru introducerea unor aranjamente flexibile de lucru.

2. Suport pentru lucrătorii esențiali cu nevoi suplimentare de îngrijire a familiei și a copiilor, dintre care majoritatea sunt femei. Criza COVID-19 a sporit necesitățile de îngrijire a familiei. Femeile au preluat rolul de îngrijire a rudelor care se infectaseră cu COVID-19 sau care se aflau în carantină sau autoizolare. Odată cu restricțiile privind distanțarea socială, serviciile/instituțiile de îngrijire a copiilor, școlile și alte servicii de îngrijire socială au fost reduse sau întrerupte, inclusiv pentru persoanele în vârstă și persoanele cu dizabilități. Deși instituțiile de învățământ s-au deschis, regimul de activitate este unul flexibil, cu un program mixt de cursuri online și prezență fizică. Un astfel de aranjament devine o provocare pentru femeile care merg zilnic la muncă sau pentru familiile monoparentale care trebuie să găsească individual soluții pentru a îmbina sarcinile de îngrijire cu obligațiile de muncă. Prin urmare, este important ca autoritățile să vină cu măsuri de suport, cum ar fi: opțiuni alternative de îngrijire a copiilor pentru părinții care desfășoară activități „esențiale”, dreptul la concediu special plătit sau suport financiar pentru o perioadă determinată, dreptul la un regim de muncă flexibil cu păstrarea oportunităților de muncă etc.

3. Măsuri suplimentare de suport pentru încurajarea prezenței femeilor pe piața muncii. Femeile au suferit cel mai mult din cauza crizei COVID-19 pe piața muncii, având o prezență puternică în ocupațiile din prima linie (cum ar fi sectorul sănătății și asistență socială, sectorul serviciilor etc.). În același timp, femeile au fost puternic afectate de criză în ceea ce privește pierderea mai mare a locurilor de muncă și a veniturilor, sănătatea mentală precară și surmenajul în îngrijirea gospodăriei și familiei. Acest lucru ar putea afecta perspectivele de angajare pe termen mai lung și ar putea extinde decalajul de gen în ceea ce privește ocuparea forței de muncă. În acest sens, în perioada post-carantină este necesară consolidarea și ajustarea inițiativelor și documentelor de politici care să se adreseze economiei și pieței muncii, introducând niște măsuri specifice pentru îmbunătățirea prezenței femeilor pe piața muncii. Acestea ar putea include: măsuri de consolidare a acordurilor de muncă favorabile familiei și de promovare a divizării mai echilibrate a responsabilităților de

îngrijire; îmbunătățirea accesului la servicii de îngrijire la prețuri accesibile, inclusiv îngrijirea copiilor, servicii extrașcolare; îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru lucrătorii medicali și alți lucrători esențiali.

4. Asigurarea securității financiare și a suportului pentru ocuparea forței de muncă pentru lucrătorii grav afectați de criză. În pofida eforturilor de a proteja locurile de muncă și de a sprijini angajații, unii lucrători oricum și-au pierdut locul de muncă și au devenit șomeri. O altă parte care și-au pierdut locul de muncă nu s-au înregistrat ca șomeri, ceea ce i-a plasat într-o zonă riscantă de vulnerabilitate. Mult mai mulți lucrători s-au confruntat cu o reducere considerabilă a timpului de lucru, ceea ce a avut implicații semnificative asupra veniturilor în perioada de carantină, iar alții au fost nevoiți să-și suspende sau să reducă substanțial operațiunile comerciale. Indemnizațiile de șomaj și alte programe de sprijin pentru șomeri atenuează lipsa veniturilor pentru gospodăriile afectate de pierderea locului de muncă sau de o scădere semnificativă a veniturilor din activități independente. Ele sunt esențiale pentru a reduce dificultățile economice și pentru a ajuta la stabilizarea economiei. Totuși, este foarte important ca măsurile și programele de sprijin să țină cont de nevoile și provocările tuturor categoriilor de lucrători. De exemplu, lucrătorii din sectorul non-formal sau din activități non-standard sunt slab acoperiți de sistemele de protecție socială, ceea ce le crește vulnerabilitatea în perioadele de criză. Pachetul de sprijin trebuie să asigure acces și acoperire suficientă la măsurile de protecție socială și financiară pentru toate categoriile de lucrători.

ANEXA 1: STRUCTURA DISCUȚIILOR ÎN GRUPURILE TEMATICE

#	Participanții	Numărul de participanți	Data
1	Femeile în etate	7	15.05.2021
2	Femeile rome	6	15.05.2021
3	Femeile supraviețuitoare ale violenței de gen	7	16.05.2021
4	Femei cu dizabilități	7	16.05.2021
5	LGBTQ + femei	10	29.04.2021
6	Femei reprezentând gospodăriile cu venituri mici	9	12.05.2021
	Total	46	

ANEXA 2: CONCEPEREA INTERVIURILOR CU INFORMATORII-CHEIE

#	Participanții	Numărul	Descriere
1	Femei cu dizabilități	2	Antreprenor, consilier local
2	Femeile rome	2	Mediator comunitar, consilier local
3	Femei antreprenori	1	Beneficiar de grant al OD-IMM
4	Femeile supraviețuitoare ale violenței de gen	2	N/A
5	Prestatori de servicii	3	Reprezentant al Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă, Asistent social, Primar
	Total	10	

ANEXA 3: LISTA PARTICIPANȚILOR LA CONSULTĂRILE OSC

1.	Rodica Ivașcu	CPD
2.	Alexandra Ermolenco	CPD
3.	Lucreția Ciurea	UN WOMEN
4.	Aliona Cristei	UNFPA
5.	Tatiana Sorocan,	Directoare HelpAge International
6.	Dina Ciubotaru	Coordonatoare Program HelpAge International
7.	Cristina Railean	Coordonatoare Politici și Advocacy HelpAge International
8.	Marina Cucereanu	AO Prudens (Răspopeni, Șoldănești)
9.	Larisa Chirilenco	AO Avante (Cazangic, Leova)
10.	Ludmila Vasilov	DVV International (Chișinău)
11.	Domnica Petrovici	AO Oameni pentru Oameni (Edineț)
12.	Svetlana Juganaru	CRVT Memoria (Chișinău)
13.	Veronica Mocan	CMF Empatie (Tudora, Ștefan-Vodă)
15 septembrie, eveniment de consultare cu Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova "(AOPD)		
14.	Galina Climov	AOPD
15.	Viorica Aftene	AOPD
16.	Alina Prodan	AOPD
17.	Angela Barbaiani	AOPD
18.	Olesea Topal	AO „Stoicii”
19.	Emma Matreniuc	AO „Vivere”
20.	Natalia Covrig	CPD
21.	Ion Digori	AO „Servicii Sociale Durabile”
22.	Ludmila Ciocan	Keystone Moldova
23.	Ecaterina Cojocar	AO Centrul «Женская инициатива
24.	Viorica Vornicescu	AO „SOS Autism”
25.	Natalia Dediu	AO „Parteneriatul Aachen-Moldova”
26.	Elena Crîșmari	AO „Alianța pentru Dolna”

27.	Diana Jalbă	AO „Alianța pentru Dolna”
28.	Eduard Mihalaș	UNFPA
29.	Nighina Azizov,	UN WOMEN
30.	Alina Andronache	CPD
17 septembrie, eveniment de consultare cu Coaliția Vocea Romilor (CVR)		
31.	Alina Andronache	CPD
32.	Alexandra Ermolenco	CPD
33.	Ion Duminică	CVR
34.	Elena Sârbu	CVR
35.	Aliona Cristei	UNFPA
36.	Lucreția Ciurea	UN WOMEN
37.	Victoria Ignat	UN WOMEN

www.un.md
[@ONUMoldova](https://www.instagram.com/ONUMoldova)

131, 31 August 1989, Chisinau,
Republica Moldova, MD – 2012.

UNITED NATIONS
MOLDOVA

MOLDOVA COMPREHENSIVE GENDER ASSESSMENT

2021

Photo credit: Maria-Milena Cebotari,
EVA project, UN Women

5 GENDER
EQUALITY

The Moldova Comprehensive Gender Assessment was developed by the Center Partnership for Development at the request of the UN Moldova, with the contribution from the UN Resident Coordinator Office, UN Women (with the financial support from Sweden), UNFPA and the World Bank.

The Center Partnership for Development engaged the following experts in developing the Moldova Comprehensive Gender Assessment:

- Alexei BUZU
- Rodica IVAȘCU
- Natalia COVRIG
- Alexandra ERMOLENCO
- Alina ANDRONACHE
- Valeriu PROHNIȚCHI
- Andrei BRIGHIDIN
- Veaceslav BĂTRÎNESCU

The contents of this publication do not necessarily reflect the views or policies of the UN, the World Bank, the United Nations Secretariat, or those of any other affiliated organizations.

CONTENTS

INTRODUCTION	1
EXECUTIVE SUMMARY	2
METHODOLOGY	8
I. DEMOGRAPHY	10
II. ENDOWMENTS (EDUCATION)	25
III. ENDOWMENTS (HEALTH)	40
IV. FEMINISATION OF POVERTY	52
V. EMPLOYMENT	59
VI. ENTREPRENEURSHIP	78
VII. VOICE AND AGENCY	88
VIII. HUMAN RIGHTS INSTRUMENTS	105
IX. THE IMPACT OF COVID-19	112
ANNEX 1: STRUCTURE OF FOCUS GROUP DISCUSSIONS	124
ANNEX 2: DESIGN OF THE KEY INFORMANT INTERVIEWS	124
ANNEX 3: LIST OF PARTICIPANTS TO THE CSO CONSULTATIONS	125

INTRODUCTION

The achievement of the 2030 Agenda for Sustainable Development and its accompanying Sustainable Development Goals (SDGs) requires constant efforts by UN entities, member states and all members of society to measure economic, social and environmental progress. This can only be achieved effectively by applying a gender equality and women's empowerment perspective. Hence, in supporting the country's efforts on gender equality, the UN Country Team in Moldova (UNCT) is strongly committed to ensuring that its activities and projects include a gender perspective and identify transformative actions to reduce inequalities in line with SDG goals and objectives. This commitment is reflected in the Republic of Moldova-UN Partnership Framework for Sustainable Development 2018-2022, which is the main strategic planning document guiding the work of the UNCT at the country level.

The UNCT in Moldova, including the World Bank (WB), has, with the support of the UN RCO, developed a joint gender assessment that will allow an integral and comprehensive understanding of the root causes and impact of gender inequality in Moldova. The results of the assessment will feed into several key strategic and analytical documents: the new WB Country Partnership Framework for the Republic of Moldova, which is expected to be developed by the end of 2022; the UN 2021 Common Country Analysis and the future Republic of Moldova-UN Cooperation Framework for Sustainable Development, which is expected to be developed by the middle of 2022; as well as a number of country programme documents, which are expected to be developed by individual UN agencies, such as UN Women and UNDP, by the end of 2022.

The overall objective of the assessment is to develop a comprehensive assessment of the state of equality between women and men in Moldova in education, health, economic opportunities, and voice and agency. The specific objective of the assessment is to promote a common understanding among UN entities and the WB of patterns of gender inequality in the Republic of Moldova. The assessment will also allow for an increased coordination of efforts, greater efficiency in the support provided to the country and strengthening of joint work in the field of gender equality and the empowerment of women.

EXECUTIVE SUMMARY

DEMOGRAPHY

Moldova is undergoing a dramatic demographic recession. While the fertility rate follows a historical declining trend, in the recent decade it has been on balance with the declining mortality rate. Permanent emigration is the key reason behind the demographic contraction. By 2050, the Moldovan population abroad will almost equal the size of the domestic population, reflecting the magnitude and impact of this phenomenon.

The decline of the population presents opportunities as well as challenges, but high emigration levels make it difficult to take advantage of these. The reduced birth rate, coupled with increased life expectancy, productive and sustainable economic life and accumulation of lifelong savings can provide an opportunity for Moldova to harness the dividends of these demographic shifts. However, the high levels of emigration of the working-age population leave little opportunity for Moldova to reap such dividends.

Instead, permanent emigration speeds up the natural process of population aging. According to baseline demographic projections, the mean age of women is likely to grow from 40 years in 2020 to almost 50 years by 2050, while the mean age of men is expected to grow from 37 to 44 years. Even the more optimistic scenario, assuming an age-uniform 10 percent reduction in the emigration rate, does not provide significant relief. Accelerated population aging will burden the working generation and have multiple fiscal and budgetary repercussions.

EDUCATION

The dropout rate is higher among boys. In 2019, the male dropout rate (age cohort 18-25) was 22.6%, compared to a female dropout rate of 15.3%. During the first years of learning, gender differences are insignificant, so it is likely that high male dropout rates during the latest stages of education are influenced by social norms regarding women's and men's roles in the family, with men still seen as the main breadwinners and women as responsible for the household and children.¹ Boys are, accordingly, more likely than girls to prioritize gaining money as a main goal in life (34.8% of boys

¹ <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/03/INDEXUL-EGALITATII-DE-GEN-2021-1.pdf>

aged 15-30 compared to 7.9% of girls, BNS 2019) and to choose to finish secondary technical vocational education (72.4% of boys in comparison with 27.6% of girls, NBS) rather than pursue further education.

Choosing a profession is strongly influenced by gender roles. Girls tend to choose specializations related to the liberal arts subjects (philology, political science, social sciences, social assistance, etc.), which are usually less well paid than those related to science, technology, engineering and mathematics (STEM) subjects, which have higher male enrolment.² This gender segregation is specific to all stages of higher education (vocational, bachelor and master degrees, and PhD level). Although the proportion of girls who choose to study and further work in STEM related areas is growing, the gender gap in this area remains high.

Despite improvements in recent years, women and men from the most marginalised categories still face some forms of exclusion. Educational attainment among **Roma women** remains low. Discriminatory practices perpetuated by the Moldovan population with reference to the Roma population³, social norms in Roma households (reported by Roma women participating in focus groups), as well as the pronounced financial deprivation of Roma people, contribute to this.

Women with disabilities also face exclusion. The Joint Evaluation of the Implementation of the Programme for Development of Inclusive Education 2011 – 2020 highlights the great efforts that have been made in recent years to increase disability inclusion in education. Even so, the report reveals that educational institutions, at all levels, are only partially prepared to facilitate the access of children with disabilities (especially motor skills disorders, hearing and visual impairment), through access infrastructure. In this regard, the accessibility of all types of educational institutions is still an issue for Moldova. These accessibility constraints are reflected in wider disparities in education and work for people with disabilities.

HEALTH

Gender inequalities in health are significant and persistent. Men are more impacted by gender inequalities in health. Although declining, since 2014 the gender gap in life expectancy (measured as years, female life expectancy – male life expectancy) has been persistently higher than eight years. Gender inequality in the mortality rate (measured as the mortality rate of men/mortality rate of women) has been growing. Gender differences in health behaviours contribute to gender inequalities in death and mortality rates. For example, more men from rural areas have experienced heavy drinking episodes, while more women from urban areas are smokers.

²Regarding the bachelor level, in STEM related subjects are enrolled 10,9% of total girls involved in higher education, in comparison with 40,1% of total boys. In those that are related to Liberal arts subjects – 84,2% girls and 54,7% boys.

³https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/8990_distanta_sociala_studiu.pdf

Vulnerable women lack full access to health care services. Unmet needs for health care services are larger among women, but highest among vulnerable women (see figure below), reaching 43% among women with disabilities, 35% among poor women and 35% among women aged 60+. Gender inequality in access to healthcare services can be also determined by low addressability of men: according to NBS data,⁴ only 19.1% of men used health care services in 2016, compared to 29.3% of women.

Vast numbers of women in Moldova lack decision-making power over their own sexual and reproductive life. According to available World Bank data,⁵ the proportion of women in Moldova aged 15-49 years (married or in union) who can make their own decisions on sexual and reproductive health (can say no to sexual intercourse with their husband or partner if they do not want; decide on use of contraception; and decide on their own health care)⁶ is about 73%. About 1/3 of women (27%) have no sexual and reproductive autonomy yet, which increases their health vulnerability. Sexual and reproductive autonomy is lower among women and girls from vulnerable groups.

The current need for modern, client-centred family planning methods and sexual and reproductive health services remains unmet. Less than half of women of reproductive age in the Republic of Moldova use modern contraceptive methods. This rate is even lower among young people. Unmet need for contraception is associated with age, educational status, awareness on family planning and level of wages.

FEMINISATION OF POVERTY

Women are more at risk of poverty. This stems from three main channels: (i) the unequal division of family responsibilities (raising children and caring for family members in need), activities in which mainly women are involved, which leads to a partial or total withdrawal from the labor market and from social and educational activities, (ii) lower employment of women, especially mothers with pre-school children, which causes limitations in benefiting from career advancement and fair remuneration, and (iii) inequity in pensions, which accentuates the financial deprivation of older women.⁷

The risk of poverty is higher among vulnerable women. This assessment highlights the disadvantages faced by women from rural areas, older persons, people with disabilities and members of minority ethnic groups (Roma people). Women in rural areas have fewer employment opportunities, are more exposed to traditional social norms regarding gender roles, and spend more time on unpaid activities (raising children, caring for a family member etc.), which is reflected in lower incomes and higher de-

⁴ *Access of population to health services, National Bureau of Statistics, 2017*

⁵ *World Bank data on sexual and reproductive autonomy, <https://data.worldbank.org/indicator/SG.DMK.SRCR.FN.ZS?locations=MD>*

⁶ *Only women who provide a "yes" answer to all three components (can say no to sexual intercourse with their husband or partner if they do not want; decide on use of contraception; decide on their own health care) are considered as women who "make her own decisions regarding sexual relations and reproductive health care".*

⁷ https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitate-salariale-2020.pdf

pendence on social benefits and remittances.⁸ Retirement exacerbates poverty among older women, (gender inequality in pensions is 20.3%, according to the NBS as of 1st January 2020),⁹ particularly in rural areas, where women receive much smaller pensions. Households with at least three children are poorer than smaller households, with a poverty rate in 2020 estimated by NBS at 42.1%, compared to 29.9% for households with one child and 28.4% for households without children.

EMPLOYMENT

Moldova has the highest prevalence of inactivity among women in the region. Even if the gender gap is smaller than in other countries, the inactivity rate in Moldova is among the highest both in Western Balkan and EaP countries, with a visible impact on women. Despite efforts in reducing gender inequalities in the labor market, gender gaps in employment rates persist and have increased in the last two years, reaching about 10pp in 2020.

Women from vulnerable groups have particularly low labour market employment rates. Public policies do not provide sufficient solutions and employment opportunities for all population groups, especially for those from vulnerable groups (Roma people, disabled people, older people etc.). The employment rate among the Roma population is about seven times lower than in the general population (6.4% versus 40.9%). The employment rate of people with disabilities is about four times lower than in the general population. Women from rural areas have less access to labor opportunities. The lack of quality job opportunities, poor transport facilities and low levels of entrepreneurship and business skills are some of the reasons behind the high levels of female unemployment in rural areas.

Unequal care responsibilities are one of the main reasons for women's low labour force participation. Household and family care are likely barriers to labor force participation, especially for women, who disproportionately take on unpaid caregiving responsibilities. Women's inactivity reaches maximum levels in the reproductive period (15-34 years old) and in retirement (55+ years old), when the employment rate decreases by about 30pp (in 2020 the employment rate for women aged 45-54 was 61%, and for those over the age 55 - 34%). Low availability of childcare facilities and inefficient family-friendly policies increase gender inequalities.

Unequal care responsibilities also influence women's employment patterns and financial security. Women with dependent children are more likely to choose part-time work, often to the detriment of career and pay progression, to reconcile paid work and family care responsibilities, while their male partners are more likely to work full-time, which accounts for some of that asymmetry. Women usually sacrifice earn-

⁸ *Ibidem*

⁹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7137>

ings for natural interruptions to paid employment caused by the experience of childbirth and the associated period of leave to care for the child. As a result, they are more inclined to seek employment in family-friendly jobs which are lower-paying or to opt for part-time employment and other flexible arrangements, which undermines their financial security.

ENTREPRENEURSHIP

Only a third of entrepreneurs in Moldova are women. Even if women's entrepreneurship has been on the rise lately, women continue to be a minority in the business community. According to the National Bureau of Statistics,¹⁰ only 34% of entrepreneurs are women. Several factors contribute to this gap, including limited access to resources and financial capital to start a business, barriers to accessing investment resources (such as credits and loans), discrimination practices and gender stereotypes.

Women need more support and encouragement to start businesses. Compared to men, women are more reluctant to initiate private enterprises. Given that on average, women possess fewer assets, financial resources and informal support, women entrepreneurs must rely on formal financial schemes, so are more willing to access the funding opportunities through different support programs and development projects.

Time poverty severely limits women entrepreneurs. Due to care responsibilities, women are unable to put in more time to make sure their enterprises are well run. On average, a working week for women entrepreneurs is eight hours shorter than for men entrepreneurs. Women are less available to work in the evenings. Time poverty restricts the choices and flexibility of women entrepreneurs and makes them more reluctant to start or expand their enterprises.

VOICE AND AGENCY

Recent effective legal changes have led female representation to improve. After the 2019 local elections, the highest number of elected women councillors was registered: they comprised 27.08% of those elected at the district/municipal level (an increase of 10% in comparison with previous elections), and 36.5% at the local level (an increase of 6%). The share of women MPs elected to Parliament in 2021 also increased to 39.6%.

Gender-based violence is pervasive. Almost 40% of women have experienced physical and/or sexual violence. 49% indicate that they have been sexually harassed since the age of 15, and 18% say that they were sexually harassed in the 12 months.¹¹ The incidence of violence is higher among women from vulnerable groups, especially among

¹⁰ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6725>

women with disabilities, Roma women and those of pre-retirement age. Their reluctance to report such cases to authorities is higher mainly due to lack of trust.

THE IMPACT OF COVID-19

The COVID-19 pandemic worsened inequalities in care responsibilities. The need for care increased substantially during social isolation periods, while the distribution of roles and tasks in the family continued to be skewed towards women, who took on the most demanding work in the household. The closure of educational institutions substantially increased care responsibilities for parents, especially women. During the COVID-19 crisis women disproportionately reported taking on the care burden, with over 50% of women in Moldova dedicating several hours to do lessons with children, compared to over 30% of men.

The pandemic has also increased women's financial vulnerability. Care responsibilities, which were mostly undertaken by women in lockdown, and the difficulty with reconciling family and work life, caused women to become less active in the labor market. Women have been affected more severely by the pandemic than men, due to the already present and persisting gender inequalities that prevailed before the COVID-19 crisis. The pandemic resulted in women losing their jobs or incomes, as they had to manage remote working while performing increased domestic and caring responsibilities. Moreover, the pandemic had a near-immediate effect on women's employment: the share of women who continued to go to work is 15 pp lower than men.

The crisis caused an unprecedented reduction in economic activity and working time. The COVID-19 crisis also caused significant losses in Moldova, where over 20% of workers that used to go to the workplace faced a reduction of hours worked. The reduction of hours worked had a significant impact on wage income. A quarter of women who continued to go to work during the quarantine faced a salary reduction, twice as high compared to that of employed men. At the same time, women faced greater salary delays and pay cuts during the lockdown.

The COVID-19 pandemic had also important implications for healthcare. Access to healthcare services was challenging even before the pandemic outbreak, especially for vulnerable groups. The unmet need for health services for older people increased during the COVID-19 pandemic. According to the Generations and Gender Survey (GGG 2020), about 30% of persons aged 60+ years old faced unmet medical needs during the last 12 months (share of those who needed to see a doctor/specialist but could not do so). The pandemic also exposed most of the population to uncertainties and anxiety. Women were more likely to report anxiety and psychological pressure because of social distancing measures and social constraints (time spent in lockdown at home, household duties, among other factors).

¹¹ https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/424979_0.pdf

METHODOLOGY

This assessment builds on the Gender Assessment framework proposed by the World Development Report on Gender Equality and Development (WDR 2012).¹²

The framework is based on three analytical dimensions: (a) ENDOWMENTS: focusing on education and health as key investments in human capital development of women and men, girls and boys; (b) ECONOMIC OPPORTUNITIES: focusing on employment, and entrepreneurship for women and men in Moldova and c) VOICE AND AGENCY, focusing on participation and a life free of violence. Along with that, the assessment expands the WDR framework to assess gender equality with regards to demography, poverty, human rights instruments and the impact of COVID-19 pandemic on women and gender equality in Moldova.

The assessment takes a No One Left Behind (NOLB) analytical approach as well.

As such it identifies key subgroups of vulnerable women, tries to understand their specific challenges and analyses the root causes of inequalities affecting them. Within this assessment, these vulnerable subgroups are: older women, Roma women, women with disabilities, women survivors of gender-based violence, LGBTQ+ women and women from low-income households.

The assessment was based on extensive review of existing research and data sources.

Namely, the evaluation was based on analysis of data from the Household Budget Survey, Labour Force Survey and Development of the Business Environment survey produced by the National Bureau of Statistics. Along with that, the research team was able to explore the micro-data of a recent flagship Gender and Generation Survey (GGS)¹³ with a sample of 10,000 people aged 15-79 years old. The GGS is the most comprehensive demographic survey available in Moldova.

The findings from this data analysis were complemented with qualitative insights from focus groups and key informant interviews.

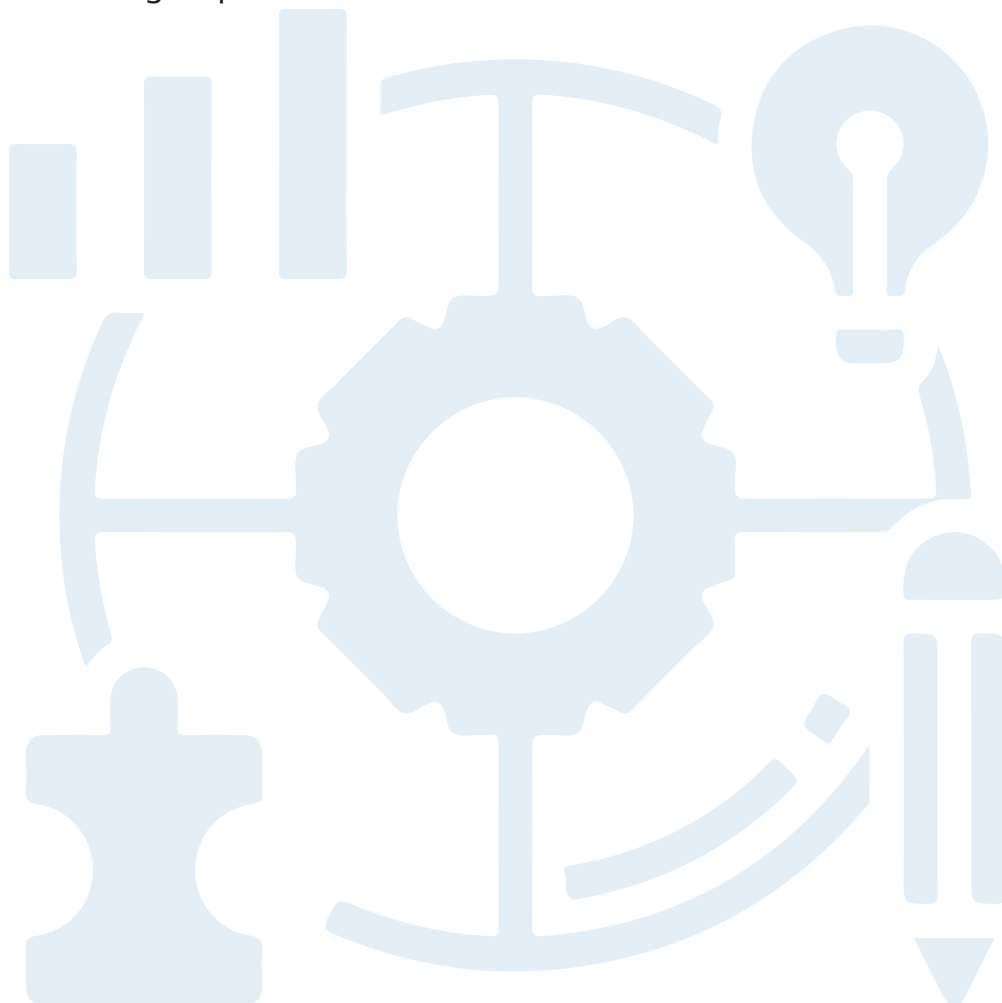
The qualitative component of the assessment included focus group discussions and key informant interviews with representatives of vulnerable groups of women. The aim of the qualitative research component was to understand people's views and perceptions with regards to gender inequalities in Moldova from the perspective of education, health, economic opportunities, as well as influence and decisions at the community level. The qualitative research component included six focus group discussions (see Annex 1) and 10 in-depth interviews (see Annex 2). A total of 56 women were interviewed. Respondents were recruited using the

¹² World Bank. 2012. *World Development Report 2012 : Gender Equality and Development*. World Bank. © World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4391>

¹³ <https://moldova.unfpa.org/en/news/gender-and-generations-survey-voices-10000-people-were-heard>

“snowball” method. The main recruitment criteria were group-specific criteria, such as: age, ethnicity, sexual orientation, income, etc., but also other criteria to ensure group heterogeneity, such as: gender, region, residence, level of education. The group discussions were conducted online, and the interviews were both online and by telephone or face-to-face, according to respondents’ choices.

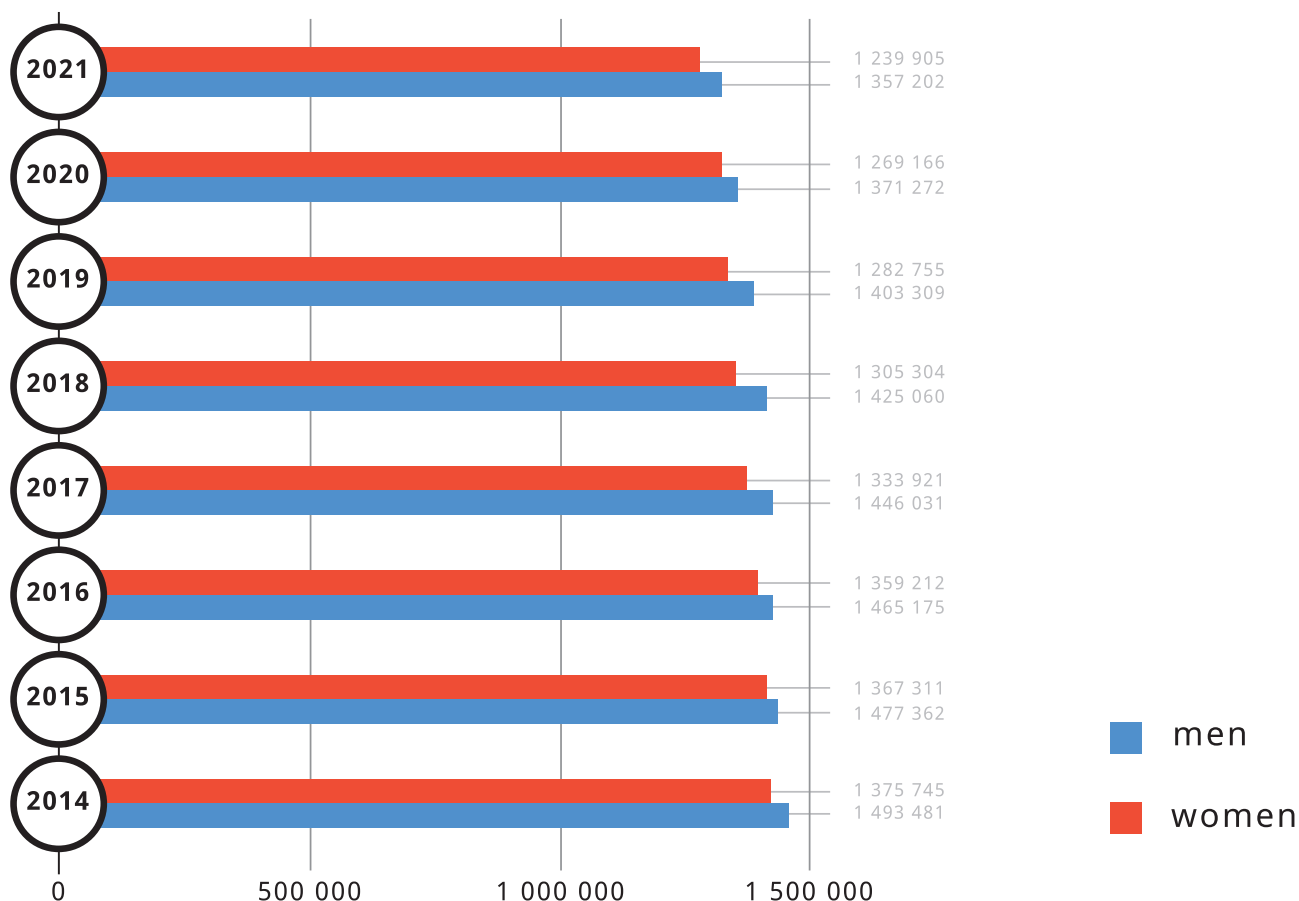
The assessment benefited from additional consultation with representatives of CSOs representing vulnerable groups of women. The process was organized to understand the experience, feed-back and proposals of CSOs working with women with disabilities, Roma women and older women. Three separate consultations were organized with the leading CSOs networks, namely: Alliance of Organizations for People with Disabilities of the Republic of Moldova” (AOPD) with 39 member organizations; The Platform for Active Aging, which includes 24 non-governmental organizations, and the Voice of the Roma Coalition (CVR), which brings together 34 Roma NGOs from across the country, including the Transnistrian region and Gagauzia (see annex 3). The consultations took place in online format and were organized in two sessions: Presentation of the basic conclusions of the Report on the level of gender equality in Moldova from the perspective of the target groups and discussions to identify the necessary public policy solutions for reducing gender inequalities from the perspective of groups.

I. DEMOGRAPHY

The population structure of Moldova is rapidly changing. According to the most recent statistical data, the population of Moldova with usual residence¹⁴ on the 1st of January 2021 was 2.597 million persons, including 1.357 million women and 1.239 million men¹⁵ (National Bureau of Statistics, 2020). Following the steady decline highlighted in Figure 1, the current population count stands much below the 2.87 million recorded in early 2014 (1.49 million women and 1.38 million men). The 9.5 percent loss of population in only seven years is a daunting figure by any historical and geographical standards.¹⁶ The female population of Moldova has been declining slightly slower than its male population, with a decline of 9.1 percent over this period compared with 9.9 percent.

Figure 1. Evolution of men and women population of the Republic of Moldova in the period 2014-2021, beginning of the year, persons

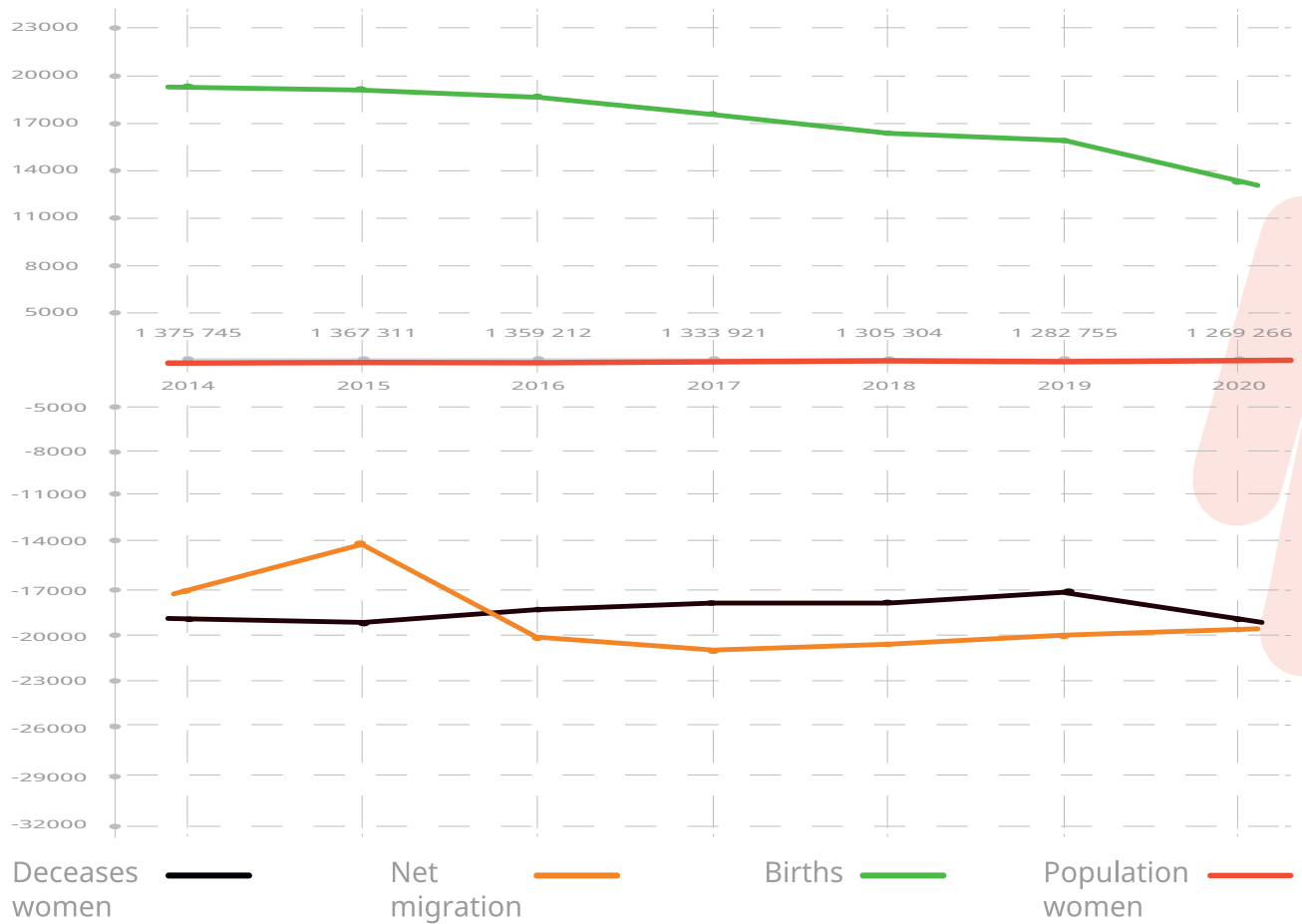
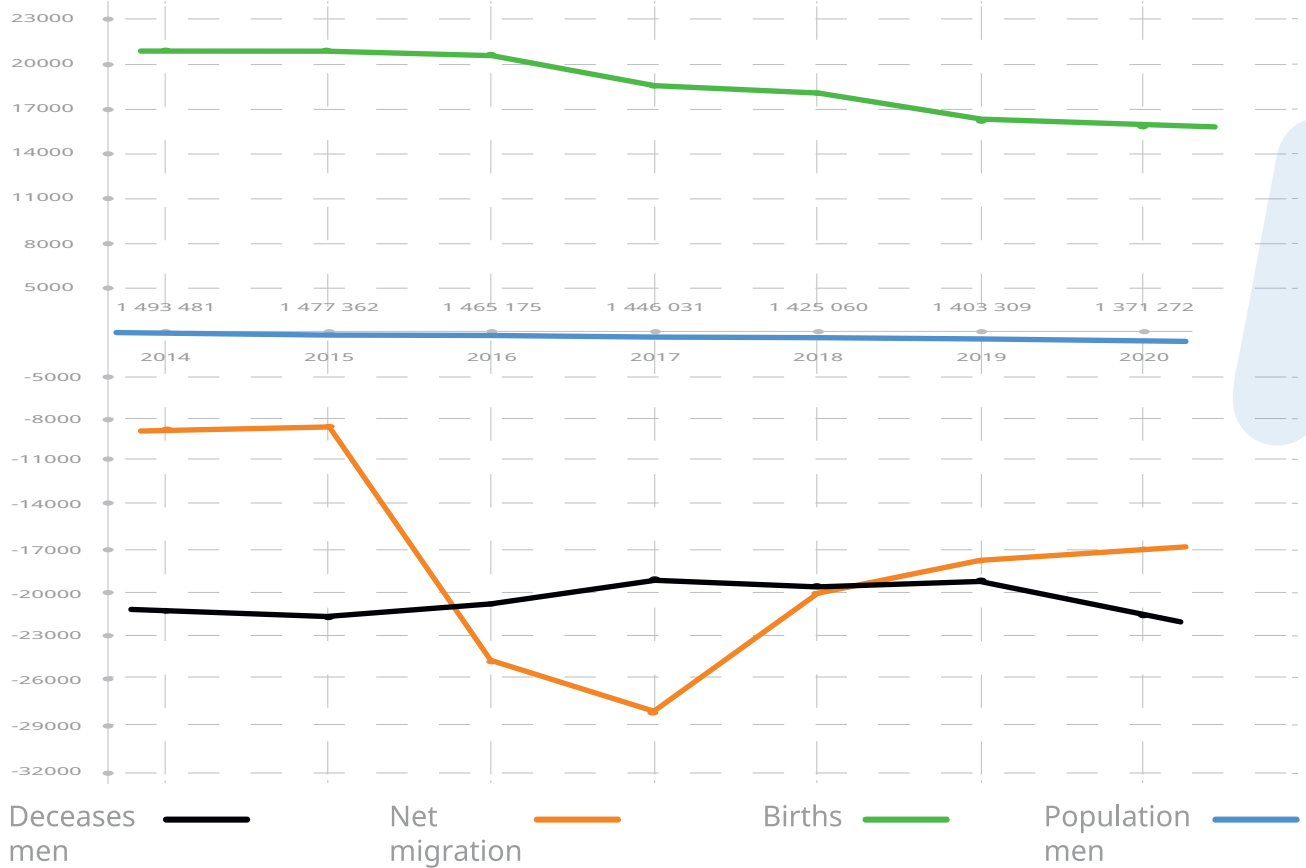
Source: Statbank database of the NBS

¹⁴ According to official definition of the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, usual resident population is composed of people that lived continuously for most of the last 12 months, on the territory of the Republic of Moldova not including temporary absences (for recreation, vacation, visits to relatives and friends, business, medical treatment, religious pilgrimages, etc.).

¹⁵ Here and further the figures refer to the Moldovan territory not covering the Transnistrian breakaway region, due to lack of statistical coverage of the region.

¹⁶ In this text, we avoid using the figures before the year 2014 as basis for comparison. The reason is that before 2014 the national statistical authority (National Bureau of Statistics, hereafter - NBS) used the concept of 'stable' population in demographical statistics, whereas since 2014 the concept behind the population count is the 'usual residency'.

Figure 2. Population growth accounting for the years 2014-2020 men, women thousand persons

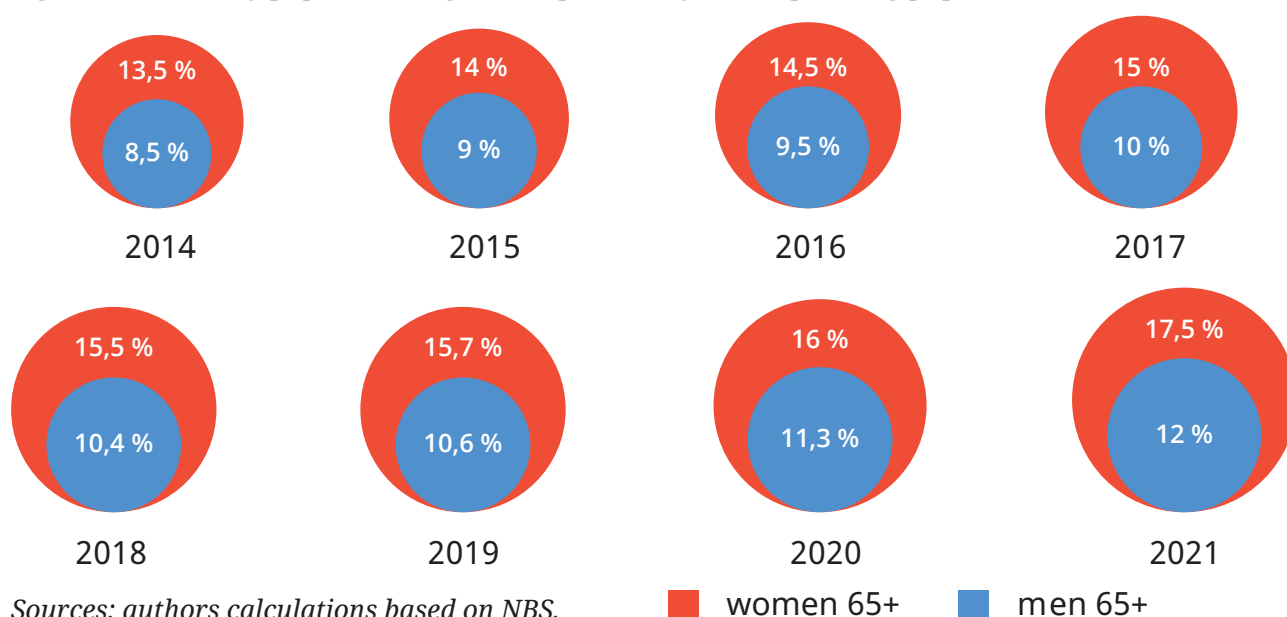

Source: Statbank database of the NBS and authors' calculations.

Gender-disaggregated factors behind population change provide a mixed picture. In the case of women, 48.9 percent of the population decline is due to deaths and 51.1 percent to emigration, whereas in the case of men, the ratio is strikingly opposite, with 56.6 percent due to deaths and 43.4 percent to emigration. Figure 2 below provides additional details on the gender disaggregated population growth accounting for each year in the period 2014-2020.

Besides contracting in absolute terms, the Moldovan population has undergone significant structural shifts. Between 2014 and 2019 (i.e., before the COVID-19 pandemic) the life expectancy for women at birth increased from 73.6 years to 75.1 years, while that of men increased from 65.2 years to 66.8 years. In 2020, after the advent of COVID-19, the indicator followed a dramatic decline for both sexes: 73.9 for women and 65.9 for men. The combination of low birth rates, increasing life expectancy and high levels of migration among the working age population has resulted in a rapid ageing of the population. Ageing is the most defining structural trend of the Moldovan population, with significant demographic, social and economic implications in the long-term. In the period January 2014 – January 2021, the share of women in the age group 65+ years in the total population of women increased from 13.2 percent up to 17.7 percent, whereas in case of men of the same age group, the share increased from 8.4 percent to 11.9 percent (Figure 3). Combined, men and women aged 65+ represent a share of 14.9 percent in the total population, which is slightly below the OECD average of 17.4 percent.¹⁷ While the share of men aged 80+ in the total male population has increased rather insignificantly (from 1.4 percent in January 2014 to 1.5 percent in January 2021), the share of women aged 80+ in the total female population increased more, going from 2.8 percent to 3.2 percent. The overall share of the population aged 80+ is 2.4 percent, whereas in the OECD the corresponding figure is about 4.6 percent.

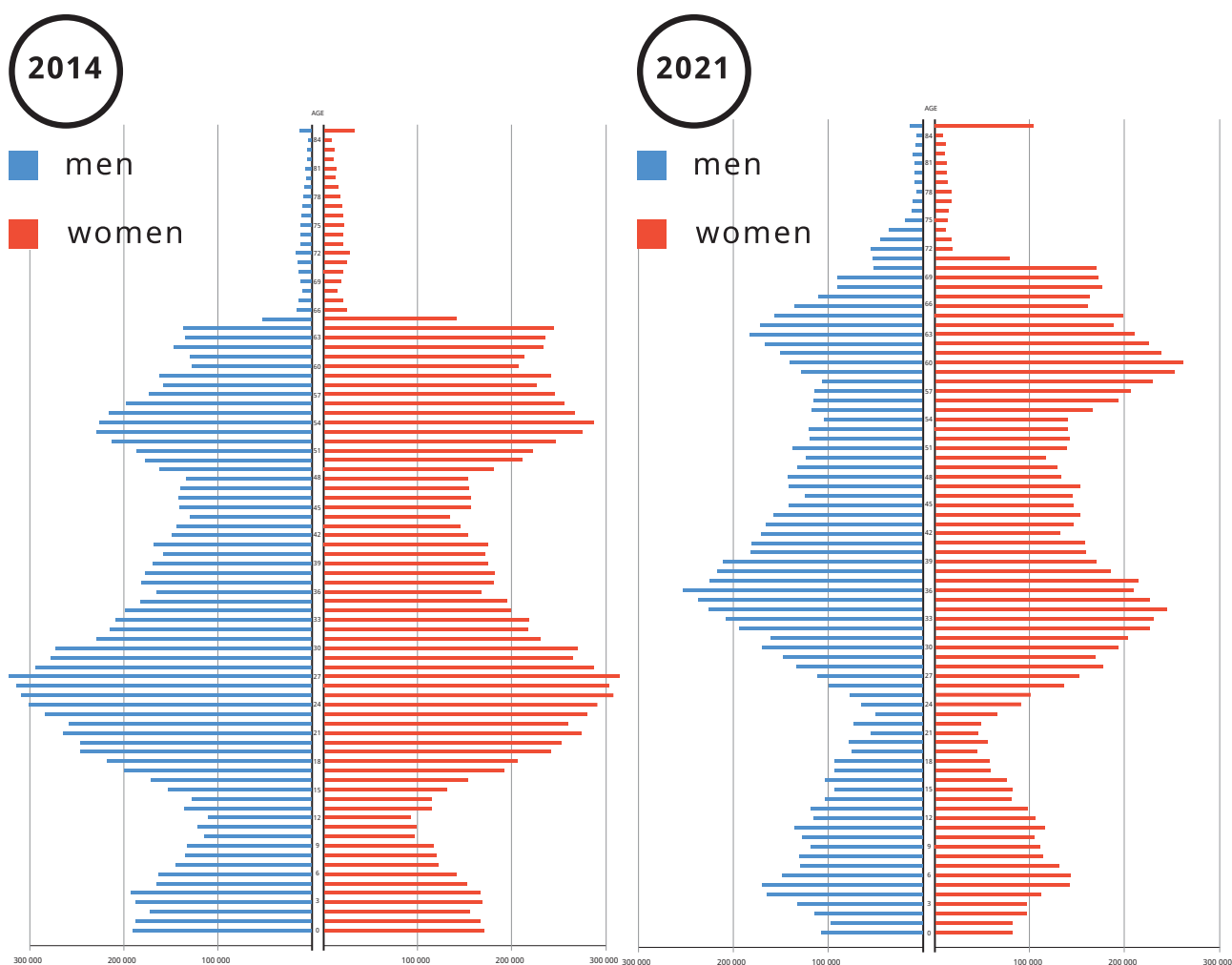
Figure 3. Shares of population aged 65+, percent of corresponding populations

¹⁷ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/c05578aa-en/index.html?itemId=/content/component/c05578aa-en>

The population pyramid provides additional insight into the demographic shifts. For the year 2014 the population pyramid still looks very much like a “Christmas tree”, with a broad base and several horizontal spikes representing younger populations (Figure 4). By early 2021 the base of the pyramid gets visibly narrower, due to previous cohorts moving up the age scale, a lower number of births in the period 2015-2020 to replenish the aging younger cohorts, and the impact of COVID-19 on deaths. Consequently, the youth bulge gets more constrained in 2021 compared to 2014. The mean age of women increased from 38.5 years in 2014 to 40.8 in 2021, whereas in case of men, it increased from 35.2 to 37.2 years. As shown by the demographic projections below, the population pyramid is likely to get even more constricted in the next decades.

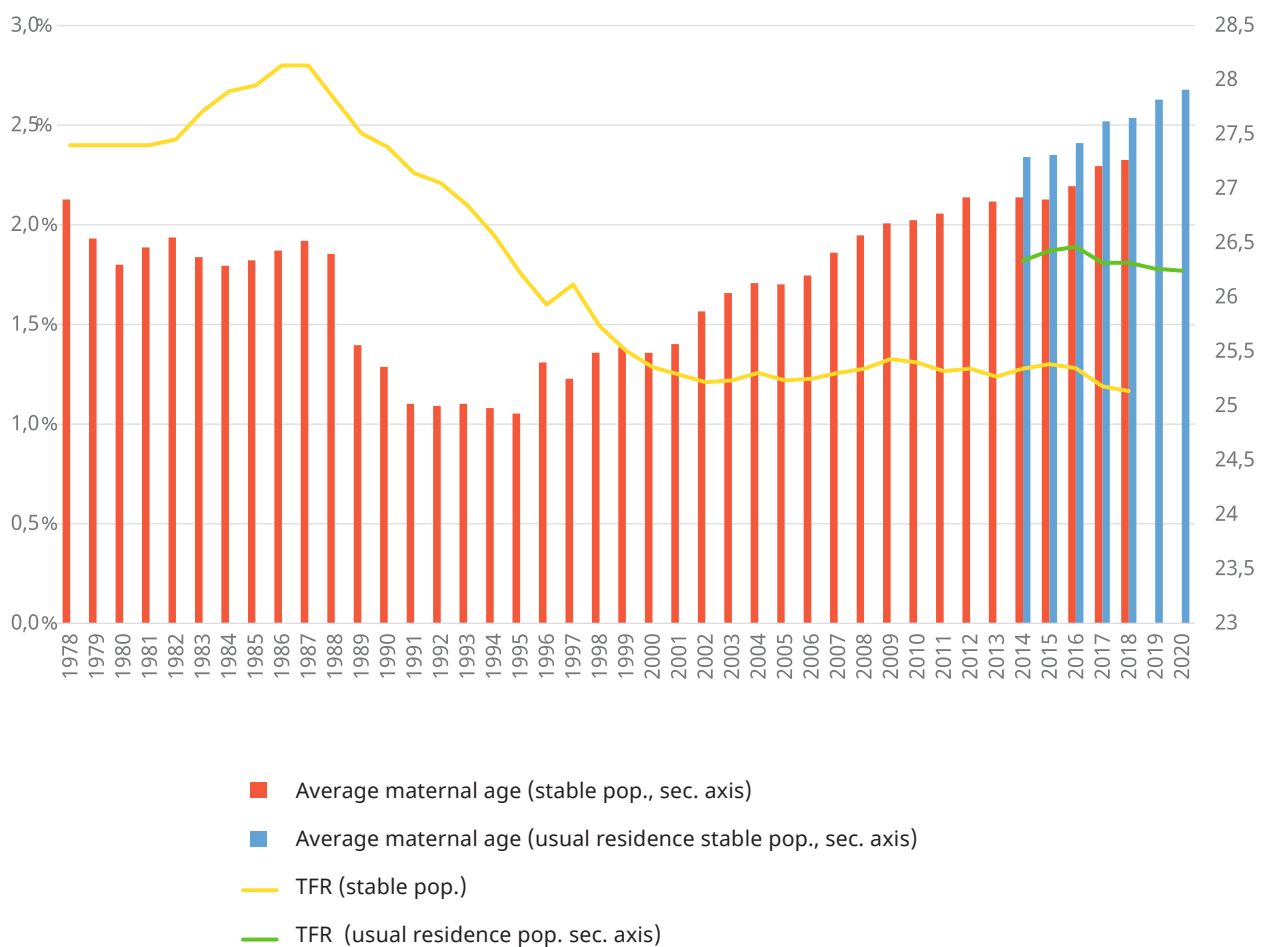
Figure 4. Moldova’s population pyramids for the year 2014

Source: NBS.

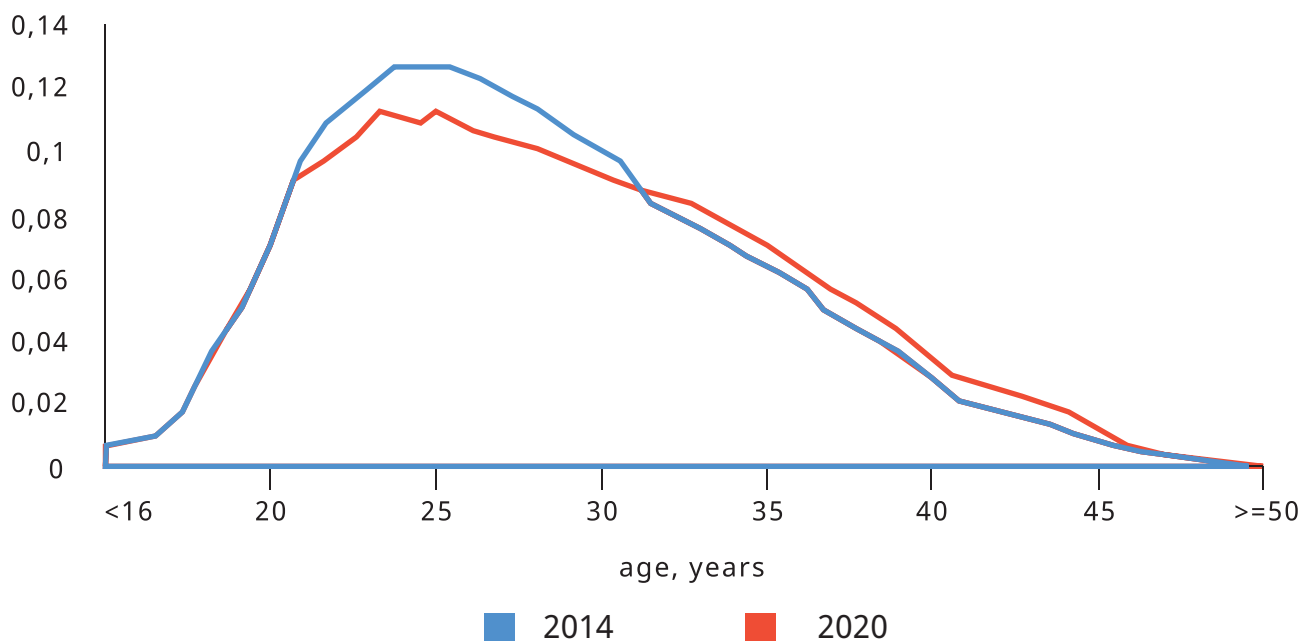
Moldova is amid a demographic transition, featured in part by declining fertility rates. Due to changing statistical concepts and methodologies, long-term fertility comparisons cannot readily be made. The Demographic Research Center’s projections suggest that the total fertility rate (TFR) will remain the same in the next two decades. At the same time, the key indicators, recalculated based on the concept of population with usual residence, may also suggest a likely continuation of the historical decline of the total fertility rate and of growing average maternal age (Figure 5). With the current average maternal age close to the average of the late 1970s and with TFR significantly lower, the time spells between births are also getting longer. Analysis of births by age reveals a flattening and a right-hand displacement of the age-specific birth rate profile in the period 2014-2020 (Figure 6). This suggests that new generations of women entering the fertility period are likely to give birth to fewer children and births are likely to happen a bit later in their lives compared to previous generations.

Figure 5. Evolution of the total fertility rate and average maternal age in the period 1978-2019

Source: NBS

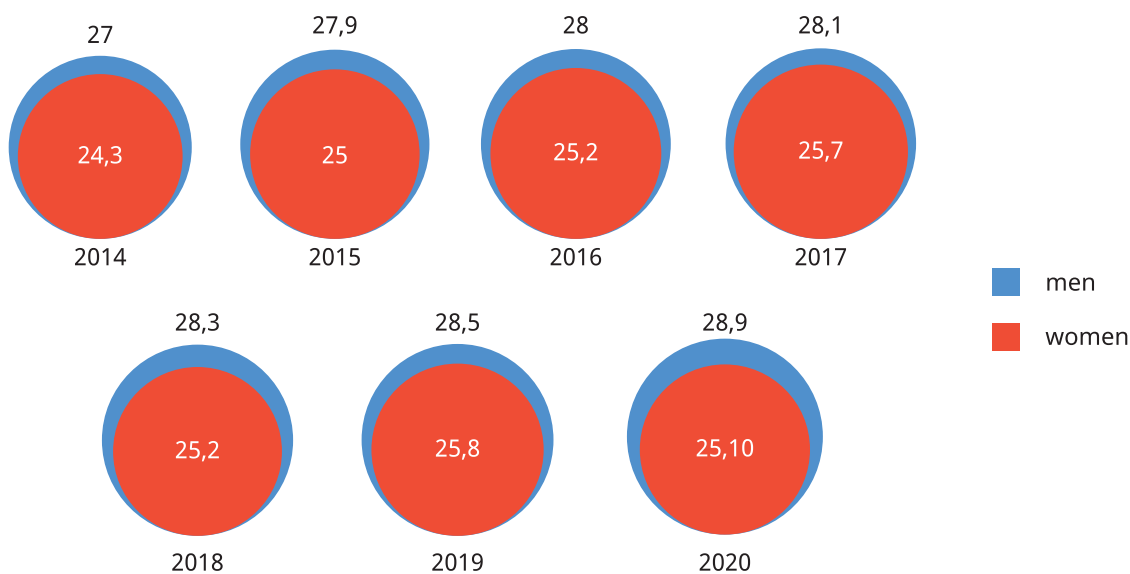
Figure 6. Age-specific fertility rate in the years 2014 and 2020

Source: author’s calculations based on NBS data.

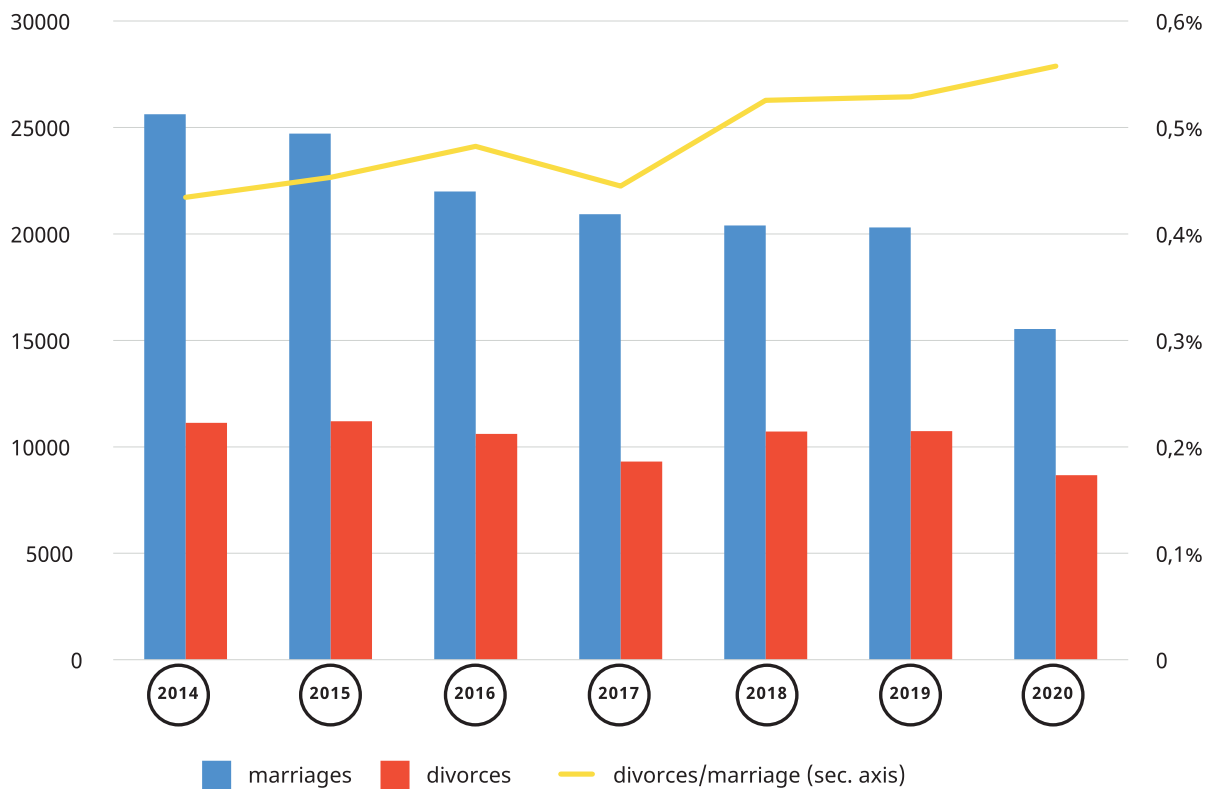
Family formation patterns correlate with the fertility changes. The traditional family model in Moldova is rapidly changing. Between 2014 and 2020 the average age at first marriage steadily increased from 24.5 years to 25.7 years for women and from 27.1 to 28.6 for men (Figure 7). A growing share of divorced spouses is another significant emerging trend (Figure 8), including in rural areas, which historically have had substantially lower rates of divorce. Given that few births in Moldova occur outside of marriage, fewer women per children could partly be attributed to later family formation and increased divorce rates.

Figure 7. Average age at first marriage, years

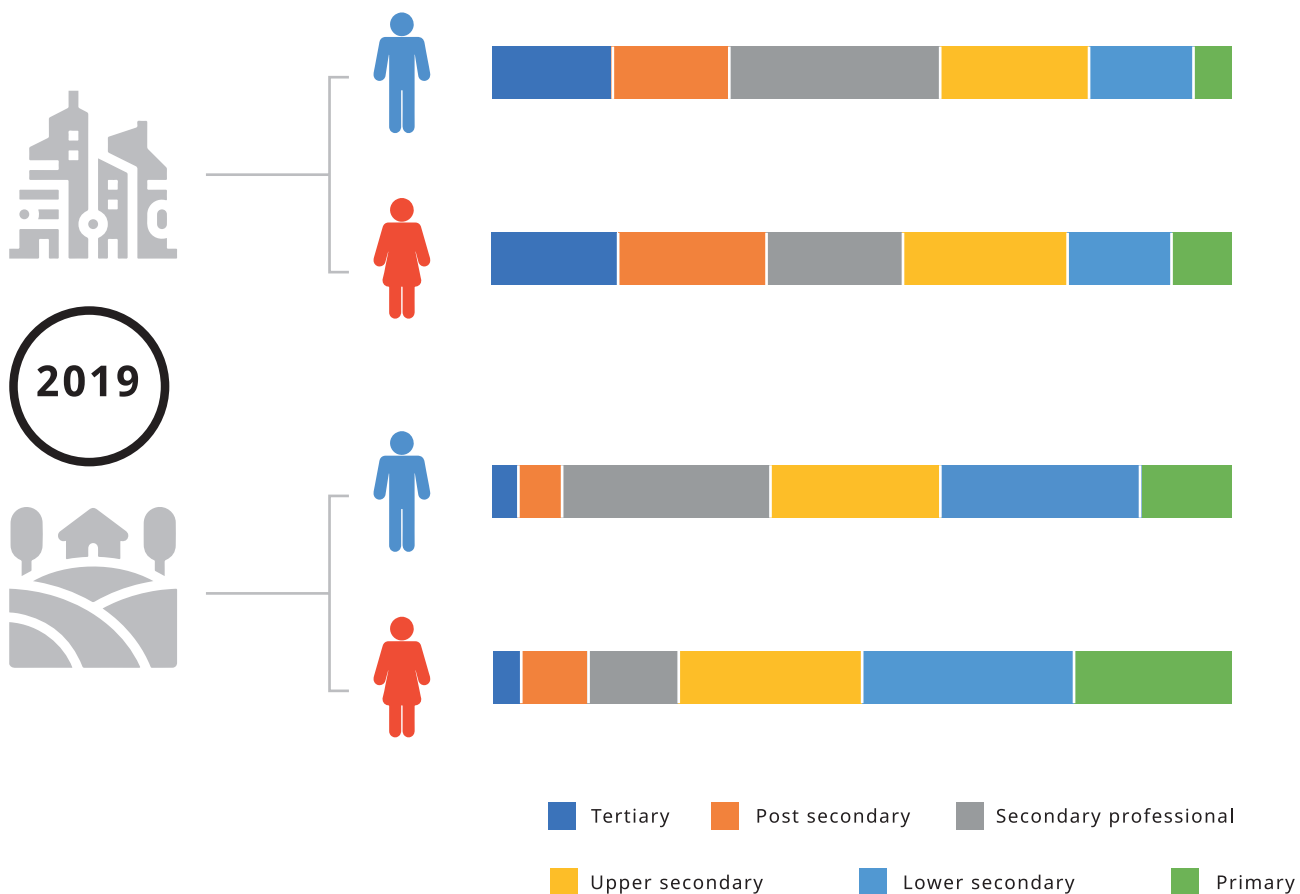
Source: authors’ calculations based on NBS

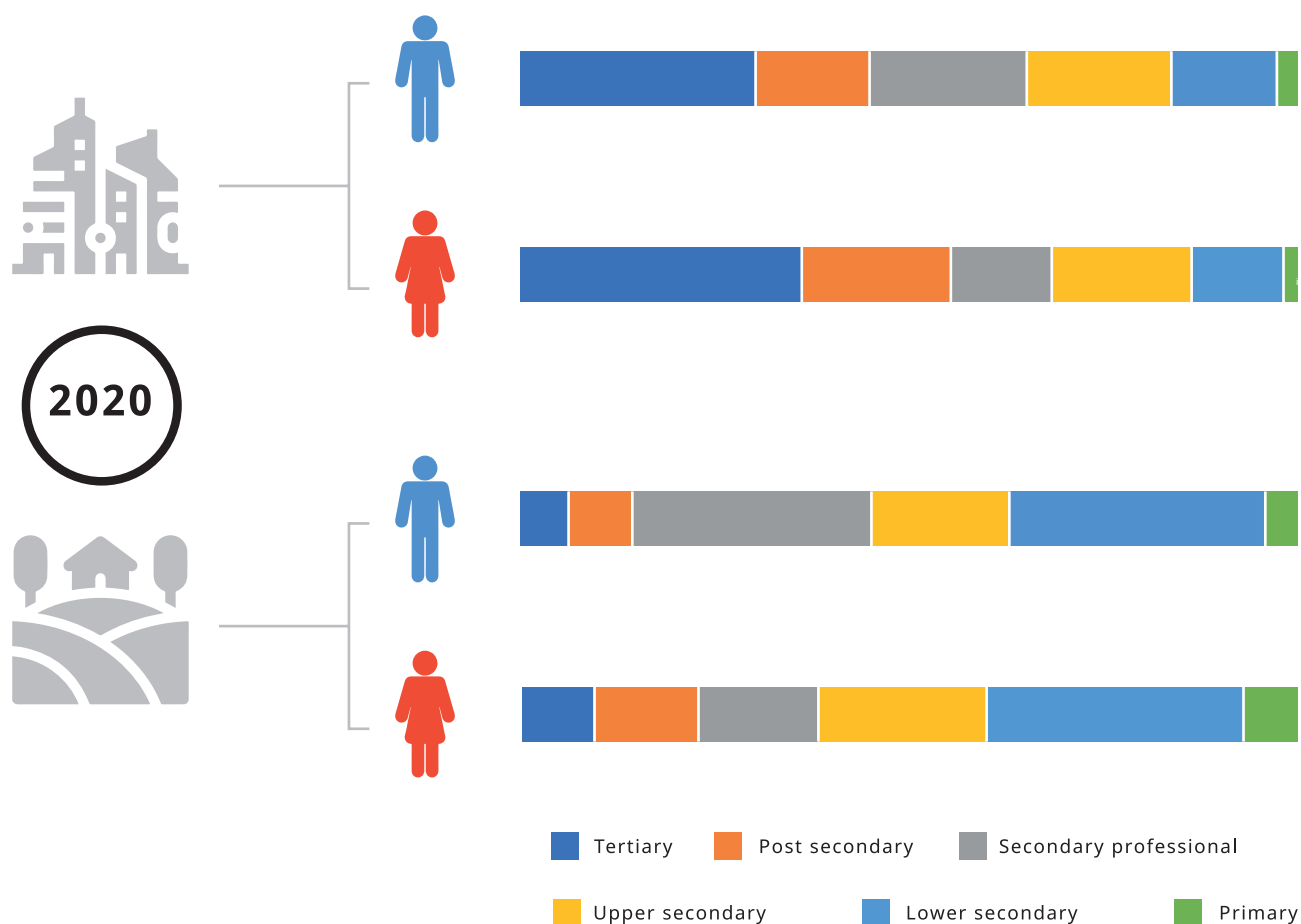
Figure 8. Number of marriages and divorces

Source: authors' calculations based on NBS.

Figure 9. Educational profile of population aged 15+ by year, residential area and sex

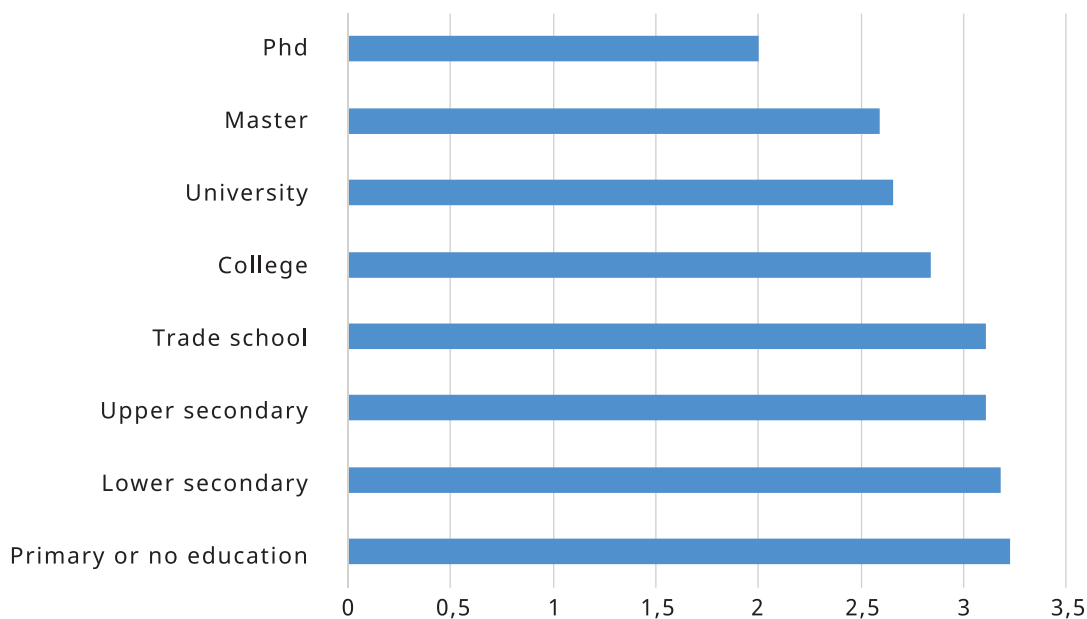

Source: authors' calculations based on NBS.

Strong economic factors also can partly explain the declining fertility rate. In the recent two decades, the educational background of Moldovan women has advanced significantly (Figure 9). Their educational attainments are slightly higher than those of men. The growing share of women with post-secondary and tertiary education is an indication of the improved human capital of women, and, probably, increased returns to education. These factors likely influence the decline in the fertility rate. While there is a persistent (and probably growing, as the wage figures below suggest) gender pay gap in the Moldovan economy, the average wage has been growing significantly in the recent decade, for both sexes. The net wage of women increased from 205 US\$/month in the year 2011 to 353 US\$/month in 2020 (72 percent growth rate), whereas for men, from 232 US\$ to 413 US\$ (78 percent growth rate). Combined, the improved human capital and the wage of women increase the opportunity costs of having children, and thus impact women's reproductive decisions. The GGS Moldova data confirm this, as number of children per women negatively correlates with the level of education (Figure 10).

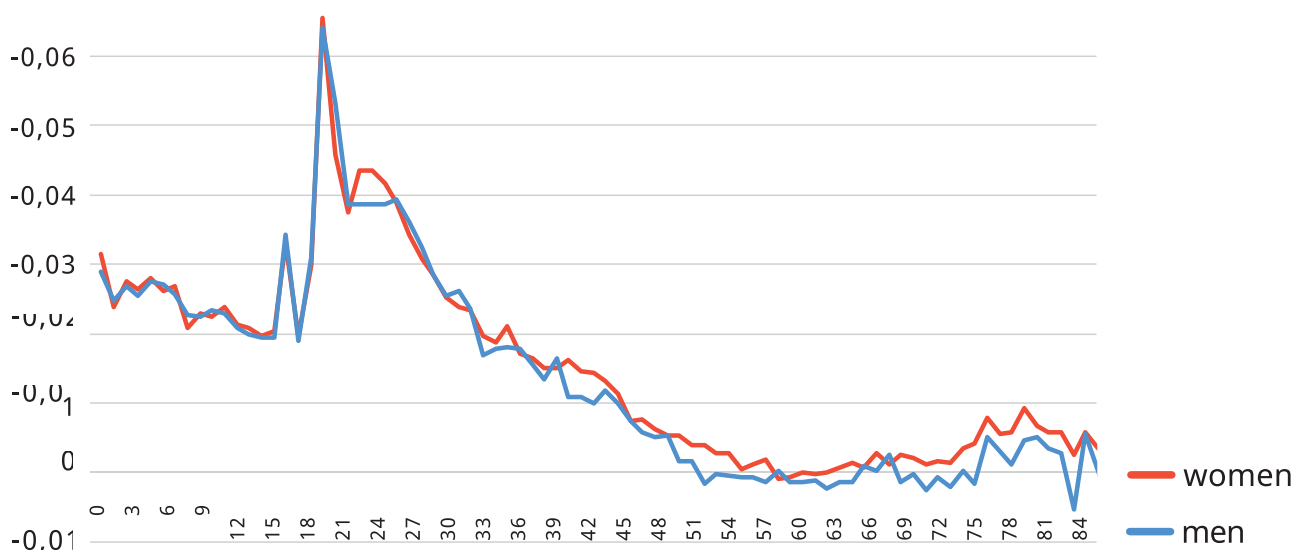
Figure 10. Average number of children of women aged 30+ by achieved level of education

Source: authors' calculations based on GGS Moldova.

In the seven years over the period 2014-2020, women, especially in younger cohorts, have shown a slightly higher propensity to emigrate permanently compared to men. While age-specific data on emigration are missing, the demographic data on annual births, deaths and end-of-period population stocks allow for an approximation of net number of emigration and of emigration rates (Figure 11). The age group 17-27 years has the highest approximated net migration rates. At the same time, for the older cohorts, those above 45, the net emigration is slightly negative, meaning that the number of long-term migrants returning home is larger than the number of long-term migrants leaving the country. People seem to prefer working abroad during their prime economic earning years and to return home while close to retirement age.

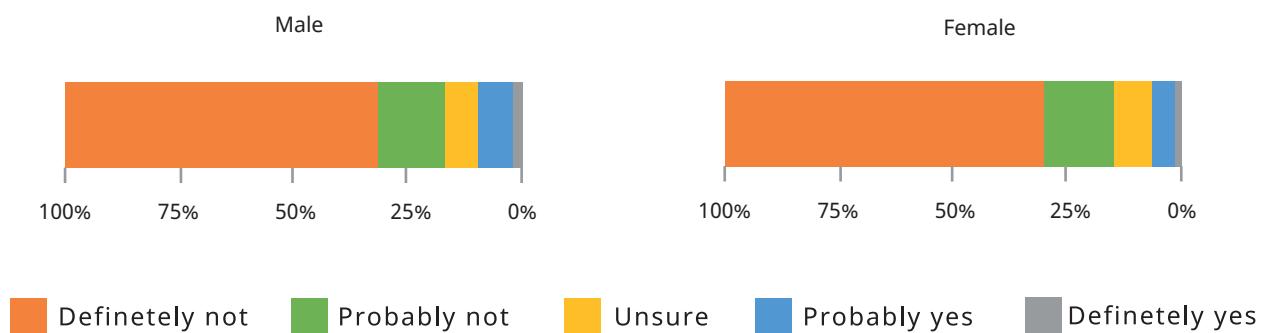
Figure 11. Average age-specific net migration rate for the period 2014-2020

Source: authors' calculations based on NBS.

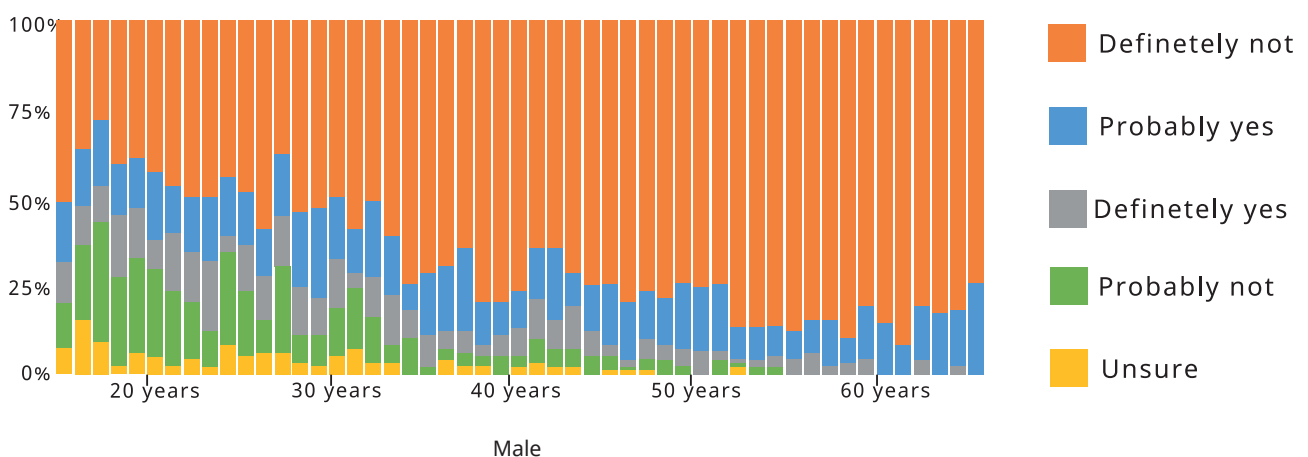
With missing survey data among permanent migrants, it is difficult to establish core factors leading to decision to migrate permanently and how these may differ by sex, though one can use available data to study migration intentions. Contrary to the data on actual migration, the data on intended migration show that women are less prone to migrate compared to men. This may give some support to the assumption that the stronger outflow of women observed in 2018-2019 may in fact be a single event rather than a permanent change. According to data from the Moldova Gender and Generations Survey (MGGS), more than two-thirds of surveyed men and women aged 15+ stated “definitely” not having the intention to migrate within the next three years, while 15 percent of each sex stated “probably” not having such an intention (Figure 12). Among the conventional factors, age immediately stands out as a strong predictor of the intention to migrate, both for men and for women: the younger the person, the stronger intention to migrate (Figure 13). However, as shown below, when controlling for additional factors (such as residence area, income group, presence of children), age remains an important predictor only in case of men.

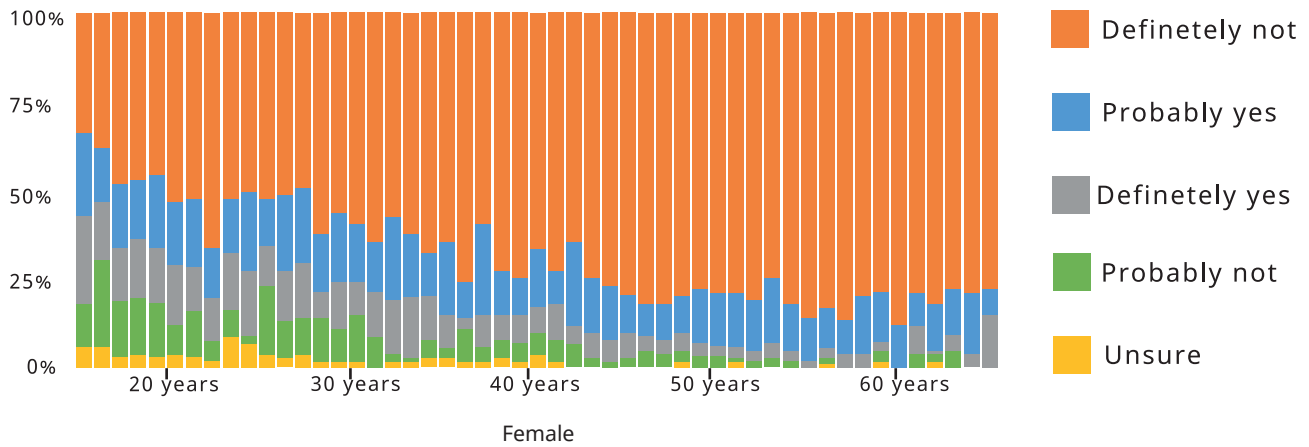
Figure 12. Distribution of the answers to the question on the intention to migrate within the next 3 years, by sex

Source: authors' calculations based on GGS Moldova.

Figure 13. Distribution of the answers to the question on the intention to migrate within the next 3 years, by sex and age

Source: authors' calculations based on GGS Moldova.

The lower levels of migration intention among Moldovan women are confirmed by statistical models encompassing factors that likely contribute to the intention to migrate. We used the MGGs data to run a series of binary logistical multivariate models establishing the likelihood of a positive migration intention as dependent on conventional explaining factors.¹⁸ As the MGGs survey was not designed to collect data on migration factors, a number of possibly powerful explaining factors could not be included.¹⁹ We distinguished between plans for migration and wishes for migration.²⁰ The factors considered as independent variables are the following: area of residence (rural versus urban), sex, age, age squared, education level (primary, secondary, tertiary), main language spoken at home (Romanian/"Moldovan" versus Russian or Ukrainian versus others), having children aged below 6 years, being a homeowner, having paid work, partner having paid work, degree of satisfaction with living conditions provided by own house, household size and income class.²¹ The results of the regressions ran for all respondents are included in Table 1.

The results in the two regressions above show the complex impact of gender on the intention to migrate. As shown in Table 1, being a woman significantly deters planning to migrate as compared to being man, but the differences are not statistically significant when it comes to wishing to migrate. The presence of children below the age of 6 strongly deters all would-be migrants from planning to migrate, and strongly deters women from wishing to migrate. Age has a nonlinear influence on migration intentions. Being a homeowner strongly deters one's plans for migration, whereas being satisfied with one's own housing conditions reduces people's wishes to migrate. One's own or partner's paid work does not significantly influence migration intentions. Education also does not show any statistically significant effect, albeit in line with anecdotal evidence in Moldova suggesting that those with more advanced levels of education would be more inclined to migrate. At the same time, income level is a strong predictor of wishing to migrate: the better off the household, the weaker the inclination to migrate. Residential area also plays a role in migration wishes, with people living in urban areas more wishful to migrate.

¹⁸ Logistic models are used in statistics and econometrics to model the probability of certain event taking place. They can be used both for modelling binary variables (such as migrate / stay) or multinomial variables.

¹⁹ Such as having previous migration experience, having relatives permanently abroad or living in a community with many migrants, and other relevant variables.

²⁰ People plan to migrate if they give "Definitely yes" answer to the MGGs question on the intention to migrate within the next 3 years and they wish to migrate if giving "Probably yes" answer.

²¹ Income group is measured along 6 classes, from 1 ("having great difficulties in meeting ends") to 6 ("meeting very easily ends").

Table 1. Intentions to migrate within the next 3 years: results of the logistical econometric regressions for both sexes

	Dependent variables			
	Plan to migrate		Wish to migrate	
Independent variables	Estimate	Pr(> z)	Estimate	Pr(> z)
Constant	-1.453	0.324	-0.079	0.915
Living in urban area	0.121	0.567	0.467***	0.000
Being female	-0.569**	0.023	-0.025	0.862
Age	0.036	0.445	0.013	0.590
Age2	-0.001**	0.021	-0.001***	0.005
Having secondary education	-0.243	0.694	-0.319	0.326
Having tertiary education	0.281	0.664	-0.134	0.696
Home language Romanian / "Moldovan"	0.034	0.974	-0.364	0.441
Home language Ukrainian or Russian	0.764	0.470	-0.186	0.701
Being married	-0.168	0.472	-0.083	0.532
Having child aged below 6	-0.905***	0.005	0.266	0.122
Owning home	-0.457**	0.040	-0.008	0.952
Having paid work	-0.287	0.162	0.133	0.224
Partner having paid work	-0.033	0.868	-0.081	0.458
Degree of satisfaction of house conditions	0.020	0.700	-0.043*	0.097
Number of household members	-0.054	0.630	0.062	0.325
Income level	-0.069	0.375	-0.085**	0.044
Being female and having child aged below 6	0.392	0.309	-0.649***	0.001
pseudoR2 McFadden index	0.113		0.138	

Source: authors' estimates.

Observed demographic trends highlight continuing population decline. The Center for Demographic Research (CDR) has recently updated its demographic forecast for the Republic of Moldova for the period up to 2040. The forecast is based on three alternative scenarios encompassing life expectancy at birth, migration rate and total fertility rate. The “Low” scenario assumes a continuation of the historical reduction in the total fertility rate (from 1.82 in 2018 to 1.7 in 2040), a modest increase in the life expectancy at birth and a largely unchanged propensity for migration (-1 percent by 2040 compared to 1.3 percent in 2018, Table 2). The “High” scenario relies on an upturn of the total fertility rate, so that it increases to 2.1 children per women of child-bearing age in 2040 and more rapid gains in the life expectancy for both sexes; this scenario also assumes that net migration will halt by 2040. The “Medium” scenario is an intermediary one. In line with CDR assumptions, the “High” and the “Medium” scenario also foresee a faster increase in life expectancy at birth for men than for women.

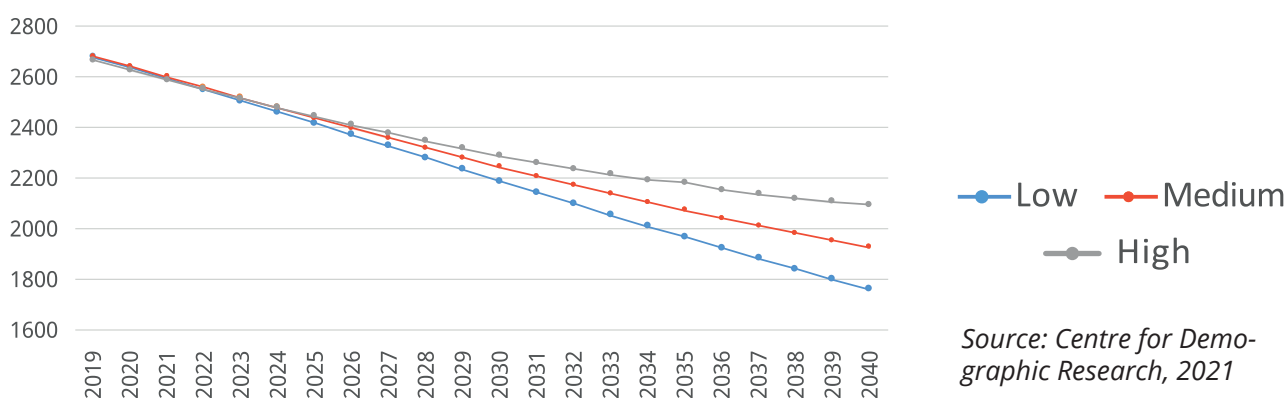
Table 2. Demographic forecast scenarios for 2018-2040

Scenario	Years	Life expectancy women	Life expectancy men	Overall net migration rate, %	TFR (children per woman of childbearing age)
S1-low	2018	75.0	66.3	-1.30	1.82
	2040	77.2	68.5	-1.00	1.70
S1-medium	2018	75.0	66.3	-1.30	1.82
	2040	79.4	71.8	-0.50	1.90
S1-high	2018	75.0	66.3	-1.30	1.82
	2040	81.6	74.0	0.00	2.10

Source: Centre for Demographic Research

In all three scenarios, the population with usual residence in Moldova is set to decline, albeit at different rate (Figure 14). In the “Low” scenario, the population with usual residency will reach 1.754 million by 2040, which is equivalent to a 34.5 percent decline against the year 2018. In the “Medium” scenario, the expected population with usual residence by 2040 is 1.924 million (-28.2%). The “High” scenario features the slowest rate of decline (21.5%), with a population count slightly above 2 million in 2040. In all three cases, migration rate is a critical factor influencing the dynamics of the population, and the trajectory of other demographic parameters (such as births and deaths).

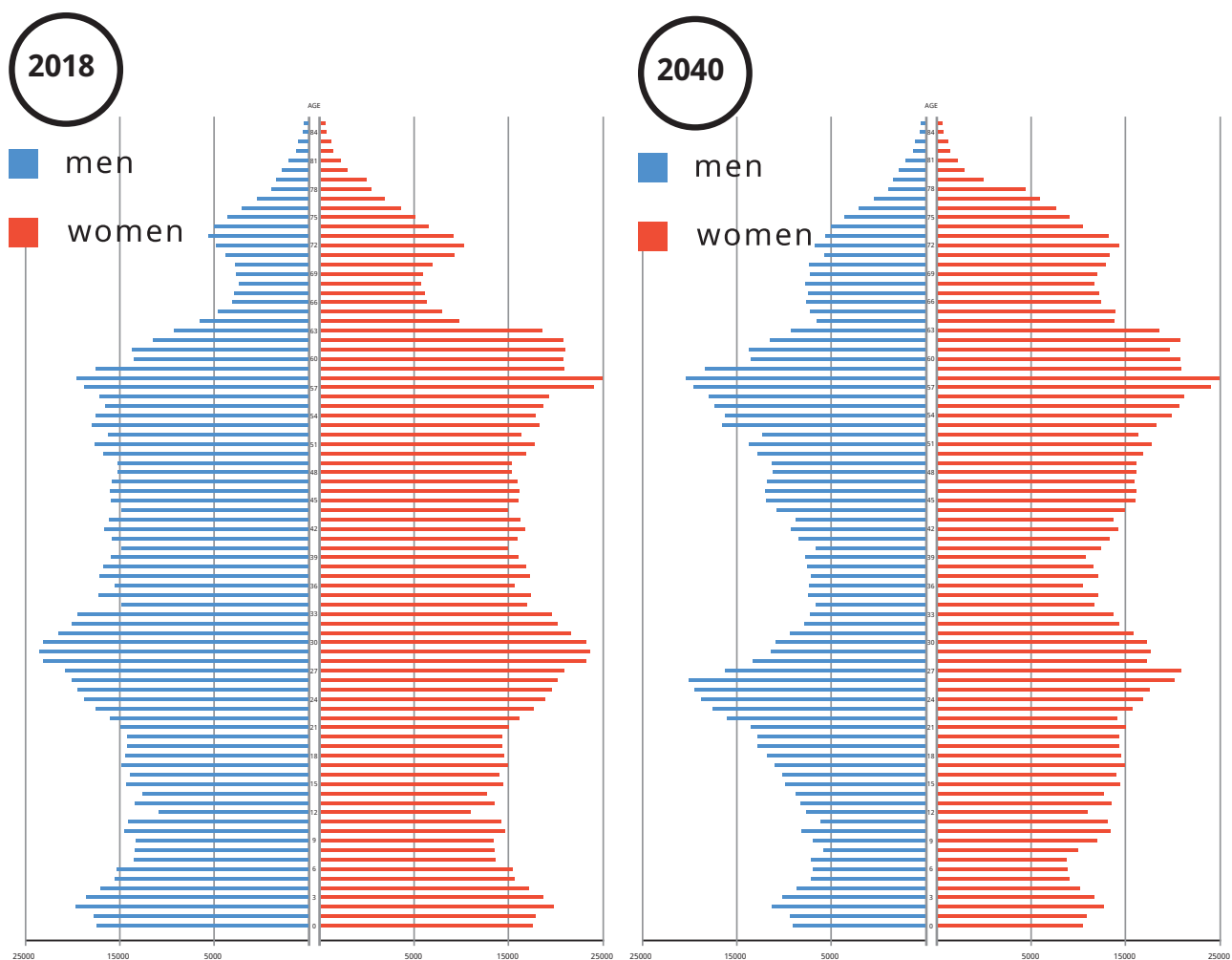
Figure 14. Projection of the Moldova’s population under three demographic scenarios

Source: Centre for Demographic Research, 2021

Besides changes in absolute figures, each demographic scenario foresees significant structural shifts. The initial current age structure creates an inertia determining the demographic outcome in long-run. The combination of the current structure, expected total fertility rate, and migration are likely to cause a continuous ageing. In 2040, the population pyramid is expected to turn upside-down, with the generations aged 50+ representing about half of the total population, and with the median age going from 37.3 years in 2018 to 47.3 years in 2040 (Figure 15). Our own estimates suggest that the median age for women will reach 45.1 years in 2040, while that of men will reach 41.5 years. In all three cases there is going to be a strong gender disequilibrium at senior ages resulting in a very high number of female older single-person households.

Figure 15. Population pyramids of Republic of Moldova for the years 2018 and 2040 “Low” scenario

Source: Centre for Demographic Research, 2021

The demographic projections also foresee a decline in the economically most active population aged 20-64. In 2019 their number was around 1.66 million, whereas for 2040 the forecast number is slightly more than 1 million in the “Low” scenario. As a share of the total population, the population in the 20-64 segment is not going to decrease significantly (from 62% to 58%), but significant shifts are expected within the segment. By 2040 the share of the group 20-34 years is expected to decrease from 33.9 percent to 28.9 percent, the share of those aged 35-49 from 32.5 percent to 24.8 percent, while those aged 50-64 will see their share going from 33.6 percent to 46.3 percent.

The persistently high emigration rate of the young population is the key factor behind this demographic outlook. Only a significant improvement in domestic economic and social conditions altering the appetite for migration may redress these demographic perspectives in the long-term and slow down the rate of population aging. However, even in this optimistic scenario, the aging of the population will continue along with the demographic transition of lower fertility rates and increased life expectancy for both men and women.

POLICY IMPLICATIONS:

1. Stronger domestic economic conditions are required to reduce migration to levels that could at least stabilize if not reverse current demographic processes.

Pro-poor, job-creating economic growth is required to reduce the push factors for emigration, but this may not be sufficient: even if domestic wages grow at an economically sustainable rate in the next decade, there will remain a sizeable wage differential with external wages. Besides more decent jobs and better salaries, young families need financial support in acquiring their own homes and in improving housing conditions. Such support may come directly from the government (subsidies, interest-premiums, publicly financed building programs, etc.) as well as indirectly through programs meant to speed up the development of the financial sector, enhance financial education and education, as well as through more predictable and efficient macroeconomic policies.

2. The demographic outlook will require a new policy framework with gender equality at the core. To be successful, a new policy framework will have to: (i) increase life expectancy – this priority will be challenging to address without proper gender considerations (as the section on Health will indicate) and (ii) increase the productive life cycle of men and women in Moldova, which is hard to achieve without enabling greater flexibility and choice with regards to work/life balance.

II. ENDOWMENTS (EDUCATION)

Gender inequalities in education are influenced by gendered attitudes and stereotypes. In the early years, significant differences in education between girls and boys are not observed, neither in terms of their participation in the educational process nor in performance in their studies. An analysis of the results of girls and boys in middle-school for literature, mathematics and science did not highlight considerable gender differences.²² Gaps are observed starting with the high school years and are amplified at higher levels of the educational cycle particularly when considering the field of study. It is likely that gender gaps in education are partly influenced by societal perceptions regarding women's and men's field of education and work and their main role in society, with men still seen as the main breadwinners and women as responsible for household and children.²³ Though in recent years there have been some positive trends in overcoming some stereotypes regarding appropriate sectors of employment for women and men,²⁴ but gendered attitudes remain. For instance, some occupations are still considered to be 'typically masculinized' and others 'typically feminized', likely influencing what men and women choose to study and contributing to sex-based occupational segregation in the labour market.²⁵

In Moldova, education is characterized by significant gender inequalities. Based on analysis provided by the Gender Equality Index 2021 for Moldova²⁶, a tool that assess the level of gender equality in Moldova on a scale from 0 (no equality) to 100 (perfect equality), it can be observed that the level of equality for education is almost half of the equality/inequality poles. The trend for the last 10 years does not show significant improvement in this context, on the contrary showing a slight decrease in score. Assessment of indicators such as the share of students in STEM fields or liberal arts subjects, the share of students in higher education programs, the share of graduates in vocational secondary education institutions, and the share of people aged 25-64 years-old who have higher levels of education attainment can help to understand the main reasons for this inequality.

²² <https://progen.md/nota-analitica-trei-solutii-pentru-egalitatea-de-gen-in-educatie/>

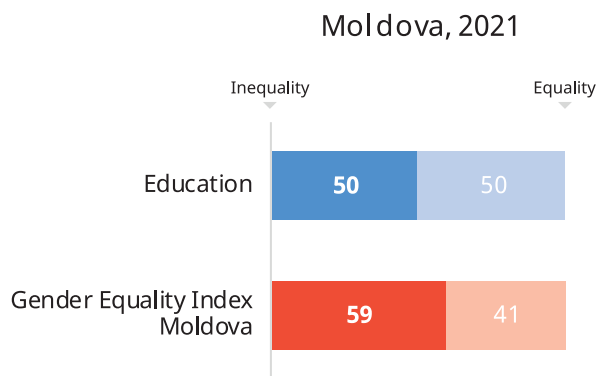
²³ <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/03/INDEXUL-EGALITATII-DE-GEN-2021-1.pdf> (chapter Perceptions and Stereotypes, and Attachment 1).

²⁴ *Ibidem*

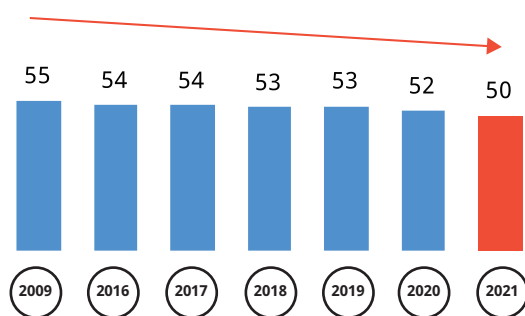
²⁵ https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatia_editia_2021.pdf - Education in Republic of Moldova, 2021 report

²⁶ <https://progen.md/indexul-egalitatii-de-gen-2021-care-este-nivelul-de-egalitate-dintre-femei-si-barbati-in-moldova/>

Figure 16. Gender Equality Index Moldova and Gender Equality Index for Education aria, points

Gender Equality Index for Education

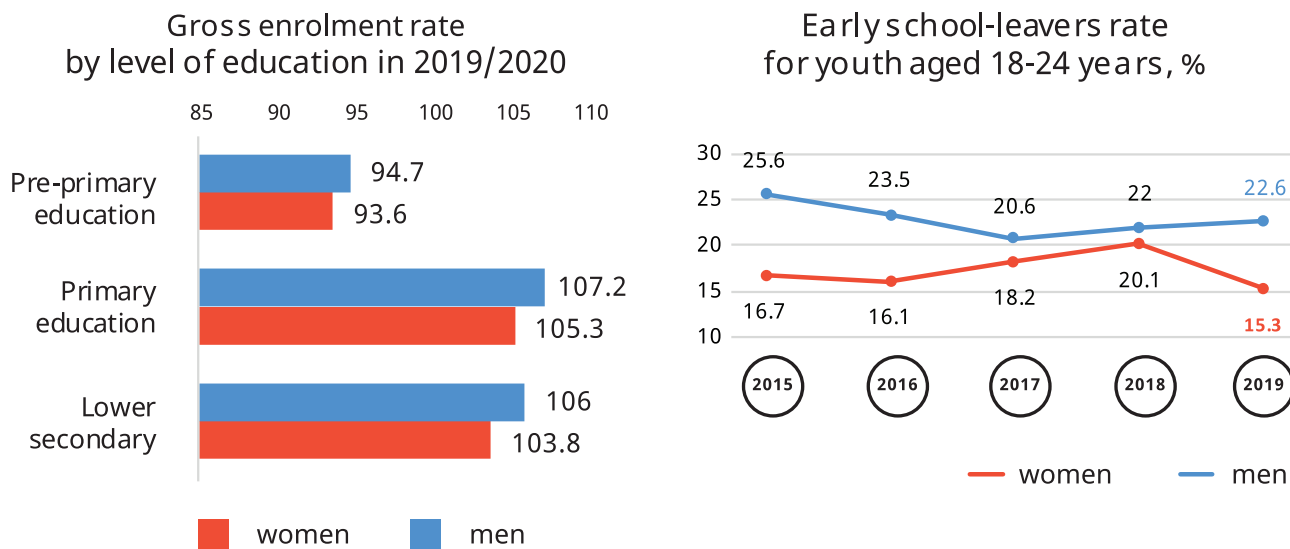
Source: CPD calculations

Boys are more likely to drop out of education. NBS data regarding the level of enrolled boys and girls in education, regardless of the level of education (pre-primary, primary or lower secondary), does not reveal significant gender inequalities (Figure 17). The main inequalities start to be apparent among boys and girls starting with subsequent stages of education, considering that boys are more likely to be early school leavers. In 2019 the percentage of men aged 18-24 years who dropped out education was 22.6%, versus 15.3% for women. Assessment of data for the last years does not show a clear trend in this regard. For example, during 2014-2017, less boys were early school leavers, but during the next years, the trend reversed.

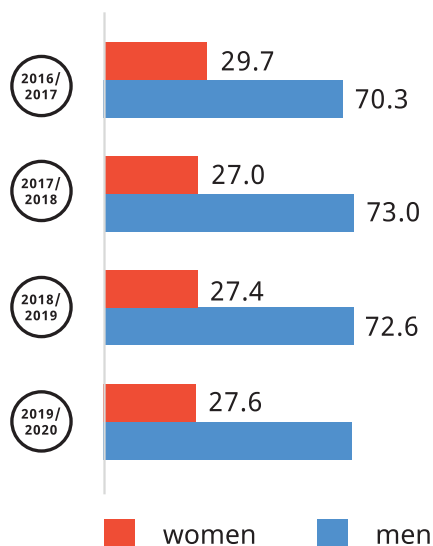
Gender roles and stereotype influence how boys and girls educate themselves.

Considering some social norms that are still perpetuated among population, most people believe men have a duty to be the family breadwinner. Based on the Gender Equality Index for Moldova, in 2021, almost 62% of people considers that it is men have a duty to be breadwinners, with men more stereotyped in this regard (68.6% for men versus 55.7% women). Boys are thus more likely to forego higher education in favour of opportunities to earn money (see Figure 16). Girls, however, are expected to prioritize family life and thus advocate for career options that would allow them to combine professional and family life more easily. As reflected in the graphics below, boys are more likely than girls to be enrolled in secondary technical vocational education, with boys comprising 72.4% of persons enrolled in comparison with 27.6% for girls.

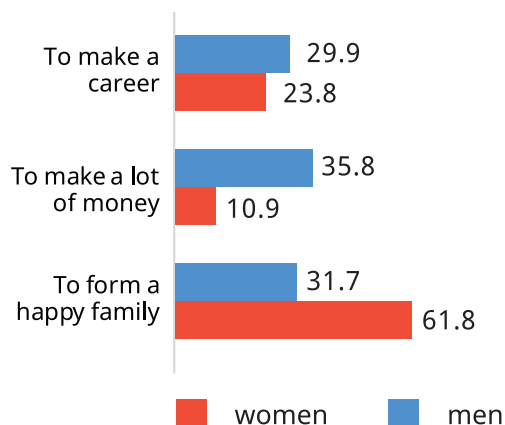
Figure 17. Gender differences among youth enrolled in studies and the main goal in life

Rate of persons in secondary technical vocational education, %

The main goal in life, youth 15-29 years-old (2015), %

Source: NBS, 2015 and 2019/2020

Considering the Concluding Observations on the sixth report on the Republic of Moldova of the Committee on Elimination of Discrimination Against Women,²⁷ the existence of discriminatory gender stereotypes in school curricula and textbooks contributes to the perpetuation of gender stereotypes regarding women’s and men’s responsibilities in society. For example, in 2017 an NGO from Moldova assessed 18 school materials and concluded that most of them still perpetuate some patriarchal norms regarding gender roles.²⁸

²⁷ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fMDA%2fCO%2f6&Lang=en (point 20,c)

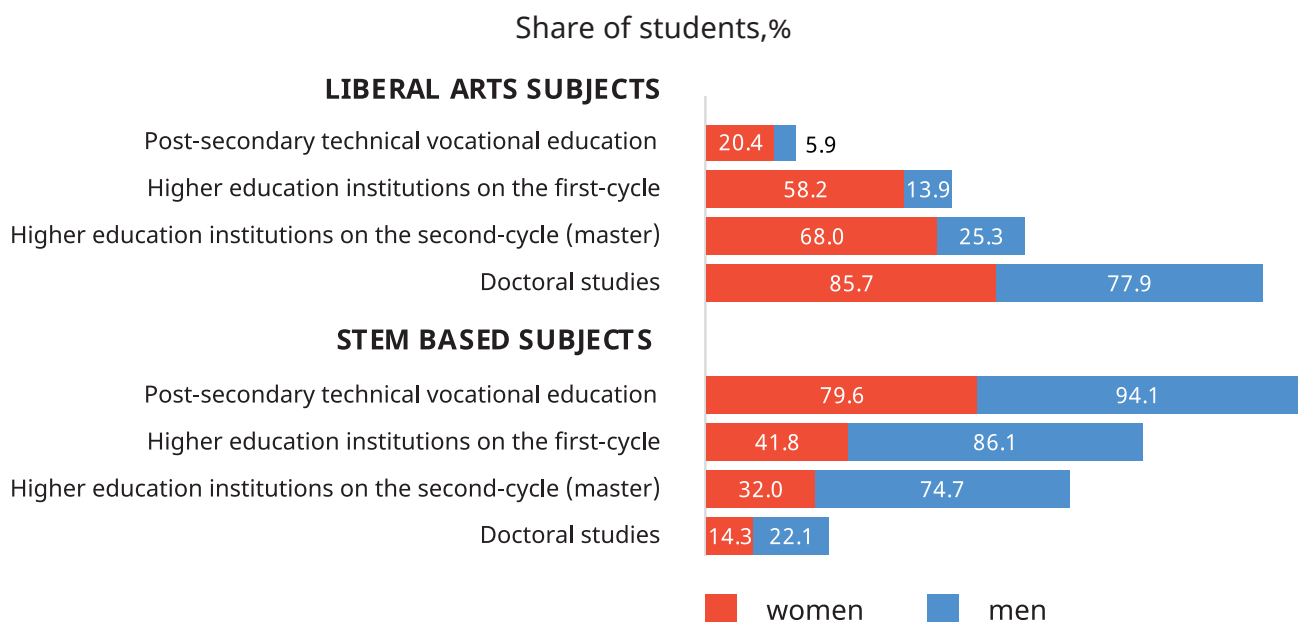
²⁸ <http://suntparinte.md/manualele-scolare-contemporane-femeia-la-cratita-si-langa-copii-barbatul-aducator-de-venit/>

There is significant gender segregation at almost all levels of post-secondary education. Gender inequality in the choice of options for further higher education is determined, in part, by gender roles. Boys are more likely to choose specialties related to STEM based subjects (science, mathematics, computing, engineering, manufacturing, construction etc.),²⁹ which often lead to better paid jobs, whereas girls tend to opt for specializations related to the liberal arts subjects (arts and humanities, social sciences, journalism and information etc.).³⁰ This gender segregation is specific to all higher level educational programs (vocational, higher and doctoral education).

The CEDAW Committee highlighted this gender segregation in subject choice.

The Committee welcomes the efforts made by the State party to promote equal access by girls and boys to education, such as the adoption of the Education Code in 2014 and the “Girls Go IT” initiative since 2015. Nevertheless, it remains concerned at the lack of diverse educational choices by women and girls and their low enrolment in science, technology, engineering, mathematics and information technology, as well as in construction and law. The Committee also makes recommendations in this regard. Recalling its general recommendation No. 36 (2017) on the right of girls and women to education, as well as target 4.5 of the Sustainable Development Goals, the Committee recommends that the State party continue to encourage women and girls to choose non-traditional fields of study and career paths, including science, technology, engineering, mathematics, information technology and law and eliminate traditional stereotypes among women and girls and their families that may deter them from enrolling in such fields of study.³¹

Figure 18. Gender segregation by field and level of education

Source: Calculations based on NBS data for 2020/2021

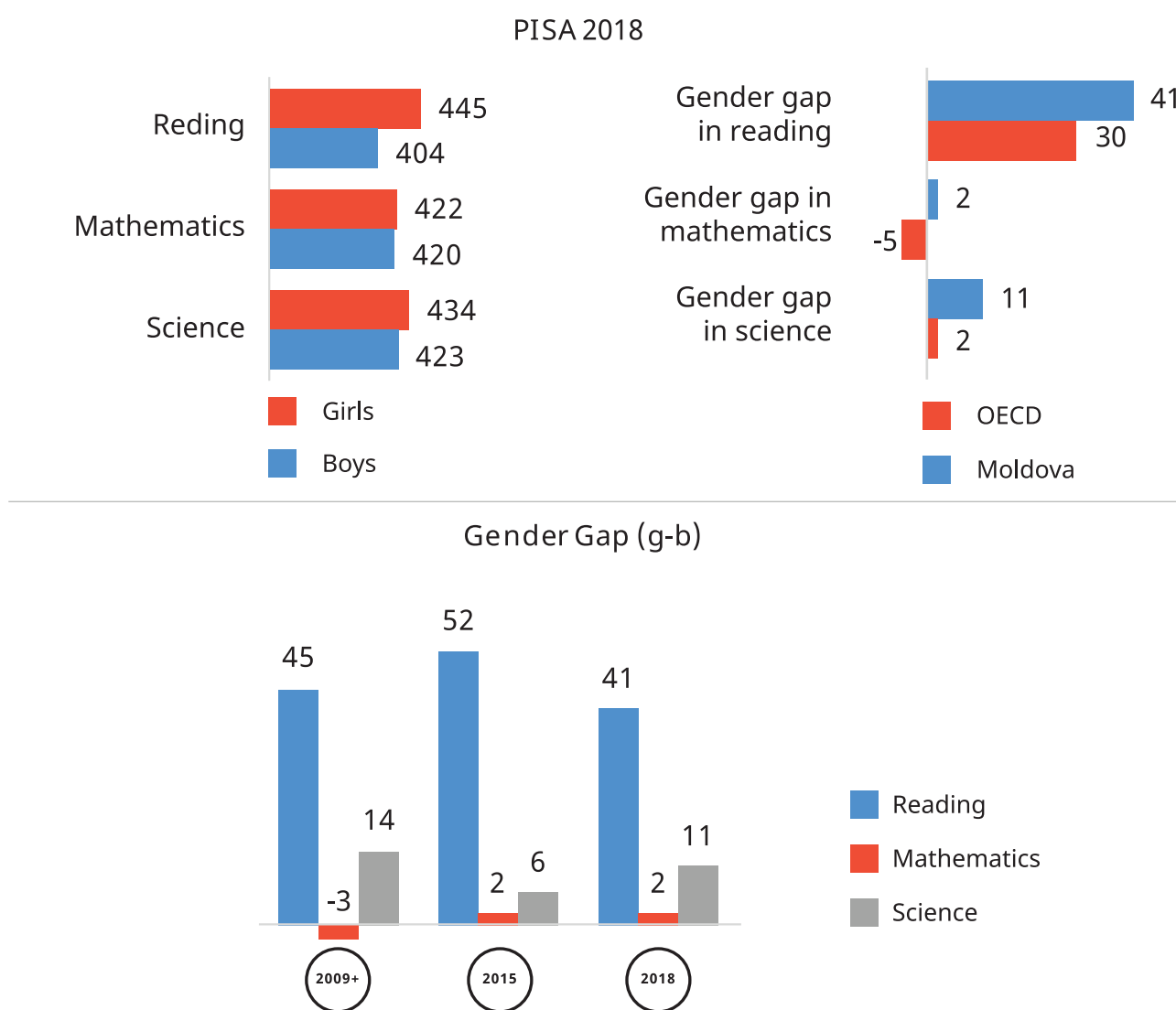
²⁹ According to ISCED F2013 fields 05 to 07

³⁰ According to ISCED F 2013 fields 02 and 03

³¹ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CEDAW%2fC%2fMDA%2fCO%2f6&Lang=en

Gender segregation in education is influenced by social norms. The results of PISA 2018 highlight a pronounced gender gap in reading and science, with girls performing considerably better than boys in both subjects. Compared to OECD averages, Moldova registers more pronounced gender gaps, except for the case of mathematics (Figure 18). At the same time, the dynamics of the results reveal that, although boys have started to do better in reading, the inequality persists and is significant (exactly 41 points). Despite girls having a similar level of achievement in mathematics as compared with boys, only 1% of them want to continue their studies in the field of ICT, and every fifth expects to work in health-related professions (compared to about 1 in 10 in the case of boys).

Figure 19. Gaps in the results of boys and girls for the studied objects

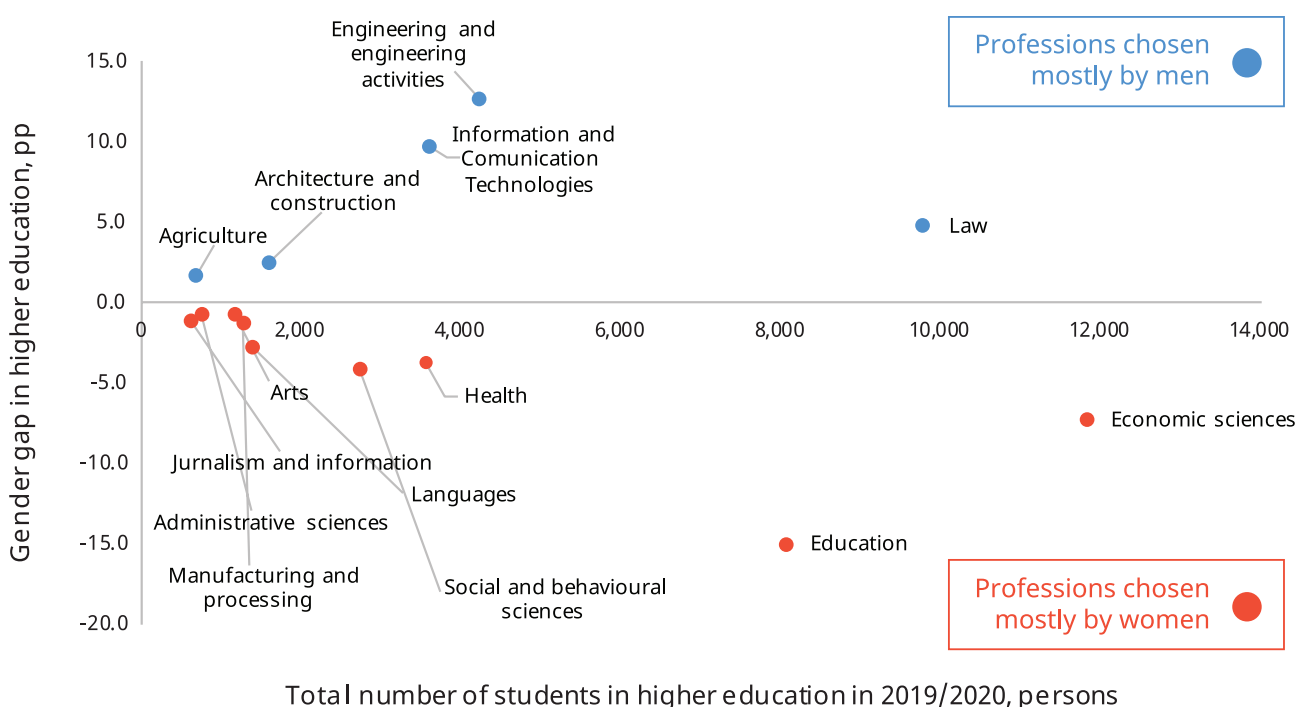

Source: OECD, PISA 2018

Subsequent occupational choice reflects this pattern of gender stereotypes. Women tend to choose areas deemed to be considered ‘typically more feminized’ and men to choose ‘typically more masculinized’ areas. The below figure reflects the mapping of higher educational areas in accordance with the total number of students enrolled and the gender gap in each assessed field of education.

The biggest gender gaps are registered in areas such as education (15pp), engineering (12.7pp) and ICT (9.7pp). Women are overrepresented in education and underrepresented in engineering and ICT accounting for less than 5% of total women enrolled in higher education. Since ICT salaries are much higher than in other professions, boys may be more eager to choose these higher paying professions given their expected role as family breadwinners.

Figure 20. Share of women and gender gaps in higher education, pp

Source: NBS and author’s calculations based on NBS data for 2019/2020

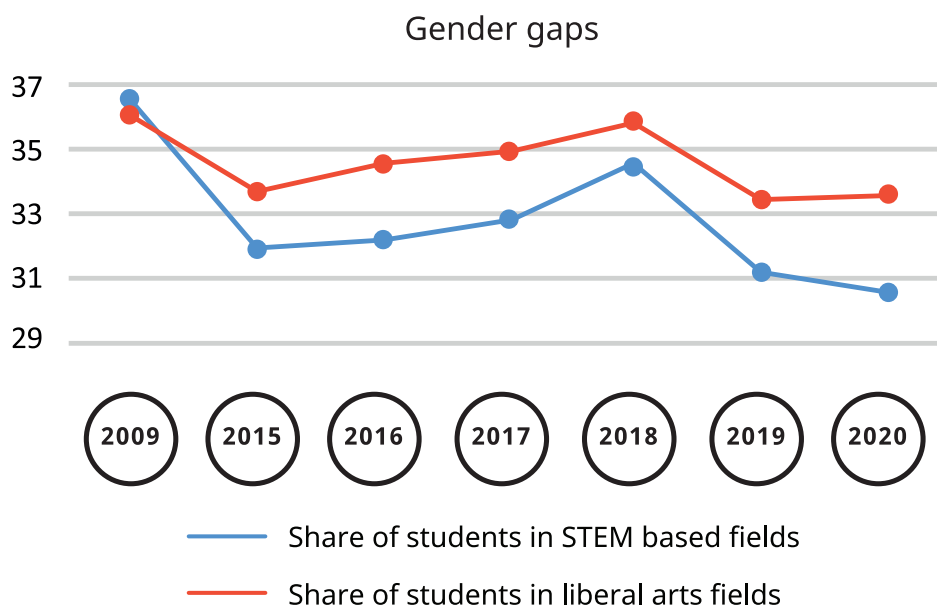
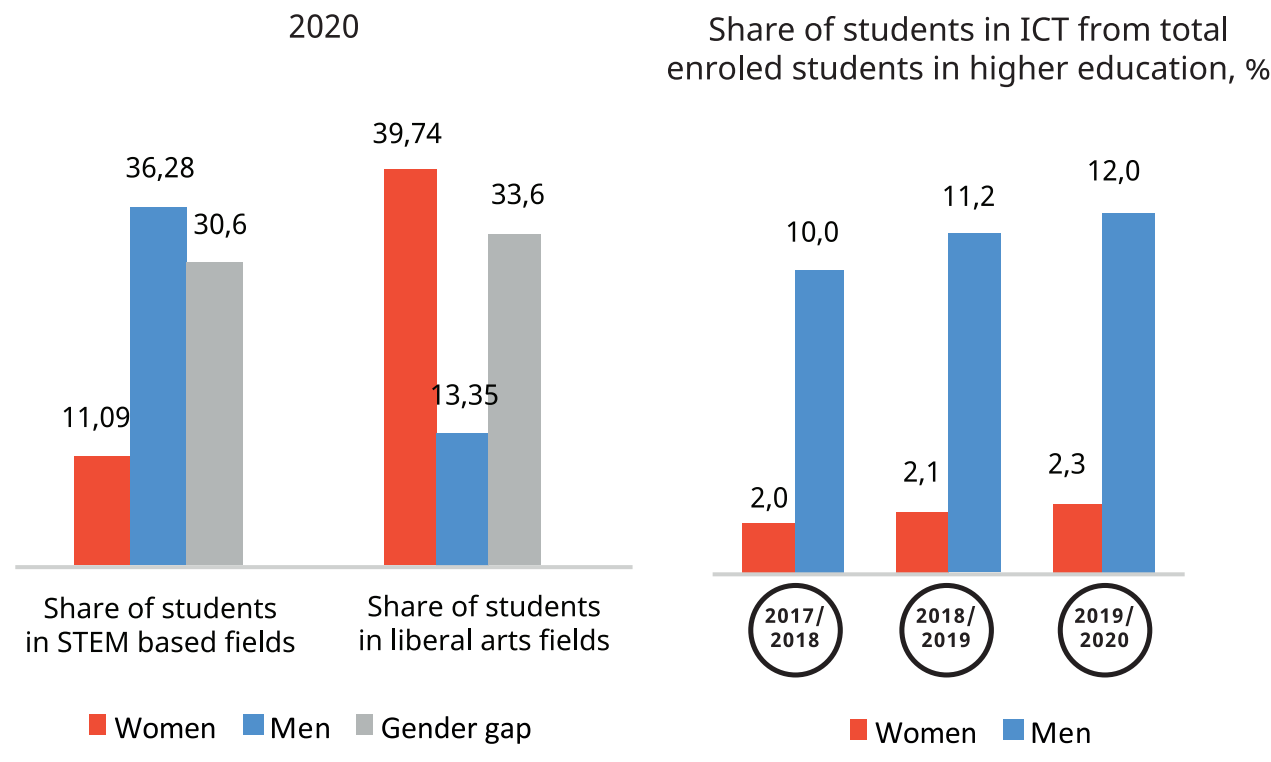
Over the last years the share of women who choose to study ICT has slightly increased. Over the last few years, gender disparities in those areas of education that are considered more masculinized (the STEM subjects) have diminished. Between 2009 and 2020, the gender gap in STEM based fields fell from 36.61pp to 30.6pp.³² The proportion of women enrolled in higher education who chose a career in ICT increased slightly from 2017 to 2020 by 0.3 pp (from 2.0% up to 2.3%.)

Women choosing ICT face multiple challenges. Although working in ICT can offer good benefits, such as high financial remuneration and the possibility of remote work,

³² <https://progen.md/indexul-egalitatii-de-gen-2021-care-este-nivelul-de-egalitate-dintre-femei-si-barbati-in-moldova/> (Annex 2)

few women study in STEM fields. A 2020 analysis³³ established that this decision is influenced by a number of factors, such as the predisposition of parents to discourage girls from choosing a career in this area, the reputation of higher institutions of study, the ability of girls to finance their studies, and information about career opportunities in these fields. The same study revealed that under 20% of female respondents knew about programmes and opportunities aimed at improving their knowledge and abilities in STEM areas. In rural areas this percentage is significantly lower.

Figure 21. Dynamics in gender gaps by field of education – liberal arts and STEM based subjects

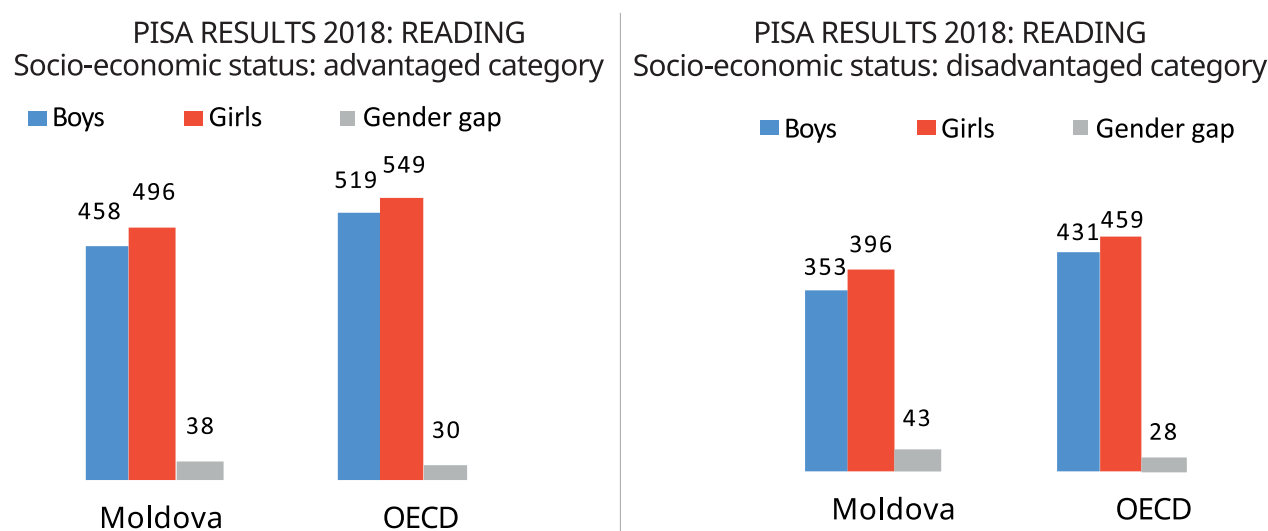

Source: Calculation based on NBS data; Gender Equality Index 2021 Moldova, CPD

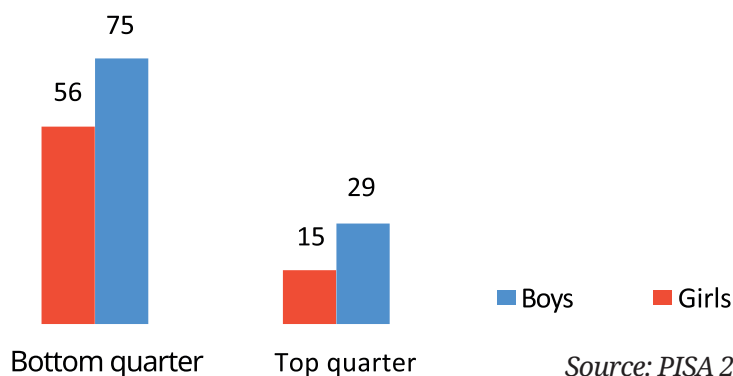
³³ "Motivations and barriers for girls and women in STEM and ICT domains", TEKEDU, Girls Go IT, UN Women, Sweden, 2020

Socio-economic status affects disparities in education with the most marginalized categories of girls and boys being more likely to underperform. The data generated by PISA 2018 highlight that household income affects children’s educational attainment. The research shows that socio-economic status has a significant impact on educational progress – disadvantaged students (those in the bottom quarter of the PISA socio-economic-cultural index) underperform in all subjects. Some recent research suggests that boys born to disadvantaged families have lower educational achievement and are less likely to complete high school than girls from similar backgrounds.³⁴ This finding is valid also for Moldova. When comparing the reading performance of boys and girls by socio-economic group (the area where the biggest gender gap is registered) it can be observed that advantaged students considerably outperform those from disadvantaged categories, with boys being more likely to achieve less progress than girls (with a gender gap of 43pp). Gender inequalities for both disadvantaged and advantaged categories of students are higher in Moldova than the OECD average. Also, the percentage of boys among low achievers in the reading category is considerably higher than for girls (see the figures below). In Mathematics and Science, the gender gap in performance between boys and girls of a similar socio-economic status was not significant.

Figure 22. Gender gaps in the performance obtained in the field of literature according to the socio-demographic criterion of students, points.

PISA RESULTS 2018: Proportion of low achievers in reading, Moldova

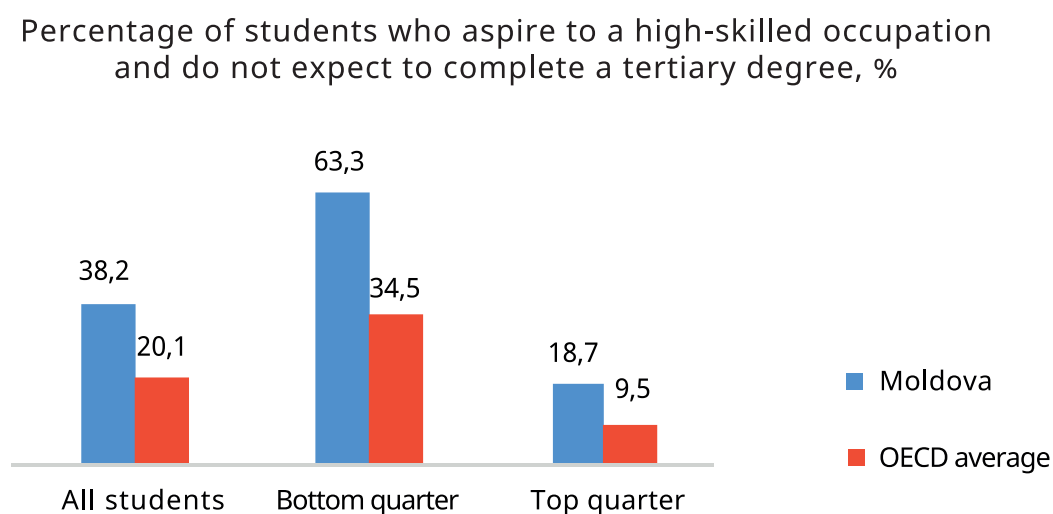
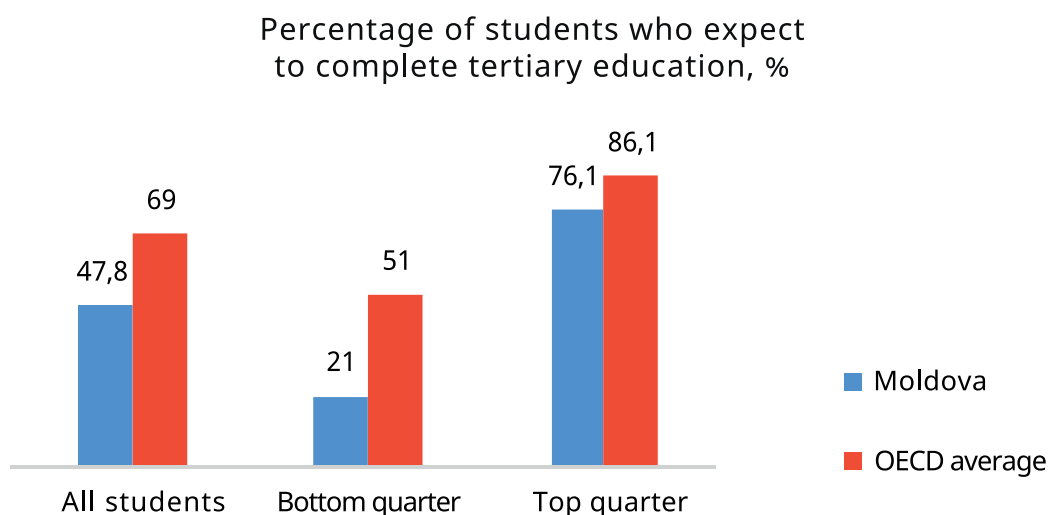

Source: PISA 2018, OECD

³⁴ OECD (2020), "Girls' and boys' performance in PISA", in PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/f56f8c26-en>.

Due to socio-economic vulnerability, every fifth student in Moldova is prone to not continue the educational cycle to the end. PISA 2018 results show that only 47.8% of students intend to continue their education by completing a tertiary degree, a much lower percentage than the OECD average (69%). Income status influences the expectation and eagerness of students to continue studying: only 21% of students from the bottom quarter of socio-economic status want to continue their studies, in comparison with 76.1% of those from the top quarter. Compared with the OECD average, students from Moldova are much more likely to aspire to a high-skilled job by not finishing a tertiary degree. In the case of students from the bottom quarter of the income distribution, this percentage is more than three times higher compared to those from the top quarter (63.3% compared with 18.7%). The comparison with the OECD average levels shows considerable gaps in this case too. Considering this, it is likely that students from Moldova, especially from vulnerable groups, are less informed about what educational qualifications are needed to meet real labour market demands.

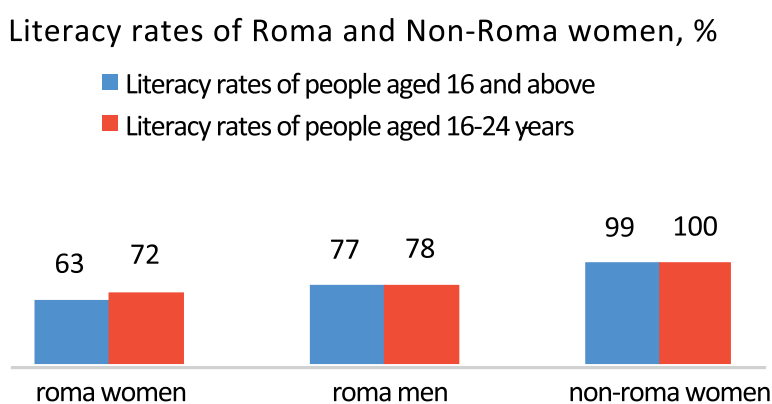
Figure 23. Educational and career expectations among students from Moldova, %

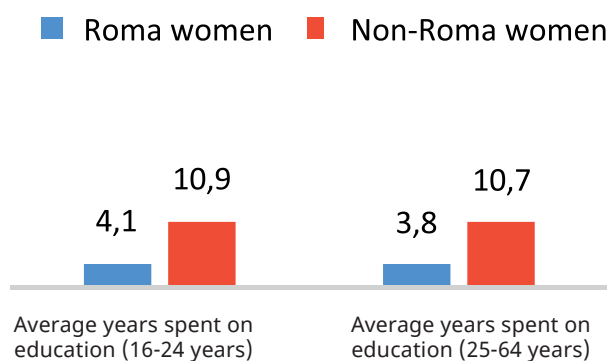
Source: PISA 2018, OECD

Low enrolment of girls from vulnerable groups can be attributed to some extent to policy failure. The Concluding Observations on the sixth report on the Republic of Moldova of the Committee on Elimination of Discrimination Against Women highlights how the inaccessible infrastructure of schools and limited vocational study opportunities in rural areas might contribute to gender differences in education. The main conclusions of the sixth report refers to: (i) the limited number of women and girls with disabilities in mainstream and inclusive education, owing to the lack of accessible school buildings and facilities, as well as the lack of training on inclusive education for teachers and staff in schools; and (ii) the barriers faced by women and girls in rural areas in accessing vocational training, which continues to confine many women to unpaid domestic and care work.³⁵

Figure 24. Educational profile of Roma and non-Roma women

Average number of full years spent on education

Source: NBS, 2011

Stereotypes related to Roma women and men have significant repercussions for Roma children’s enrolment in education and educational achievement. Despite some progress in offering equal opportunities to girls and boys to study and progress in empowering and building capacity programmes oriented towards the Roma population, Roma children still face a substantial degree of exclusion, especially Roma women and

³⁵ https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fMDA%2fCO%2f6&Lang=en

girls. A 2016 study on the profile of Roma women and girls indicates significant differences regarding literacy rates and average years spent on education. The stereotypes that are maintained in society towards the Roma population, but also attitudes among Roma communities regarding gender roles in society³⁷, have significant repercussions on Roma girls' enrolment in education.

Social norms and financial deprivation in Roma communities may influence gender segregation in education and school retention. According to the qualitative survey (focus groups organized with Roma women in March-April 2021), participants observed that even though Roma girls' enrolment in education had improved in recent years, several factors still undermine their long term retention in school and willingness to pursue higher education. These include:

(i) Social norms among youth – “I noticed from my class where I was a teacher, in the 12th grade the girls who wanted to go to school were somehow blamed by the Roma boys in the class: How do you go to school like that?! But what are you going to do with the family? You must get married. Nobody will take you because you will already be old when you finish your studies.” “A few years ago, I had both a boy and a girl in my class. To my great surprise, they were in the 12th grade. Why? Because until the ninth grade, girls are taken and deprived of the right to learn, because they must prepare for home life, to support the family, to support the husband many times (...). If girls from an early age are deprived of the right to education, Roma boys have this right and can go to study, it already depends on the family, whether they want to leave or not. But girls are usually deprived of this right in the Roma ethnic group.” (35 years-old Roma woman).

(ii) Parents' willingness to encourage and support their child to study – “It used to be said that: if I want, I go to school, if I want I don't, but now everyone knows that it's compulsory. It depends a lot on the parents. Even the parents stop them at home because they have no one to stay with the youngest children. To work occasionally during the day, someone needs to stay with the other children. They don't understand that if you stop the child from school, this is very, very bad. And then I take them out of school and send them to work during the day. That depends a lot on the parent.” (Roma woman).

(iii) Family's financial wellbeing – “We face financial problems. Most children who want to continue their studies, their parents are not in a good financial position to provide them with what is strictly necessary to continue their studies. If we talk about contract, host, clothes (...)” (30 years-old Roma woman).

Roma women face significant gender inequalities in education. According to the Council of Europe from 2018,³⁸ there is a direct correlation between poverty and the low level of education of the Roma population. Roma live mainly in isolated rural settlements. School attendance decreases considerably upon promotion to the upper classes.

³⁶ Profile of Roma Women and Girls, UNDP, UN Women, UNECE, NBS

³⁷ <https://www.unicef.org/moldova/media/846/file/Roma-children-and-their-access-to-services.pdf>

It has been estimated that 47% of Roma children between the ages of 7 and 15 have not been enrolled in school.³⁹ The participation rates of Roma children at all school levels are much lower than those of non-Roma children: a quarter at pre-school level, half at primary and secondary levels, and a fifth at high school level. Roma girls are disproportionately affected, with the result that only 63% of Roma women aged 16 to 24 have an education, compared to 99% of non-Roma women in that age group. In 2017/2018, of the 209 children who dropped out of school (55 in grades 1-4 and 154 in grades 5-9), 41 were Roma. Roma face major obstacles in primary education. They lag in school attendance and performance at all levels. Parents do not have the means to purchase school supplies, some migrate for seasonal work, others keep their children at home to help them at home or to care for their children. These conclusions were confirmed also by the Roma women who participated in the focus groups organised in March-April 2021. Some Roma children are also unable to register due to formal registration criteria requiring documents, such as birth certificates, that they do not have.

Persons with disabilities—girls, boys, women and men—are still exposed to some practices of exclusion in education. Since Moldova started to implement the Programme for Development of Inclusive Education 2011–2020, there have been some improvements in educational opportunities for children with disabilities, including girls. The programme aimed to contribute to ensuring equal opportunities and access to quality education for every child, young person and adult at all levels of the education system. In accordance with the findings highlighted in the study of the Council of Europe from 2018, most children with special needs and children with disabilities are integrated into mainstream schools.⁴⁰ The NBS data show that, in the 2019/20 academic year, 9784 children with special educational needs and disabilities, both girls and boys, were enrolled in primary and secondary general education institutions in the country, including 9157 students enrolled in regular educational institutions and 627 students enrolled in schools for children with disabilities in intellectual or physical development. 7693 children with special needs and 1464 with disabilities were included in primary and general secondary education institutions. The share of children with special educational needs and disabilities who attend general purpose educational institutions has increased over the last five years by 2.6 pp and accounted for 93.6% in the 2019/20 academic year.⁴¹ Great efforts have been made to achieve inclusion in initial and continuous training of teachers and to develop pilot projects in accessible and inclusive schools, especially through non-governmental organizations. However, children with disabilities, including girls, are often excluded or discouraged from attending school, and many drop out of post-primary education. Approximately 60% of children with disabilities in the 3-6 age group are not in kindergartens and only a third graduate from school. Not many go to university.⁴²

³⁸ https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-educatia-incluziva_Ro.pdf?fbclid=IwAR3e4IscX3I2NjAlbpRksJaS-dUyNNyFINULTxnFz28-tLAFP2cRMK58LFHY

³⁹ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/004/38/PDF/G1700438.pdf?OpenElement>

⁴⁰ https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-educatia-incluziva_Ro.pdf?fbclid=IwAR3e4IscX3I2NjAlbpRksJaS-dUyNNyFINULTxnFz28-tLAFP2cRMK58LFHY

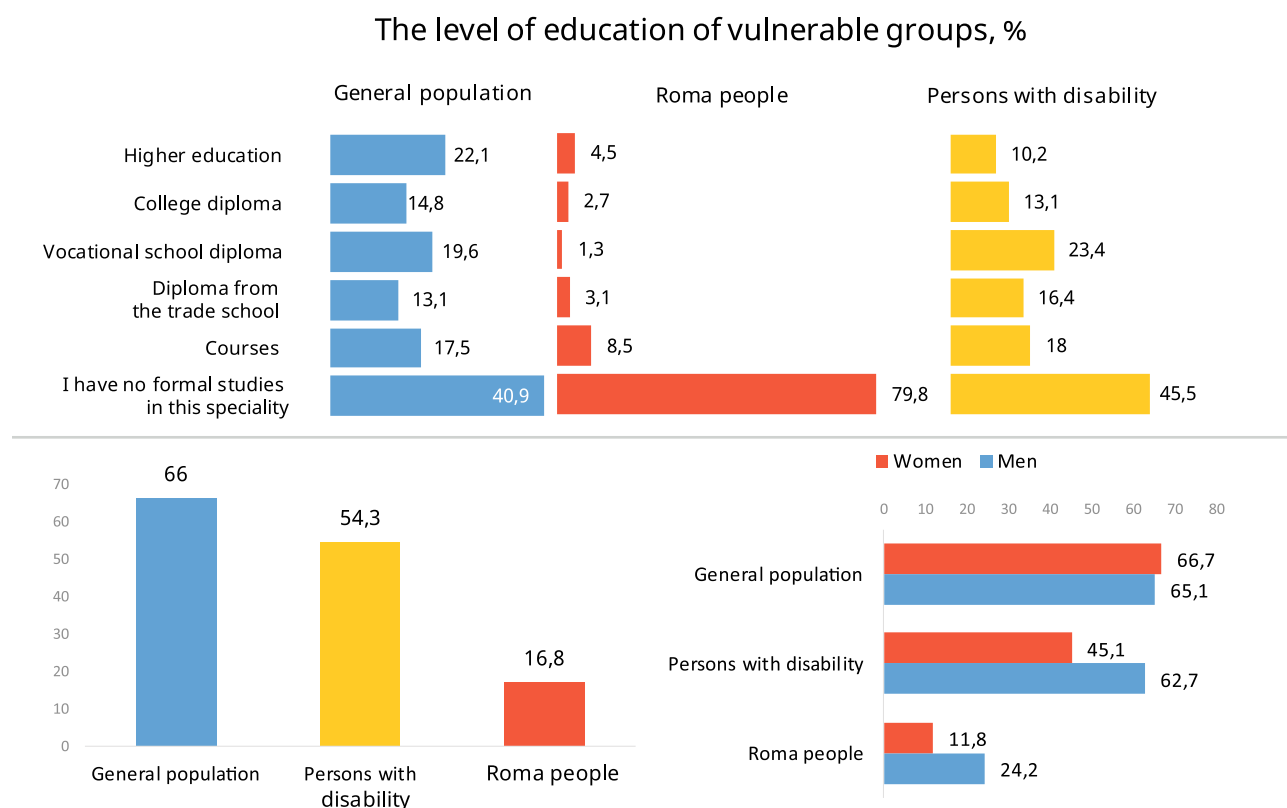
⁴¹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6662>

⁴² https://egalitate.md/wp-content/uploads/2016/04/Studiu-privind-educatia-incluziva_Ro.pdf?fbclid=IwAR3e4IscX3I2NjAlbpRksJaS-dUyNNyFINULTxnFz28-tLAFP2cRMK58LFHY, pag.45

Limited access to education of children with disabilities, including girls, is a primary cause of low enrolment. The Joint Evaluation of the implementation of the Programme for Development of Inclusive Education 2011–2020 shows that educational institutions, at all levels, are only partially prepared to facilitate the access of children with disabilities (especially those with motor skills disorders, hearing and visual impairment), through access infrastructure. Both the qualitative data collected through interviews, focus groups and case studies, as well as the available quantitative data, indicate that institutions of general education, but also of early education and vocational and technical education, are only to a small extent adapted to the needs of children with SEN (special education needs), particularly children with disabilities.⁴³

Vulnerable groups have much more limited access to adult education. Limited access to education is illustrated by the level of education of people with disabilities and Roma compared to the general population. A study developed by CPD in 2019⁴⁴ reveals that 80% of the Roma population does not have a specialty to allow a minimum qualification, which makes it difficult to be employed in a formal and productive way. The same study shows that men in vulnerable groups are more involved in learning activities than women. Among people with disabilities, women are 17pp less likely than men to participate in at least one form of education that results in a profession: 45.1% versus 62.7%.

Figure 25. Share of those who participated in learning activities (at least one form of education), resulting with a professional specialty.

Source: CPD/EEF 2019

⁴³ <https://www.unicef.org/moldova/media/5166/file/Joint%20evaluation%20of%20implementation%20of%20the%20Programme%20for%20Development%20of%20Inclusive%20Education%202011%E2%80%932020%20.pdf>

⁴⁴ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/1601_cpd_raport_educatia_adultilor_2020.pdf

A similar situation is faced by Roma women. The study developed by CPD in 2019⁴⁵ showed that 24.2% of Roma men attended learning activities (at least one form of education, see Figure 25) resulting in a professional specialty, compared to only 11.8% of Roma women. The figures highlight the double inequality faced by vulnerable groups, on the one hand, they are more disadvantaged in relation to the general population in terms of access to learning opportunities; on the other hand, inequalities also appear within the vulnerable group, with women being more marginalized in their studies. Among the barriers that influence limited access to lifelong learning are family responsibilities, reduced financial capacity, limited geographical access and barriers related to work (either the program does not coincide, or the employer does not encourage such activities).

Inequalities in education contribute to a vicious cycle for both men and women, which leaves women more socially excluded and vulnerable: (i) boys, who are less represented in higher education,⁴⁶ are more likely to drop out of school in favour of informal work,⁴⁷ which limits their social and medical insurance and life expectancy; (ii) people with lower educational attainment are more likely to hold traditional gender norms,⁴⁸ which limits women's labour force participation and therefore lifetime earnings;⁴⁹ (iii) women's financial deprivation contributes to gender-based violence and marginalization. Effective policy measures aimed at diminishing gender inequalities in education would thus likely also help stem the feminization of poverty.

POLICY RECOMMENDATIONS

1. Improve the curricula, at all stages, from the perspective of inclusion and gender equality. As was highlighted in the Concluding Observations on the sixth report on the Republic of Moldova of the Committee on Elimination of Discrimination Against Women, it is important that the curricula do not integrate texts and images that perpetuate stereotyped practices with reference to the roles in society of women and men. At the same time, to contribute to the education of children in a more inclusive and tolerant way towards the more often marginalized categories in Moldovan society, it is important that all educational materials have a more inclusive and non-discriminatory approach. This could be facilitated by developing a guide to address the principles of inclusion and gender equality in textbooks used in the educational process (regardless of the educational cycle). Teachers, including in rural areas, should also be provided with ongoing training and material support in the field of inclusion and gender equality.

⁴⁶ *Ibidem*, page. 14

⁴⁷ According to the latest data of NBS, in 2020 there were 1,223 000 thousands of men were occupied in informal work, which is twice as high the women's number with the same status:

https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_03%20FM_03%20MUN2019_MUN040/MUN140200.px/table/tableViewLayout1/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

⁴⁸ Gender Equality Index 2021 for Moldova, CPD

⁴⁹ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/8947_cpd_inegalitati_salariale_2019.pdf

2. Implement a more ambitious effort to ensure that all educational infrastructure is accessible. To offer equal opportunities for all girls and boys to attend different educational courses, the authorities should assess the level of accessibility of all educational institutions from the perspective of infrastructure and informational materials and allocate a budget to enable these to be adapted to meet to the needs of various categories of persons, especially persons with disabilities. As highlighted in this report, accessibility is one of the main issues that contribute to inequalities in education, which primarily affects girls and boys with disabilities.

3. Implement programmes among girls and boys aimed at reducing gender segregation in professions. Although Moldova has made progress in recent years in diminishing gender segregation in education and occupation, significant inequalities persist. In this regard, it is important to implement initiatives and programmes aiming at encouraging girls and boys to choose non-traditional fields of study and career paths.

4. Expand vocational education opportunities in rural areas, so that girls and women can be integrated into the continuing education process. This recommendation was highlighted in The Concluding Observations on the sixth report on the Republic of Moldova of the Committee on Elimination of Discrimination Against Women regarding girls' and boys' attendance in education. The report emphasizes the importance of authorities' interventions with specific measures that will target the barriers faced by girls and women from rural areas in accessing vocational training.

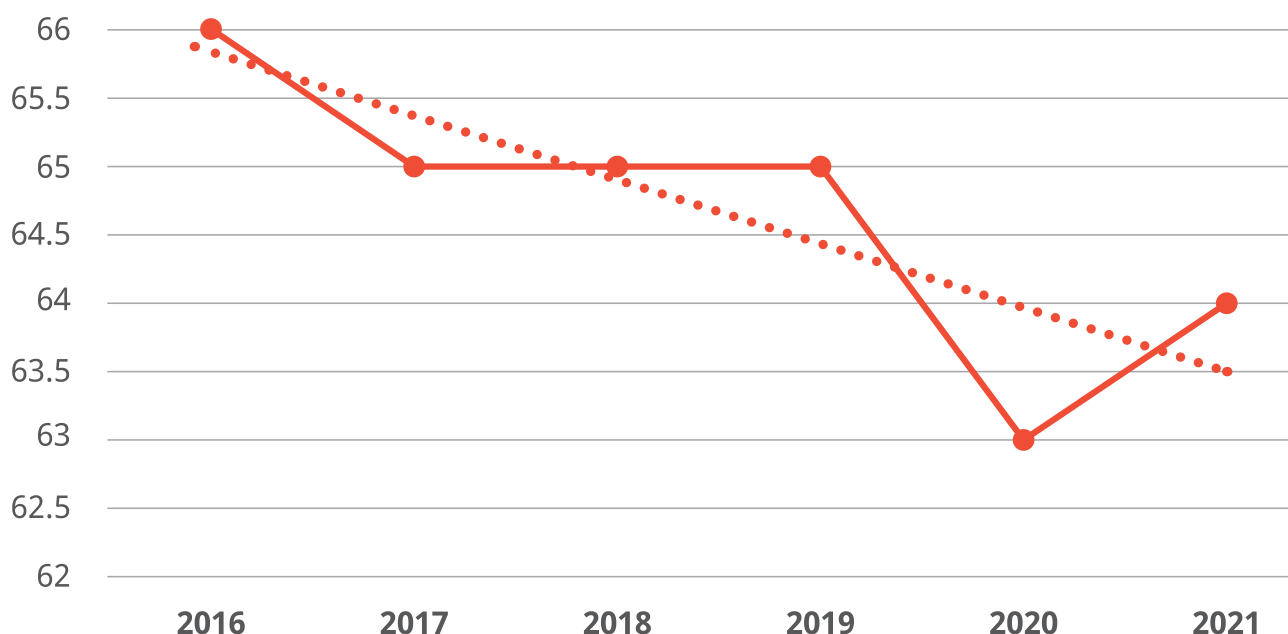
5. Review the curriculum to provide more choice for the flexibility of study, especially for parents with young children. The flexibility of the educational system refers to the possibility of those who study or want to study to adapt their learning path to their interests and abilities. Greater flexibility would allow everyone to benefit either from having longer to complete their studies or from having the option to attend courses taught through alternative/hybrid methods (e.g. distance learning), or benefiting from other flexible methods aligned with student needs.⁵⁰

⁵⁰ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9933_munca_inegala_analiza_decalajelor_de_gen_final.pdf, page. 76-78

III. ENDOWMENTS (HEALTH)

Gender inequalities in health are significant and persistent. A national gender equality index which measures gender inequality across six impact areas from 0 (no equality) to 100 (perfect equality) put the level of equality in 2021 at 64. Based on the index movements over the last five years, the level of inequality in health has been (for the most part) increasing. As such, the level of gender inequality in 2021 in health was higher compared to 2016. This indicates the need for appropriate, ambitious and gender sensitive policy interventions.

Figure 26. Gender Equality Index for Health 2016-2021

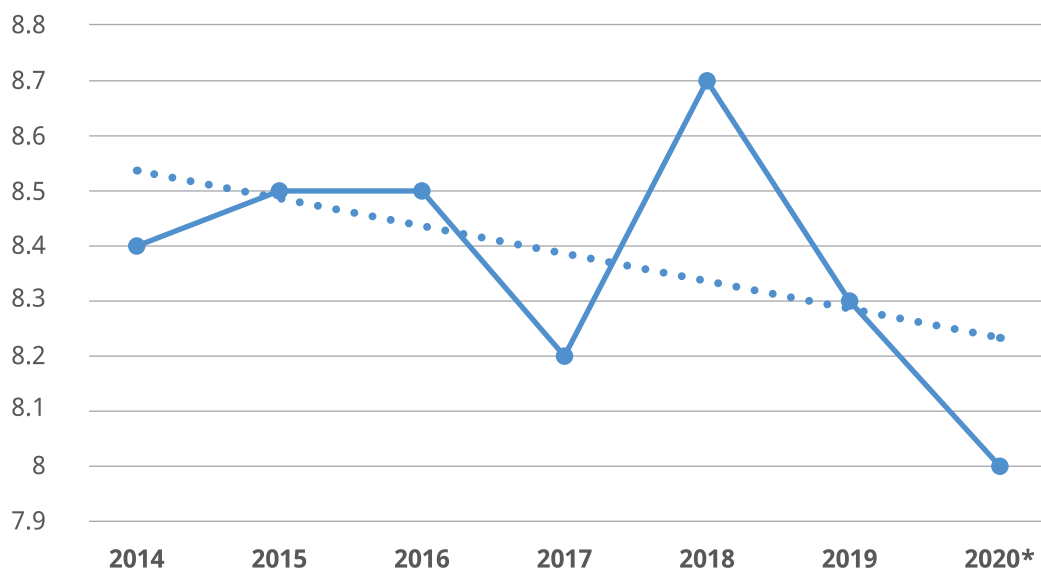

Source: Center Partnership for Development

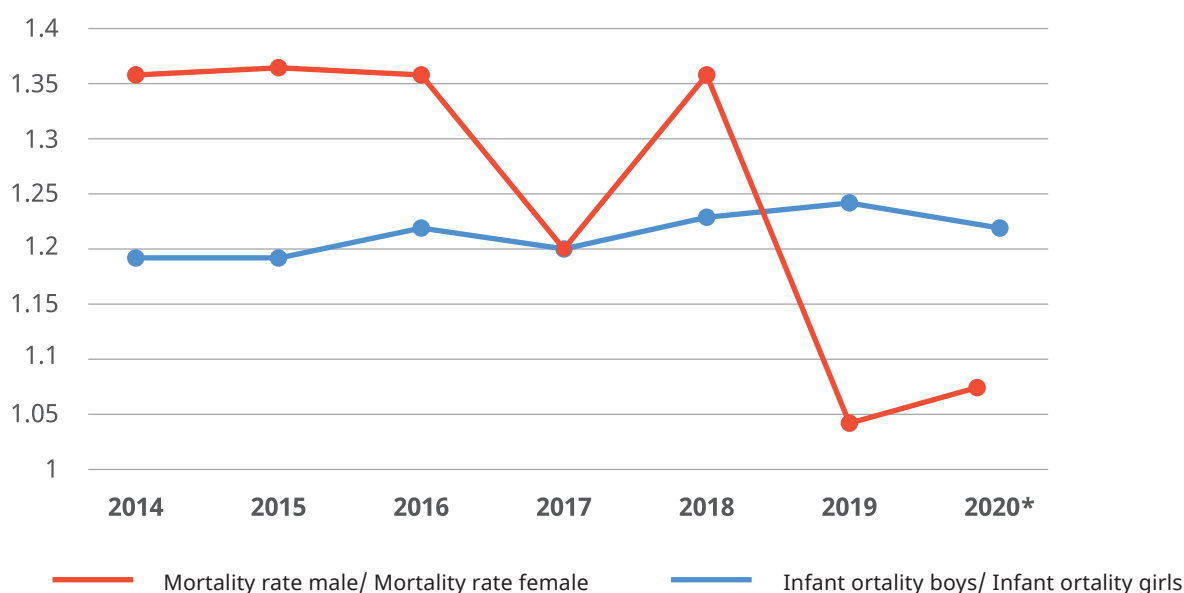
At the macro level, men are more impacted by gender inequalities in health. Although declining, since 2014 the gender gap in life expectancy (measured as years, female life expectancy - male life expectancy) has been persistently higher than 8 years. The gender inequality in mortality rate (measured as the mortality rate of men/mortality rate of women) has been growing except for the last year for which the data are available. The gender inequality in infant mortality rate displays the same overall tendencies.

Figure 27. Gender inequality in life expectancy and mortality rate, 2014-2020 (*data for 2020 is preliminary)

Gender Gap in Life Expectancy, years

Gender Inequality in mortality rate

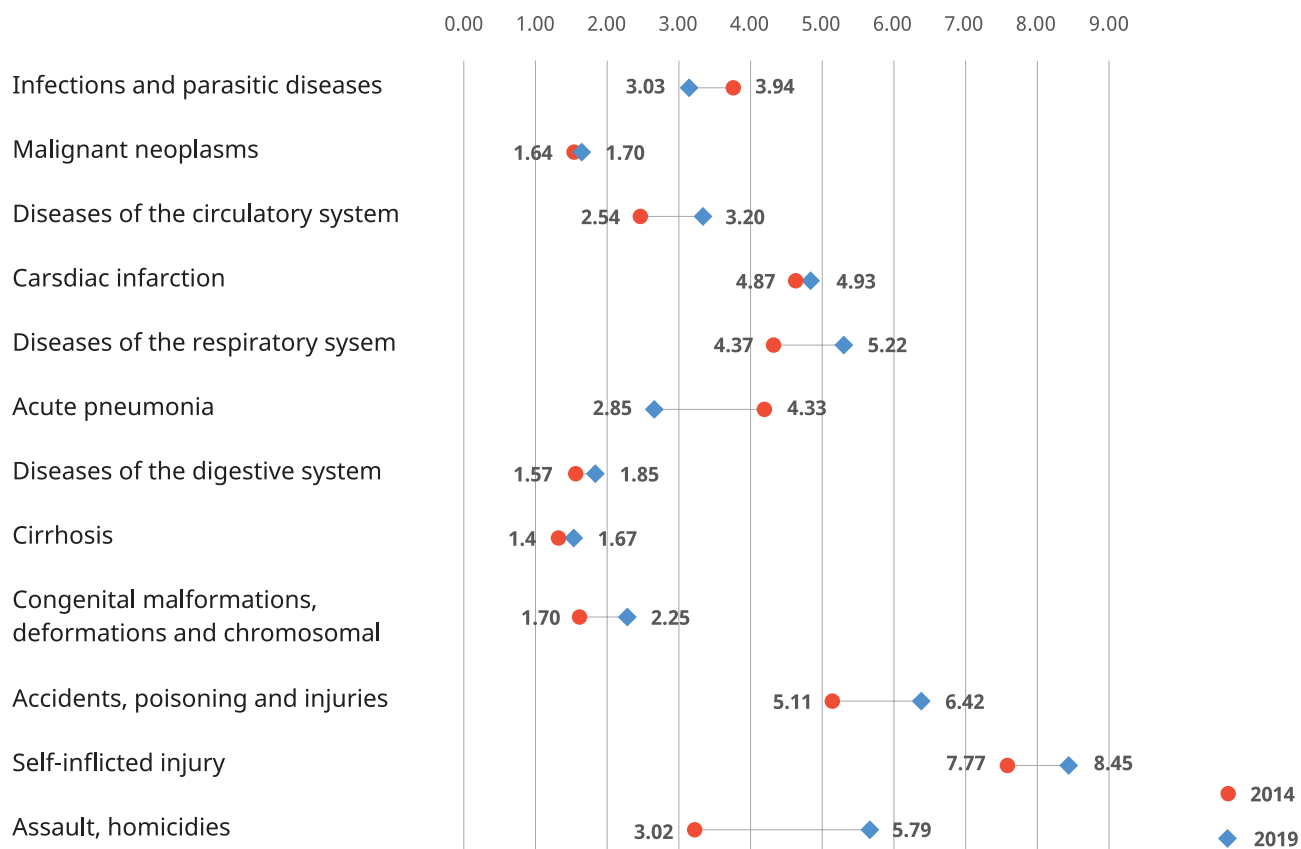

Source: National Bureau of Statistics

With few exceptions, inequalities in death rates have increased over the last five years. The figure below illustrates three key complementary perspectives of gender health inequalities: (i) gender inequalities in death rates are significant (a significant number of inequalities exceed the factor of one); (ii) gender inequalities except for deaths from infections and acute pneumonia have increased; (iii) the most significant gender inequalities and those that increased the most are deaths from accidents, injuries and homicides. Even though all death rates are linked to behaviour (see below), the gaps are clearly linked to gender differences in behaviour.

Figure 28. Gender inequality in death rates 2014/2019

Gender inequalities death rates for main causes of death (male death rate/female death rate). Age cohort 35-59 years

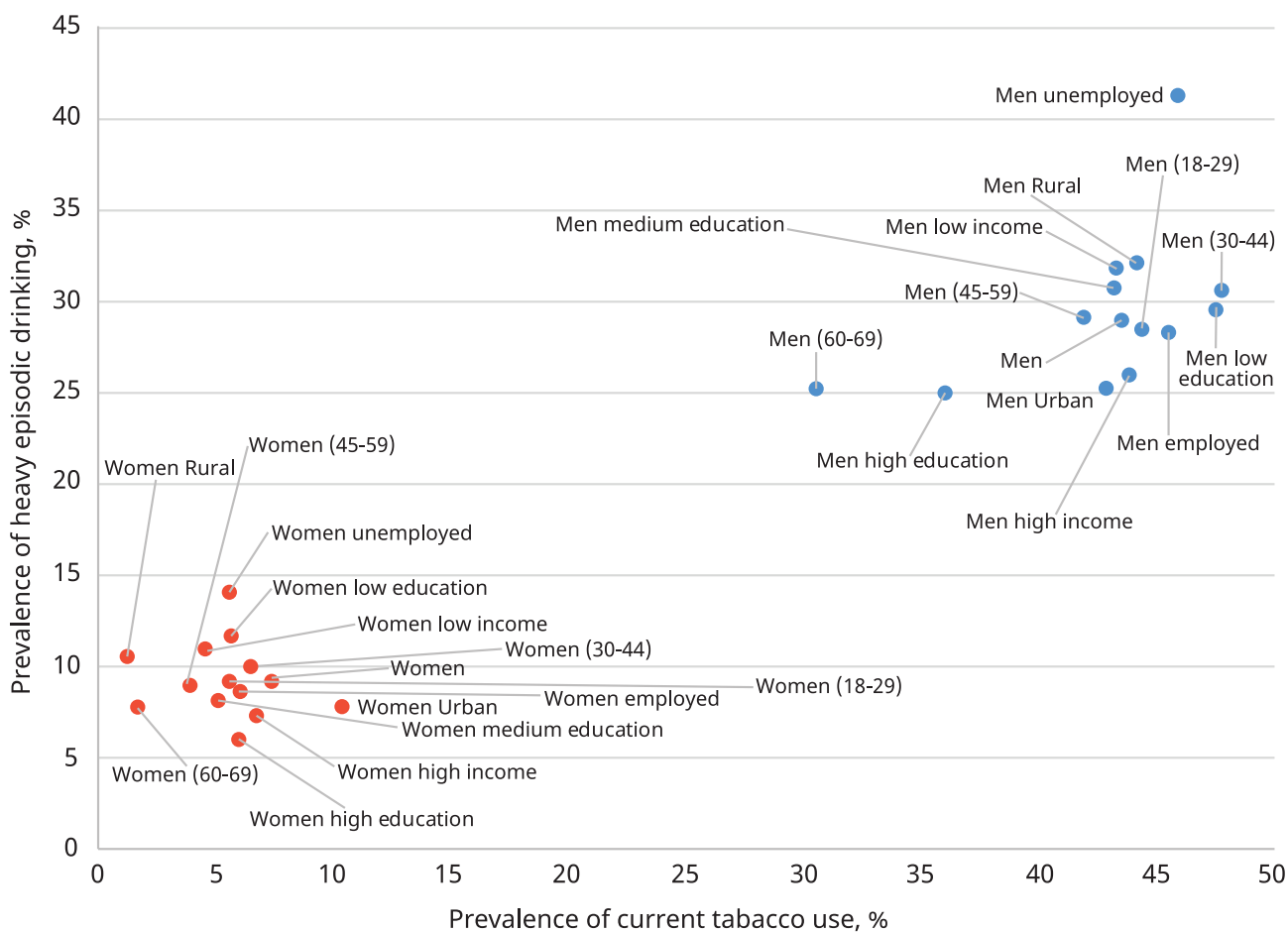
Source: CPD calculations based on National Bureau of Statistics data

Behavioural risk factors are more gendered compared to biological risks. A recent gender analysis of STEPS data⁵¹ has identified that a significantly higher share of men (35.2%) has three or more risk factors compared to women (25%). The analysis concludes that men and women engage differently in risky health behaviour. Compared to women, the prevalence of behavioural risk factors is higher among men—more men are tobacco users, consume alcohol excessively, and have an unhealthy diet by eating processed food, using excessive salt and eating less fruit. The same trend is not found for the biological factors. Prevalence is higher among women for obesity and high cholesterol risk factors while for other biological risk factors like raised glucose or blood pressure gender differences are not significant. The analysis identified different risk factor trajectories over the life-course of men and women. Prevalence for women with biological risk factors ends higher than men, even if it starts lower. For example, prevalence for men in the 18–29 age group is 39.6% compared to 25.0% for women, but in the 60–69 age group, prevalence for women is 85.2% compared to 67.5% for men. This gender life-course inequality speaks to lower access to health care services for women in this cohort that tend to be poor or near poor and from rural areas.

⁵¹ Gender and noncommunicable diseases in Moldova: analysis of STEPS data, WHO, 2020

Gender differences in behaviour help explain gender inequalities in death and mortality rates. Compared to other socio-economic factors, gender is the main explanatory factor underlying the prevalence of behavioural risk factors (see figure below). However, differences within groups of men and women are still relevant. For example, more men from rural areas have experienced heavy drinking episodes, while more women from urban areas are smokers. The prevalence of these risk factors is higher among lower educated and low income and unemployed men and women. These multiple inequalities need to be further understood, recognized and be at the core of the health policy framework going further.

Figure 29. Prevalence of smoking and heavy drinking among men and women

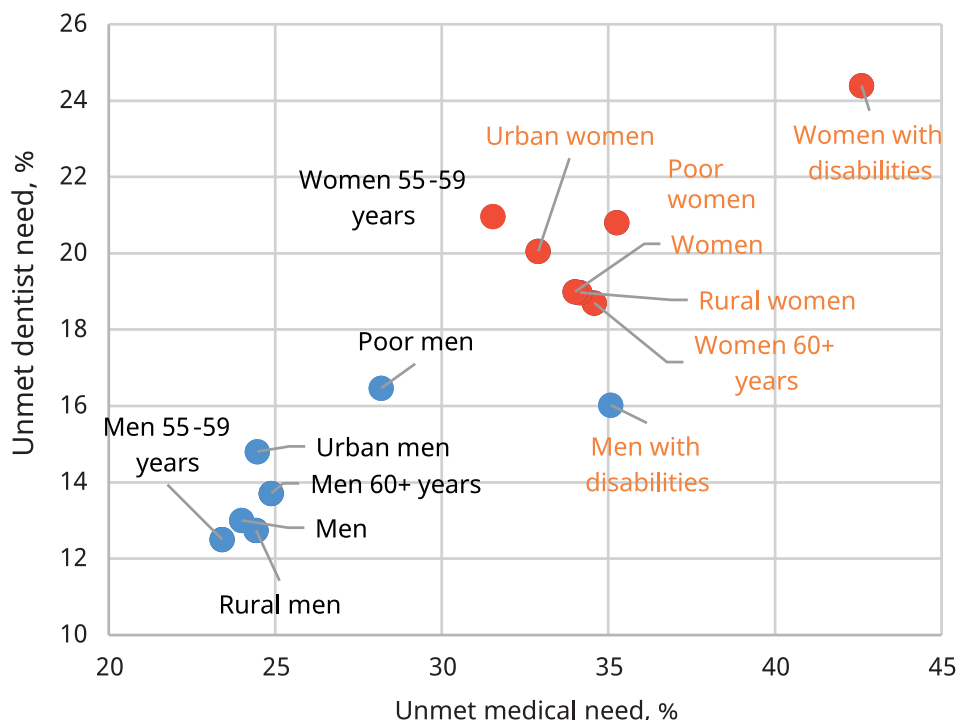
Source: Gender and noncommunicable diseases in Republic of Moldova. Analysis of STEPS data. WHO Regional Office for Europe; 2020”

A significant share of vulnerable women does not have full access to health care services. The unmet need for health care services is generally larger among women. Gender inequality in access to healthcare services can be also determined by low addressability of men: according to NBS data⁵², only 19.1% of men used health care services in 2016, compared to 29.3% of women. As mentioned above, the life-course

⁵² Access of population to health services, National Bureau of Statistics, 2017

reversal of gender inequalities revealed by STEPS analysis is most probably explained by inequalities in unmet needs of health care services among women. The unmet need is highest among vulnerable women (see figure below), reaching 43% among women with disabilities, 35% among poor women and 35% among women aged 60+.

Figure 30. Unmet medical need, %

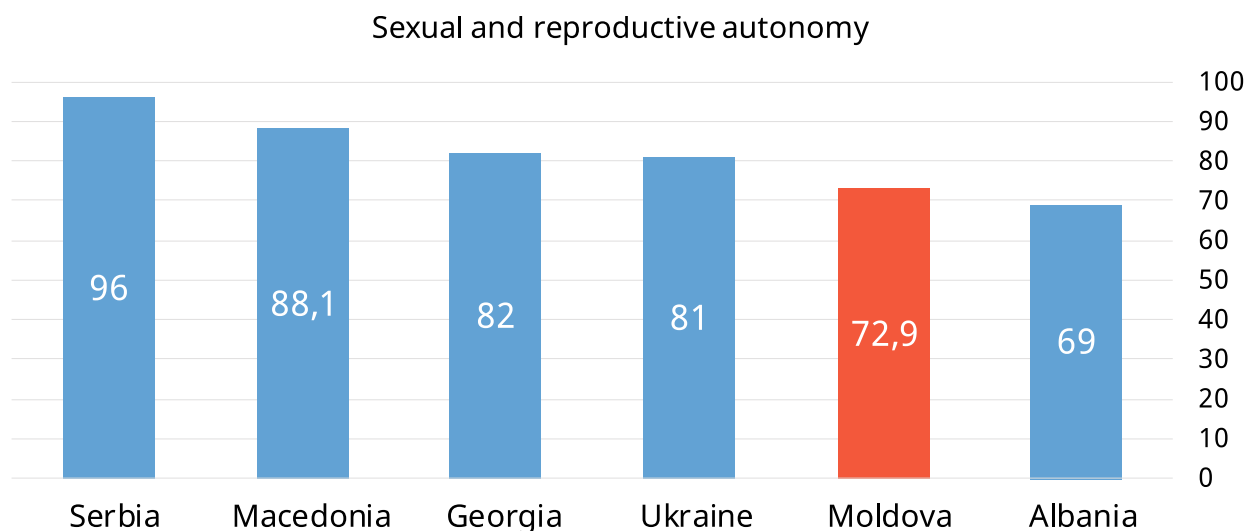
Source: Gender and Generations Survey 2020

Vast numbers of women in Moldova lack decision-making power over their own sexual and reproductive life. Good sexual and reproductive health is a state of physical, mental and social well-being. It implies that people can have access to healthcare, a satisfying and safe sex life, the capability to reproduce, and the freedom to decide if, when, and how often to do so. According to available World Bank data,⁵³ the proportion of women in Moldova aged 15-49 years (married or in union) who can make their own decision on sexual and reproductive health (can say no to sexual intercourse with their husband or partner if they do not want; decide on use of contraception; and decide on their own health care)⁵⁴ is about 73%. About 1/3 of women (27%) have no sexual and reproductive autonomy yet, which increases their health vulnerability. Compared to Western Balkans and Eastern Partnership countries (with similar economic and social development) Moldova goes to the list end, alongside Albania, in terms of proportion of women empowered to make such decisions for themselves.

⁵³ World Bank data on sexual and reproductive autonomy, <https://data.worldbank.org/indicator/SG.DMK.SRCR.FN.ZS?locations=MD>

⁵⁴ Only women who provide a “yes” answer to all three components (can say no to sexual intercourse with their husband or partner if they do not want; decide on use of contraception; decide on their own health care) are considered as women who “make her own decisions regarding sexual relations and reproductive health care”.

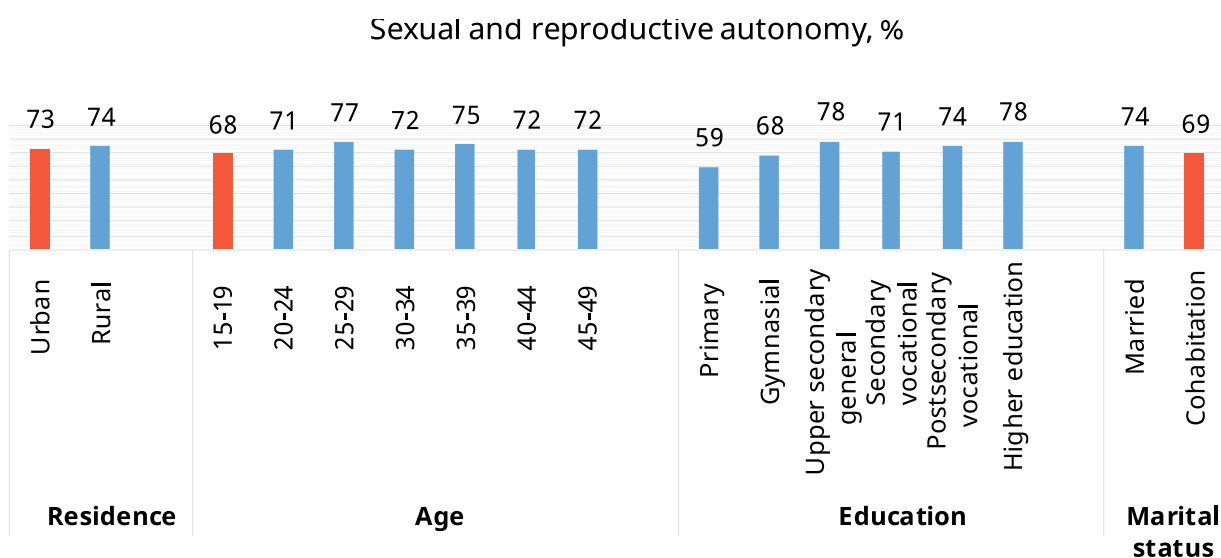
Figure 31. % of women aged 15-49 years who can make their own decision on sexual and reproductive health

Source: World Bank

Sexual and reproductive autonomy is lower among women and girls from vulnerable groups. Age, level of education, access to information, and marital status are some of the factors that determine the decision-making power of women in Moldova over their sexual and reproductive health. Young women (15-19 years old) are most vulnerable in this regard, which means that the Government needs to invest more resources in reproductive health education and support.

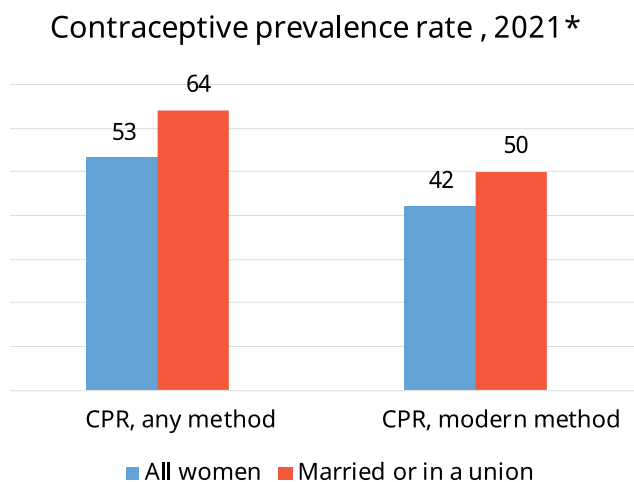
Figure 32. % of women who make their own decisions on sexual relations, contraceptive use and reproductive health care;

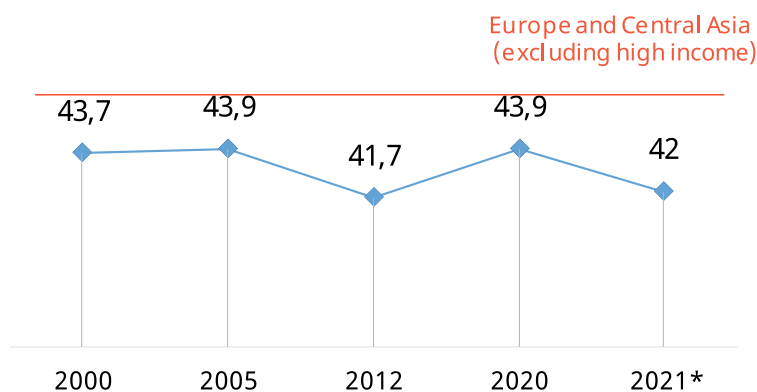
Source: Gender and Generations Survey 2020

Only 4 in 10 women of reproductive age in Moldova use modern contraceptives for family planning. The contraceptive prevalence rate (CPR) is about 53% for any method used and 42% for modern methods. In the last decade the use of contraceptives did not increase significantly. More educated women are more likely to use contraception than women who are less educated. These differentials exist for both the use of any method of contraception and that of any modern method of contraception. The most popular contraception methods are condoms, intrauterine device and pills (Gender and Generations Survey 2020).

Figure 33. Use of contraceptive in Moldova, women aged 15-49

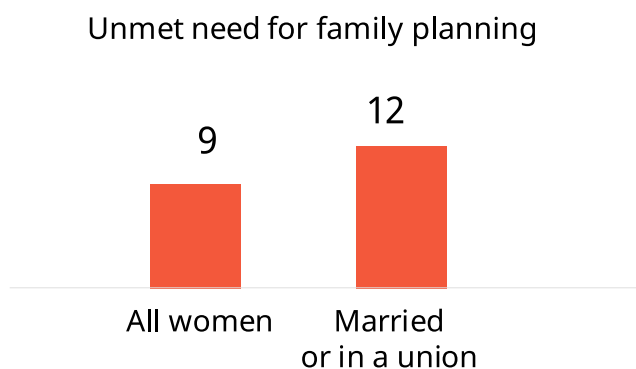
Contraceptive prevalence rate in dynamics

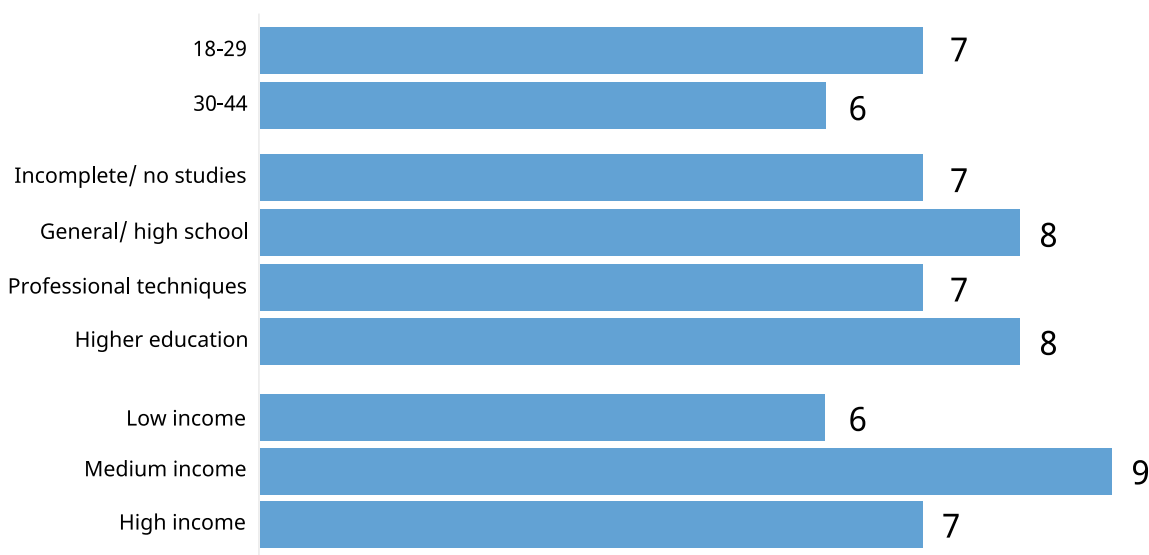
Source: *UNFPA data, 2021; World Bank

The current need for modern, client-centred family planning methods and sexual and reproductive health services remains unmet. Less than half of women of reproductive age in the Republic of Moldova use modern contraceptive methods. This rate is even lower among young people. Unmet need for contraception is associated with age, educational status, awareness on family planning and level of wages. Educational campaigns to promote contraception should prioritize young women, women of middle age and low educational status.

Figure 34. Unmet need for family planning, women aged 15-49

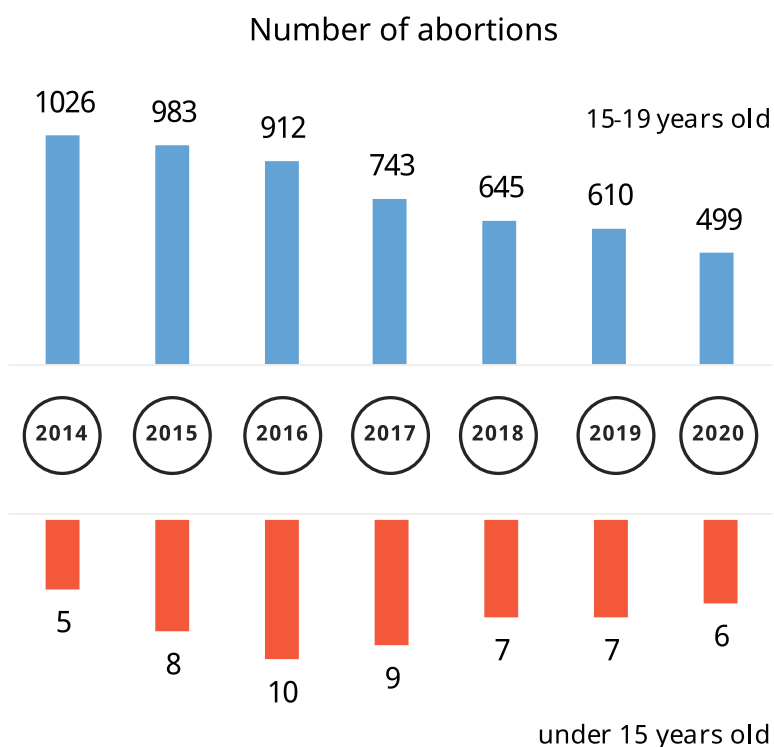
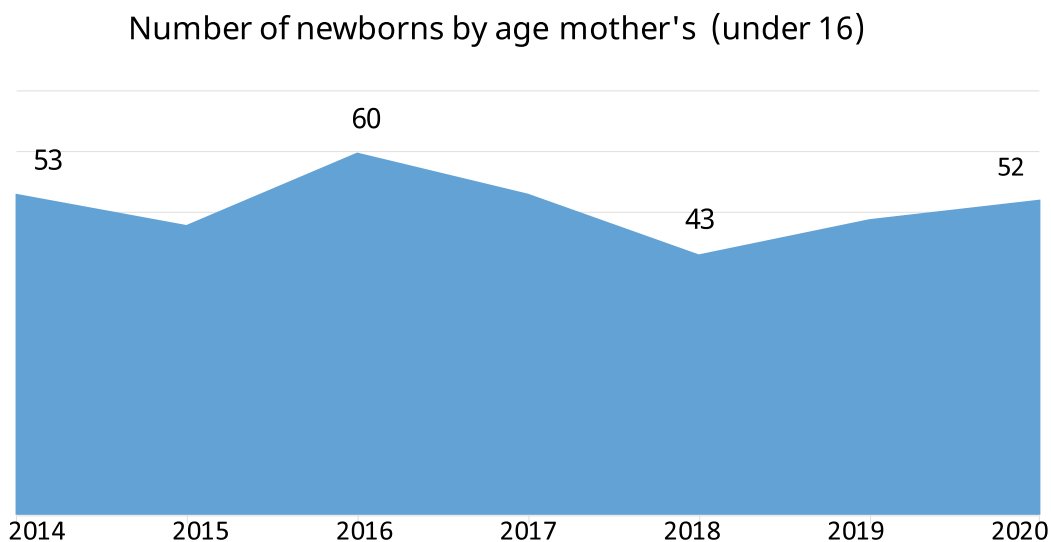
% of women who think the access to family planning got worse, 2020

Source: UNFPA data; Gender and Generations Survey 2020

Unmet need for family planning can be a reason for unwanted pregnancy, especially among young women. Unmet need for contraception and unintended pregnancy are important public health concerns. Although the association between unmet need for contraception and unintended pregnancy is not well enough studied, some international studies suggest a correlation between these two elements. Pregnancy among teenagers (under 16 years old) is still high in Moldova. In 2020 the share of pregnancy interruption in the 15-19 age group accounts for about 6% of total abortions among women of reproductive age in Moldova. These women and girls experience multiple adverse outcomes due to unintended pregnancy, such as interruptions in education and professional life, marginalization and poverty.

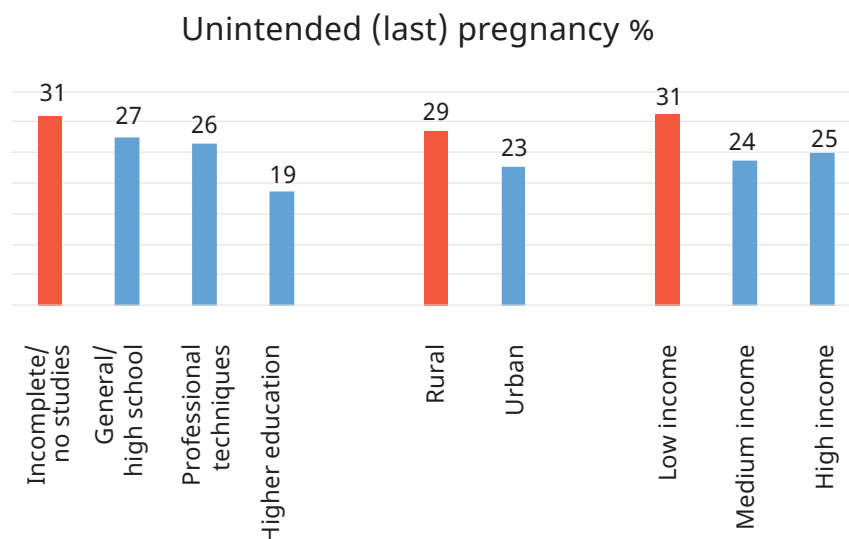
Figure 35. Pregnancy and abortions among young girls

Source: National Bureau of Statistics

Unintended pregnancy rates are highest among women who are low income or have a low level of education. Low awareness among vulnerable populations about their rights to benefit from free-of-charge modern contraceptives in primary health care facilities and low access to reproductive services are some of the reasons behind unintended pregnancy. By decreasing unmet need, governments also will decrease unwanted pregnancies, which occur disproportionately among the poor and may also have a significant impact on poverty status.

Figure 36. Unintended pregnancy among vulnerable groups

Source: Gender and Generations Survey 2020

Women and girls from vulnerable groups have less access to reproductive health services. Among the groups with increased vulnerability, adolescents and young people are most exposed to dangerous sexual behaviours and need a special attention. To address the needs of young people in terms of sexual and reproductive health the Government has created a network of 41 Youth-Friendly Health Centres in Chisinau and Balti municipalities and district centres of the country. Within these Centres, young people can benefit from services adapted to their specific needs for free: information services, training, medical services and psycho-social support. Condoms and oral contraceptive pills are offered at youth-friendly health centres free of charge. For many years UNFPA was the only provider of contraceptives, but the state has slowly been taking over: since 2015, costs of contraceptives are covered from the funds of the National Health Insurance Company to increase the access of population with special needs to sexual and reproductive health services. Primary health care facilities ensure the procurement of medical devices, contraceptives, including emergency contraceptives for the target population in the district: sexually active adolescents, especially those in state of vulnerability and risk, young people from vulnerable and risk groups, women of reproductive age from vulnerable groups.

Women with disabilities: A CPD survey⁵⁵ on main inequalities in Moldova shows that households in which people with disabilities live have a higher addressability to healthcare services compared to other households. However, a significant share of them still has limited access to such services: in 2019 about 48% of people with disabilities did not go to a doctor, even if they needed to. Affordability of health services and transportation are two main reasons why people with disability do not receive much needed healthcare. They are unable to afford healthcare services or medicines due to their low income⁵⁶. Physical barriers are another reason behind the low accessibility of health services. Uneven access to buildings (hospitals, health centres), inaccessible medical equipment, poor signage, narrow doorways, internal steps, and inadequate bathroom facilities create barriers to healthcare facilities⁵⁷. Women with mobility difficulties are often unable to access breast

⁵⁵ *Unequal Moldova: Analysis of the most relevant inequalities in the Republic of Moldova, CPD, 2019*

⁵⁶ *Focus-group conducted in June-July 2021 (women with disability)*

and cervical cancer screening because examination tables are not height-adjustable and mammography equipment only accommodates women who are able to stand. A lack of accessible gynaecological chairs prevent women with disabilities from accessing quality sexual and reproductive health services⁵⁸.

Roma people have the lowest access to health insurance in Moldova (48% compared to 72% of non-Roma people). This is mainly determined by occupational status and government health policies: many Roma people are not eligible for public health insurance because they are not listed as employed or officially unemployed, which is a precondition of eligibility. Usually, men and young people tend to be involved in the informal economy, which increases their social and health vulnerability. Informal payments also discourage Roma people from receiving medical services (over 20% used informal payments to seek health services in 2019). Since many Roma people live in low-income households, informal payments increase their financial vulnerability and reduce their access to medical services. Access of Roma people to healthcare services is also limited by direct discrimination by health care providers: individual interviews reveal that Roma people face direct discrimination in hospitals and other health care institutions. Direct discrimination can manifest itself as an outright refusal to care for Roma patients or, more subtly, the provision of inferior care. For example, when young Roma women meet health institutions, they face problems, like segregation in maternity care departments. Discrimination perpetuates mistrust and fear of the health establishment⁵⁹.

Older women still face important barriers in accessing healthcare services. Cost appears to be one of the major factors associated with lack of access to care. The CPD survey suggests that poverty and monetary deprivation (inability or reduced ability to procure medicines) increases with age and is higher among women (68% for older persons, 54.7% for women). The simplest explanation is that the share of older persons is higher among women and that women have less income, which makes them more vulnerable. According to focus-group interviews, many old women delay care because of cost. Out-of-pocket expenses and informal payments are the greatest financial burden for older people.⁶⁰ Additionally, the mistreatment of older people by care providers is an important barrier to accessing health services. Older women taking part in focus group discussions reported that public health providers utter discouraging remarks, such as, “You are not sick, your problem is old age”.

For many **survivors of domestic violence**, access to healthcare is a vital part of healing and self-determination. Violence has serious short and long-term consequences on women’s physical and mental health, as well as on their personal and social well-being. Women survivors of domestic violence report a lack of specialized healthcare services and psychological counselling for abused women, which may worsen their mental health.⁶¹

⁵⁷ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman with disability, local councillor)

⁵⁸ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman with disability, trainer, member of a political party)

⁵⁹ Focus group conducted in June-July 2021 (Roma women)

⁶⁰ Focus-group conducted in June-July 2021 (older women)

⁶¹ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman, survivor of domestic violence)

LGBTQI people face specific obstacles when it comes to accessing many of their rights, including right to health. They often face discrimination in health care based on gender identity and sex stereotypes. Respondents taking part in focus-group discussions revealed mistreatment and inappropriate behaviour of healthcare providers and a lack of security, especially in state institutions. Women face a specific form of discrimination and mistreatment. They often are reminded by healthcare practitioners about women's "duty" to give birth, implying that this may solve their health problems.⁶²

POLICY RECOMMENDATIONS

1. Implement measures to reduce alcohol consumption. These involve: (i) regulation of anti-alcohol measures, such as an increase in taxes (25%-50%), a ban on alcohol advertising, restrictions on alcohol sales (for example, banning the alcohol sales within the national roads, gas stations, on weekends and at night); and (ii) allocation of additional resources for development and implementation of prevention and education services for young people to reduce alcohol consumption.

2. Expand access to sexual and reproductive care and contraception services. The contraceptive use rate among women is only 31.6%. Contraceptive services must become a key component of integrated sexual and reproductive health policies. The National Health Insurance Company should integrate modern contraceptives in the list of reimbursed medicines. At the same time, it is important that all health institutions ensure access for women with locomotor disabilities to institutions where adapted gynaecological armchairs exist, as well as other diagnostic medical equipment.

3. Increase access to health services for vulnerable groups by: (i) providing people with disabilities and older people with free dental care in case of emergency and chronic dental problems; (ii) including consumables (like dressing material, syringes, insulin dispensers, stomata, diapers, etc.) in the compensated package for older people and those with severe disabilities and incurable diseases, which require home health care; (iii) doubling the financial resources allocated to ensure accessibility to medical and spa services in accordance with national construction standards.

4. Expand community mental health services, so that the coverage rate will not be less than 80% by the end of 2023. Older people should also benefit from these programs/ services.

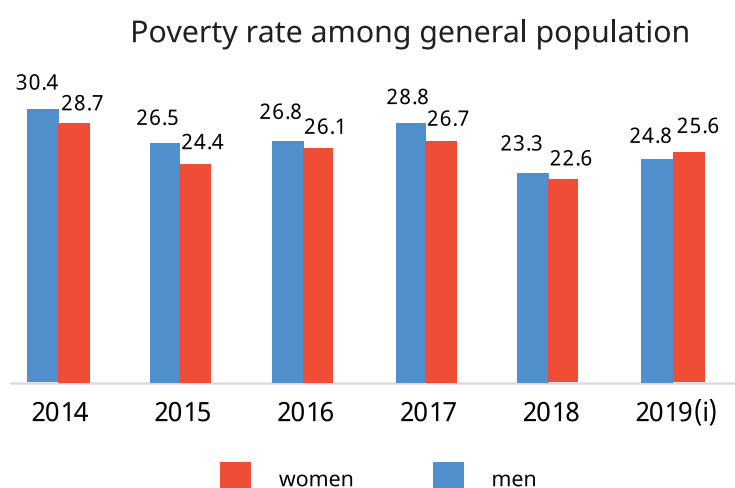
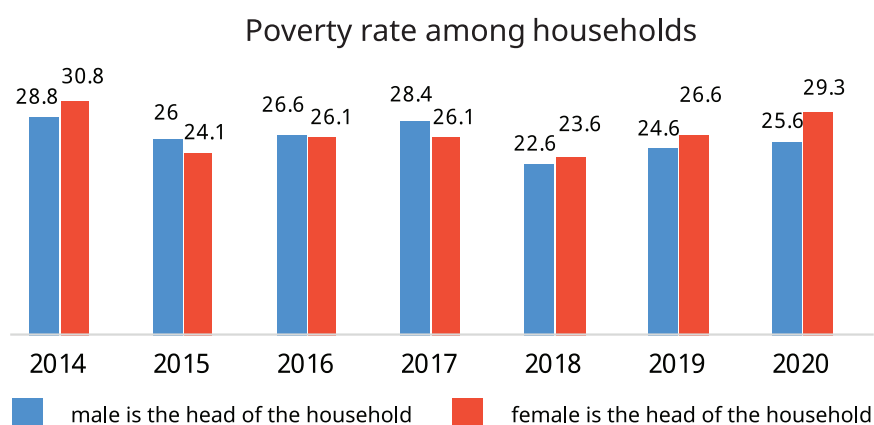
5. Develop of geriatric services, long-term and palliative care services. Integration of "geriatric" services in the UNIC Program, with coverage in the spectrum of medical services, reimbursed medicines, etc. Defining the system of integrated social and medical services, which should be focused on people's needs.

⁶² Focus group conducted in June-July 2021 (LGBTQI representatives)

IV. FEMINISATION OF POVERTY

Women are increasingly become poorer. Feminization of poverty refers to a trend of increasing inequality in living standards between men and women due to the widening gap in poverty between women and men.⁶³ The poverty rate among female headed households started to increase in 2018 and in 2020 diverged significantly, most likely due to measurement changes by the NBS and the fact that some female headed households in rural areas received less remittances at least during the periods of hard lockdowns in destination countries. In absolute terms, the NBS estimates that 54% of the poor in 2019 were women.

Figure 37. Poverty rate among households and general population.

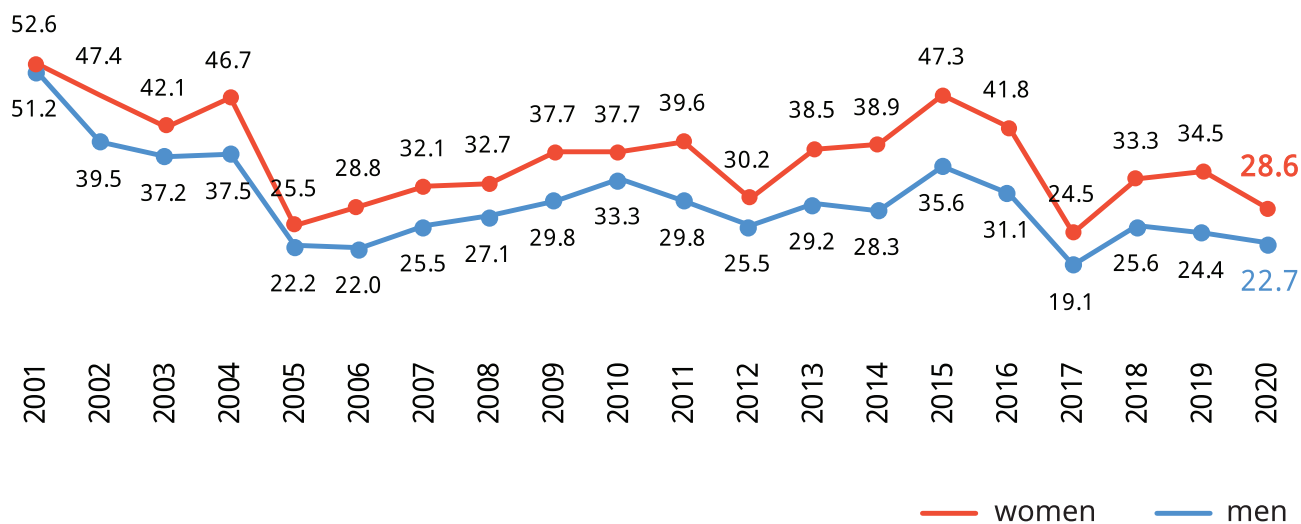
Source: National Bureau of Statistics; (i) As of 2019 the time series is interrupted

⁶³ <https://www.un.org/womenwatch/daw/followup/session/presskit/fs1.htm>

Self-assessed poverty is consistently higher among women. Poverty self-assessment refers to respondents assessing if the income they have is enough to cover basic necessities of the persons and the household. Data covering 20 years⁶⁴ (see below) on self-assessment of income indicates a higher level of female poverty.

Figure 38. Self-assessed poverty.

Share of men and women considering their income insufficient to cover bare necessities

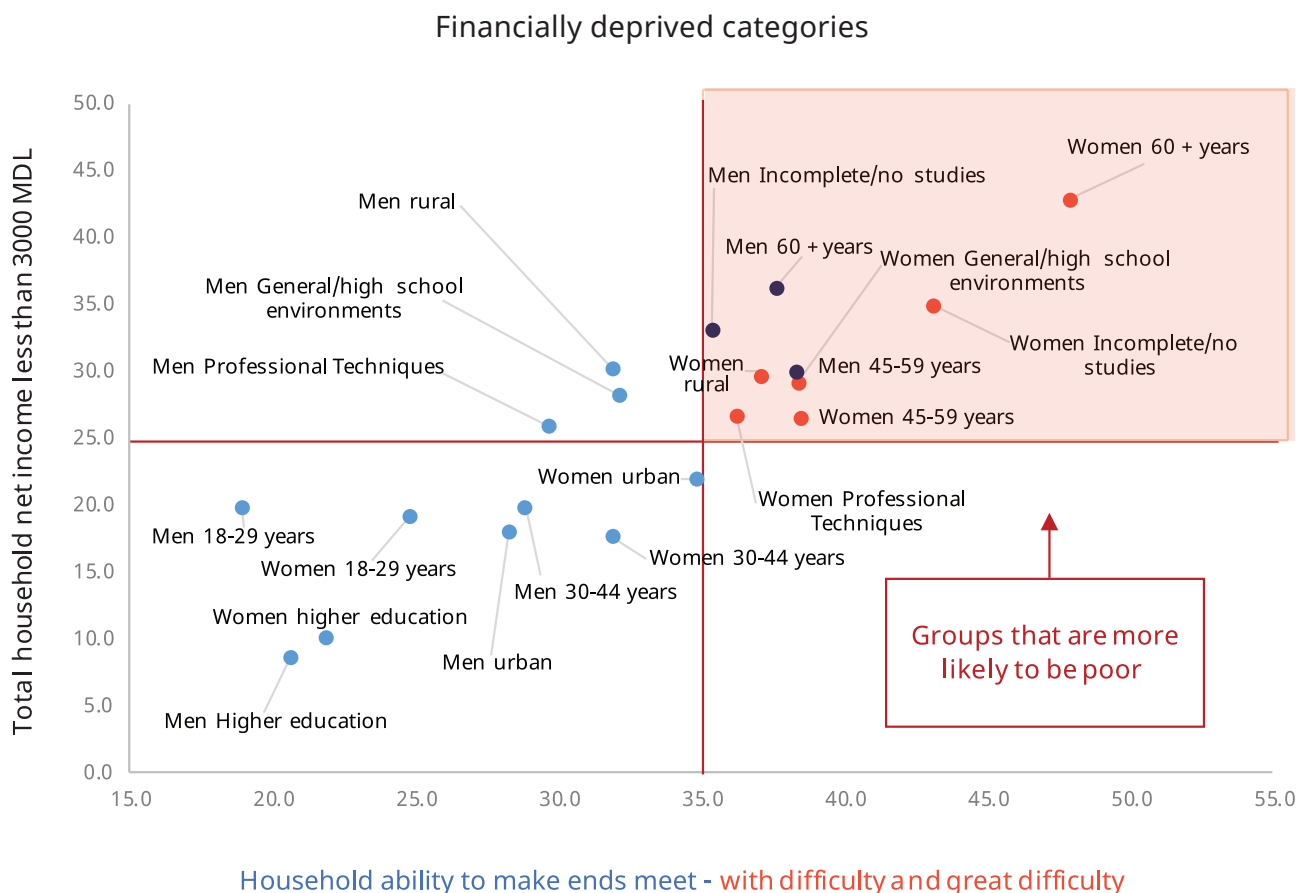
Source: Public Opinion Barometer, IPP, 2001-2020

Retirement is one of the key channels of feminization of poverty. The data generated by the Generations and Gender Study 2020⁶⁵ reveals some differences between men and women regarding financial deprivation when proxy indicators, such as the inability of a household to make ends meet and total household net income less than 3000 MDL/month, are assessed (see figure below). The feminisation of poverty is characteristic of Moldova. The figure below highlights that women aged 60+ years are the most vulnerable group. The research shows that around 50% of women of 60+ years report difficulties covering the main living expenses, and close to 40% specified that they have a net income less than 3000 MDL/month. The data speaks to the fact that one of the main channels of feminization of poverty in Moldova is retirement, which is a culmination of life long financial deficits stemming mainly from late entry/early exit from the labour force with frequent and prolonged care related pauses.

⁶⁴ <http://bop.ipp.md/>

⁶⁵ Ministry of Health, Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, National Bureau of Statistics (survey sample), UNFPA, NIDI-GGP (as partner and distributor).

Figure 39. Financially deprived groups of men and women, %

Source: Generations and Gender Survey (2020)

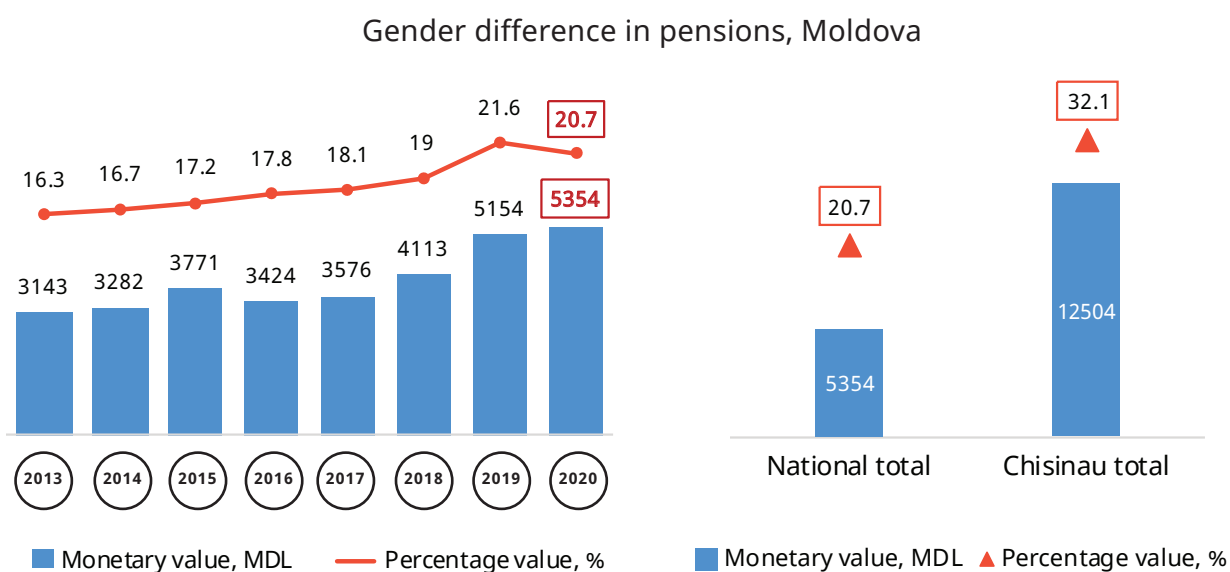
Lifetime financial inequities affect gender differences in pensions. Gender inequalities in pensions measures the difference between the average male and female pension. After an upward evolution of the gender gap in pensions in the last seven years, 2020 showed some signs of improvement. Overall, the difference between the average pension of women and men has decreased in the last year by about 1pp, reaching the value of 20.7%. However, expressed in monetary terms, the annual financial loss of a retired woman is significant and averaged at 5354 MDL (the amount shows how much a woman’s average annual pension was lower than a man’s at national level). Therefore, pay inequalities (regardless of the factors that determine them) have a direct impact on the value of pensions that women and men will receive at the retirement stage⁶⁶.

Considering this, retired women, especially from rural areas, are more likely to be poor. In 2020, the discrepancy in the average pension of women and men was estimated at about 32% in Chisinau, exceeding by 11pp the national average.

⁶⁶ https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitate-salariale-2020.pdf

In monetary terms, retired women in Chisinau benefited in 2020 from an average annual pension of 12,504 MDL lower than men, being twice higher than the national average annual level. These differences are determined by several factors: (i) the employment rate of women in rural areas is lower than in urban areas, which later affects the amount of their pensions; (ii) due to policy choices such as a lower retirement age and lower contributory period for women (iii) long periods of childcare are counted into contributory period but until recently at the minimum wage equivalent⁶⁷. Although in 2021 the Parliament adopted several law adjustments regarding retirement,⁶⁸ these do not apply retroactively, so the impact of these changes on gender will be observed in upcoming years.

Figure 40. The dynamics of gender inequality in pensions in Moldova, in annual monetary value and %

Source: CPD calculations based on data from the National Bureau of Statistics, 2020

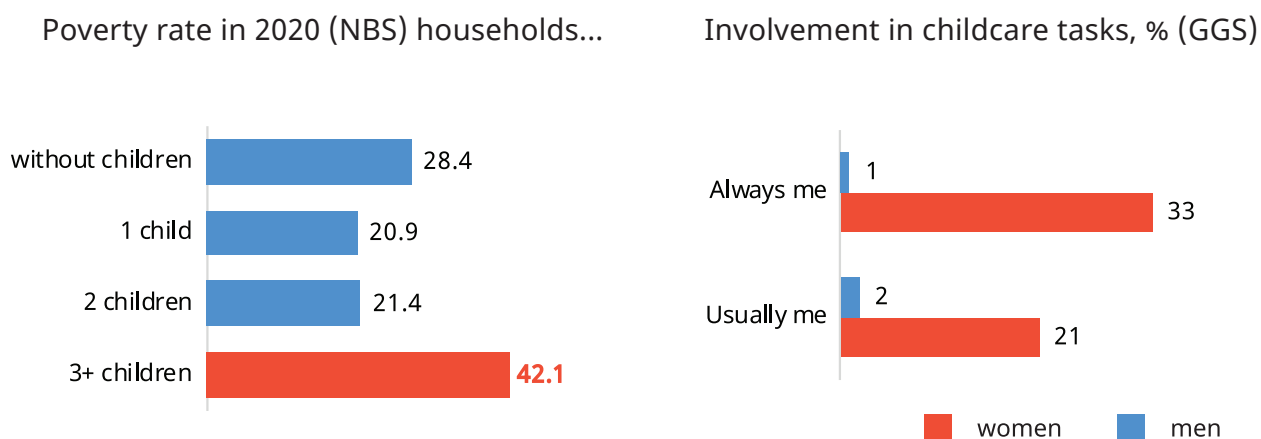
Care responsibilities are the second channel for the feminization of poverty.

In households with greater care needs (households with at least three children) the poverty rate is considerably higher (see the figure below). The latest NBS poverty show that among households with three or more children, the poverty rate is 42.1%, compared to 20.9% among households with one child. Greater need of care most likely results in fewer opportunities for productive work especially for women (considering more involvement of women in childcare activities, see the figure below), which results in greater lifelong financial deficit and thus puts women at greater risk of poverty in retirement.

⁶⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119369&lang=ro

⁶⁸ <https://msmps.gov.md/comunicare/comunicate/guvernul-a-aprobat-indexarea-pensiilor-cu-386-si-majorarea-pensiei-minime-pa-na-la-2000-de-lei/>

Figure 41. Poverty rate among households with/without children and percentage of involvement in childcare tasks

Source: NBS⁶⁹, Generations and Gender Survey (2020)

In 2019, the Parliament approved changes regarding the reflection of non-contributory periods (such as childcare leave up to 3 years) in the calculation of the pension. Thus, the basis for calculating the pension is already the average monthly insured income instead of the minimum monthly insured income. This step is an important one to overcome certain gender inequalities in retirement. However, we cannot exclude that until this change a cause of gender inequalities in retirement was provision with reference to non-contributory periods, which were calculated at the minimum monthly salary.

Roma men and women are at significant risk of poverty. Based on the study “Roma girls and women profile,”⁷⁰ Roma women are characterized by low levels of activity and employment, high unemployment and incidence rates in informal activities and sporadic and low incomes. Also, the ethnic and gender gaps within these indicators are strongly pronounced. Only 28% of Roma women aged 15-64 are active, 1.9 times lower compared to non-Roma women (53%) and 1.5 times lower compared to Roma men (42%) from the comparative age group. The employment rate of Roma women is even lower (16%) being about 2.7 times lower than that of non-Roma women (43%) and about 1.8 times than that of Roma men (28%). Reduced employment problems are even more acute among young Roma women aged 15-24, where that rate is only 12%, being more than half lower than that of non-Roma women (25%) and about 1.8 times than that of young Roma men (19%). Because of work in the informal economy, the monthly income of Romani women is highly insecure and frequently insufficient to cover basic needs.

⁶⁹ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6865&idc=168>

⁷⁰ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9466_raport_analitic_transparenta_in_salarizare_final.pdf

POLICY RECOMMENDATIONS

1.Improve pay policies, so that the principle of equal pay for work of equal value is envisaged in labor legislation and properly implemented. The Moldovan context regarding the inequalities in labour market, specifically related to payment, and the international practices in this regard⁷¹ , highlights the need to adjust the working legal framework to promote equal opportunities for women and men in terms of pay and to diminish women's greater exposure to poverty. It is necessary (i) to clearly define in the legal framework the principle of equal pay for equal work or work of equal value, (ii) to complete the legal framework with provisions and measures that ensure the pay system is transparent and to oblige employers of all levels to apply employment mechanisms of fair evaluation of functions, and (iii) to institutionalize the mechanism for evaluating functions in terms of gender.⁷²

2.Implement policies that improve work life balance so that women with children have equal access to the labor market. Priority actions are to: (i) increase access to early education services by expanding public nursery services and opening up alternative childcare services by employers, (ii) implementing measures aimed at encouraging both parents to benefit from childcare leave, and (iii) increasing the efficiency and accessibility of extended after-school education programs.⁷³

3.Eliminate the provisions of the Labor Code that disadvantage the employment of persons of pre-retirement and retirement age. In particular, this refers to art. 86, which provides the conditions for dismissal of employed persons, namely p. 1 (y') that provides the employee's possession of the retirement status for the age limit. The analysis of this provision in the light of the age and gender criteria of employed persons allows us to consider that this stipulation is discriminatory and to the detriment of women. In the situation when in Moldova the retirement age limit of women is lower than that of men, this provision leads to a faster withdrawal of women from the labour market. In this context, the repeal of this provision of the Labor Code is recommended, in order not to maintain an exclusive practice especially of women of pre-retirement and/or retired age. In addition to the fact that women tend to retire earlier than men, this inactivity is also determined by gender stereotypes perpetuated in society with regard to the role of care, as well as the insufficiency of early education services for children (grandchildren), the provision of the Labor Code respectively creates even more accentuated premises of inequity in labor relations.

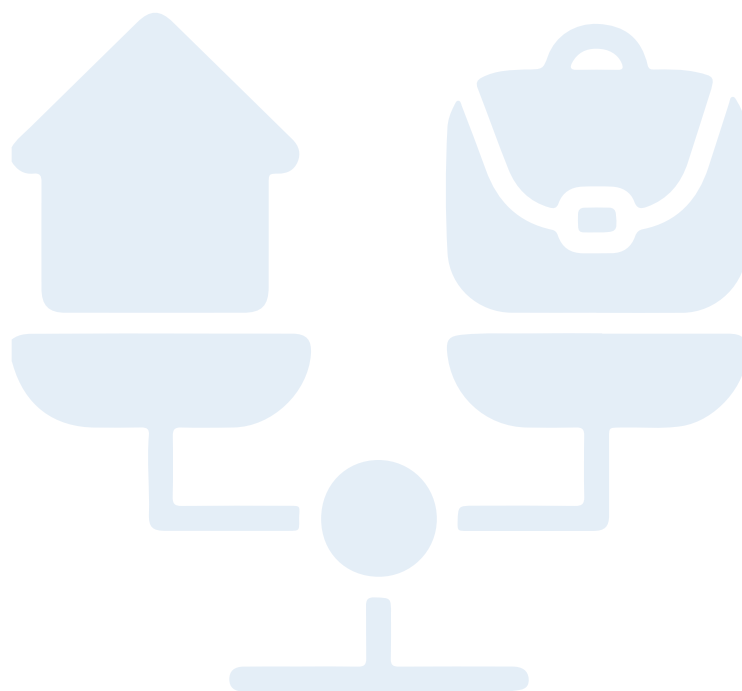
4.Expand and improve services to increase employment among the most marginalized groups of women. Employers need to take action to provide equal oppor-

⁷² https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9933_munca_inegala._analiza_decalajelor_de_gen_final.pdf

⁷³ *ibidem*

tunities for people with special needs, both in terms of infrastructure and internal policies and processes. Moldova has a legal framework that provides measures to support employers in the process of reasonable adaptation of the workspace and that methodologically describes the subsidy programs for this purpose.⁷⁴ However, the small share of people with disabilities who are employed determines the need to review and improve the given conditions. To improve this, Moldova should: (i) increase the number of staff working in the territorial subdivisions of employment responsible for the implementation of subsidy programs; (ii) increase the financial resources from the public budget allocated to the given programs; and (iii) simplify and streamline the subsidy program to encourage more employers to make jobs more accessible in order to increase the inclusion and integration of people with disabilities in the labor market. This will also contribute to the supply of labor.⁷⁵ Considering the financial deprivation of Roma women, it is essential to develop a national mechanism to encourage employers to employ a bigger number of Roma people, and to invest in programmes aiming at training, professional development and empowerment of Roma women and girls.

5. Expand decent work opportunities, especially in rural areas. Given the low employment opportunities in rural areas, it is essential to continue allocating resources to support developing economic sectors in the areas with the lowest women's employment rates. In addition, it is recommended that the internal regulations and procedures of economic entities be developed so that they meet the minimum standards necessary to ensure equal opportunities for women and men in the workplace, namely in: (i) recruitment and employment; (ii) training and lifelong learning; (iii) promotion; (iv) remuneration; (v) work and life balance; (vi) safety at work.

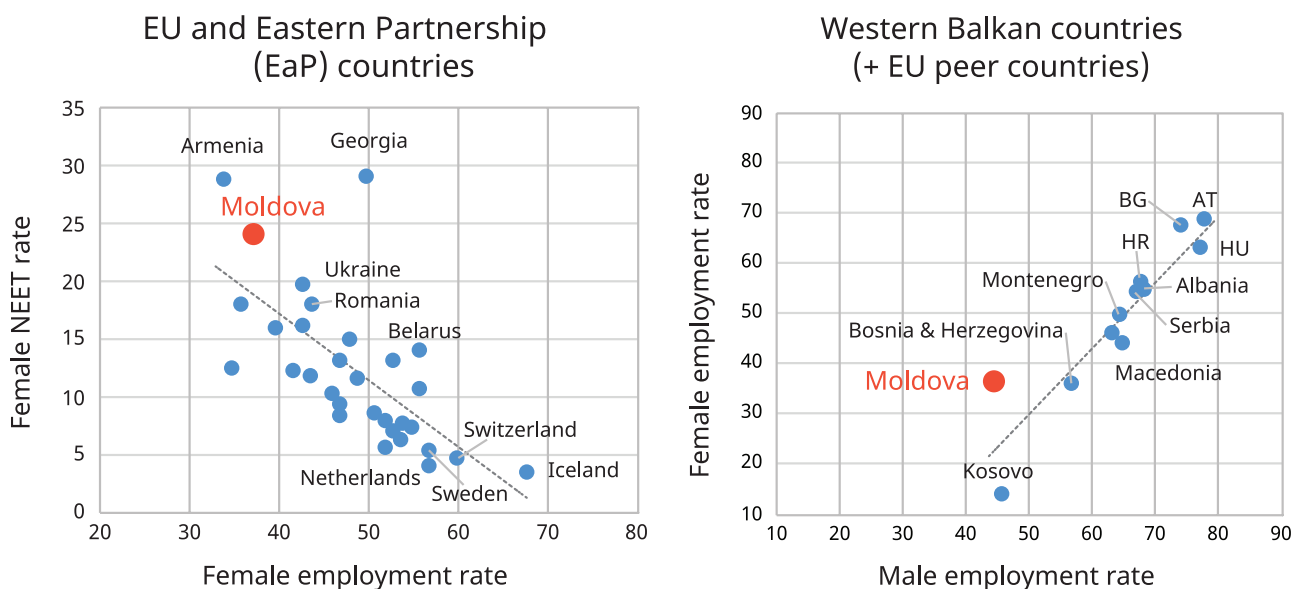
⁷⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122876&lang=ro#

⁷⁵ https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/9933_munca_inegal_a_analiza_decalajelor_de_gen_final.pdf

V. EMPLOYMENT

At the regional level Moldova is an outlier country in terms of low female employment. In the 2nd quarter of 2021,⁷⁶ the general employment rate of the population in Moldova was about 40%, which is far below EU rates. The low employment rate can be explained on one hand by migration practices in Moldova, particularly among men, who migrate outside the country to seek work and, on the other hand, by women’s inactivity in the labor market. Data show that Moldova has the lowest women’s employment rate in the EU, EaP (Eastern Partnership) and Balkans region, alongside Armenia and Kosovo. The share of young women neither in employment nor in education and training (NEET) was among the highest in the region at 24%.

Figure 42. Employment to population ratio, 15+, ILO modelled estimates, 2019, %

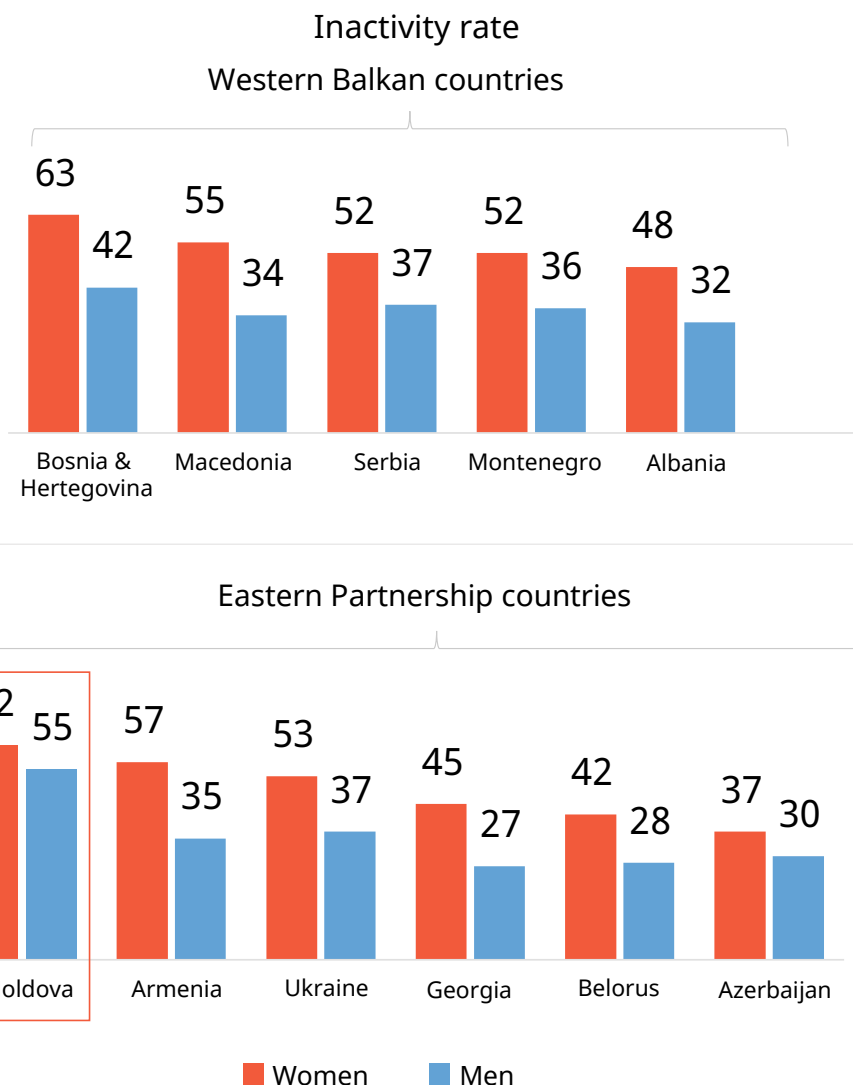

Source: World Bank, ILOSTAT database

Moldova has the highest prevalence of inactivity among women in the region. Even if the gender gap is smaller than in other countries, the inactivity rate in Moldova is among the highest both in Western Balkan and EaP countries, with a visible impact on women (figure 41). Among the main factors contributing to high female inactivity are family responsibilities, a lack of affordable or available childcare, inefficient family-friendly policies, and low employment opportunities in rural areas. The incidence of inactivity in the EU peer countries is also higher among women, but gender differences are smaller.

⁷⁶ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7115>

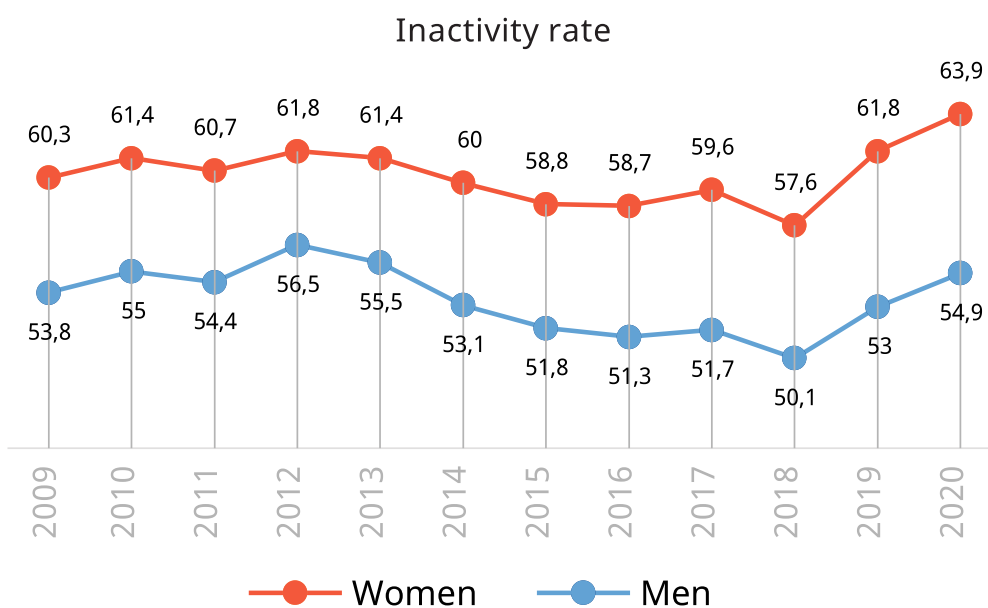
Figure 43. Inactivity rate by gender, ILO modelled estimates, 2019, %

Source: ILOSTAT database

Gender inequalities in the labor market have increased over the past years. Despite efforts in reducing gender inequalities in the labor market, gender gaps in employment rates persist and have increased in the last two years. The gender gap in employment was about 10pp in 2020. There are various cross-cutting reasons behind the low rates of labor force participation and employment of women. Women still have less access to economic opportunities and less control over economic resources than men due to a range of social, legal and political inequalities. Gender-based division of paid and unpaid labor and gender roles shaped upon this division play a significant role. Women are often expected to undertake household and care responsibilities to the detriment of their career/professional life.

Figure 44. Labor force participation in Moldova, %

Source: National Bureau of Statistics

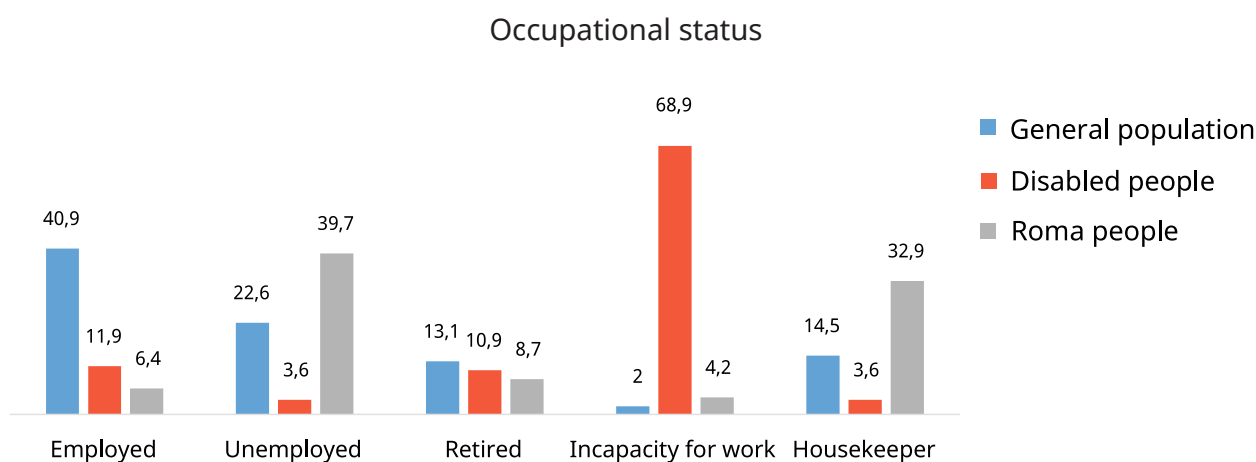
Women from vulnerable groups have even lower labor market employment rates. The CPD survey⁷⁷ shows that public policies do not provide sufficient solutions and employment opportunities for all groups of the population, especially for those vulnerable (Roma people, disabled people, older people etc). The Roma population’s employability is at the lowest level, the employment rate being about seven times lower than in general population (6.4% versus 40.9%) (see figure 43). Data on gender ine-

⁷⁷ Calea incertă spre calificarea adulților: o analiză a inegalităților de învățare pe tot parcursul vieții în RM, CPD, 2019

quality in the employment rate of Roma people may vary from one source to another, but the trend is similar: Roma women have a lower employment rate than men and face a higher incidence of unemployment. This is largely determined by the traditional gender roles that are strongly rooted in Roma culture. Early marriages and care responsibilities strongly influence their presence on the labor market.

The employment rate of people with disabilities is about four times lower than in the general population. Men are less economically active than women due to their often engagement in informal economy. NBS data⁷⁸ show that one third of disabled persons are engaged in agricultural activities which are usually less paid and less socially secure (figure 43). According to interviews with persons with disabilities and Roma, these groups frequently face marginalization and discrimination practices both at the recruitment stage and workplace.⁷⁹ Employers need to take actions to provide equal opportunities for people with special needs, both in terms of infrastructure and internal policies and processes. The Moldovan legal framework⁸⁰ provides measures to support employers in reasonable adaptation of the workplace (subsidy programs for employers). However, the small share of employed people with disabilities suggest that these measures need to be reviewed and improved, through: (i) increasing the number of staff working in the regional employment departments responsible for the implementation of subsidy programs; (ii) increasing the public financial resources allocated to these programs; and (iii) simplifying and streamlining subsidy programs to encourage more employers to make jobs more accessible for people with disabilities, thus contributing to greater inclusion and integration.

Figure 45. Occupational status, by gender and social groups, %

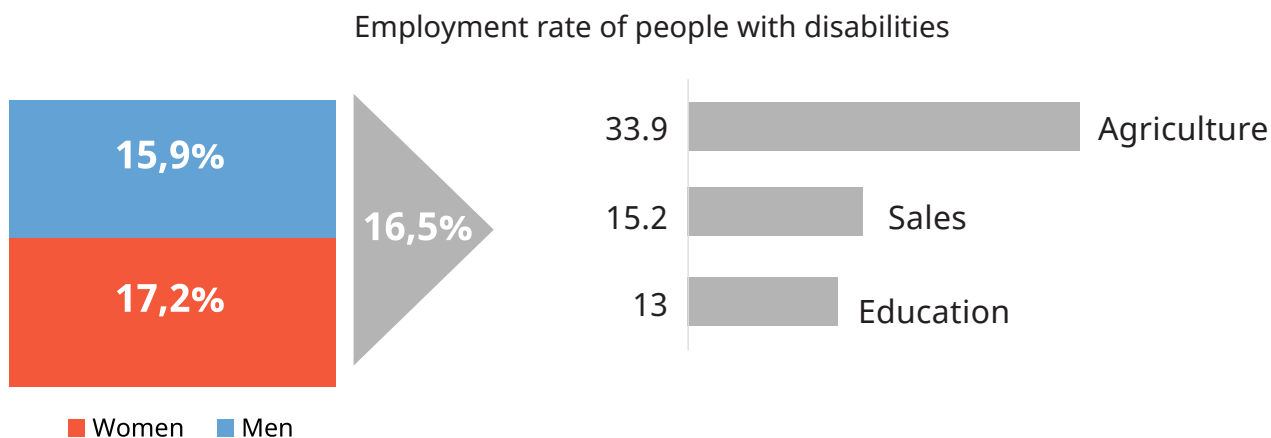
Source: Center Partnership for Development (CPD), 2019

⁷⁸ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&id=6827&idc=168>

⁷⁹ Individual interviews conducted in June-July 2021 (Roma woman, local councillor, woman with disability, trainer)

⁸⁰ Law on promotion of employment and unemployment insurance

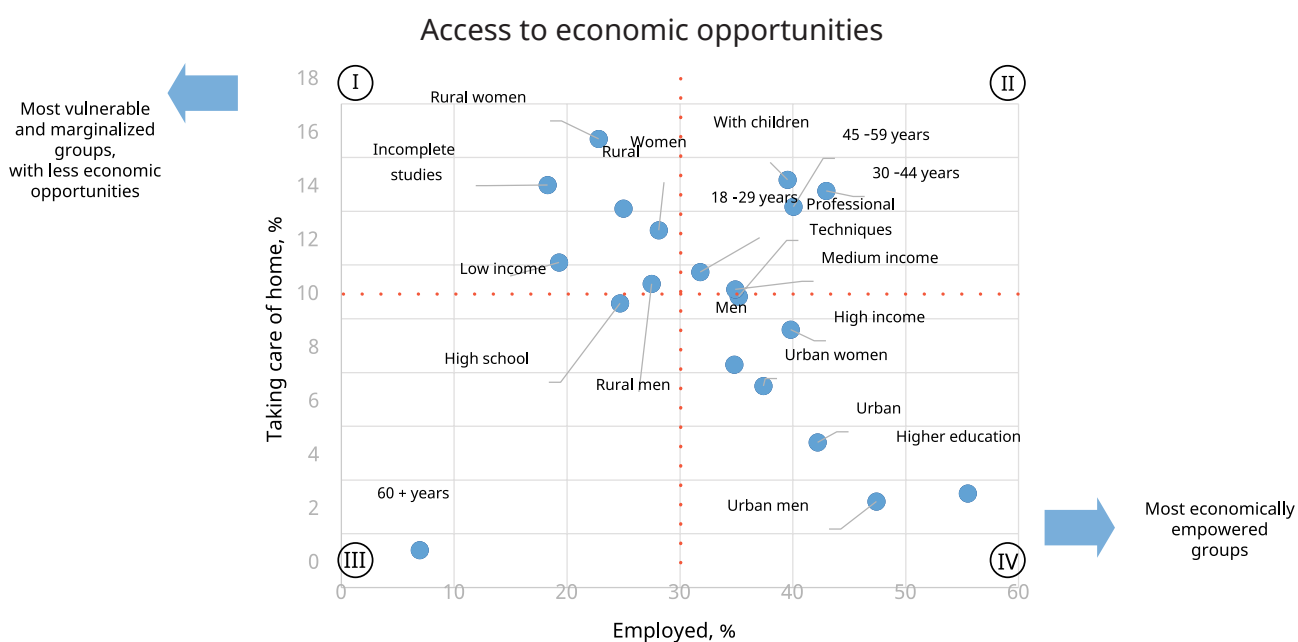
Figure 46. Employment status

Source: National Bureau of Statistics (NBS), 2019

Women from rural areas have less access to labor opportunities. Mapping the population from the perspective of access to employment opportunities and involvement in family care work highlights four major clusters: groups with limited access to the labor market due to high involvement in family care work (quadrant I), groups that have to reconcile work and family responsibilities (quadrant II), groups that are marginalized on the labor market (quadrant III) and groups that have increased access to economic opportunities. Cluster I refers to groups that cannot access the labor market being highly involved in family and children care. These are mostly women from rural areas with a low level of education. The lack of quality job opportunities, poor transport facilities and low levels of entrepreneurship and business skills are some of the reasons behind the high levels of female unemployment in rural areas.

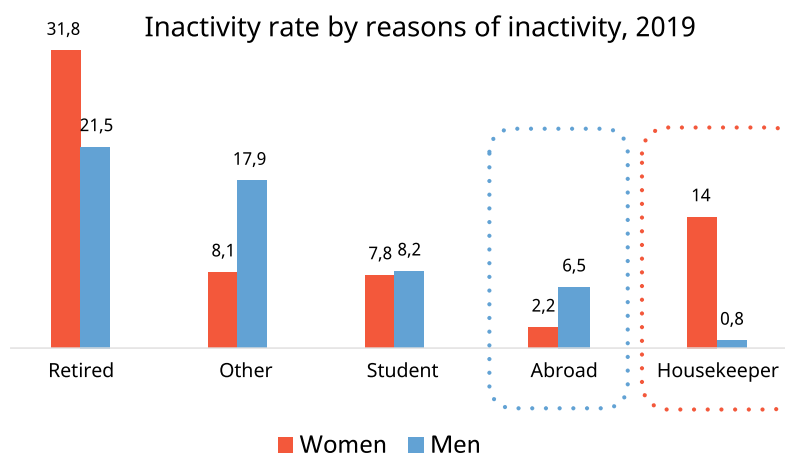
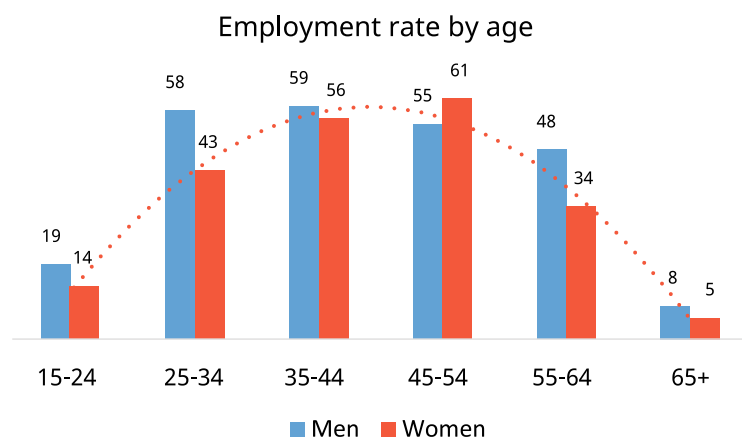
Figure 47. Occupational status, by sex and socioeconomic status, %

Source: Generations and Gender Survey, 2020

Care responsibilities seem to be one of the main reasons behind women’s low participation on labor market. Household and family care are likely barriers to labor force participation, especially for women, who disproportionately take on unpaid caregiving responsibilities. The analysis of women’s occupational trajectory throughout their lifetime shows a clear trend. Their inactivity reaches maximum levels in the reproductive period (15-34 years old) and in retirement age (55+ years old), when the employment rate decreases by about 30pp. The care burden becomes more intensive in these periods due to childcare needs and the older persons and family care needs at the later ages. Despite the global aging of population,⁸¹ in Moldova there are no long-term care systems in place (LTC services/programs). Traditionally, the care needs of older, sick or disabled people are met within the family and most such carers are women. The high level of inactivity among young people can be explained (besides the childcare responsibilities) by a longer stay in education and by the likelihood that they adjust the start of their working lives according to the situation of the labor market (e.g., by extending their training when labor market conditions are tight). Usually, the transition from school to work often takes up to two years.

Figure 48. Women’s occupational trajectory throughout their lifetime, %

Source: National Bureau of Statistics

⁸¹ Aging and Long-Term Care Systems: A Review of Finance and Governance Arrangements in Europe, North America and Asia, World Bank, 2017

Since work life balance becomes more and more difficult to achieve, women tend to stay out of the labor market for long periods. Childcare challenges have long since been a barrier to work. A recent analysis on alternative childcare solutions reveals some important barriers for women with children to be economically active:⁸² (i) low access to pre-school education services due to limited places in nurseries or kindergartens, working conditions (schedule), their territorial distribution; (ii) a small number of institutions in Moldova that could provide pre-school education services that meet health and education standards; (iii) legislative gaps that make it difficult for parents, especially for women who are the main child carers, to integrate into the labor market: a) lack of normative provisions in the Code of Education that would require the Government to create pre-school education institutions or would stimulate the founding of such institutions by the private sector, b) extremely rigid regulatory and technical requirements (Standard Regulations) that make it almost impossible for employers or other private stakeholders to develop pre-school services at the workplace (day centres, nurseries or other pre-school services, c) the public-private partnership, although provided in the legislation, is not well regulated (bureaucracy, financing), etc. Although several legislative amendments were approved in recent years to improve family friendly policies, women still face barriers when ensuring work and life balance. Several policy challenges prevent parents (especially women) from being economically involved and achieving their career and fertility aspirations:

LEGAL PROVISIONS	EXISTING CHALLENGES
<p>• CHILDCARE LEAVE</p> <p>In the last years, certain national provisions have been adopted aiming at facilitating parents' access to the labor market. Some of them refer to the amendments in 2018 to the Law on Temporary Disability Allowances and Other Social Insurance Benefits:⁸³ (i) parents have the possibility of requesting parental leave allowances according to two options: until the child reaches 3 years old or 2 years and 2 months (art. 18 (1)) and (ii) parents can benefit from the full amount of childcare allowances even if they work full time (art. 18 (4)). Also, the additional unpaid leave was reduced from 3 years to 1 year⁸⁴ (art. 126 (1)).</p>	<p>Despite these legislative changes, parents are still struggling to benefit from the new amendments. Although they have two options for the childcare leave period, with the right to benefit from the full amount of the allowance regardless of the chosen period, there is no increase in the number of those selecting 2.2 years leave (which would allow them to return faster to the labor market). The number of institutions providing pre-school education services that meet health and education standards is insufficient, making it difficult for parents to select the option that provides a shorter period of childcare leave. According to NBS data, in 2018 only 21.9% of children aged 1-2 years old of the to-</p>

⁸² *How to create family-friendly jobs? 4 alternative childcare options that can be provided by employers.* CPD, UN Women, 2020

⁸³ *Law on Temporary Disability Allowances and Other Social Insurance Benefits*

⁸⁴ *Labor Code of Republic of Moldova*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113032&lang=ro

• **ACCESS TO PRE-SCHOOL SERVICES (NURSERIES)**

In November 2018, several amendments were approved to the Education Code⁸⁵ to change the enrolment age of children in nursery (0-2 years) and kindergarten (2-6 / 7 years) (art. 20). Additionally, the Government took the commitment to develop and approve the Nursery Extension Program by 2020.

tal number of children of this age were integrated into preschool education. This means that about 80,000 families failed to benefit from these services, being exposed to greater difficulty in finding or returning to work. Moreover, the approved legislative changes in childcare leave policies do not stimulate the involvement of fathers in raising and caring for children, which means that women continue to be the ones most involved in childcare in detriment to their professional life.

• **FLEXIBLE WORKING ARRANGEMENTS**

In 2020, several amendments to the Labor Code were approved, which introduced provisions that ensure the right of employees to benefit from flexible working arrangements (art. 1001) and remote work arrangements (Chapter IX1).

Despite these amendments, less than a half of Moldovan employees benefit from at least some form of flexible work schedule, most of which is decided by the employer. Moreover, the new provisions do not provide access to flexible working arrangements for all employees, but partly for those who take care of children or adults in need. There is no obligation for employers to provide equal access to flexible working hours to all women and men employed within the company he/she manages, thus ensuring equal access to benefits in the labor market. According to the new provisions, the employer decides on whether to accept flexible working arrangements (including remote work). This has a reasonable basis if there are certain functions and areas of activity that are incompatible with this flexible work schedule. However, it may create space for violation of this right by employers.

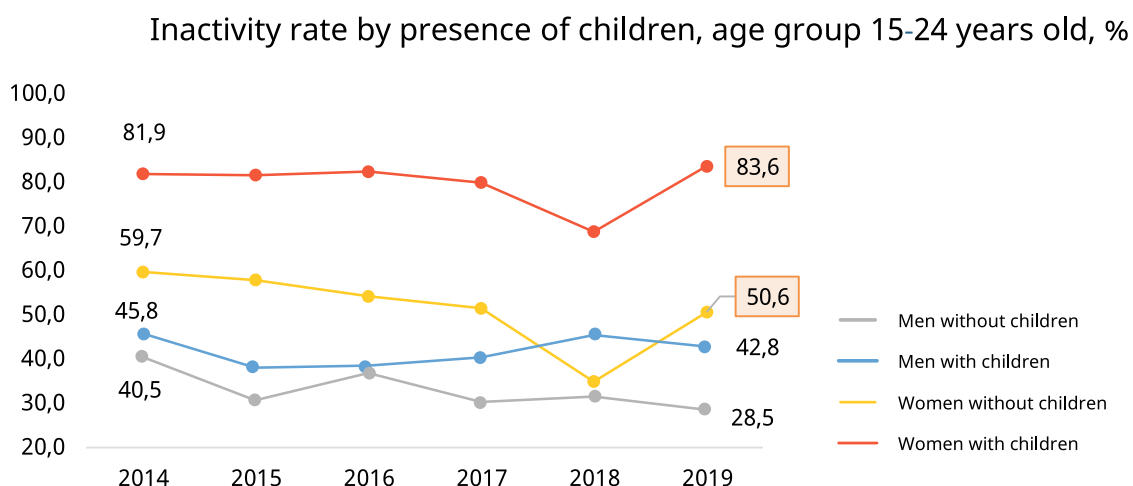
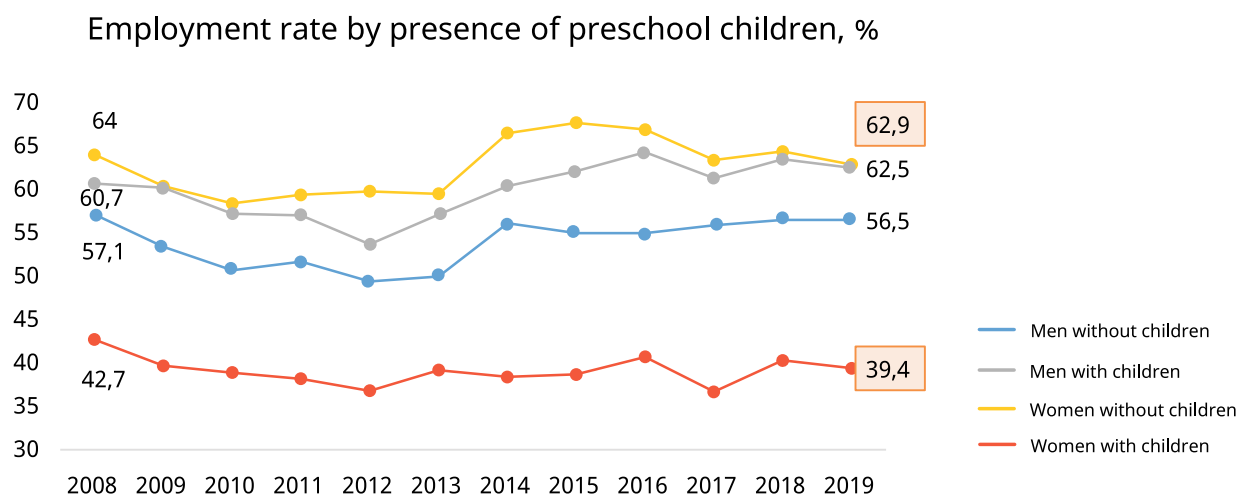
According to qualitative research⁸⁶, employers face difficulties of monitoring employees who work outside the workplace, which decrease their willingness to provide flexible working arrangements.

⁸⁵ Education Code of Republic of Moldova, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110112&lang=ro

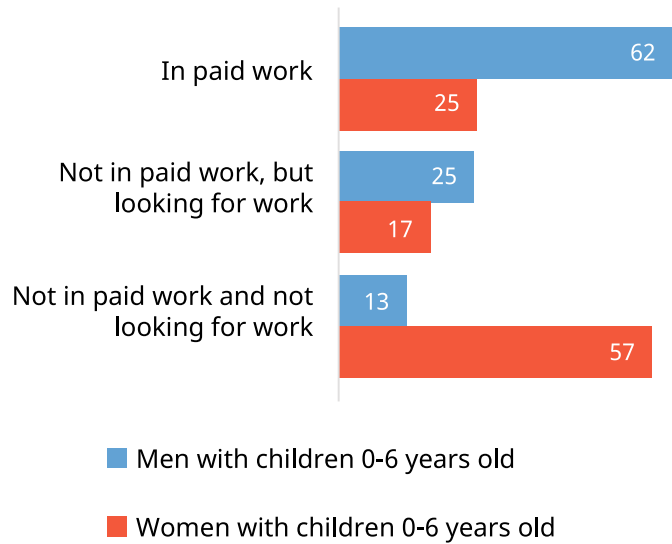
⁸⁶ Interviews conducted in June-July 2021 (employers)

Low availability of childcare facilities and inefficient family-friendly policies increase gender inequalities. NBS data show that the employment rate of women with at least one preschool child is 20% lower than of those with no preschool children, which makes it one of the most significant differences in the European region. Women are much more likely than men to give up paid work or cut hours after becoming a parent. Data provided by the Generation and Gender Survey 2020 show that the share of women with pre-school children involved in paid work is about 2 times lower than that of men. Moreover, about 50% of mothers with pre-school children do not intend to look for a job, which is 4 times higher than of fathers in the same situation. Decisions that couple make about how to balance paid employment and parenting have long-term consequences for mothers in terms of salary progression and a widening of gender pay gap, but also in terms of professional opportunities.

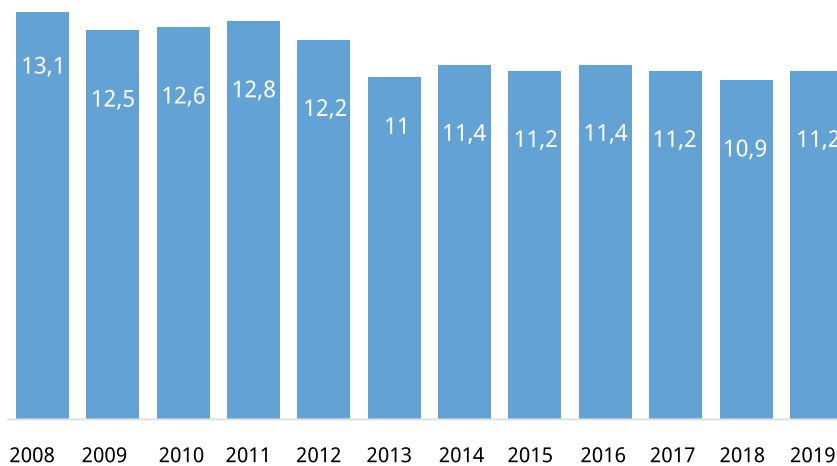
Figure 49. Selected indicators on work and life balance

Activity status by presence of children

Availability of childcare facilities: % of children under 3 in early childhood education, %

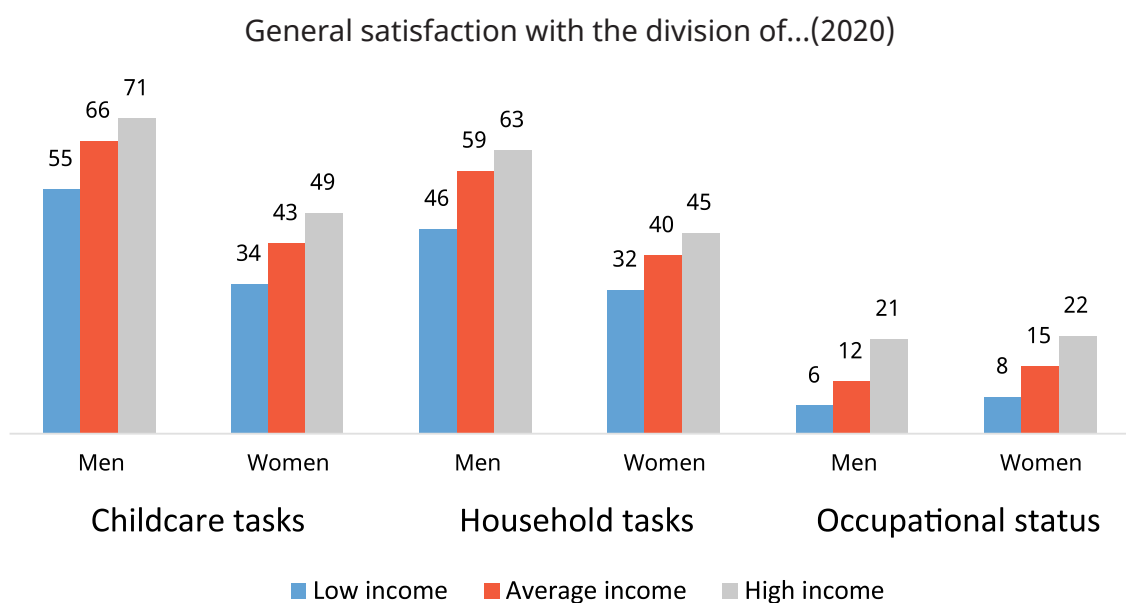
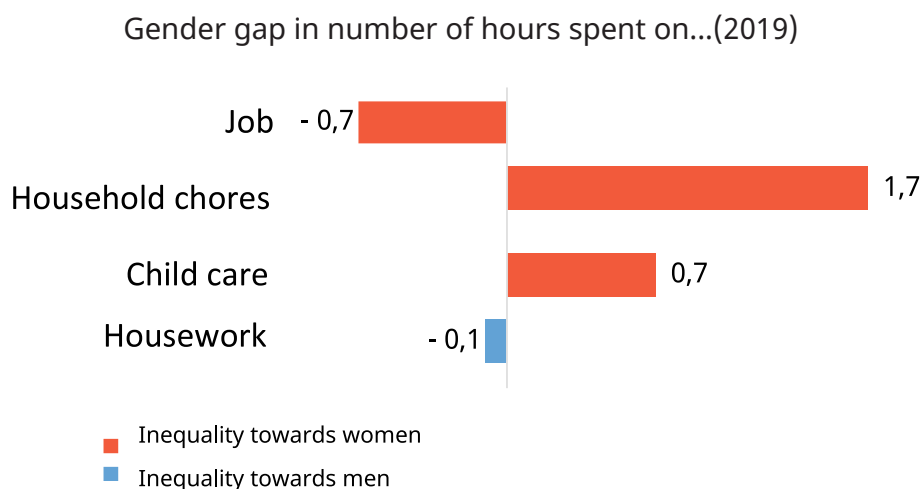

Source: NBS; Generations and Gender Survey, 2020

Due to unequal division of care responsibilities, women are more involved in unpaid work. A recent study⁸⁷ shows that an employed woman works on average 1.6h a day more than men because of household and family care tasks. Even if men are getting more and more involved in household activities, employed women spend 2.1h more daily on childcare, chores, household activities etc. This is probably the reason why women are generally less satisfied with the division of care responsibilities. The care burden falls largely on low-income women, who has also a lower level of education and fewer opportunities to enter the labor market or get decent jobs. Generally, women are often left to make career decision based on childcare consid-

erations rather than in the interest of financial situation or career goals. Women end up with fewer children than they would like to have, or they are unable to fulfil their career potential.

Figure 50. Gender gap in work and life balance

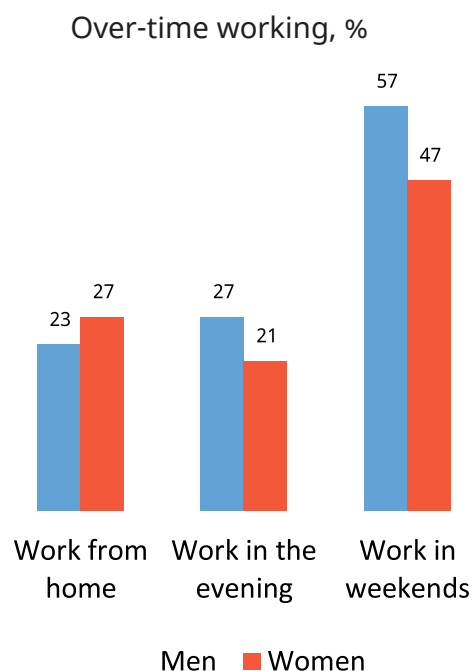
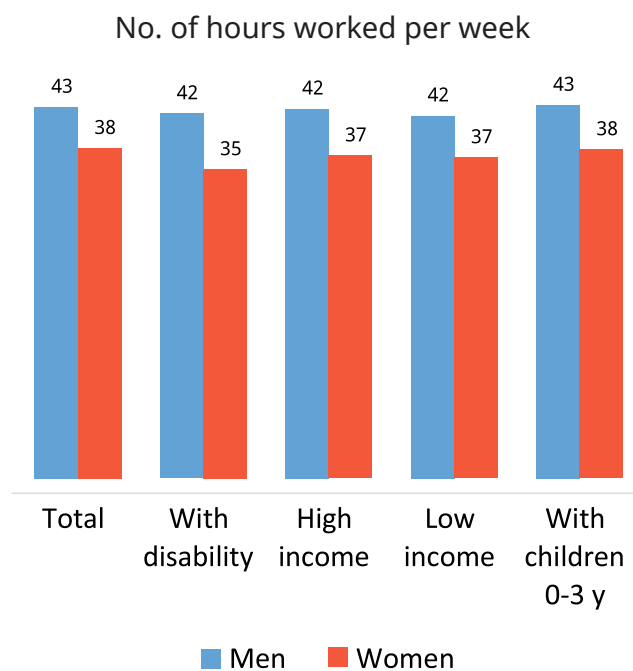
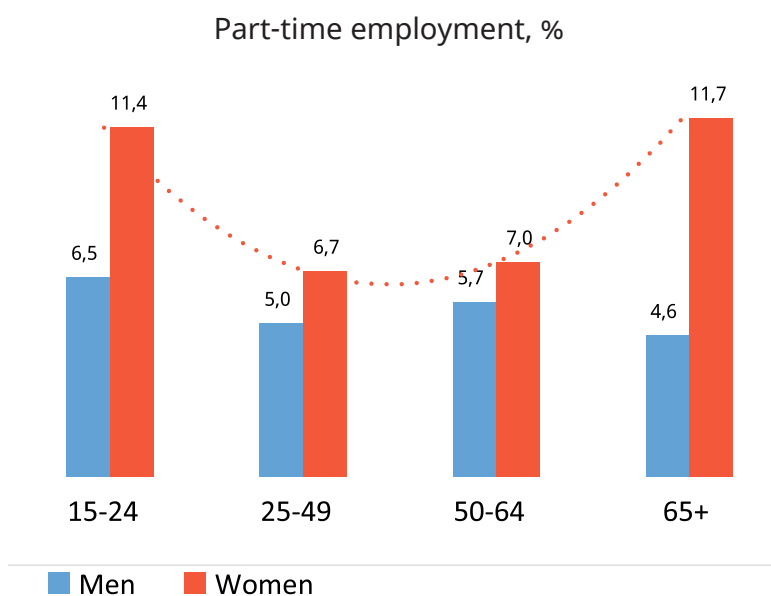
Source: CPD, UN Women, 2019; Generations and Gender Survey, 2020

The disproportionate division of care work and gender roles is highly influential in determining the forms of employment and occupations. Statistics show that in Moldova gender inequalities in employment are directly related to the presence of children. Women with dependent children are more likely to choose part-time work, often to the detriment of career and pay progression, to reconcile paid work and family care responsibilities, while their male partners tend to work full-time, which

⁸⁷ *Unequal work: the analysis of gender gaps on labour market from the perspective of employers, employees and unemployed*, CPD, Un Women, 2020

accounts for some of that asymmetry. Men tend to work longer hours than women, more than 40 hours a week, which is used as the benchmark of a “standard” working week. The gap between weekday and weekend work is larger among breadwinners (usually, men), which reduces their annual earnings. Women who work very long hours might be working in male-dominated industries, while those working weekends were likely to be engaged in low-paid and arduous jobs like working on public transport, cleaning, and caregiving.

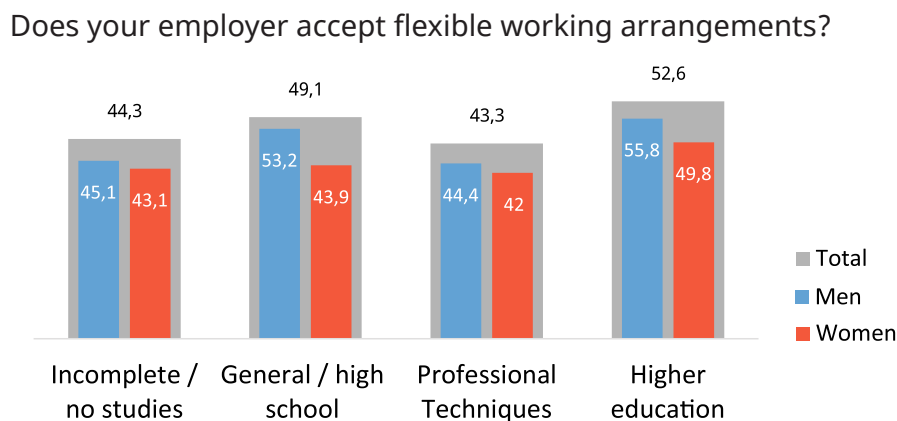
Figure 51. Part-time employment by age and gender

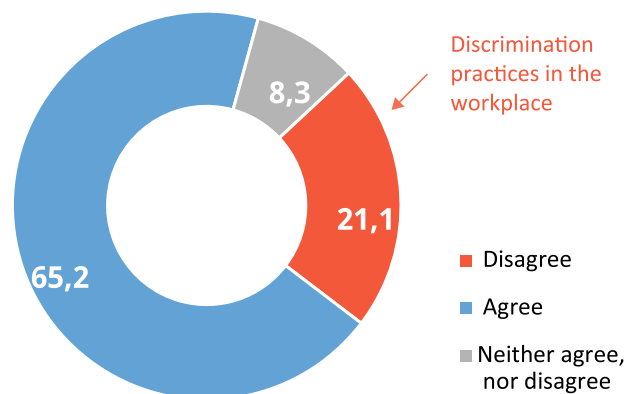
Source: NBS 2019; Generations and Gender Survey, 2020

Flexible working arrangements, if not well regulated, risk making things worse for women, widening the gender gaps. Flexible arrangements might support women in maintaining a work-life balance. Although part-time employment or other flexible arrangements are perceived as a solution for integrating women into the labor market or keeping them active after childbirth, they may have longer-term negative impacts on female employees. Policies that make it easier to transition to a part-time job or take leave may actually weaken women’s position in the labor market and their lifetime earnings potential. Part-time work creates solutions for women to receive an income corresponding to the number of hours engaged in paid work. However, they are also engaged with caring responsibilities which is unpaid work that takes considerable time and effort. In the long-run, fewer paid hours worked (due to flexible work schedule) may result in a higher gender pay gap, fewer professional opportunities, discrimination in promotion (since women are less time at the workplace), underutilization of women’s labor and low pensions at retirement age. A review of existing policies is an important step in determining how suitable workplace policies are to support all employees (not only women) to avail themselves of flexible arrangements.

Figure 52. Flexible working arrangements (employees and employers’ perceptions), %

Are employees with a flexible work schedule just as likely to be promoted as those with a fixed work schedule?

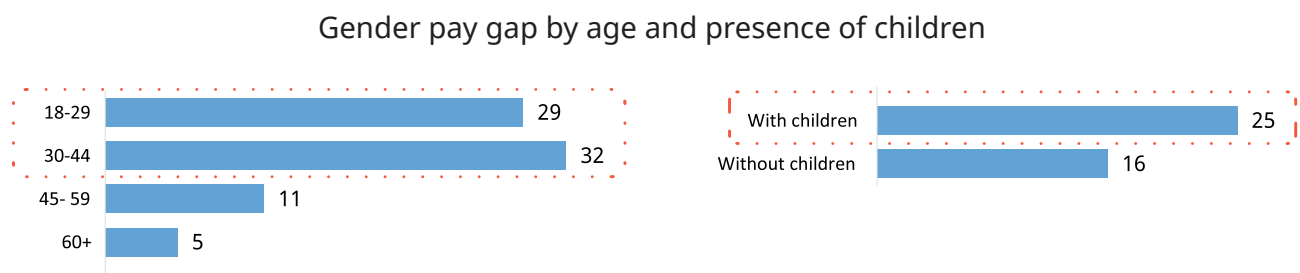

Source: CPD survey, 2019

Labor market interruptions or reductions in working time have important implications for women’s financial security. Women are those who usually sacrifice earnings for natural interruptions to paid employment caused by the experience of childbirth and the associated period of leave to care for the child. Therefore, they are more inclined to seek employment in family-friendly jobs which are lower-paying or to opt for part-time employment and other flexible arrangements. According to NBS data, the gender pay gap is estimated to be 13.7% in 2020, which is about 2pp higher than in 2013. In monetary terms, the annual women’s financial loss reached 17,079 MDL in 2020, which means that a woman must work about two months longer to reach the average annual salary of a man for the previous year.⁸⁸

The gender wage gap seems to be underestimated. A survey among employees⁸⁹ shows that women’s salary is on average 25% lower than of men. The explained (objective) part of this gap is only 8.7pp, with the other 16.7pp being “unexplained”. According to studies applying the Oaxaca-Blinder decomposition, the unexplained part may refer to discrimination at the workplace, although it is not excluded that there are other factors that could have a greater systemic impact on women.

Figure 53. Gender pay gap in Moldova by age and presence of children

Source: CPD calculations based on CPD/UN Women survey⁹⁰

Women are underrepresented in male dominated sectors where higher-paying work opportunities are more prevalent. Labor market is segmented and segregated across gender. Women make up the majority of workers in sectors where low-skilled and low-paid occupations are prevalent. Vertical occupational segregation is a factor that contributes to the pay gap. In certain economic sectors, such as education, health, clothing manufacturing, the share of women is over 70% of the employees, which means that women should be present in all hierarchical structures (both execution and management) and there should be a balance in terms of remuneration. However, the figure below shows that wage differences exist even in sectors with a high share of female employees, which means that they are underrepresented in top management, where higher salaries are set.

⁸⁸ Gender pay gap 2020: time to close the gap! CPD, 2020

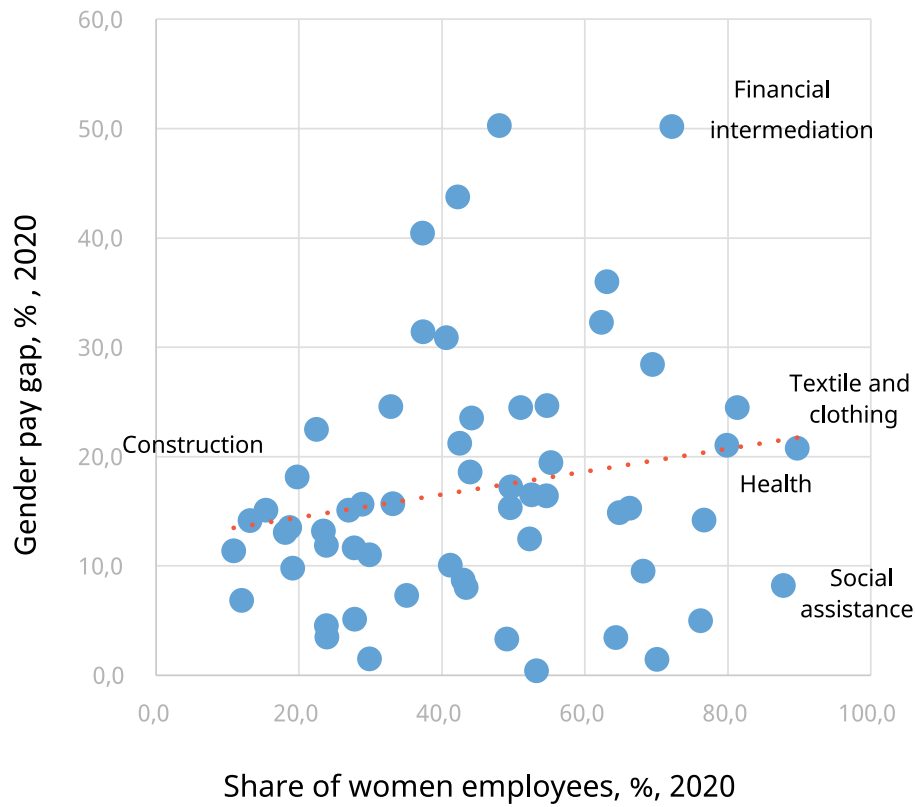
https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/CPD_Inegalitate-salariale-2020.pdf

⁸⁹ Gender pay gap 2019: how and why women have financial losses, CPD, 2020

<https://progen.md/inegalitatea-de-gen-in-salarizare-cum-si-de-ce-femeile-pierd-financiar-in-fata-barbatilor/>

⁹⁰ Unequal work: analysis of gender inequalities among employers, employees and unemployed, CPD, UN Women, 2020

Figure 54. Vertical segregation impact on wage differences

Source: CPD calculations based on NBS data, 2020

NEET women: In the Republic of Moldova, the gender gap of the NEET indicator is quite significant, at about 32.5% for women and 19.6% for men in 2020 (26% on average). This gap highlights the lack of fair opportunities for women to integrate into the labor market even if they have a higher level of education than men. This can be explained by several factors highlighted within an individual interview: stereotypes and social pressure, which puts a greater emphasis on women's role in the family and men's role at work; career counselling and professional orientation of women towards relatively limited areas of occupation; labour market issues such as: employers preferring to hire young men rather than young women; young women facing integration difficulties when returning to work after childcare leave; young women being more likely to have poorly paid jobs; and a lack of conditions enabling the conciliation of family with working life.⁹¹ High and prolonged periods of NEET for young people has devastating effects. Long periods of being NEET may increase social isolation, employment in unsecured jobs with low wages, crime, physical and mental health problems, family failure, and divorce. These consequences entail a certain cost and therefore the status of NEET is not only a problem for the person concerned but also for society and the economy.

Young women: The situation on the Moldovan labor market continues to attest a decrease of occupation, despite economic stabilization, which could have long term negative consequences on the economic system and social security. A difficult situation is attested in case of youth aged 15-24, which registered an increase in the number of unpaid family workers, including significant discrepancies between rural and urban areas. The share of employed youth aged 15-24 is diminishing annually by 10-13%, a fact explained by the increase of migration abroad.⁹² The gender employment gap becomes more significant for the age group 25-34: according to NBS data the employment rate of young women was 43% in 2020, compared to 58% of employed young men. Care responsibilities become more intensive in this period (reproductive period) due to childcare needs. An interview with an employee of the National Employment Agency reveals that family and childcare are likely barriers to labor force participation, especially for women, who disproportionately take on unpaid caregiving responsibilities. Because of this a large share of employers are reluctant to hire young women⁹³.

Women from rural areas are particularly vulnerable to remaining outside the labor market. The deterioration of social capital in rural areas of Moldova has had an impact on rural women. The level of women's education in rural communities is much lower than of women in urban areas. Only 46.4% of active rural women have higher education, specialized secondary or vocational secondary education, compared to 75% of active women in urban areas. The limited employment opportunities of rural women continue to increase the migration of highly educated women from villages to cities⁹⁴. The employment rate of women from rural areas is about 32%, which is 12pp lower than the general employment rate in urban areas, due to the characteristics of local

⁹¹ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman, representative of the National Employment Agency)

⁹² Evaluation of the National Employment Strategy 2017-2021 from the perspective of young people, NYCM, 2018

⁹³ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman, representative of the National Employment Agency)

labor markets and the economic environment (NBS data). Limited job opportunities, poor transport facilities, limited access to childcare services and low levels of entrepreneurship and business skills are some of the reasons behind the high levels of female unemployment in rural areas.

Roma women are marginalized in terms of access to employment. All available data suggest a low access of this vulnerable group to education and labor market. A study on lifelong learning opportunities in Moldova⁹⁵ shows that around 40% of Roma youth (aged 18-30) are currently unemployed and just 4% are active on the labor market, which is 10 times lower than non-Roma employment rate. According to interviews, Roma women frequently face marginalization and discrimination practices both at the recruitment stage and workplace⁹⁶.

Women with disabilities also face problems in accessing labor market opportunities. All the issues that affect people, such as access to employment, health care, education also affect people with disabilities, but in a far more complex way. Attitudes and discrimination linked to disability make it much more difficult for them to find work or to participate in social activities. The NBS data show that only 16.5% of persons with disabilities in Moldova are employed, out of which 17% are women and 15% are men. Men are less economically active than women due to often engaging in the informal economy. However, most women with disabilities report financial difficulties, being sometimes unable to cover expenses for medicines, for raising children etc⁹⁷.

Women from low-income households: Men-led households are more optimistic about the standard of living of the household. One of the factors that determines the perception of living standards by the population is the financial capacity of the household. According to NBS data⁹⁸ households headed by men can afford unforeseen expenses of 5,000 MDL in a higher proportion than those headed by women (24.1% compared to 15.2 %). The financial vulnerability of women-run households increases with the presence of children (especially where there are three or more children). These women are forced to look for work in the geographical proximity of the household, which considerably reduces the chances of accessing employment opportunities. Poverty becomes an exclusion factor for women from low-income households. Lack of human capital, low access to social services, and low enrolment in education make this group of women quite vulnerable and dependent on social benefits.

Women survivors of domestic violence: Financial impediments play a major role in restricting the freedoms enjoyed by women who are abused by their intimate partners. Many women, particularly those in abusive relationships, continue to be financially dependent on their partners. Financial inequality shapes women's role within the

⁹⁴ *Profile of Women from Rural Areas, NBS, UN Women, 2016*

⁹⁵ *The uncertain path to the qualification of adults: inequalities in adult learning in Moldova, CPD, 2020*

⁹⁶ *Individual interview conducted in June-July 2021 (Roma woman, local councillor)*

⁹⁷ *Focus-group conducted in June-July 2021 (Women with disabilities)*

⁹⁸ <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6599>

marital relationship, diminishes her autonomy, influences her place within the labor force. Because of their financial vulnerability, many women choose to stay in abusive relationships. Financial instability is one of the greatest reasons why, after gaining freedom, women who experience violence have limited choices (access to justice, jobs, social housing) and ultimately acquiesce to their partners' attempts to reconcile.⁹⁹

LGBTQI: Many workers of the LGBT+ community face strong labor market discrimination. Even if the legislation protecting people from discrimination on the grounds of sexual orientation or gender identity is in place, it still happens. Individual interviews revealed that representatives of this group experienced refusal in employment or collaboration, determined by their sexual orientation. Because of this, many LGBTQI workers tend to hide such information when being at the workplace.¹⁰⁰

POLICY RECOMMENDATIONS

1. Increase access to early education services by: (i) expanding public nursery services and (ii) establishing alternative childcare services by employers. The research showed that the urban population faces greater difficulty in enrolling children in early education institutions (nurseries, kindergartens), which can contribute to gender inequalities in reconciling professional and personal life. To overcome these gender differences, public authorities should expand access to public-type pre-school education services throughout the country (especially in municipalities). At the same time, the adjustment of the current legislative framework is required to increase and encourage the involvement of private entities in providing services alternative to public ones in the field of pre-school education, in particular nursery services.

2. Increase the efficiency and accessibility of extended after-school education programs. This type of educational program offers parents the opportunity to perform their duties without being exposed to potential cases of discrimination at work due to childcare responsibilities. Since 2016, the legal framework has envisaged at national level the provision of extended education programs (public programs). Thus, in order to streamline their activity, but also to provide opportunities for more employed parents to enrol their children in such programs, authorities should: (i) monitor the activity of these programs in terms of their efficiency and functionality and consistent improvement of given services; (ii) increase the financial resources allocated from the state budget for all public educational institutions to enlarge the possibility for several children up to 12 years old to attend the respective activities, without the parents having to cover additional fees (including for lunch breaks), (iii) revise and diversify the educational curriculum for this type of program, to be focused as much as possible on the needs and interests of children.

⁹⁹ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman-survivor of domestic violence, rural)

¹⁰⁰ Individual interview conducted in June-July 2021 (woman, LGBTQI community representative)

3. Implement support measures for women's access to leadership positions in economic sectors. In a context in which the share of women entrepreneurs is three times lower than that of men, it is necessary to intervene with measures that will address this inequality in a structural way. Among the positive effects that could be generated by the greater involvement of women in entrepreneurship and their representation in management positions would be greater gender balance in the workforce. Thus, it is recommended (i) that the following Strategy on the Development of Micro, Small and Medium-sized Enterprises sets out a specific objective with regard to the development of female entrepreneurship and will include separate measures to increase women's access to sources of financing (in particular, credit) for business development, business training and consultancy services, (ii) to ensure an annual increase in the amount of financial resources accessed by women, so that during the years of 2021-2022 they benefit from at least 40% of the allocated financial resources.

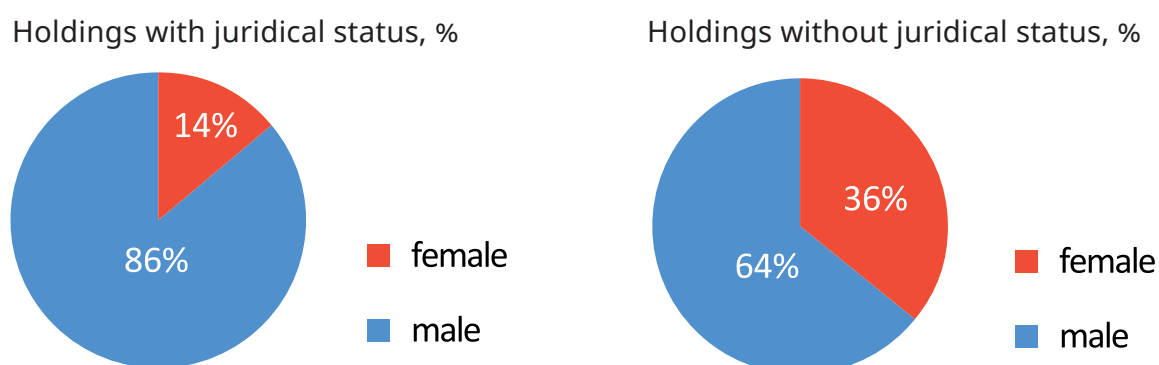
4. Approve framework regulation on the implementation of non-discrimination policies to ensure equal opportunities in labor relations. A Government Decision should institutionalize the instrument that will primarily target employers with more than 50 employees to adjust their internal procedures to enable all forms of discrimination in employment to be eliminated. For this purpose, the Decision document will provide the process of aligning the regulations of the entities with the principle of equal opportunities and will include the minimum standards that must be observed in employment relationships in order not to perpetuate gender discrimination and indecent work. These will be finalized depending on the main stages of the human resources management process, namely: recruitment and employment, training and professional development, career promotion, remuneration, reconciliation of professional and personal life, conclusion (completion) of the employment contract. Additionally, the document will include stipulations regarding the notification procedure/reporting cases of discrimination or harassment in employment relationships, guidance on the process of monitoring and evaluating the implementation of those standards, as well as provisions regarding the information and training of employees, to communicate and promote the regulation

5. Make jobs more accessible to women from vulnerable groups. Employers need to take action to provide equal opportunities for people with special needs, both in terms of infrastructure and internal policies and processes. Moldova has a legal framework that provides measures to support employers in the process of reasonable adaptation of the workspace and that methodologically describes the subsidy programs for this purpose. However, the small share of people with disabilities who are employed determines the need to review and improve the given conditions. For this purpose, it is recommended: (i) to increase the number of staff working in the territorial employment subdivisions responsible for the implementation of subsidy programs; (ii) to increase financial resources from the public budget allocated to the given programs; and (iii) to simplify and streamline the subsidy program to encourage more employers to make jobs more accessible to increase the level of inclusion and integration of people with disabilities in the labor market. This will also contribute to the labor supply.

VI. ENTREPRE-NEURSHIP

There is a significant gender gap in terms of asset ownership. A wealth of evidence confirms the importance of control of business properties and household resources, including land and housing, for women's 'greater self-esteem, economic opportunities and decision-making power.'¹⁰¹ Yet women's command over resources is still limited because of social norms and practices. According to the NBS, in 2011, women owned only 14% of holdings with juridical status, while men owned all the rest.¹⁰² "On average, male holders in the Republic of Moldova manage 1.21 hectares compared to 0.86 hectares managed by female holders" (National Bureau of Statistics, Women and Men in the Agriculture of Republic of Moldova). As a result, because of a lack of assets owned, women still face constraints in starting and developing enterprises that would increase their access to resources and economic opportunities.

Figure 55. Share of female and male headed holdings, by sex and status, %

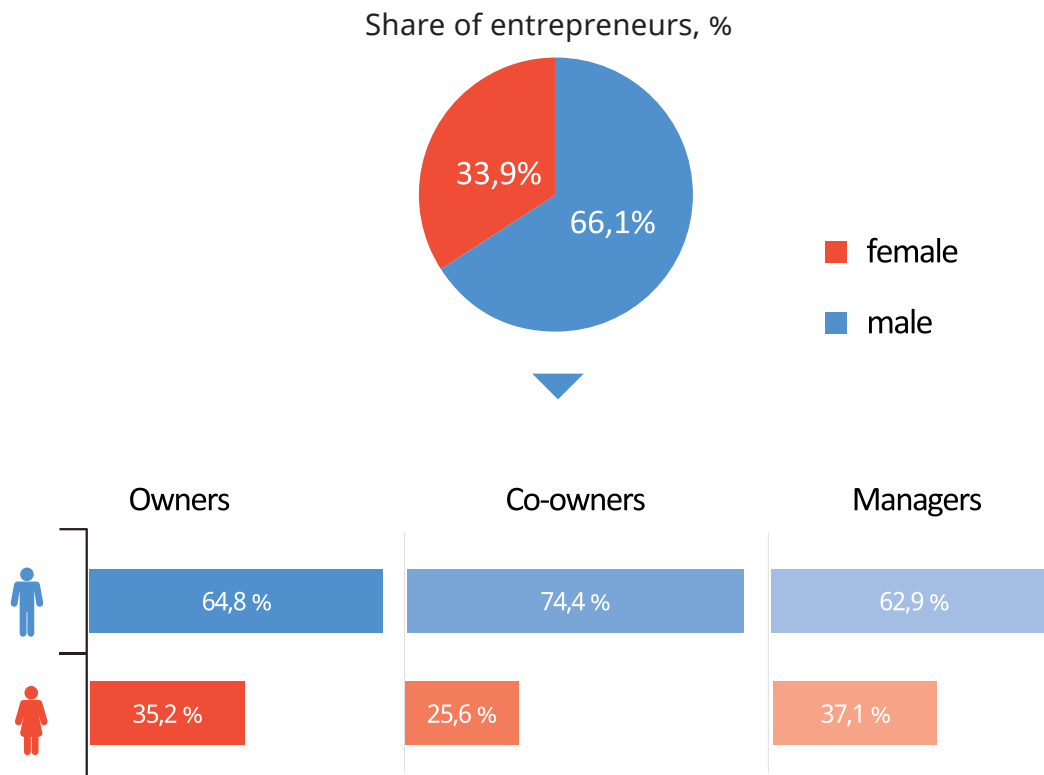
Source: NBS, Agricultural census, 2011

Only a third of entrepreneurs in Moldova are women. Female entrepreneurship in the Republic of Moldova is expanding. In 2017, about 33.9% of enterprises were owned or managed by women, which is 6.4 pp higher than in 2009. Despite this, women continue to be a minority in the business community. This significant gap is caused by different factors that limit women's access to this economic sector: limited access to resources and financial capital to start a business, barriers to accessing investment resources (such as credits and loans), discrimination practices and gender stereotypes, low self-confidence, etc. Women are underrepresented in top managerial positions within the enterprise: most owners and co-owners are men (over 65%). Even the manager position, which is a lower stage in the hierarchical structure, is more likely to be held by a man.

¹⁰¹ *Women's economic empowerment, ODI, <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/10683.pdf>*

¹⁰² <http://www.fao.org/3/I9484EN/i9484en.pdf>

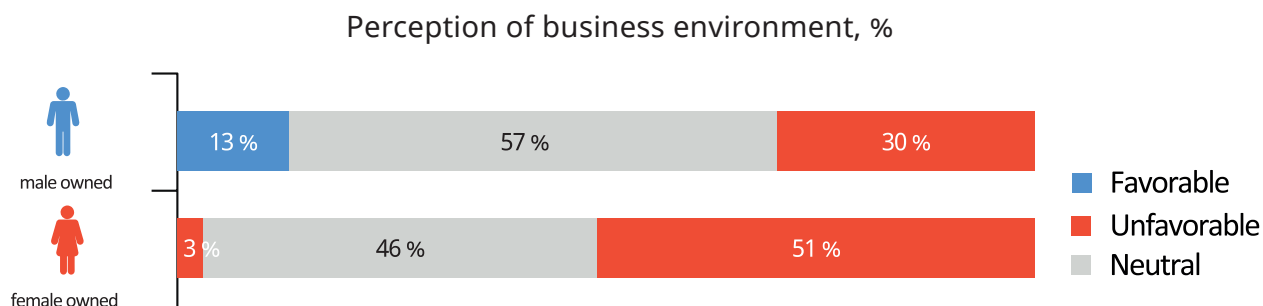
Figure 56. Share of entrepreneurs, by sex and position, %, 2018

Source: NBS

According to a World Bank report,¹⁰³ female entrepreneurs consider the business environment to be more challenging. 51% of female entrepreneurs consider the business environment to be unfavourable, compared to 30% of male entrepreneurs. According to the authors, female-owned businesses in the north of the country struggle the most. The data show that 89 percent of female-owned companies considered the business environment to be unfavourable and just 2 percent found it to be favourable.

Figure 57. Perception of business environment of business owners, by sex, %

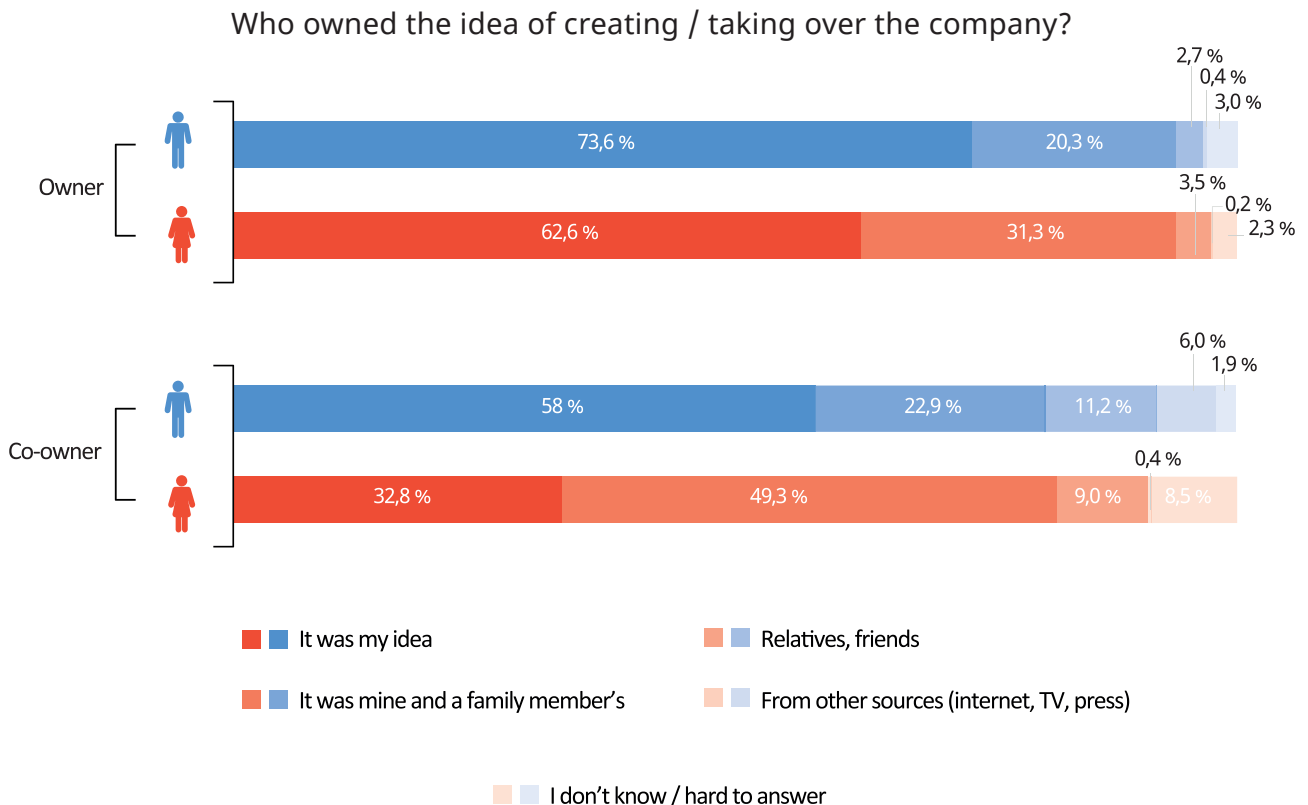

Source: World Bank, “Supporting Women’s Entrepreneurship in Moldova”, 2016

¹⁰³ <https://documents1.worldbank.org/curated/en/411391516856355553/pdf/122962-REVISED-PUBLIC-MoldovaSupportingWomenEntrepreneurshipFINALPRINT.pdf>

Women need more support and encouragement than men do to start their business initiatives. According to NBS, 62.6% of women owned businesses were launched due to their idea, comparing to 73.6% of men. Regarding the businesses where men and women are co-owners, the discrepancy is much higher, as 58% of men were involved in the initiative to open an enterprise, compared to only 32.8% of women. More women tend to put more importance on the support received from family and relatives compared to men.¹⁰⁴

Figure 58. Distribution of owners and co-owners by who's idea was of creating/taking over the enterprise, by sex, %, 2018

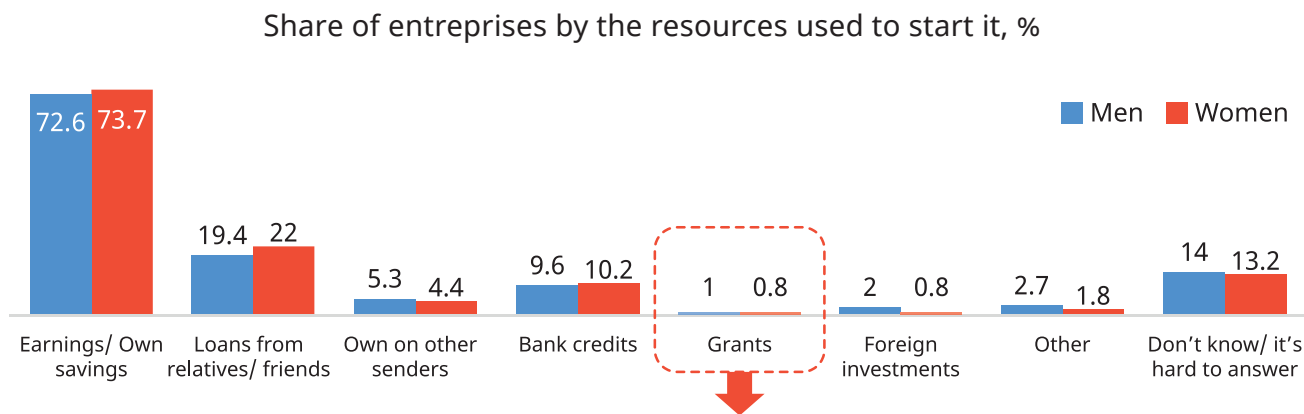

Source: NBS

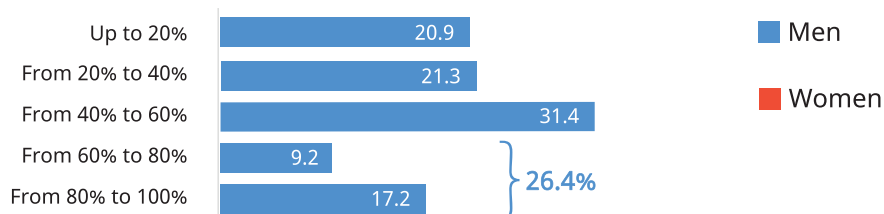
Programs to support female entrepreneurship have been shown to be crucial for female entrepreneurs. Grants represent the main financial resource for female-owned enterprises that benefit from non-reimbursable financing. For more than half of women's enterprises, grants represent more than 60%, and in some cases 100%, of the resources used to start the business. On the other hand, only 26% of male-owned businesses use grants as the main financial resource. Therefore, the programs designed to support women's economic empowerment play an important role in creating and sustaining economic opportunities for women. Based on the ODIMM beneficiary story, the program and the received grant were crucial for her starting a business. That is why women are more willing to access funding opportunities through different support programs and development projects (see figure 57).

¹⁰⁴ Focus-group conducted in June-July 2021 (women entrepreneurs)

Figure 59. Distribution of enterprises by the sources used to create them, 2018

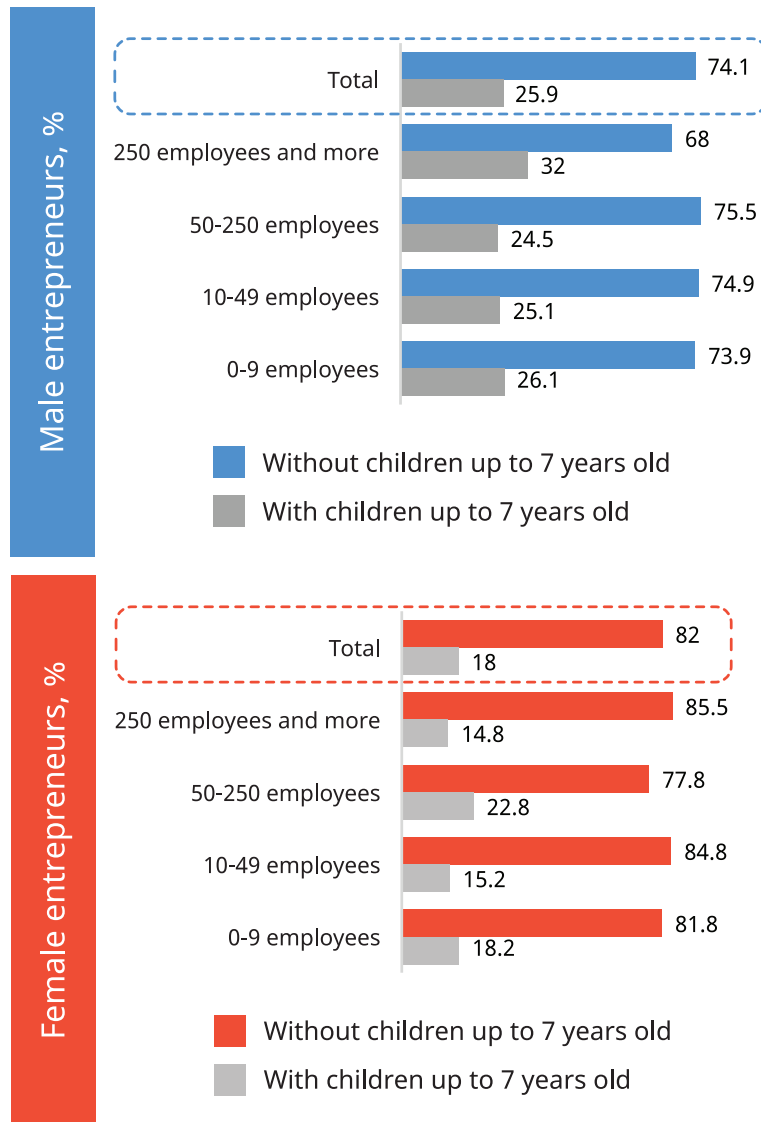
Share of grants in total resources used to start the enterprise, %

Source: NBS, "Analytical report on the participation of women and men in entrepreneurship"

According to interviewed entrepreneurs, another main barrier that women face in opening businesses is reconciling work with home responsibilities and childcare. This once again highlights how **childcare responsibilities prevent women from starting business activities**. Close to 18% of women entrepreneurs have children under 7 years old. Most of them own small enterprises with a small number of employees. A quarter of men entrepreneurs have children of this age. The number of women entrepreneurs with children decreases as the number of employees working at the company increases: from 18% in companies with 0-9 employees to 15% in companies with 250 employees and more. This gap is determined by childcare and household responsibilities which are usually undertaken by women.

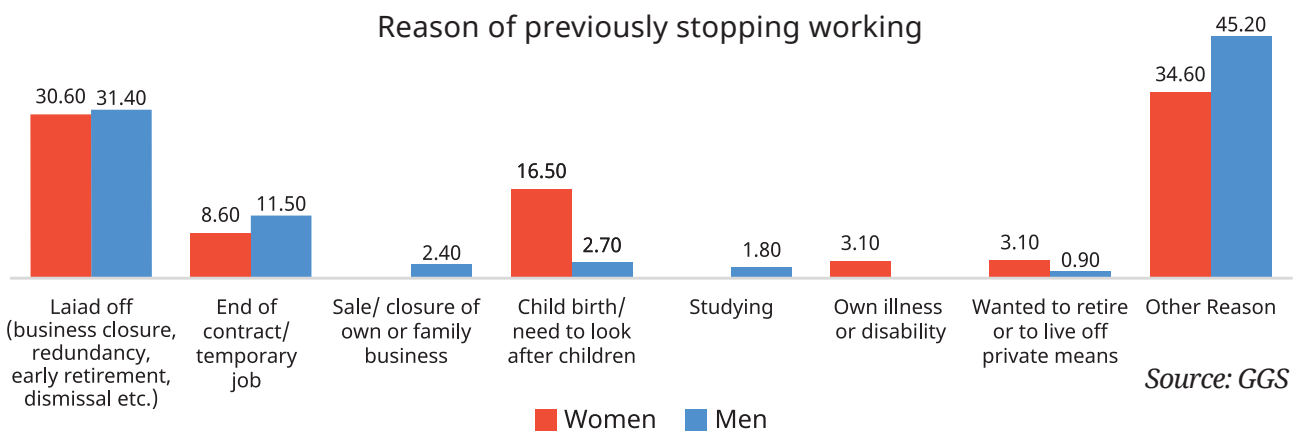
Figure 60. Distribution of entrepreneurs by the size of enterprise and presence of children,

Source: NBS

Enabling work life balance is important for supporting female entrepreneurship. GGS shows that 16.5% of today’s women entrepreneurs who previously stopped working did so because of childbirth and/or needing to look after children, while only 2.7% of men did.

Figure 61. Reasons of previously stopping working of today’s self-employed and businessman, by sex, %

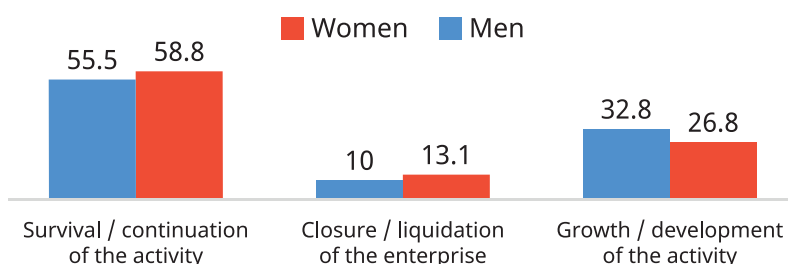

Source: GGS

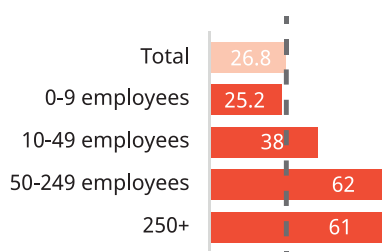
Compared to men, fewer women entrepreneurs intend to grow or develop their enterprises in the next two years. Compared to women, more men entrepreneurs (+6 pp) intend to extend and improve their business between 2019-2020. At the same time, data show that the smaller enterprise is, the more reluctant women entrepreneurs are to grow their businesses. More women are likely to close or liquidate their enterprises in the same period: 13.1 %, compared to 10% of men. This is because of a lack of access to resources for small enterprises and the difficulties that are faced by women in this field.

Figure 62. Distribution of entrepreneurs by plans for the next 2 years regarding their companies, by sex, 2018

What are the plans for the next 2 years regarding the company's activity? (%)

The intention for the next 2 years to grow or develop the enterprise by women entrepreneurs, %, 2018

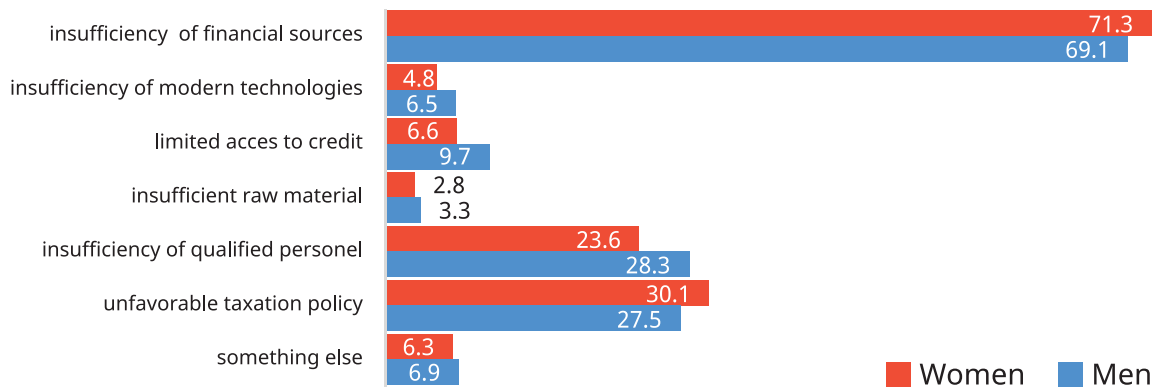

Source: NBS

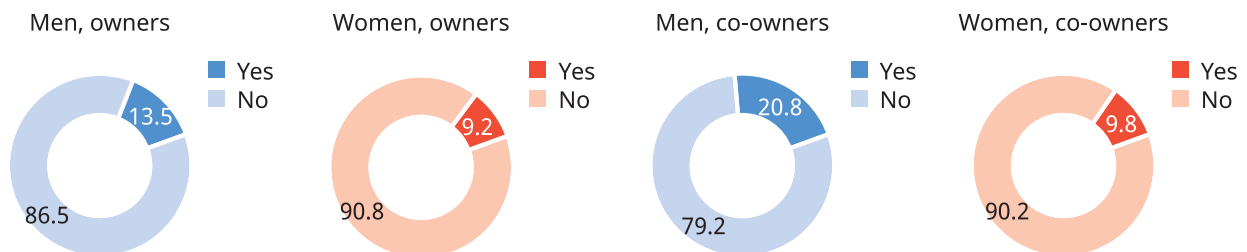
Compared to men, fewer women have access to credit to open or to develop their enterprise. Despite having higher insufficiency of financial sources, fewer women applied for credit in 2017: only 9.4% of women entrepreneurs did so, compared to 14.8% of men entrepreneurs. This discrepancy is because women are less confident that their request for credit will be approved. Other aspects of social disadvantage can compound this: in addition to the gender stereotypes and discrimination, an interviewed women-entrepreneur with disabilities reported facing discrimination when applying for bank credit because of her special needs. Bank representatives manifested a higher distrust about her capability to reimburse and assure the requested loan.

Figure 63. (I) Type of difficulties that faced entrepreneurs in 2017, by sex, % (II) Did companies applied for loans or borrowings from financial institutions in 2017, by sex and type of ownership, % (III) Reasons why the company didn't apply for credit, by sex, %

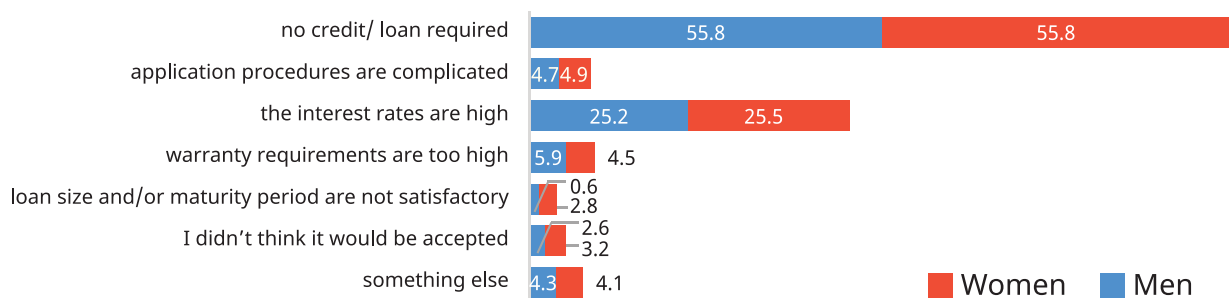
I. In 2017, did you encounter difficulties in the activity of your company?

II. In 2017, did the company apply for loans or borrowings from financial institutions?

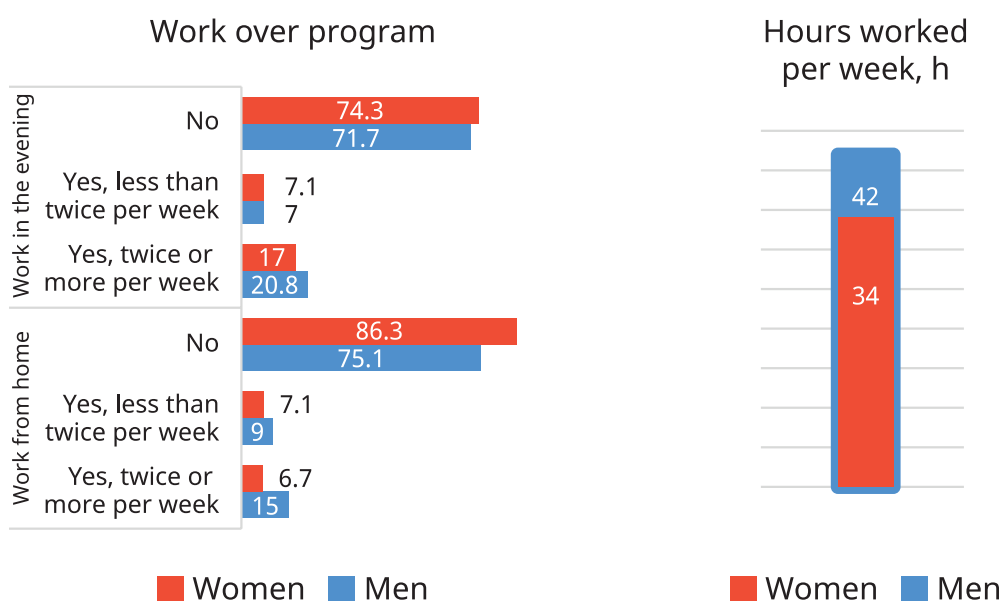
III. The reason why companies did not apply for credit

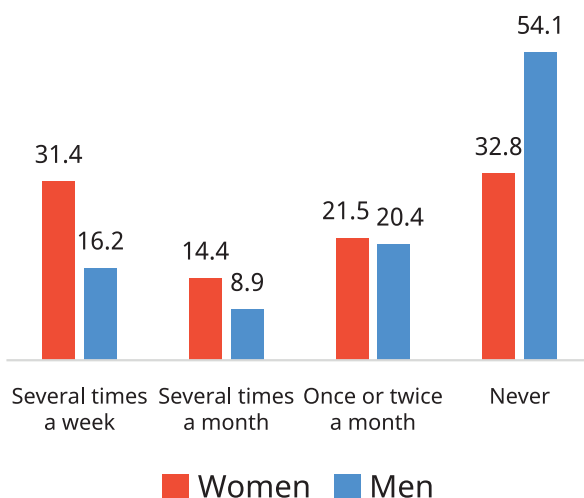
Source: NBS

Time poverty is a significant challenge for female entrepreneurs. The working week of women entrepreneurs is eight hours shorter than that of male entrepreneurs. Women are less available to work in the evenings: 20.8% men entrepreneurs work more than twice in the evenings compared to 17% of women. Even if women allocate less time to their enterprise than men, female entrepreneurs have more difficulties reconciling their work with care responsibilities. The share of women that several times a week face difficulty in fulfilling their family responsibilities is twice as high compared to men. Because of these care responsibilities, women entrepreneurs are less able to allocate the necessary time for their own businesses and are more likely to exit entrepreneurship all together.

Figure 64. Distribution of self-employed and businessman by frequency of meeting difficulties to fulfil family responsibilities, number of hours worked per week and frequency of working over program, by sex

Frequency of meeting difficulties to fulfill family responsibilities

Source: GGS

Women face more challenges in opening a business. Irrespective of age, economic status, and sphere of activity, for women from Moldova, it is more difficult to launch an enterprise than it is for men. Several factors influence women's decisions to start businesses: the availability of start-up capital, lack of knowledge about enterprise procedures, low self-confidence regarding women's own management skills,¹⁰⁵ and low access to financial alternative support programs, including bank loans and non-refundable financial grants. Care and household responsibilities also have a major influence on the women's decision to start a career in entrepreneurship.

Roma women face discrimination when initiating and running entrepreneurial activities. Generally, Roma people find it difficult to launch a business, both in terms of financial resources and field of activity, considering that the majority are oriented towards craftsmanship, which is no longer so much in demand.¹⁰⁶ Additionally, because of low enrolment in educational institutions and a high rate of unemployment, Roma women have more challenges in starting their own business. Family cultures in Roma communities can also enforce rules that undermine the financial independence of Roma women. An analysis found that only 26% of respondents consider it acceptable for a woman to gain more money than her spouse, compared to 45% of respondents who consider it somehow acceptable, and 26% never acceptable.¹⁰⁷

Women with disabilities also face problems in opening an enterprise. The rate of employment of people with disabilities from Moldova is very low, only 16.5%, so they tend not to have a sustainable financial position from which to launch a business. This low rate is largely due to discrimination, as well as inaccessible jobs for people with disabilities. At the same, the UN Convention itself, in Article 27 (f), states clear that "it is essential to promote opportunities for independent activity, entrepreneurship, development of cooperatives and starting their own business " regarding people with disabilities.¹⁰⁸ But, even if some of them manage to start a business, they still face difficulties in accessing financial support, including due to discrimination.

Women survivors of gender-based violence: Because of their abusive relationship, women survivors of domestic violence are usually financially dependent on their partner. Having no other alternative source of income, often because of a lack of previous savings, these women practically are deprived of an opportunity to launch their business. In addition to having precarious finances, women survivors of domestic violence often suffer low self-esteem, which is a barrier to effective decision-making. They are also more reluctant to resume any educational activities which would help them to re-profile themselves professionally.

¹⁰⁵ <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20moldova/attachments/indicile%20de%20pregtire%20a%20femeilor%20in%20afaceri.pdf?la=ro&vs=5846>

¹⁰⁶ https://www1.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/Democratic%20Governance/UNDP_MD_Roma%20Report.pdf

¹⁰⁷ https://www1.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/Democratic%20Governance/UNDP_MD_Roma%20Report.pdf

¹⁰⁸ https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/56-65.pdf

POLICY RECOMMENDATIONS

1. Develop and expand state programs aimed at supporting female entrepreneurship. It is particularly important to support the start-up of businesses launched by women, including the financing of start-up capital, the insufficiency of which causes large gender differences in entrepreneurship.

2. Implement targeted state programs aimed to support women from vulnerable groups, such as Roma women, women with disabilities and women survivors of gender-based violence. These specific programs must be developed based on the needs of each group mentioned above, as they are different. The experience of several countries in Europe suggests that such targeted programs can enable women from different vulnerable groups to be more open to launch their career in entrepreneurship.

3. Expand entrepreneurship education. Done in a non-gendered and effective way, these early educational courses can nudge and change perspectives of young women with regards to entrepreneurial activities.

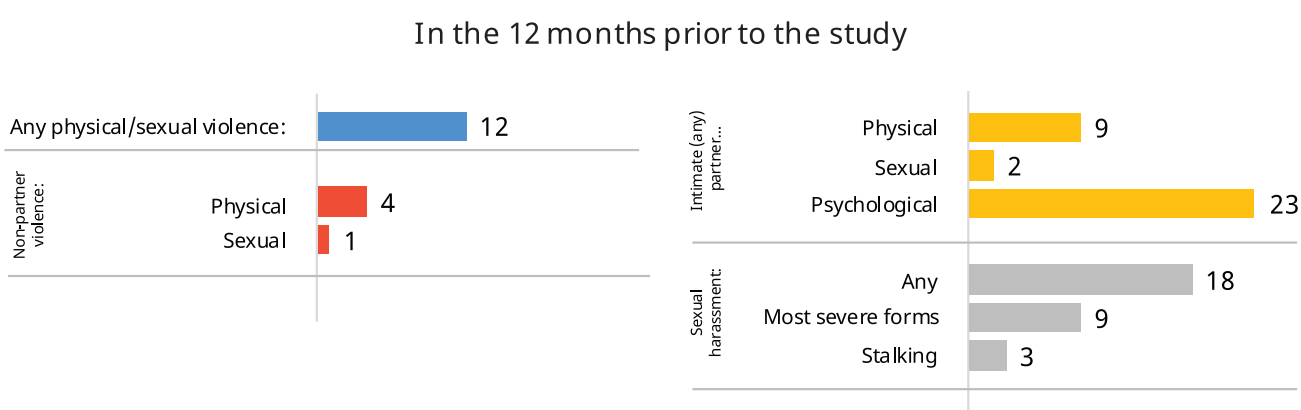
VII. VOICE AND AGENCY

GENDER-BASED VIOLENCE

Moldova has a high prevalence of gender-based violence and domestic violence.

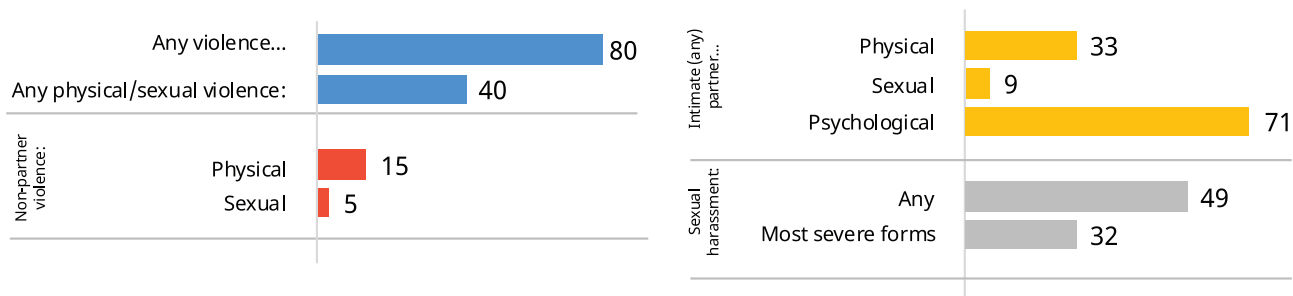
Gender-based violence, and in particular violence against women, is one of the most pronounced expressions of unequal relations of social, political and economic power between women and men. Data reflected in a national study on violence against women, the OSCE-led survey¹⁰⁹ developed in 2018-2019, show that: (i) two out of five women (40%) said that they have experienced physical and/or sexual violence at the hands of a partner or non-partner since the age of 15; by perpetrator, the indicated prevalence is highest for previous partner violence, with 37% of women who have had a previous partner saying that they have experienced one or more forms of such violence at the hands of a previous partner, compared to 25% of women who have a current partner who have experienced current partner violence and 17% of women overall who say they have experienced non-partner violence; (ii) since the age of 15, nearly half of women (49%) indicate that they have been sexually harassed, and 18% say that they were sexually harassed in the 12 months prior to the survey; (iii) one in ten women had suffered harassment; (iv) more than one in five women (22%) report that they experienced a form of physical violence at the hands of an adult before they were 15 years old, usually slapping and beating, mainly by their parents.

Figure 65. Prevalence of violence among women in Moldova, %

¹⁰⁹ https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/424979_0.pdf

Since the age of 15

Source: OSCE-led survey on violence against women (2018)

Although declining, overall concern with personal safety is still significant among women. The data from the Public Opinion Barometer highlight the perceived level of safety of women and men, both at home and in public spaces in different periods of time. The figures below show a positive trend in recent years. This situation can be explained by several factors: (i) advocacy actions on prevention, protection and prosecution, that led to legal framework amendments;¹¹⁰ (ii) capacity building for those who work with domestic violence survivors—development partners and non-governmental organizations supported training for specialists who interact with survivors of domestic and sexual violence;¹¹¹ (iii) organizing programmes and a national campaign with the support of international partners to encourage women to report cases of abuse (for example the “16 days of activism against gender-based violence” campaign), etc. Although efforts are being made to reduce the prevalence of domestic violence and gender-based abuse, women are significantly more likely than men to feel unsafe, regardless of the time of day/night and the place where manifestation of abuse can occur (Figure 66). At night, about twice as many women as men do not feel safe either at home or in public (streets in the community).

¹¹⁰ In 2018 was approved the National Strategy on preventing and combating violence against women and domestic violence for the years 2018-2023 and the Action plan for the years 2018-2021, strengthening the protection and assistance mechanism for survivors of violence against women and domestic violence being one of the general objectives of the strategy. Also, during 2020 several draft laws were developed, which partially ensure the harmonization of national legislation with international provisions in the field, among which are mentioned: - Law no. 113/2020 - which comes with new provisions amending three consecutive framework laws (Law 45/2007 on the prevention and combating of domestic violence, Law No. 198/2007 on state-guaranteed legal aid, Law No. 8/2008 on probation) - Law No. 85/2020, which includes electronic monitoring of family aggressors, thus amending the Framework Law no. 8/2008 on probation, Code of Criminal Procedure, Code of Civil Procedure, Code of Execution, Law no. 45/2007 on preventing and combating domestic violence.

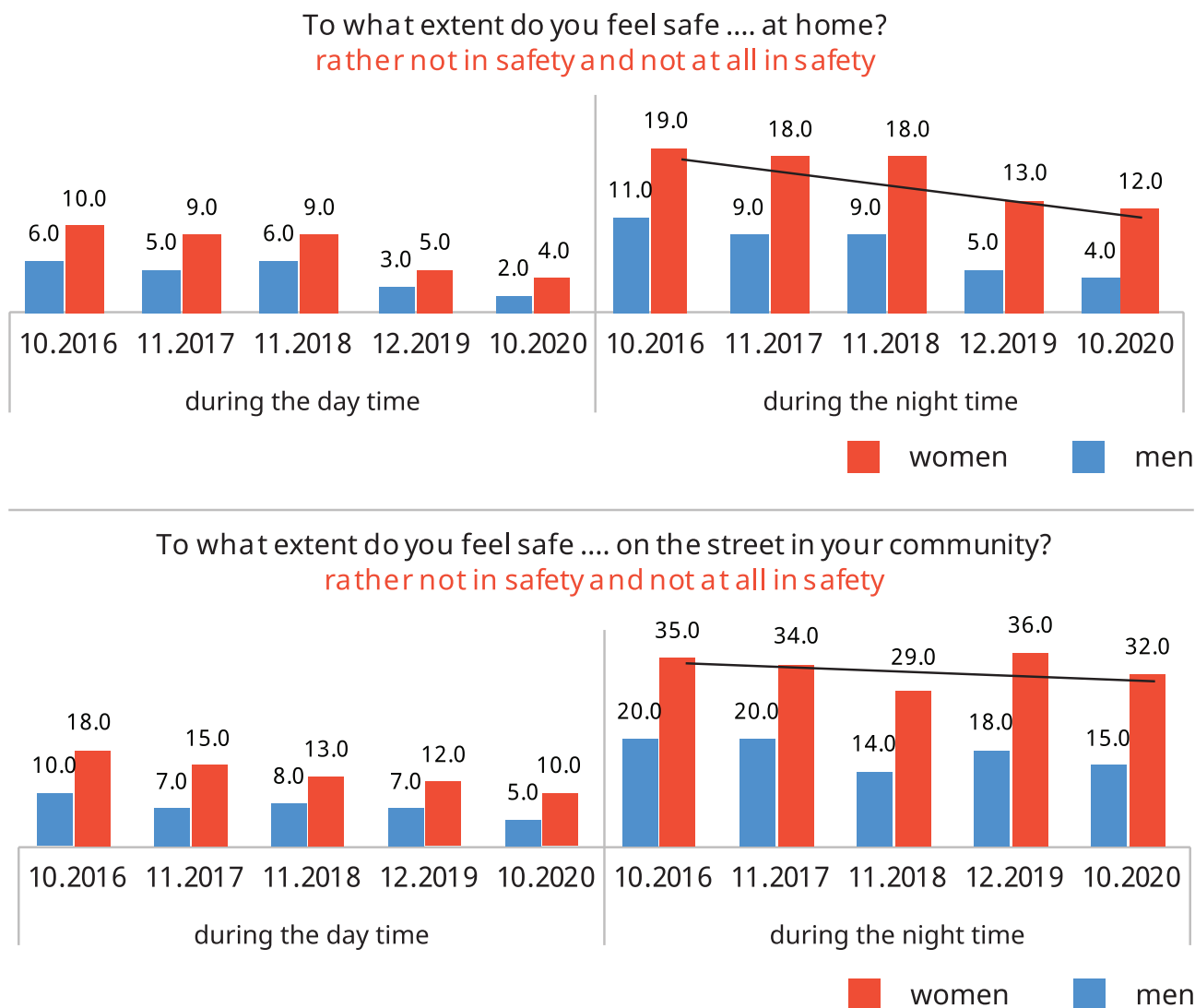
<https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violen%C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>
- During the last two years, some methodological support were developed in order to effectively address the domestic violence cases: (i) The methodical instruction regarding the police intervention in preventing and combating cases of domestic violence, PGI Order no. 360/2018; (ii) Instruction on the intervention of territorial social assistance structures in cases of domestic violence, MSMP Order no. 903/2019; (iii) The instruction regarding the intervention of the medical-sanitary institutions in the cases of domestic violence, Order MSMP no. 1167/2019

<https://stopviolenta.md/advocacy/288-raport-de-evaluare-intermediar-a-strategiei-naionale-de-prevenire-i-combatare-a-violenei-fa-de-femei-i-a-violenei-in-familie-pentru-anii-2018-2023.html>

-To be specified here, that the national legislation envisages clauses regarding some protective measures for domestic violence survivors: (i) protection ordinance - legal act by which the court applies measures to protect the victim; (ii) emergency restriction order - administrative act issued by the police, through which protection measures are applied to ensure the immediate removal of the aggressor from the family home subjected to violence and the establishment of prohibitions provided by law, in order to prevent repetition / committing acts of violence, guaranteeing thus safety of the victim and other family members in their home and outside (notion reflected in the national legislation starting with 2020 year). https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122517&lang=ro

¹¹¹ https://stopviolenta.md/biblioteca/publicatii/322-raportul-alternativ-pentru-procesul-de-evaluare-periodic-universal-epu-a-3-a-evaluarea-periodic-universal.html?fbclid=IwAR1W6JfGO8u1Sva_90eZwwgPpbWSolhruN6H2vD_Vjxf0n1pS7H2oFKphZM

Figure 66. Perception of women and men regarding safety at home and on street during the day and night-time, %

Source: Public Opinion Barometer, IPP

Willingness to report gender-based violence is low. The Gender Barometer from 2016, showed that only 11.2% of those who have been sexually harassed reported this.¹¹² The percentage of women was equal to 17.3%. The low level of reporting is determined by: feelings of shame or self-blame, the fear of bearing harmful consequences, but also the low degree of trust in law enforcement bodies.¹¹³ This helps explain the tendency of abused women to only talk about their experiences with their close peers and family. Respondents reported calling for help from their husband/spouse (22.3%), a friend (22.8%), the police (18.6%), a family member (13.5%), etc. Considering the gender aspect, women mostly turned to their husbands/partners (23.9%), friends (24.3%), and the police (15.5%). The qualitative data generated by the

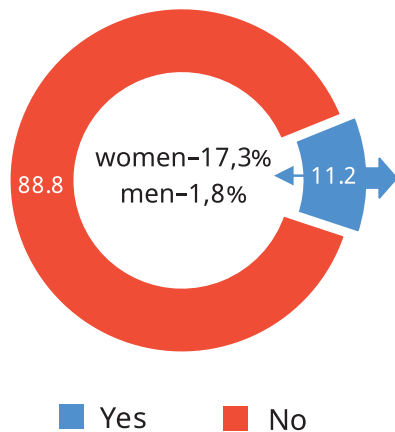
¹¹² National mechanism to report sexual harassment cases: <https://progen.md/cum-prevenim-si-reducem-hartuirea-sexuala-la-lo-cul-de-munca-si-studii-recomandari-de-politici/>

¹¹³ http://lastrada.md/pic/uploaded/Peculiarities%20of%20SV%20in%20RM_EN.pdf

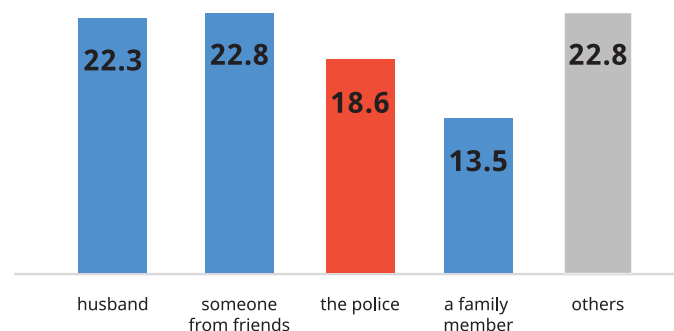
focus groups with survivors of domestic violence highlights these dynamics. (“We have fear, I don’t know why, I’ve been through this and it’s really a fear, a shame, but it doesn’t have to be that way, let the world talk to us a bit (...)”, 44 years-old woman, survivor of domestic violence; “In Moldova, unfortunately, women think about how their neighbours will speak about her and about the fact that the police were at their home (...)”, rural women and survivor of domestic violence).

Figure 67. Sexual harassment reporting rate, %

If you have experienced any harassment, have you called for help?

Whose help did you request?

Source: Gender Barometer 2016, CPD, UN Women

Protection programmes developed for survivors of sexual violence are insufficient. Although survivors benefit from free psychological counselling rendered by some providers of social services they are neither protected nor feel safe. Law No. 105 of 16.05.2008 on the protection of Witnesses and other Participants in Criminal Proceedings does not apply to victims of sexual violence as beneficiaries. Although Law No. 137 of 29.07.2016 on rehabilitation of victims of crime expressly identifies them as distinct subjects who can benefit from free psychological and legal aid, the implementation of such provisions is still incomplete.

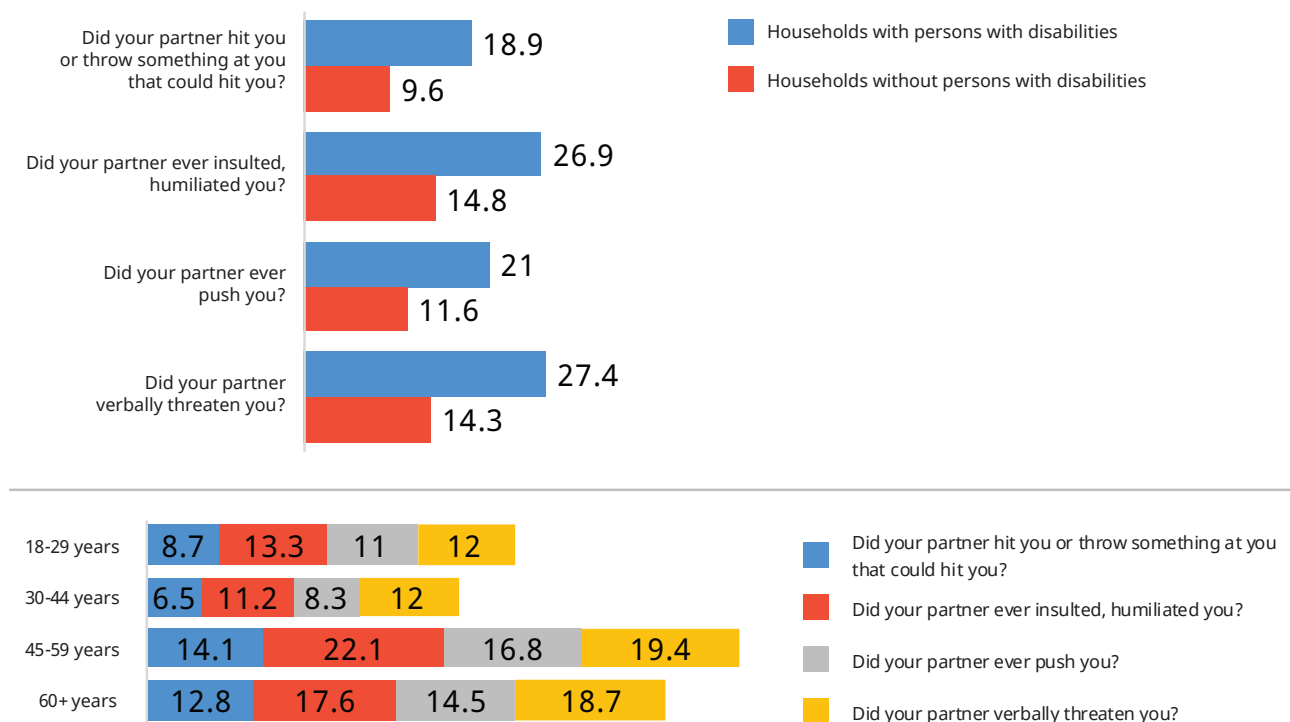
In most cases of sexual violence, women and girls are the survivors. According to the report “Peculiarities of the Phenomenon of Sexual Violence in the Republic of Moldova”,¹¹⁴ the data on sex-related offences show that almost to an equal extent, victims of sexual violence are adult women and adolescents under 16 years old. Between its establishment in 2009 and 2018, the “Trust Line for Women and Girls 0 8008 8008”, managed by the International Centre “La Strada”, received about 17,000 phone calls from across the country comprising more than 7,000 women who were counselled on a personal issue of domestic violence or sexual violence. The reasons for this relatively small number are diverse, ranging from not knowing where to turn for help to fear, shame, or disregard for marital rape as a form of domestic violence.

¹¹⁴ *Ibidem*

Some 3,096 phone calls were received only in 2018, which contained 1,495 phone calls on domestic violence and 79 phone calls on sexual violence, the latter comprising 27 cases of sexual violence, involving 29 victims, of whom 18 were women and 11 were juveniles (ten girls and a boy). Out of those 27 cases, ten cases involved juveniles aged between eight and 16 years. In the remaining cases the age of victims was diverse, from 21 to 62 years. Often the aggressors belong to the circle of trusted people: friends or ex-friends, acquaintances, co-villagers, neighbours or even family members. Over the last years, several cases of sexual assault were identified against women/girls with mental disabilities, as well as cases of rape of juveniles where the perpetrator was a family member (biological father, stepfather, mother's cohabitant). This could reflect the increased number of requests/complaints and reported cases of sexual violence.

The incidence of violence is higher among women from vulnerable groups. The data provided by the "Unequal Moldova: The assessment of the most relevant inequalities in R. Moldova"¹¹⁵ report show that the share of women suffering from the most common forms of gender-based violence is twice as high among women from excluded groups, particularly in households with disabilities and Roma women. From the perspective of age groups, women of pre-retirement age suffer more.

Figure 68. Incidence of gender-based violence among women from vulnerable groups, %

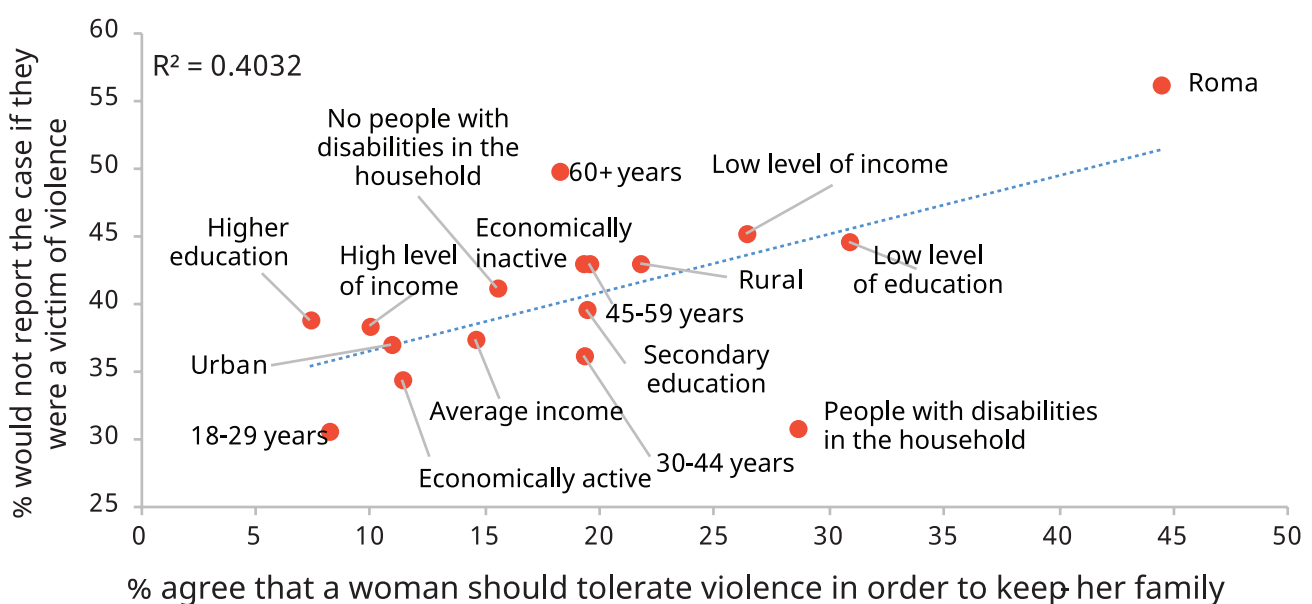
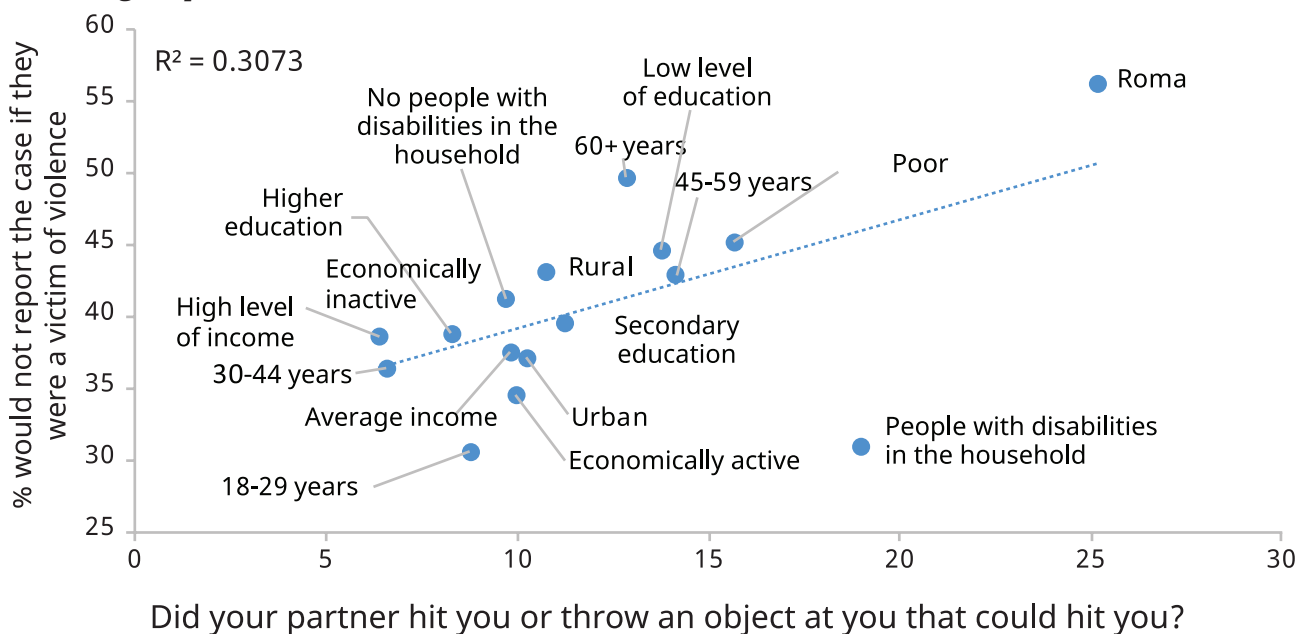

Source: CPD, EEF, CBS-Axa, 2018

¹¹⁵ Report developed by CPD and EEF in 2018

Women who are at risk of violence are less likely to report it. The same report highlights that the majority of women from vulnerable groups (except those from households that have persons with disabilities), despite being at a higher risk of being exposed to GBV, are less likely to report cases of abuse in comparison with women from less vulnerable groups (those with high level of education, young, rich, economically active). Also, the study shows that the perpetuation of stereotypical perceptions regarding gender equality, might be considered a factor in this case. The below graphic highlights that for some persons, specifically women from vulnerable groups, there is often the perception that tolerating violence to keep their families intact is normal. The qualitative study confirms this.

Figure 69. Perception and incidence of gender-based violence cases among women from vulnerable groups, %

Source: CPD, EEF, CBS-Axa, 2018

WOMEN'S AND MEN'S REPRESENTATION IN DECISION-MAKING POSITIONS

The share of women mayors increased by only 2% after the 2019 local elections.

In the general local elections, 21.83% of women were elected as mayors.¹¹⁶ Compared to the other elections, this number increased by only 2%, a trend that is maintained in the last three electoral elections. Although the share has increased, it remains very small compared to the total number of men holding the same position. Of the total number of mayors holding that position in large constituencies (usually cities), only 16% are women. And of the total number of mayors in small constituencies (usually villages), 23% are women.

After the 2019 local general elections, the highest number of elected women councillors was registered.

The results of the general local elections show that 27.08% of women were elected to the positions of the district/municipal council members,¹¹⁷ registering an increase of 10% compared to the previous election. And at the local level, 36,5% of women counsellors were elected, which significantly increased by about 6%. Considering the trends of the last two elections, the total share of candidates would have been much lower if those provisions had not been approved. For the local elections of October 20, 2019, the lists of candidates were to be drawn up respecting the minimum representation quota of 40% for both sexes and at least three candidates of the opposite sex for every 10 seats.

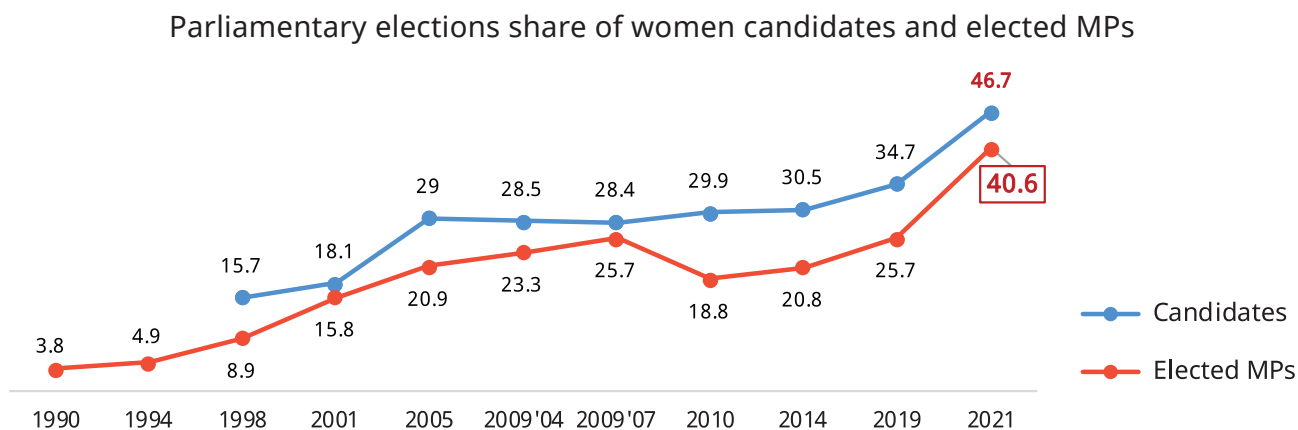
The double quota system (40% representation quota and listing provisions) has increased the number of women in the legislature.

Thus, the share of women in the first 10 places on the candidates' lists, with the highest chances of accessing the Parliament, was 42.7%. In 2021, the highest share of women candidates for the member of Parliament (MP) position was registered, at 46.7%. A higher number of candidates on the list also increased the number of women elected as MPs: about 12% higher in comparison with the 2019 election and 16% higher than in the 2014 election. According to the results of the early parliamentary elections of July 11, 2021, there will be 40 women MPs in the legislature, which is equivalent to 39.6% of total seats. After all the reshuffles in the designation of management positions, placement insurance, the number of women did not decrease, but increased. Now there are 41 women MPs, which represents 40.6% of total seats in the legislature.

¹¹⁶ https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/analiza-din-perspectiva-egalitii-de-gen-a-alegeril-or-locale-gene.html

¹¹⁷ https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/analiza-din-perspectiva-egalitii-de-gen-a-alegeril-or-locale-gene.html

Figure 70. The share of women candidates to the Parliamentary elections

Sours: CEC, 1998 - 2021

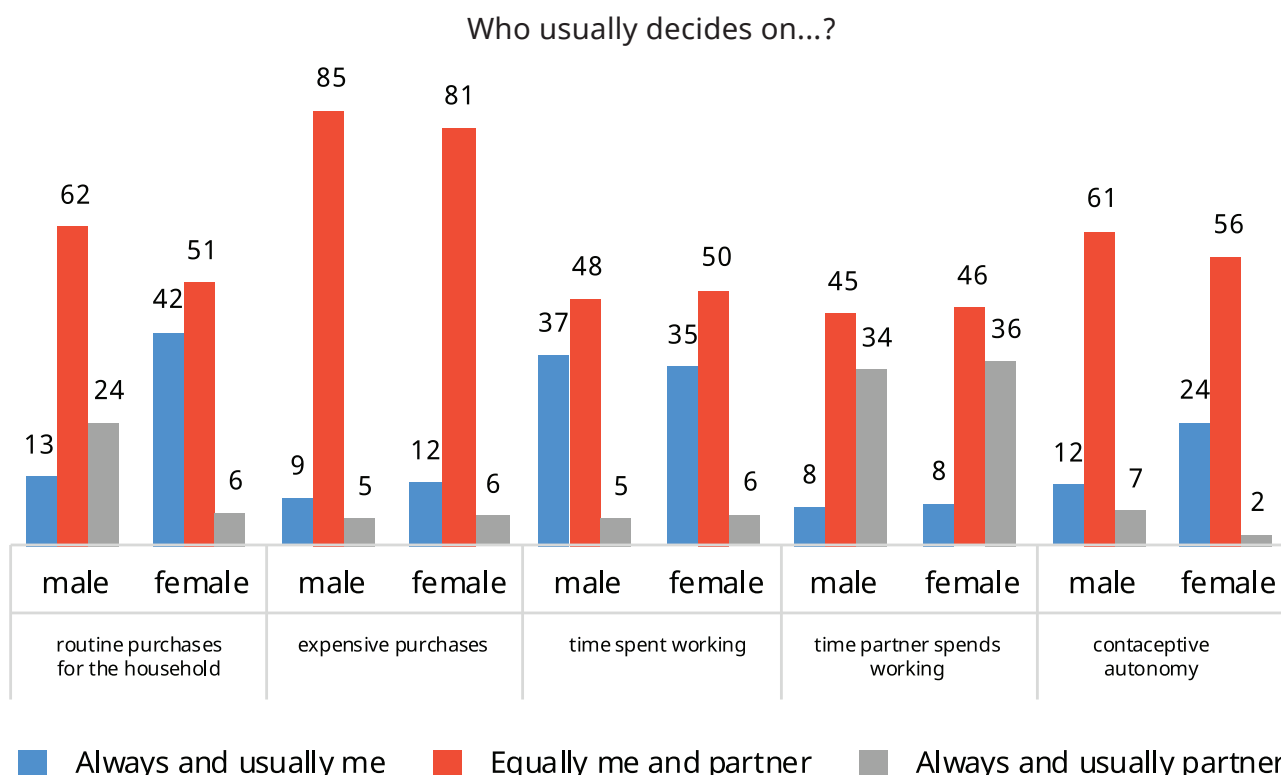
However, Roma men and women are not represented in district councils and town halls and are under-represented in local councils. The results of the 2019 local general elections show that no Roma candidate has been elected as a District Councilor or Mayor. Consequently, the degree of political representation of Roma people at these levels remained unchanged, being similar to the previous general local elections. In eight localities populated by Roma, 12 Roma people were elected as Local Councilors (two municipal councillors, four city councillors, three communal councillors, three village councillors). Considering the legal provisions regarding the involvement of a local mediator in to facilitate the participation of Roma people, it is likely to believe that this increased the chances of being elected as representative of local decision-makers. Their profile is as follows: 10 candidates delegated by four electoral contestants; two persons elected as independent advisers (a woman/a man); six women (out of 12 persons of Roma ethnicity) were chosen as level I local councillors, with two women chosen as city councillors, one as a communal councillor, and three as village councillors.

Women with disabilities are generally under-represented at all levels of decision-making, whether local, sub-national (district/municipality), or central. Since 2017 Moldova has implemented the National Programme for social inclusion of persons with disabilities, which contains specific measures to increase the level of political participation of this category of people. Considering this, still in Moldova only 20 people with disabilities ran in the General Local Elections form October 20, 2019 as candidates. According to the experts from this area, some causes of the low level of representation of persons with disabilities, including women, in decision-making include: limited accessibility of the physical, informational and procedural environment, which does not facilitate persons with disabilities to participate in elections; the low involvement of this group of persons in the electoral campaign by electoral contestants; and reduced representation of persons with disabilities on the lists of electoral contestants etc.

WOMEN'S AND MEN'S PARTICIPATION AND CIVIC INVOLVEMENT

For some decisions, female agency is quite high. As is reflected bellow, both women and men have even decision-making power over subjects related to family issues, such as time spent working and contraceptive autonomy. Gender differences are observed when the topics to be addressed by women and men are related to issues that go beyond the bounds of the household.

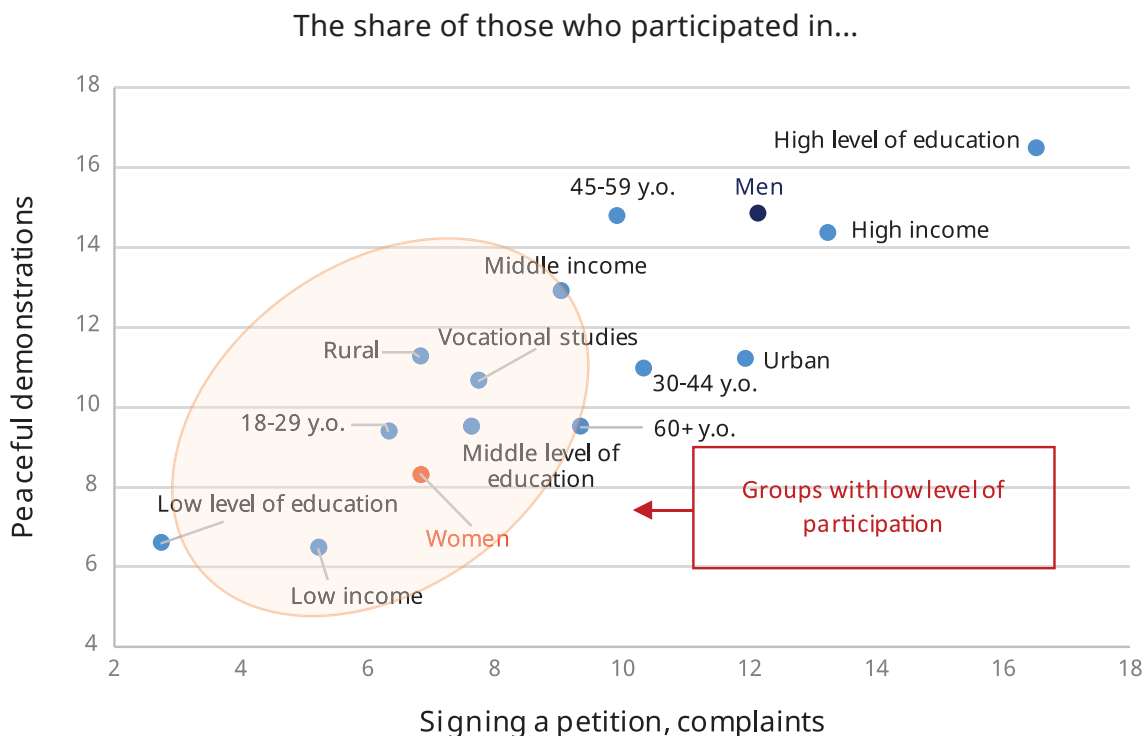
Figure 71. Gender division in the decision-making process on household issues, %

Source: Generations and Gender Survey, 2020

Women have lower civic participation than men. A 2020 analysis of local civic participation found the participation rate of women to be among the lowest of all socio-demographic groups. In this case, participation is referring to being involved in actions such as signing petitions or reclamations and attendance at peaceful demonstrations (see the figure below). The same study reveals that women are less interested than men in addressing political subjects with relatives or friends: only 27.8% of women respondents reported doing so, compared to 38.5% of men.

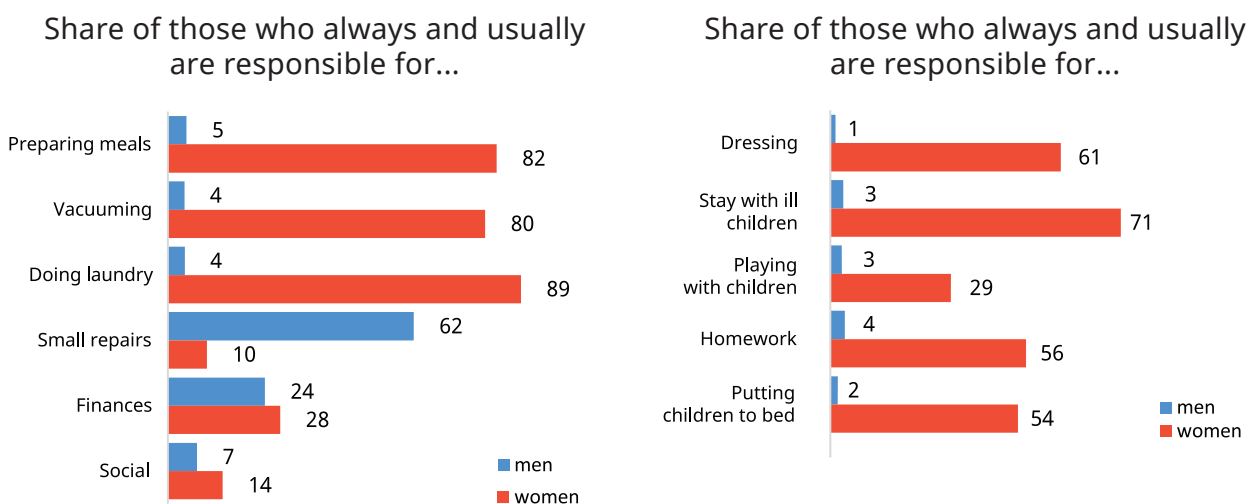
Figure 72. The participation shares of people from Moldova, %.

Source: CPD, EEF study, 2020

This might be explained by uneven care responsibilities. Considering this, national studies show that women allocate more hours for responsibilities related to household and childcare, but men for those related with working. The data generated by the GGS 2020 show clearly that men and women are unequally involved in household related activities (more than 80% of women but only 5% of men reported being always or usually responsible for preparing meals, vacuuming and doing laundry). Also, in households with children, mothers are considerably more occupied with childcare tasks.

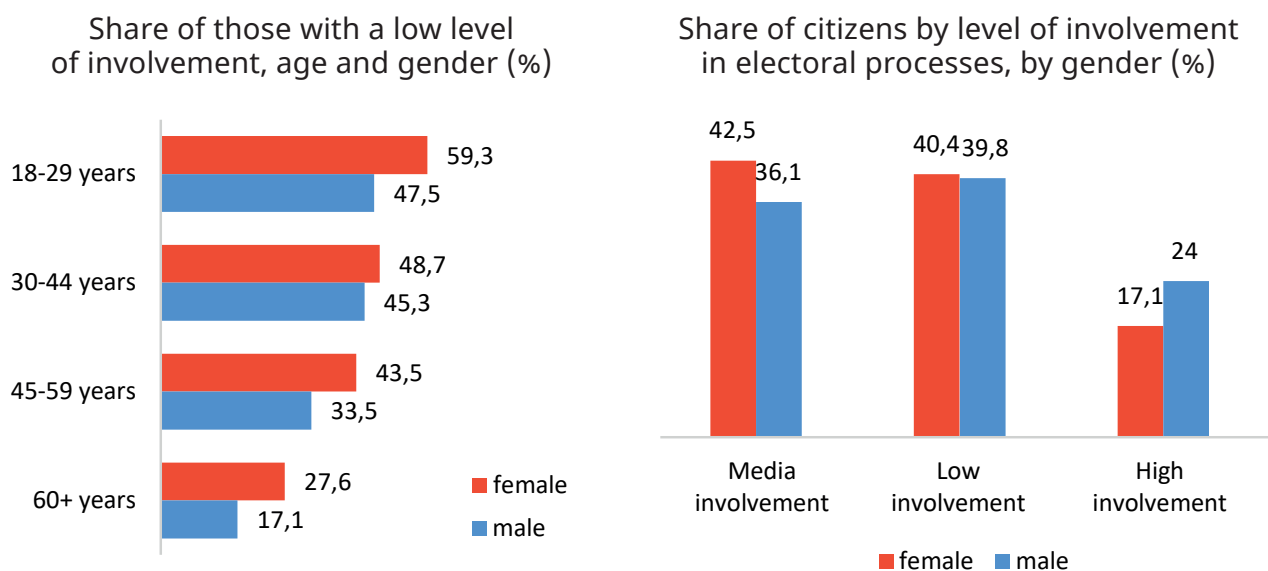
Figure 73. Women’s and men’s involvement in care responsibilities, %

Source: Generations and Gender Survey, 2020

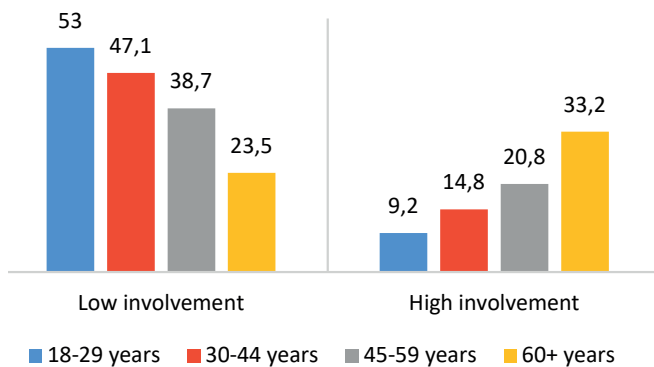
In addition to the above, the level of involvement is determined by both gender and age. A recent study by CPD shows that the share of women in the group of those with an increased interest in the electoral process is lower compared to that of men (see figure below). We also notice that the share of women in the group of those with a low level of involvement and interest is higher. Much more significant differences can be observed in the case of citizens depending on their age. The share of young people in the low-involvement group is about twice as high as in the 60+ age group. We also note that only 9.2% of young people can be considered as having a high level of involvement in electoral processes compared to 33.2% for those aged 60+. Gender differences are much more significant if they are also analyzed in terms of age. Exactly 60% of women in the 18-29 age group have a low level of involvement and only 6% of them can be considered active in the electoral process. It is not ruled out that inequalities in electoral activism may have implications for the way in which electoral contestants perceive voters' political priorities, if some women and young people are less visible and disconnected from electoral processes, their prospects may not be considered a priority by political factors. In this sense, we can see that the initiatives to mobilize young people during the election campaigns are relevant and that, in fact, they need to be expanded and intensified, but more importantly they must have a strong perspective on gender equality

Figure 74 Citizens depending on their level of involvement in the electoral process, by age and gender, %

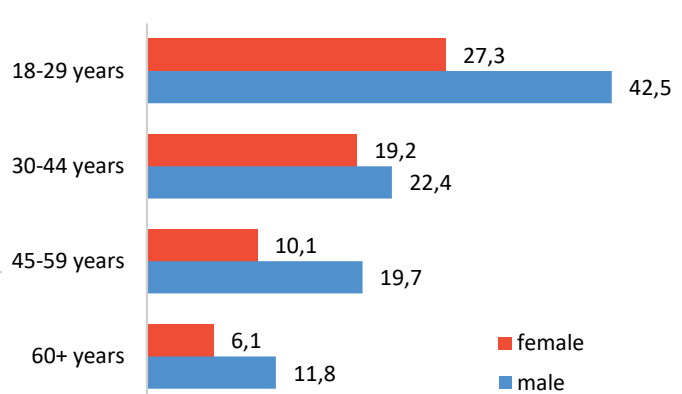

¹²⁰ <https://progen.md/principalele-constatari-ale-scrutinului-electoral-din-11-iulie-2021-din-perspectiva-de-gen/>

Share of citizens by level of involvement in electoral processes, by age (%)

Share of those with a high level of involvement, age and gender (%)

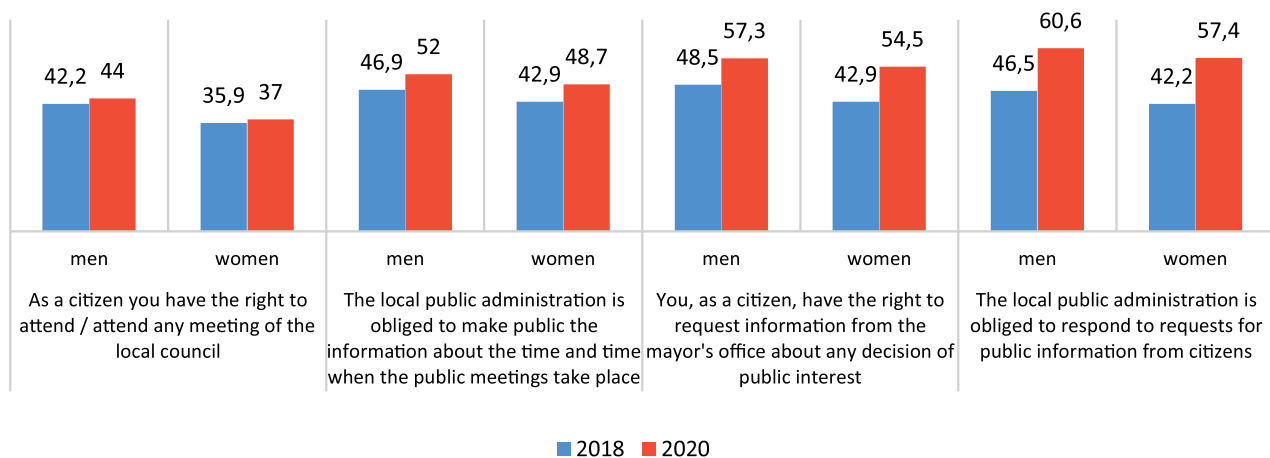

Source: Survey conducted by CBS-Research commissioned by CPD, 2021

Despite being aware of their participation rights, few men and fewer women are actively shaping local decisions. The same study noted an increase between 2018 and 2020 in the share of people who are aware of their rights to request information in the public interest and become involved in local decision-making. This highlights the effectiveness of initiatives to inform and empower citizens about involvement in community activities, which have enabled over half of people (58.8%) to be firmly aware that LPA is obliged to respond to requests for public information from citizens (14.6pp more than in 2018) and over half (55.7%) also to know that they have the right to request information from the mayor’s office about any decision in the public interest (10.3pp more than in 2018).

Figure 75. Trend of women’s and men’s share who knows their rights regarding accessing public information, %

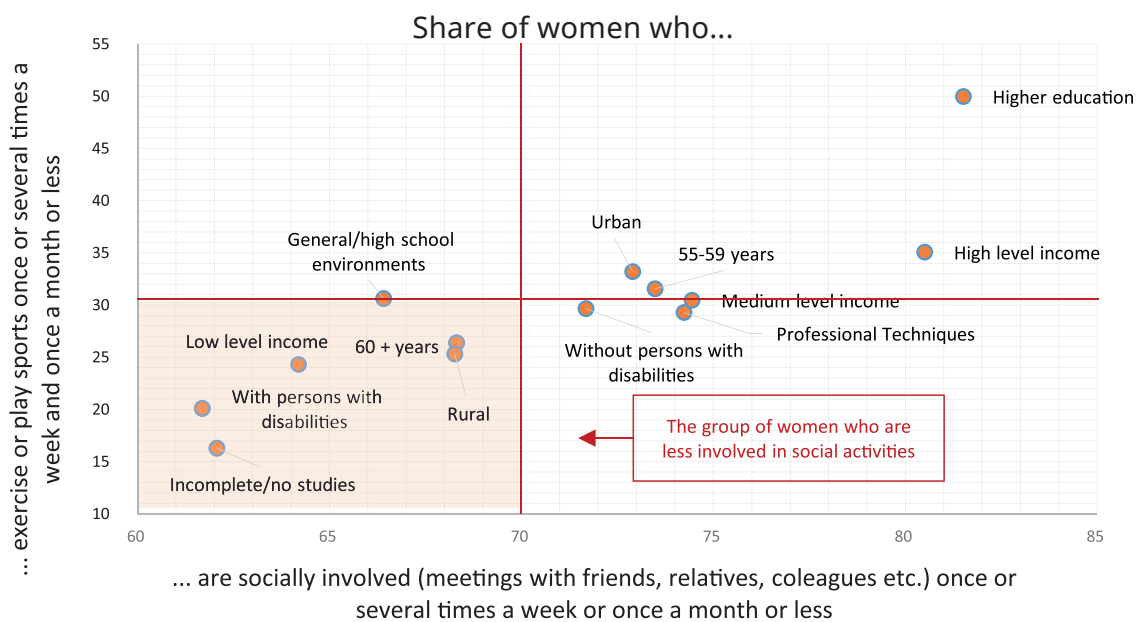
The share of those who strongly believe that...

Source: CPD, EEF 2020

Women from the most marginalized groups are less involved in decision making. The Generations and Gender Survey 2020 shows a significant gap between women from socially disadvantaged groups (in this case, low level of income and education, households with persons with disabilities, older persons) and those from categories which are less exposed to deprivations. In addition to the unequal care burden, this low participation in decision-making is likely influenced by infrastructure being inaccessible, opportunities for local level participation being poorly aligned to people’s needs, and people from vulnerable groups being more financially deprived. More than 94% of respondents mentioned that are not involved in any volunteering experiences.

Figure 76. Share of women who are socially involved, %

Source: Generations and Gender Survey, 2020

People with disabilities, including women with disabilities, continue to face barriers to accessing information and infrastructure. Over 70% of polling stations were inaccessible for people with locomotor disabilities, the number of accessible polling stations being less than 1%. Except for two electoral contestants who published an electoral platform in Braille, the other electoral contestants did not develop and disseminate materials in a format accessible to people with disabilities. Only CEC and CICDE developed and broadcast video spots with translation into sign language. At least three television stations - PRO TV, TVR, and Moldova 1 provided the translation into the mimetic-gestural language of the electoral debates.

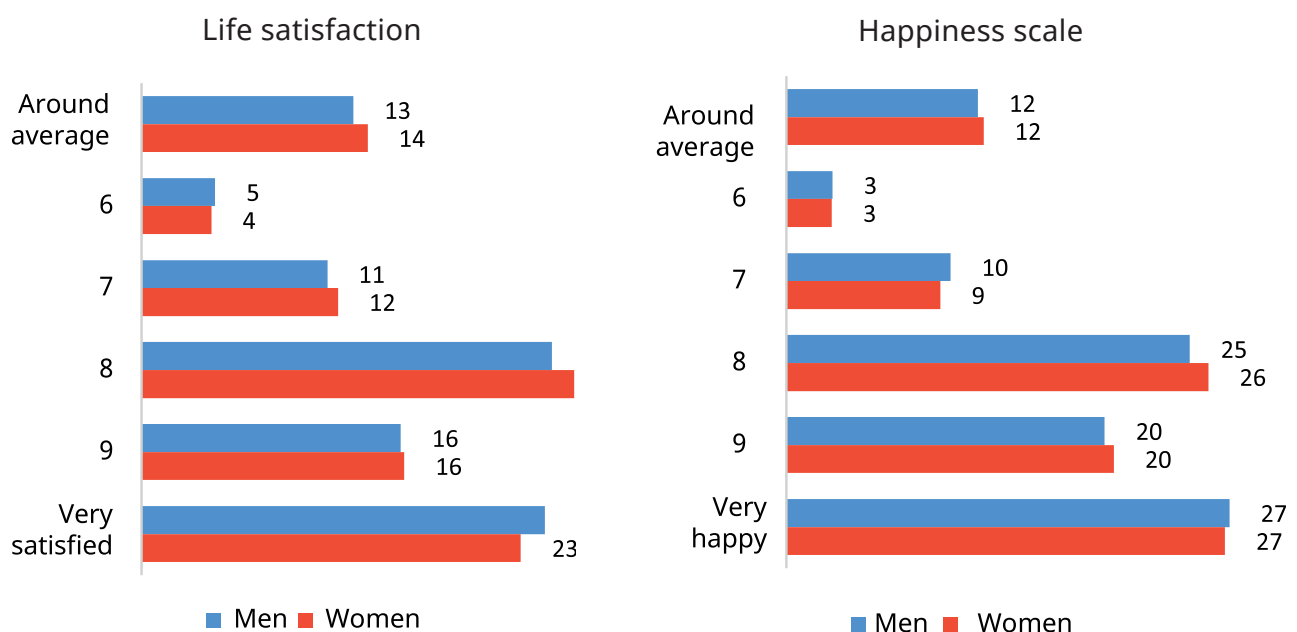
Qualitative assessment confirms that low accessibility constrains civic participation for women with disabilities. Respondents reported that those women who are employed, specifically in areas connected with social issues, are more likely than those who are not occupied to report local problems to their councillors. “Being a local councillor, I am interested in everything that happens in the village, all the

measures that are taken, all the activities that are done, I am actively involved in the activities in the village” (39 years-old rural woman with disability); “The field in which I work is related to the community and practically everything that happens I am up to date with that” (33 years-old woman with disability); “I am employed, and I stay at the city hall most of the day and I am aware of everything that happens” (40 years-old rural woman with disability). One prime participation obstacle mentioned by the women with disabilities during the focus group was the low level of the infrastructure’s accessibility (“We are interested in what is happening in the locality, but we do not participate, the youngest took our place. It is very difficult for us to move” (not-employed woman with disability); “We are interested in what is happening in the locality, but we can’t move much, that’s the problem” (53 years-old urban woman with disability).

QUALITY OF LIFE

Gender differences in happiness and life satisfaction are not significant. The figure below shows how women and men perceive their happiness and life outcomes. The life satisfaction and happiness scales help measure on a scale from ‘0’ to ‘10’ the subjective attitudes towards the quality of life of men and women, this being an indicator of good mental and physical health. Both women and men tend to assess their life satisfaction as being good and very good, selecting mostly grades equivalent with 8-10 points. Almost the same situation is observed when the happiness scale is assessed (see the figures below).

Figure 77. Level of life satisfaction and happiness scale perceived by women and men, %

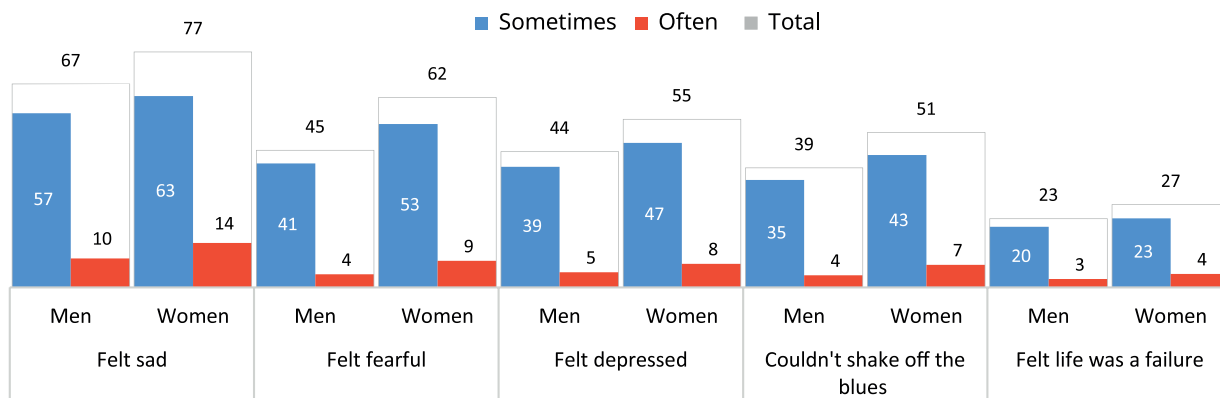

Source: Generations and Gender Survey, 2020

Even so, women are more likely to face anxiety. Feelings of depression, fear, and anxiety are among the effects of any form of GBV. The data generated by the Generation and Gender Study 2020 show that women are more exposed than men to situations and conditions that may strain mental health. More than 55% of women involved in this study mentioned that they felt depressed or fearful (in comparison with approximately 45% of men), with 27% of women feeling that life was a failure during the last week (in comparison with 23% of men).

Figure 78. Share of those who felt anxious during the last week, %.

Please indicate how frequently did you experience the following during the previous week, %

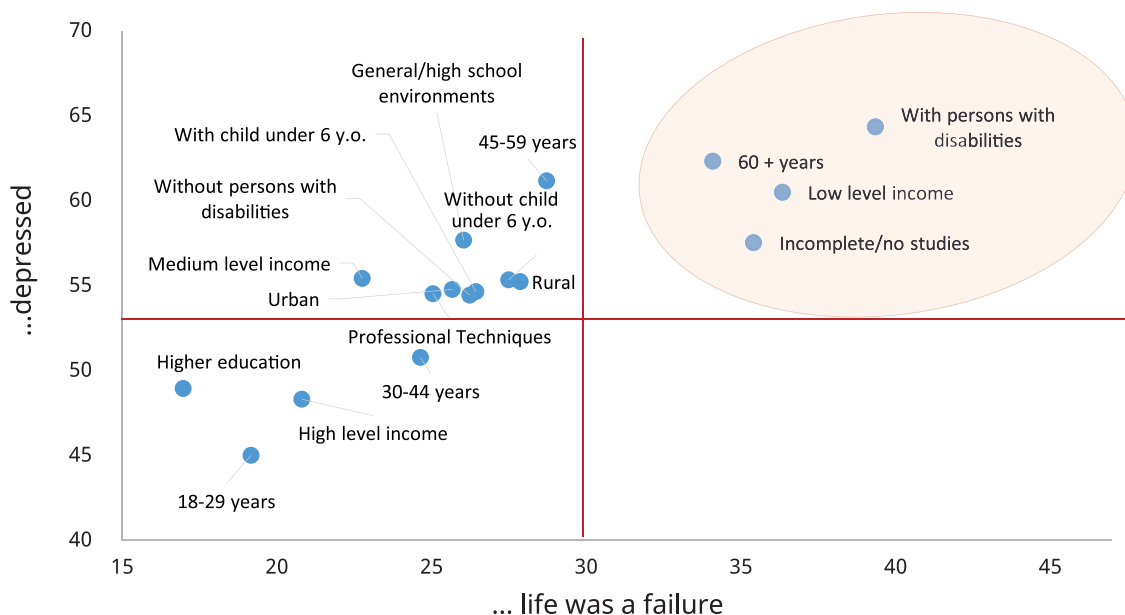

Source: Generations and Gender Survey, 2020

Social vulnerability increases women's risk of feeling depressed. Women from the most vulnerable categories are more likely to mention that they felt depressed or that their life was a failure (see figure below). Women with a disability or who have persons with disabilities in their household, those with a low level of income and education and retired women were disproportionately more likely to report feeling depressed.

Figure 79. Share of women who felt anxious during the last week, %

Percentage of women who felt sometimes and often ... during the last week

Source: Generations and Gender Survey, 2020

POLICY RECOMMENDATIONS

1. Implement policy initiatives to enable women to better reconcile work and life activities. Considering that one of the main causes of women's low participation in civic and social life is uneven involvement in childcare and family care responsibilities, authorities must address this inequality by developing and promoting public policies which primarily aim to increase the number of men taking childcare and paternity leave and increase access to affordable, inclusive and accessible childcare facilities.

2. Increase the level of women's representation in decision-making process at the central level. Considering that the Law on Government does not include a minimum quota of 40 per cent for the representation of women in the Government, still in Moldova women are less represented in this important function. Aiming at increasing the involvement of both women and men in an equitable manner requires adjustments of the legal framework in this regard.

3. To increase the level of participation as well as to ensure a more inclusive process, the central and local public authorities must: (i) develop a mechanism that would require strict compliance with accessibility conditions for electoral office buildings; (ii) improve and promote among the LPA of both levels, the mechanism of gathering disaggregated data regarding the electoral participation of persons with disabilities (especially data about the type of disability), which will promote effective social inclusion policies at the local level; (iii) elaborate an "alert system" in the field of accessibility, that will help to report accessibility irregularities on election day; (iv) increase the level of accessibility of polling stations (by using the mobile ramps) in those stations where entrances are not adapted or are inaccessible; (v) implement, in partnership with representatives of Roma civil society, projects aimed at empowering Roma women and men to become local leaders and (vi) expand the network of community mediators in communities mainly populated by Roma people (with over 100 Roma).

4. To develop and implement initiatives and measures by the CEC and CICDE aimed at boosting the inclusiveness of the electoral process. In this regard it is recommended to: (i) train electoral officials and LPA representatives in the field of accessibility; (ii) develop a distance learning course on subjects that are sensitive to inclusion and accessibility topics; (iii) empower a group of people with disabilities to be promoted as success stories by election officials; (iv) identify locations that will facilitate the good organization of the activity of the electoral bureaus of polling stations.

5.To increase the level of access of local participation structures so that more vulnerable categories of women and men (disabled, older, financially deprived etc.) have opportunities to be socially involved. Likewise, information regarding participation opportunities should be made accessible, so that the exclusion of the population with disabilities will not be exacerbated. In this context, it is proposed (i) to elaborate specific guidelines on the accessibility of participation structures, (ii) to evaluate in a transparent manner the access level of participation structures, (iii) to allocate resources from the public budget for the reasonable adaptation of infrastructure and information, (iv) to expand participation infrastructure in communities with a low level of participation and (v) to monitor the participation level of women and men with disabilities and the older persons.

VIII. HUMAN RIGHTS INSTRUMENTS

This section considers the main recommendations of the Committee on Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW) to Moldova pursuant to the examination of the sixth periodic report (2020)¹²¹ and UN member states pursuant to the Universal Periodic Review (UPR) of the Government of Moldova (2016).¹²² Specifically, the document examines recommendations focused on the following aspects covered by the assessment: education, health, economic opportunities, and voice and agency.

EDUCATION

CEDAW and UPR recommendations to address gender-based inequalities and discrimination in education can be structured into the following themes: (i) review school curricula, (ii) encourage women and girls to choose non-traditional fields of study, (iii) reduce school dropout among girls, (iv) combat gender stereotypes, (v) ensure accessibility of schools for women and girls with disabilities. Each theme is substantiated below.

Review school curricula and textbooks from a gender equality perspective. The CEDAW Committee expressed concern about the existence of discriminatory gender stereotypes in school curricula and textbooks. In this context, the Committee recommended to continue efforts to review school curricula and textbooks to eliminate all discriminatory gender stereotypes and provide capacity-building programmes for teachers to ensure that they do not perpetuate or tolerate such stereotypes.¹²³

Encourage women and girls to choose non-traditional fields of study. The lack of diverse educational choices by women and girls and their low enrolment in science, technology, engineering, mathematics and information technology, as well as in construction and law represent matters of concern.¹²⁴ Against this background, the CEDAW Committee recommended to the Moldovan Government to continue to encourage women and girls to choose non-traditional fields of study and career paths, including science, technology, engineering, mathematics, information technology and law and eliminate traditional stereotypes among women and girls and their families that may deter them from enrolling in such fields of study. Similarly, one of the UPR recommendations is to “encourage young women to choose non-traditional fields of study and professions”.¹²⁵

¹²¹ Available online at <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsgOTxO5cLIZOC-wAvhyns%2byJcfCx0Mhb6p7HNXqh%2b4Me01ma9y7TbjWEZpzzqsS%2b0Reaz5kcq%2fgjNWwQMksAsxo7AsAPDZj9XKYNwkaU83vIn>

¹²² Available online at http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session26/MD/UPR26_%20Republic%20of%20Moldova_%20Thematic%20list%20of%20Recommendations_E.docx

¹²³ CEDAW (2020). *Concluding observations on the sixth periodic report of the Republic of Moldova*, para. 21(d)

¹²⁴ *Ibid*, para. 30(a)

¹²⁵ UPR of Republic of Moldova (2nd Cycle – 26th session): *Thematic list of recommendations*, para. 121.57

Reduce school dropout rates among girls from vulnerable groups. The high dropout rate among schoolgirls in rural areas and those belonging to ethnic minority groups, in particular Roma girls, is another human rights issue flagged by the CEDAW Committee.¹²⁶ Relevant measures to address school dropout among girls include facilitating increased awareness among parents, community leaders and women and girls about the importance of education for personal development and career prospects.¹²⁷ Other pertinent measures entail provision of inclusive re-entry programmes for women and girls who have dropped out of school, including in rural areas and in Roma communities.¹²⁸

Combat gender stereotypes and gender-based discrimination in education. The Government of Moldova accepted the UPR recommendations formulated by UN Member States to redouble its efforts to put an end to stereotypes and to gender-based discrimination in the educational system.¹²⁹ The Moldovan authorities should continue its efforts to eliminate all forms of sex and gender-based discrimination throughout the educational system.¹³⁰ Not the least, duty bearers shall implement educational programmes that combat stereotypes and gender discrimination from an early age.¹³¹

Ensure that schools are inclusive. The CEDAW Committee expressed concern about the limited number of women and girls with disabilities in mainstream and inclusive education. This situation is caused by the lack of accessible school buildings and facilities, as well as the lack of training on inclusive education for teachers and staff in schools.¹³² Against this background, the Committee recommended to make school infrastructure accessible for women and girls with disabilities and provide systematic training for teachers and other staff in schools on inclusive education.¹³³

Provide vocational training opportunities for women and girls. This recommendation was formulated to address the barriers faced by women and girls in rural areas in accessing vocational training, which continues to confine many women to unpaid domestic and care work.¹³⁴ It entails allocation of adequate human, technical and financial resources to the education sector.¹³⁵

HEALTH

CEDAW and UPR recommendations to address gender-based inequalities and discrimination in health can be structured into the following themes: (i) access to education on sexual and reproductive health and rights, (ii) access to adequate and accessible health services, (iii) prevention, early detection and treatment of breast and cervical cancer, (iv) reducing unwanted pregnancy and unsafe abortion. Each theme is substantiated below.

¹²⁶ CEDAW (2020). *Concluding observations on the sixth periodic report of the Republic of Moldova*, para. 29

¹²⁷ *Ibid*, para. 30(b)

¹²⁸ *Ibid*, para. 30(c)

¹²⁹ UPR of Republic of Moldova (2nd Cycle – 26th session): *Thematic list of recommendations*, para. 121.5

¹³⁰ *Ibid*, para. 121.58

¹³¹ *Ibid*, para. 121.56

¹³² CEDAW (2020). *Concluding observations on the sixth periodic report of the Republic of Moldova*, para. 29(c)

¹³³ *Ibid*, para. 31(d)

Ensure access to age-appropriate comprehensive education on sexual and reproductive health and rights. The CEDAW Committee expressed concern about the absence from school curricula of age-appropriate comprehensive education on sexual and reproductive health and rights, including responsible sexual behaviour. Recommended measures include introduction of age-appropriate comprehensive education on sexual and reproductive health and rights for girls and boys in school curricula at all levels, including on responsible sexual behaviour and family planning.¹³⁶

Ensure that women and girls belonging to disadvantaged groups have access to adequate and accessible health services. Women belonging to disadvantaged groups, including rural women, women with disabilities and Roma women, have only limited access to good-quality health care and medical insurance. In this context, the CEDAW Committee recommended to the Moldovan authorities to ensure access to sexual and reproductive health services, health insurance, in particular in rural areas,¹³⁷. Due attention should be paid to ensure that women and girls in rural areas have access to safe abortion and post-abortion services on an equal basis with women in urban areas. Costs relating to abortion and post-abortion services should be covered by health insurance¹³⁸.

Improve prevention, early detection and treatment of breast and cervical cancer. Women's limited access to early detection programmes and treatment for breast and cervical cancer and their disproportionately high risk of contracting communicable diseases, such as tuberculosis, and of developing non-communicable diseases. Under these circumstances, the CEDAW Committee stressed the importance of ensuring that corresponding medical equipment is available and accessible¹³⁹.

Reduce unwanted pregnancy and unsafe abortion. The CEDAW Committee expressed concerns about the limited use of modern contraceptives by women and men. Accordingly, the Committee recommended to raise awareness among women, men, girls and boys on modern contraceptives.¹⁴⁰ Similarly, pursuant to the 2nd UPR cycle, one the recommendation is to "step up efforts to improve free medical facilities, reduce [...] high teenage pregnancy rates"¹⁴¹.

ECONOMIC OPPORTUNITIES

CEDAW and UPR recommendations to address gender-based inequalities and discrimination in accessing economic opportunities can be structured into the following themes: (i) enforcing the principle of equal pay for work of equal value, (ii) access to loans and credits, (iii) repealing discriminatory legal restrictions, (iv) sexual harassment in the workplace, (v) discriminatory dismissal of older women, (vi) social protection of self-employed women. Each theme is substantiated below.

¹³⁴ *Ibid*, para. 30 (d)

¹³⁵ *Ibid*, para. 31(e)

¹³⁶ *Ibid*, para. 35(e)

¹³⁷ *Ibid*, para. 35(b)

¹³⁸ *Ibid*, para. 39(c)

¹³⁹ *Ibid*, para. 35(c)

¹⁴⁰ *Ibid*, para. 35(d)

¹⁴¹ UPR of Republic of Moldova (2nd Cycle – 26th session): Thematic list of recommendations, para. 122.29

Adopt and enforce the principle of equal pay for work of equal value. The CEDAW Committee flagged the persistence of vertical and horizontal occupational segregation and of the gender pay gap. The Moldovan authorities should also effectively enforce the principle of equal pay for work of equal value, in order to narrow and ultimately close the gender pay gap, by (a) regularly reviewing wages in all sectors, (b) applying gender-sensitive analytical job classification and evaluation methods, (c) conducting regular labour inspections and conducting regular pay surveys¹⁴².

Ensure access of most disadvantaged women to loans and other forms of financial credit. The CEDAW Committee recommended to expand the scope of entrepreneurship programmes for women, including women belonging to disadvantaged groups, in particular, women with disabilities.¹⁴³ Due attention should be paid to eliminating barriers and obstacles faced by rural women to starting their own business and create adequate job opportunities with decent pay for them.¹⁴⁴ The Moldovan authorities should also develop and implement campaigns and trainings which promote the economic empowerment of women.¹⁴⁵

Remove Labour Code restrictions on the employment of certain categories of women. Article 248 of the Labour Code prohibits certain categories of women from working in mining and other industries that pose a risk to their safety or health. This provision should be repealed. The Moldovan authorities should shift to conducting individual assessments and improve the working conditions in all industries.¹⁴⁶

Prevent and combat sexual harassment in the workplace. The CEDAW Committee stressed the insufficient investigation and prosecution of sexual harassment and sex-based discrimination in the workplace. The narrow definition of sexual harassment in the draft law amending several legislative acts, which is not in line with international standards.¹⁴⁷ Addressing this problem entails legislative, educational and other appropriate measures. The Moldovan authorities shall ratify the Violence and Harassment Convention, 2019 (No. 190), of the International Labour Organization. National decision-makers shall harmonize the definition of sexual harassment in national legislation with applicable international human rights standards. Systematic training should be provided for judges, prosecutors, police officers and other law enforcement officials on the strict application of criminal law provisions on sexual harassment in the workplace.¹⁴⁸

Prevent the discriminatory dismissal of older women. The CEDAW Committee expressed concerns about complaints by older women regarding unfair dismissal based on an abusive interpretation of article 86 of the Labour Code. The Moldovan authorities have been urged to Monitor the use of article 86 of the Labour Code by employers to prevent the discriminatory dismissal of older women.¹⁴⁹

¹⁴² CEDAW (2020). *Concluding observations on the sixth periodic report of the Republic of Moldova*, para. 33(a)

¹⁴³ *Ibid*, para. 37(b)

¹⁴⁴ *Ibid*, para. 39(b)

¹⁴⁵ UPR of Republic of Moldova (2nd Cycle – 26th session): *Thematic list of recommendations*, para. 121.56

¹⁴⁶ *Ibid*, para. 33(b)

¹⁴⁷ *Ibid*, para. 32

¹⁴⁸ *Ibid*, para. 33

¹⁴⁹ *ibid*

Strengthen the social protection for self-employed women. The CEDAW Committee flagged the problem of inadequate social protection for self-employed women, who are not entitled to maternity benefits. In view of addressing this issue, the Committee recommended to ensure that they have equal access as employed women to maternity benefits.¹⁵⁰

VOICE AND AGENCY

CEDAW and UPR recommendations to increase women's voice and agency can be structured into the following themes: (i) equal sharing of family and domestic responsibilities, (ii) increasing representation of women in the public sector, (iii) repealing discriminatory legal restrictions, (iv) strengthening institutional capacities on gender equality, (v) repealing discriminatory provisions against women with disabilities, (vi) preventing and fighting domestic violence, (vii) provide adequate services for victims of domestic or gender based violence. Each theme is substantiated below.

Promote the equal sharing of family and domestic responsibilities between women and men. The CEDAW Committee recommended to the Moldovan authorities to expedite the adoption of the national action plan for the implementation of the cross-sectoral strategy on developing parental abilities and competencies.¹⁵¹ Measures should be in place to encourage men to take paternity leave. Duty bearers should also make efforts to increase access to affordable, inclusive and accessible childcare facilities.¹⁵²

Increase representation of women in the public sector. The Law on Government does not include a minimum quota of 40 per cent for the representation of women in the Government. Another matter of concern is the lack of information on the impact of the minimum quota of 20 per cent for the representation of women in the police force under the police development strategy. Against this background, the CEDAW Committee recommended to introduce the minimum quota of 40% representation of women and men in the Government.¹⁵³ Decision makers shall also adopt statutory quotas on representation of women in decision-making functions in the civil service, foreign relations service, and security and defence authorities.¹⁵⁴

Repeal discriminatory provisions against women with psychosocial disabilities. Article 24 of the Civil Code and the Family Code should be amended to ensure the rights of women with psychosocial and/or intellectual disabilities to enter into marriage and exercise parental responsibilities.¹⁵⁵

Strengthen institutional capacities in the field of gender equality. Moldovan authorities should strengthen the capacity of the Department of Policies for Ensuring Gender Equality of the Ministry of Health, Labour and Social Protection to coordinate and monitor the implementation of legislation and policy measures relating to gender equality, including the strategy on ensuring equality between women and men (2017–2021) and the related action plans. systematic training on women's rights and gender equality for civil servants on their initial appointment and refresher courses on a regular basis, and monitor progress, with the aim of ensuring gender mainstreaming across all sectors.

¹⁵⁰ *ibid*

¹⁵¹ *Ibid, para. 21(c)*

¹⁵² *Ibid, para. 33(e)*

¹⁵³ *Ibid, para. 19(a)*

¹⁵⁴ *Ibid, para. 27*

¹⁵⁵ *Ibid, para. 43. (b)*

Box 1: Gender Equality Institutional Framework in Moldova

The existing legal framework provides for a multi institutional mandate approach on gender equality. The law on equal opportunities for women and men specifies that Parliament, Government, Governmental Commission on Gender Equality, Ministry of Labor Social Protection, Labor Inspection, Line ministries, Local Public Administration, National Bureau of Statistics, Ombudsperson Office and the Council for Preventing and Eliminating Discrimination and Ensuring Equality have a clear mandate with regards to gender equality.

Gender mainstreaming duties are clearly defined but rarely enforced. The law provides for Government the duty to ensure the integration of the principle of gender equality in policies, strategies, programs, normative acts and financial investments. The law also states that gender units within line ministries and central authorities shall present proposals for integrating the principle of equality between women and men in sectoral policies and plans of the set authority. As for the Local Public Authorities, the law provides for the mandate to ensure the integration of the principle of equality between women and men in policies, programs, normative acts and financial investments at the local level. In practice, gender mainstreaming is not implemented in a systematic way. The majority of policy, plans and budgets are developed and implemented with no or little consideration to the needs and perspectives of women and men, girls and boys.

Gender mainstreaming is weak because it is underpinned by a weak institutional framework. Although the law provides for both Central and Local authorities to institute gender units and gender coordination groups these are rarely functional. Gender units lack a clear institutional mandate underpinned by clear procedures, gender units lack any long-term motivation because their work is not properly recognized, valued and remunerated, gender units are not functional because of high staff turnover as well, lastly, gender units are weak because there is little political willingness to strengthen them and make them functional.

The Gender Equality Department, which is part of the Ministry of Labour and Social Protection is active but understaffed. The Department was weakened over the last years due to the 2017 merger of Ministry of Health and Ministry of Labour Social Protection and Family, which resulted in the number of staff to be reduced. This made its activity even more challenging, since the Department was already understaffed to properly fulfil its policy making and implementation mandate.

Prevent and combat domestic and gender-based violence. The CEDAW Committee and UN Member States recommended legislative and other pertinent measures. Legislative measures include amending article 78 of the Contravention Code to remove the provision that exempts perpetrators of violence against women from criminal liability,¹⁵⁶ annulling mandatory mediation requirements in divorce procedures, in cases involving domestic violence and, respectively, amending the Code of Civil Procedure,¹⁵⁷ developing a comprehensive policy/strategy on preventing and combating violence against women and domestic violence. Other pertinent recommended measures include taking steps to more effectively prevent and prosecute cases of violence against women, including domestic violence,¹⁵⁸ public awareness campaigns on domestic violence¹⁵⁹ and other preventive measures,¹⁶⁰ encourage women to report cases of gender-based violence to relevant authorities without fear of stigma by ensuring their access to criminal justice.

Improve data collection on all forms of gender-based violence. Due attention should be paid to improving data collection on all forms of gender-based violence, including economic and psychological violence, disaggregated by sex, age, ethnicity, geographical location, disability and the relationship between the victim and the per-

¹⁵⁶ *Ibid*, para. 13

¹⁵⁷ *Ibid*, para. 43

¹⁵⁸ *UPR of Republic of Moldova (2nd Cycle – 26th session): Thematic list of recommendations*, para. 121.97

¹⁵⁹ *Ibid*, para. 121.86

¹⁶⁰ *Ibid*, para. 121.85

petrator, to enable relevant public officials to monitor the effectiveness of relevant legislation, policies and practice in preventing and reducing gender-based violence.¹⁶¹

Provide adequate services for victims of domestic violence. The CEDAW Committee recommended to Moldovan authorities to adopt the draft Concept of the National Reference Mechanism for protecting and assisting victims of crime (2020-2030). Moldovan authorities should also strengthen accessible victim protection and support services, including free medical services, psychosocial counselling and legal assistance, shelters, rehabilitation and reintegration programmes, by allocating sufficient budgetary resources and cooperating with medical professionals and other service providers.¹⁶²

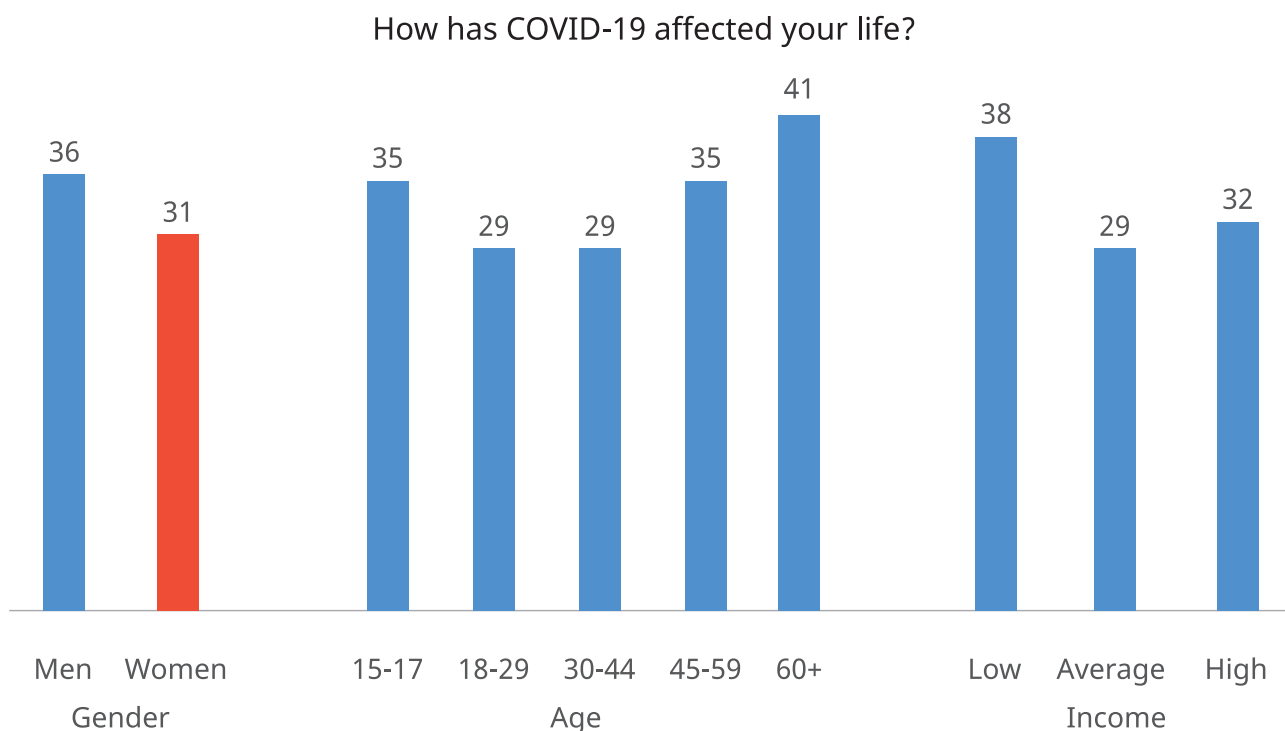
¹⁶¹ *Ibid*, para. 23

¹⁶² *Ibid*

IX. THE IMPACT OF COVID-19

The COVID-19 pandemic has affected every sphere of life. A year after the coronavirus outbreak, the social and economic fallout could have a long-term impact on gender equality, threatening the progress made thus far and potentially pushing women into vulnerability. Whilst indications suggest that more men than women are dying of COVID-19,¹⁶³ the socio-economic effects of the pandemic fall disproportionately on women. Beyond this gendered effect, these outcomes intersect with other drivers of vulnerability and are particularly acute for people with disability, minority ethnic groups, and low-income persons. These effects are not because of the virus itself, but because of the public health interventions and policies introduced by the Government to minimize the spread of COVID-19. This is also determined by different roles women and men play in society.

Figure 80. Perceptions about COVID-19 impact on the overall life, by social groups, %

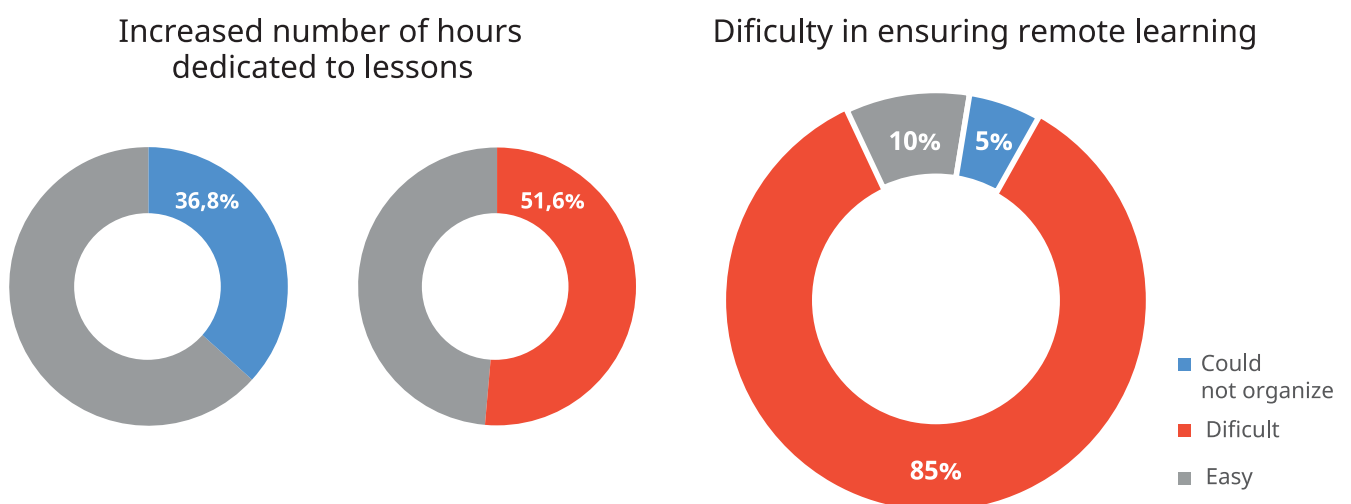
Source: Gender and Generations Survey, 2020

¹⁶³ Men and COVID-19: A Biopsychosocial Approach to Understanding Sex Differences in Mortality; CDC, 2020

The COVID-19 pandemic revealed and worsened inequalities in care responsibilities. The rapid spreading of the pandemic and the applied institutional measures, aimed at social isolation, put in the spotlight the unequal gender division of care responsibilities within the household. The pandemic has accelerated the demand for care work and exacerbated entrenched gender inequalities. An important part of this work is the care of children. COVID-19 exposed and amplified the childcare crisis globally and particularly in Moldova, as an upper middle-income country. As a result of the implemented measures and Government’s policy response, a significant share of the population had to deal with increased household and family responsibilities. Women disproportionately shouldered these care responsibilities, often having to scale back from their paid jobs to perform unpaid care and household work to meet the increased demand brought on by social isolation.

The closure of educational institutions substantially increased care responsibilities for parents, especially women. Among other measures, the World Health Organization (WHO) has recommended social distancing to reduce the speed at which the virus spreads. This crucial measure has led to the closure of educational establishments and greatly expanded telework. It revealed that working days, especially of parents that are working remotely, are not compatible with taking care of children and dependent adults. If we include the supervision of children’s remote schoolwork, then the amount of home care work grows exponentially. Data show¹⁶⁴ that during the COVID-19 crisis women disproportionately reported taking on the care burden with over 50% of women in Moldova dedicating several hours to do lessons with children, compared to over 30% of men.

Figure 81. The impact of COVID-19 pandemic on parents with school-aged children, %

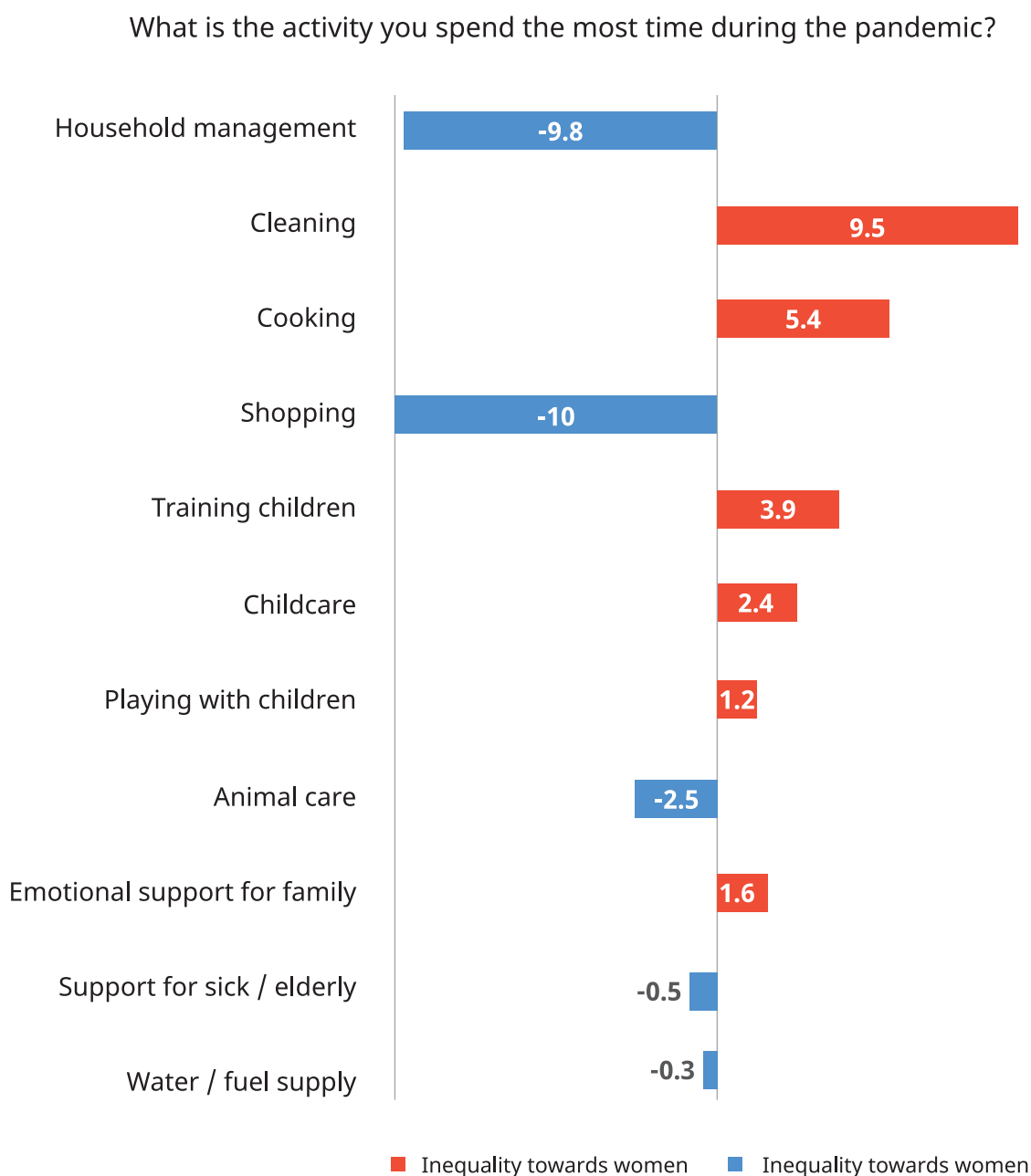
Source: CPD, UN Women rapid assessment of COVID-19 impact; UNDP Social and Economic Impact Assessment¹⁶⁵

¹⁶⁴ Assessment of COVID-19 impact on gender roles; CPD, UN-Women, September 2020

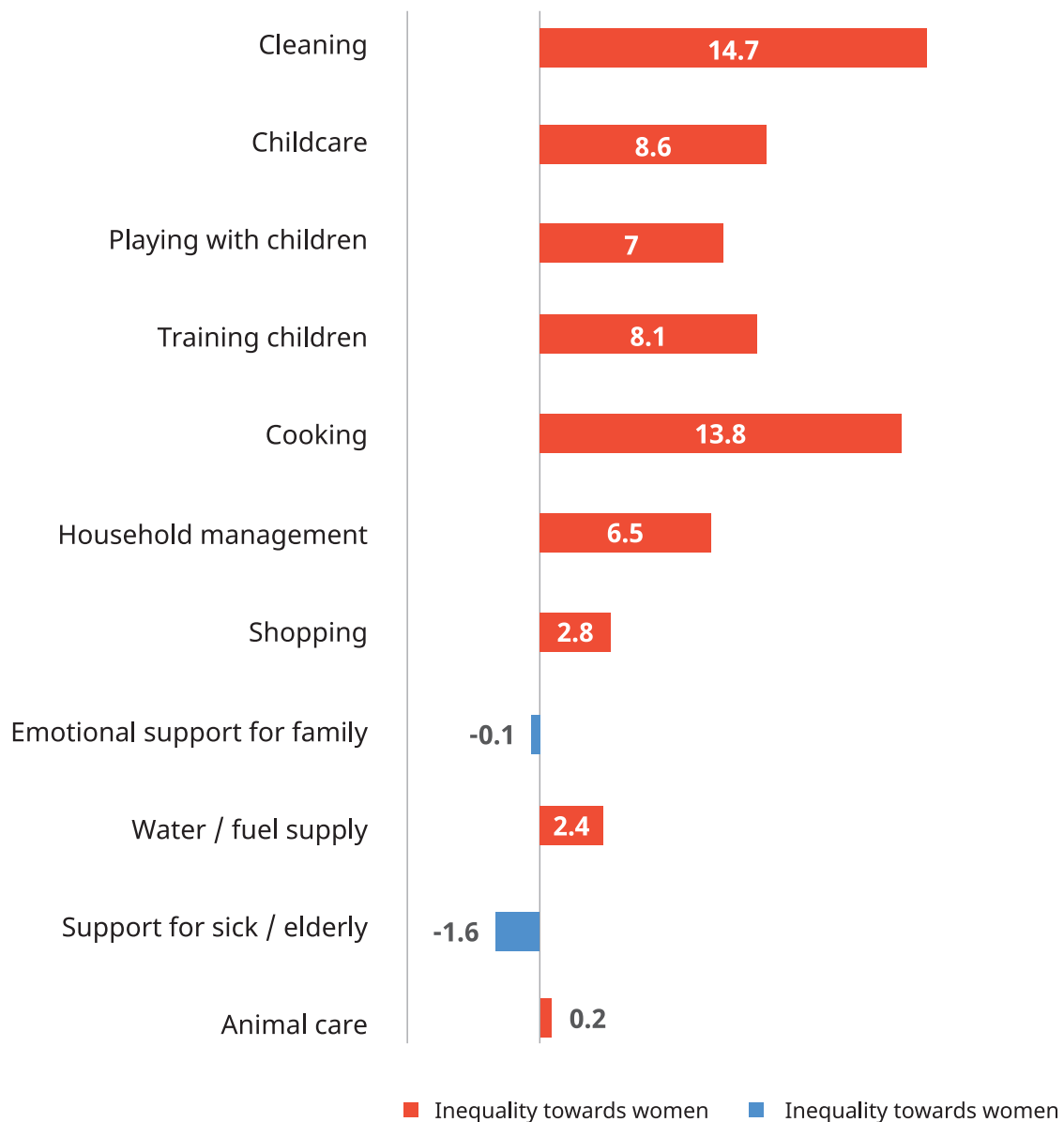
¹⁶⁵ Social and economic impact assessment of the COVID-19 pandemic, UNDP, 2020

Moreover, during the periods of social isolation women took on the most demanding work in the household. The figure below shows a clear division of tasks and responsibilities of women and men in households during the crisis. The need for care has increased substantially during the social isolation periods, while the distribution of roles and tasks in the family continued to be skewed towards women. Although the number of hours used for household chores has increased for the entire population during the pandemic, the burden of care was heavier on women. The time used for cleaning has increased for around half of the women, compared to around 30% of the men.

Figure 82. Gender gaps in care responsibilities, pp

What is the activity you spend the most time during the pandemic?

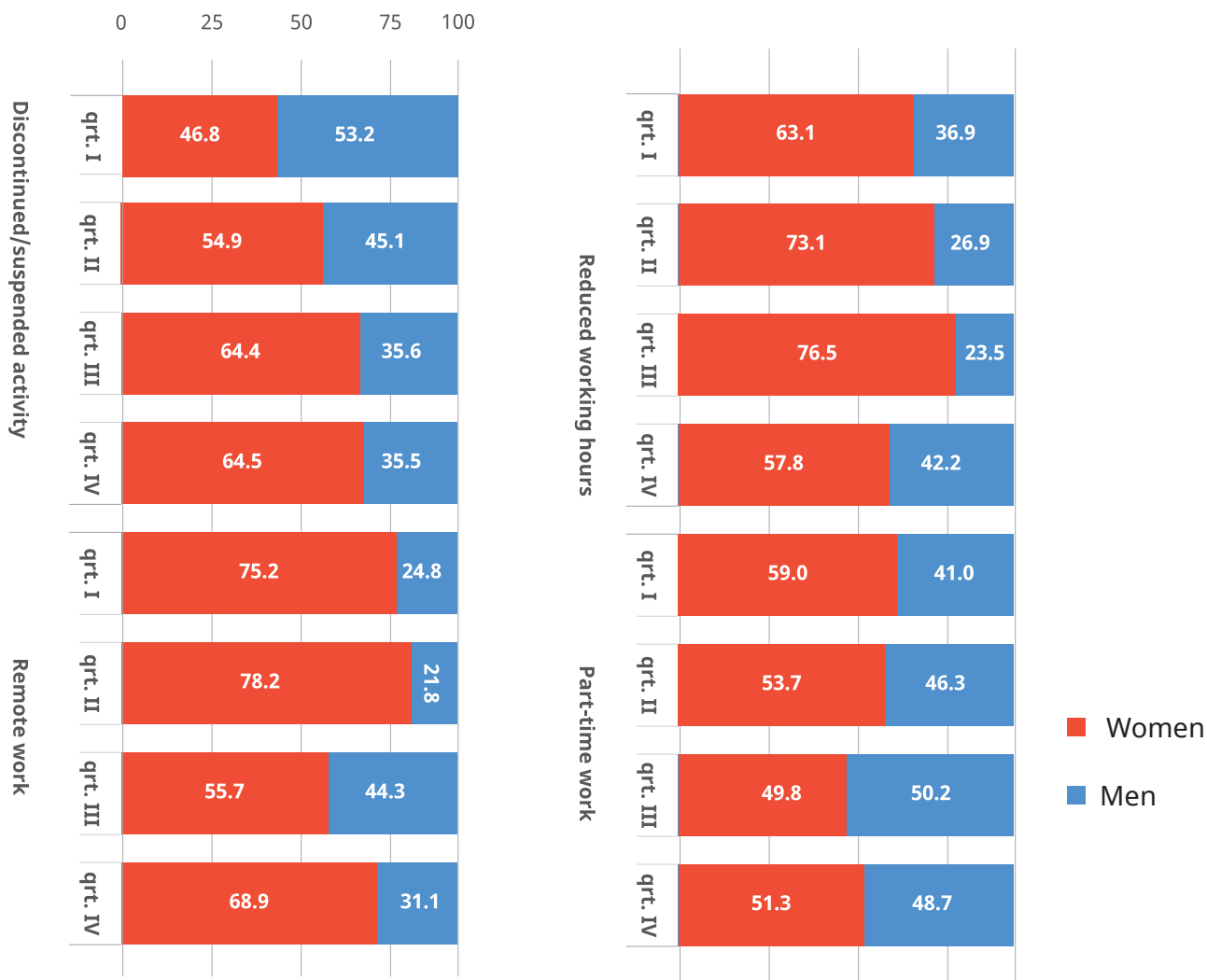

Source: CPD, UN Women rapid assessment of COVID-19 impact¹⁶⁶

The pandemic crisis and its impact on the economy have increased women’s financial vulnerability. Care responsibilities, which were mostly undertaken by women in lockdown, and the difficulty with reconciling family and work life caused women to become less active in the labor market. Women have been affected more severely by the pandemic than men, due to the already present and persisting gender inequalities that prevailed before the COVID-19 crisis. The pandemic resulted in women losing their jobs or incomes, as they had to manage remote working while performing increased domestic and caring responsibilities.

¹⁶⁶ Unequal work during pandemic: the analysis of gender inequalities on labour market during COVID-19; CPD, UN Women, November 2020, https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/Studiu_Impact_COVID_corectat.pdf

Figure 83. The structure of the situations caused by COVID-19, by gender and quarters, %

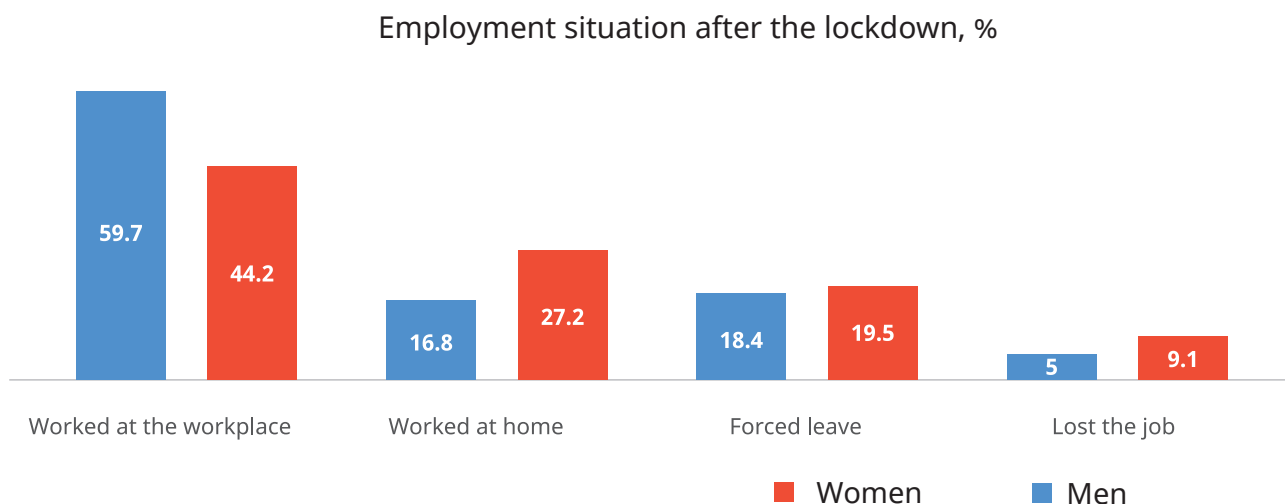

Source: National Bureau of Statistics, 2020

COVID-19 has exacerbated gender inequalities in employment. The pandemic had a near-immediate effect on women’s employment: the share of women who continued to go to work is 15 pp lower than men. This decline could be explained by two factors: women have lost their jobs (about 9%, compared to 5% of men) or have moved to a new form of withdrawal from the labor market - remote work. The share of women who worked at home during the state of emergency was about 27%, which is twice higher than men¹⁶⁷. Although telework has certain privileges in terms of health security, it may have some important risks for women. If this form of employment is not well balanced and continues to be more skewed towards women, then we risk having a new form of gender segregation at work. In the long run, work performed remotely may be at risk for being considered a lower value job, which will have a negative impact on their remuneration, promotion and professional development opportunities.

¹⁶⁷ Unequal work during pandemic: the analysis of gender inequalities on labour market during COVID-19; CPD, UN Women, November 2020, https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/Studiu_Impact_COVID_corectat.pdf

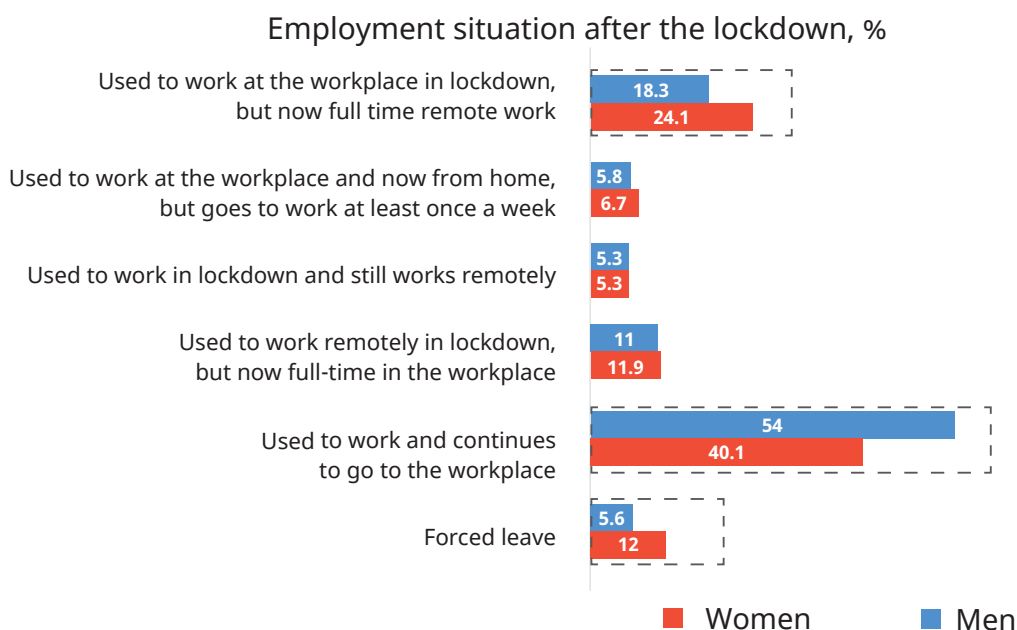
Figure 84: Employment status of men and women during the COVID-19 lockdown

Source: CPD, UN Women second assessment of COVID-19 impact

Women tend not to return to the labour market even after the restrictions on economic activity had been lifted. During the emergency period, a large number of men and women stopped working (33.5% men and 36.7% women)¹⁶⁸. Return to work is determined by the risk of infection, prevention and social distancing rules at work, as well as the specific situation in some economic sectors. Increased care needs made the return of women to the labor market even more difficult, with fewer opportunities to reconcile work and family life, in part due to reduced access to child-care and education services due to schools and kindergartens closure. Lower-educated women faced even more barriers with remote work largely inaccessible due to the nature of their work and precarious remuneration.

Figure 85. Employment status of men and women after the COVID-19 lockdown

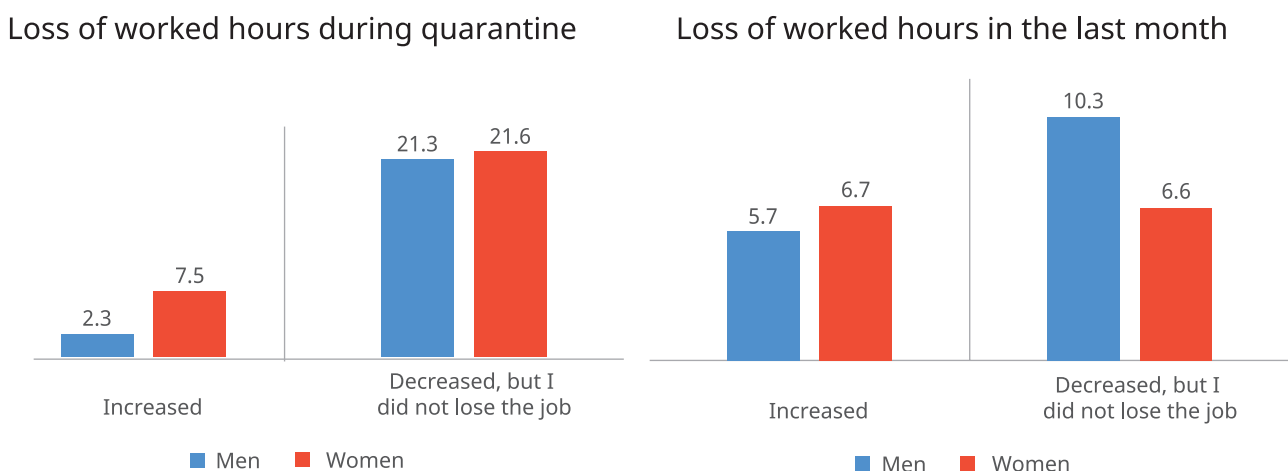

Source: CPD, UN Women second assessment of COVID-19 impact

¹⁶⁸ Assessment of COVID-19 impact on gender roles; CPD, UN-Women, September 2020

The crisis caused an unprecedented reduction in economic activity and working time. The COVID-19 crisis also caused significant losses in Moldova, where over 20% of workers that used to go to the workplace faced a reduction of hours worked. As the COVID-19 crisis has disproportionately affected women and men, there is a risk that gender inequalities in the labor market will be exacerbated. Women’s employment was at higher risk than men for employment disruptions, mainly due to the impact of the pandemic on the services sector where more women tend to work. At the same time, women have a high proportion of workers in front-line occupations, especially in health and social care sectors, which explains the increased number of hours worked by women during the state of emergency in public health.

Figure 86: Dynamics of hours worked during the pandemic by workers who went to work, %

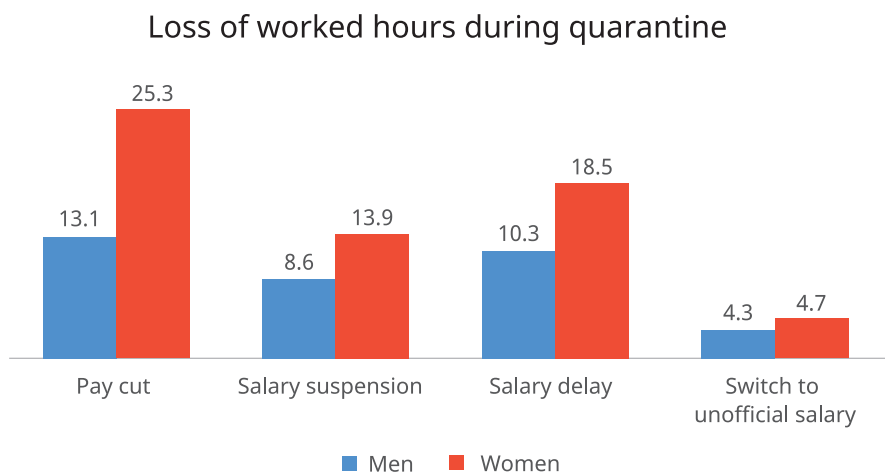

Source: CPD, UN Women second assessment of COVID-19 impact

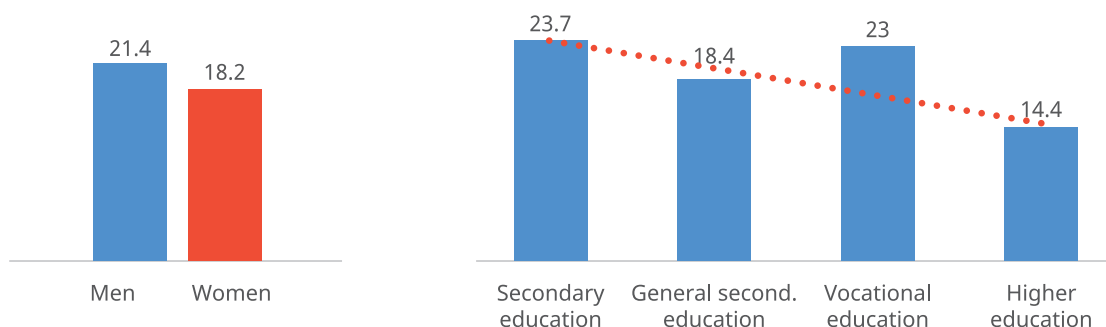
Job losses and the reduction of hours worked had a significant impact on wage income. Globally, the pandemic has caused an estimated wage loss of 6.5% on average (excluding wage subsidies), which is mainly due to the reduction of worked hours¹⁶⁹. A quarter of women who continued to go to work during the quarantine faced a salary reduction, twice as high compared to that of employed men. At the same time, women faced greater salary delays and pay cuts during the lockdown. Although pay inequality was a widespread phenomenon in the labor market before the outbreak of the COVID-19 pandemic, the pandemic worsened it, increasing the risk that the discrepancy would increase in the coming years. The COVID-19 crisis is likely to increase vulnerability among already vulnerable groups - more than 20% of workers say they expect a pay cut in the next three months. The most affected by the crisis, from a financial perspective, turn out to be low-skilled workers, who disproportionately experienced employment declines due to work in low-paid occupations, which were hardest hit.

¹⁶⁹ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_762534.pdf

Figure 87. Impact of COVID-19 on wages

% of those who claim that in the next 3 months they will probably lose their job

Source: CPD, UN Women survey

The COVID-19 pandemic had also important implications for healthcare. The access to healthcare services was challenging even before the pandemic outbreak, especially for vulnerable groups. According to a survey on gender inequalities in Moldova¹⁷⁰, a significant share of vulnerable people has no access to healthcare services: about 50% of people in households with disabilities did not access medical services, even if they needed to. In the same situation were low-income households, the older persons and women. In 2018, about 40% of older persons did not see a doctor even if they had health issues. The unmet need for health services for older people has been increasing during the COVID-19 pandemic. According to Generations and Gender Survey (GGG 2020), about 30% of persons aged 60+ years old faced unmet medical needs. This is because of barriers associated with the financial vulnerability of this group, an overwhelmed health system, as well as with safety concerns and the risk of getting infected in a health facility¹⁷¹.

¹⁷⁰ Unequal Moldova: an analysis of the most important gender inequalities, CPD, 2018

¹⁷¹ Assessment of COVID-19 Pandemic Risks on the Older Persons in the Republic of Moldova, UNFPA, 2020

The COVID-19 pandemic resulted in a surge in physical and mental health concerns and has disproportionately impacted women and girls. The stress associated with isolation and distancing measures, increased risk of domestic violence and uncertainty about the future. These are some of the channels through which the COVID-19 pandemic has impacted the psycho-emotional wellbeing of population and aggravated health issues. More than 15% of the population of Republic of Moldova had personally had one family member suffering from disease (other than COVID-19) during the lockdown, the most vulnerable people having been the older persons. Young people were also affected by the pandemic¹⁷²: a share of 20% of them reported a worsening of their psycho-emotional state during the pandemic crisis, compared to the first months of 2020 (January, February). The negative effects of lockdown measures were felt the most among girls, young people in urban areas and those with modest income. Young people with disabilities were more affected by the restrictions imposed during the pandemic. A share of 38% of young people with disabilities experienced high levels of anxiety, compared to 29.5% of those without disabilities. The psycho-emotional well-being of young people in cities was affected to a higher degree: it worsened in the case of 25.7% of young people in rural areas and 34.4% in urban areas. The mental and emotional health of the population was affected with the spreading of the epidemic and the enforcement of lockdown measures (about 40%). Women, who took on most of the household duties and spent more time in lockdown than men, were the most affected (48%).

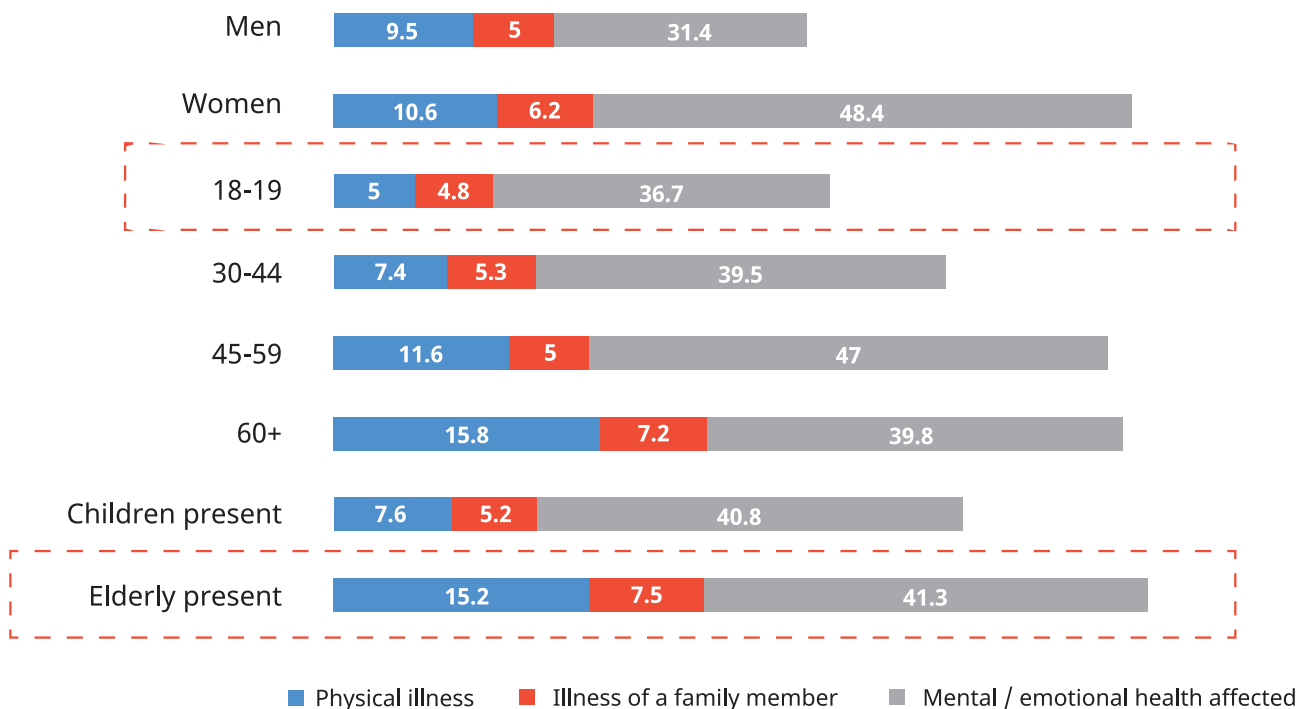
The pandemic also exposed most of the population to uncertainties and anxiety. The fear for one's health, the fear of losing someone dear and the financial and social pressure caused a greater risk of mental/emotional health issues, frustrations and anxiety among the population. Most of the population reported being concerned both with the physical and mental health of their own or of their family members (more than 75%)¹⁷³. Furthermore, one key concern of the population was the physical security and well-being during the pandemic crisis. More than 70% of the population reported being afraid of rights violations during the state of emergency, mass riots and even domestic violence. Women were more likely to report anxiety and psychological pressure because of the social distancing measures and social constraints (time spent in lockdown at home, household duties, among other factors.). For many older persons, isolation is likely to induce mental health effects. The isolation of older persons is likely to intensify the crisis of loneliness in this group. Recent research¹⁷⁴ shows that loneliness among older persons can become a social determinant with deep effects on their health and well-being. About 60% of older people reported it was difficult for them to endure self-isolation. The isolation and loneliness of the older persons could determine the increase in suicide rates, alcohol consumption and worsening of chronic diseases.

¹⁷⁰ COVID-19 and Young People: The Effects of the Pandemic on Psycho-emotional Well-being, CPD, UNFPA, 2020

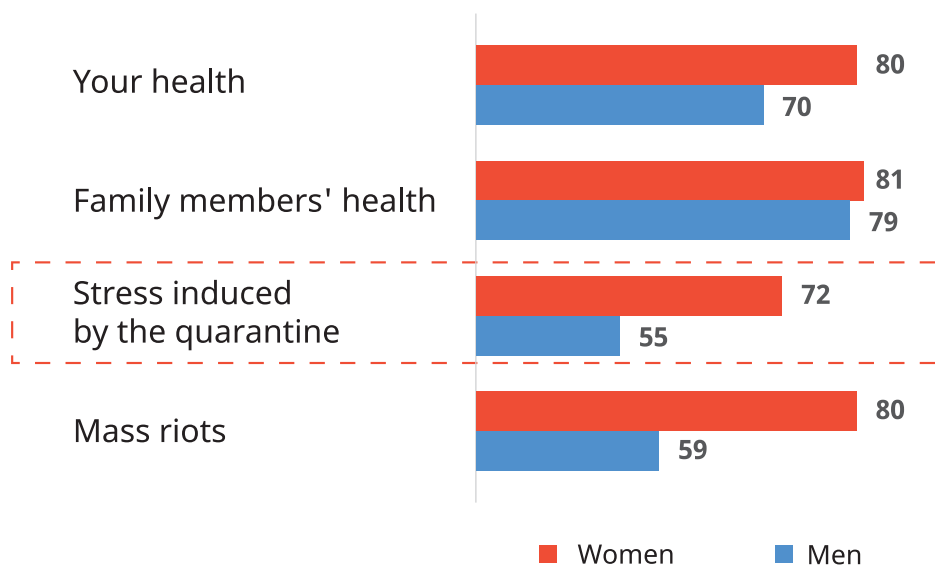
¹⁷¹ COVID-19 in the Republic of Moldova – tracker surveys; East-Europe Foundation, CBS-Research, 2020

¹⁷² Assessment of COVID-19 Pandemic Risks on the Older Persons in the Republic of Moldova, UNFPA, 2020

Figure 89. Health conditions and concerns of population during COVID-19 pandemic, %

How concerned are you about...?

Source: CPD, UN Women rapid assessment of COVID-19 impact¹⁷⁵

¹⁷⁵Assessment of COVID-19 impact on gender roles; CPD, UN-Women, 2020

POLICY RECOMMENDATIONS

1. To limit the spread of the COVID-19 pandemic, it is important to enable remote work options for both women and men, in sectors where this possibility exists.

International evidence shows that governments took measures to stimulate remote work and simplify procedures governing its use by both employers and employees. Some countries have simplified the procedure, allowing companies and employees to work remotely without a prior agreement with trade unions and written agreement, whereas others have accelerated public programs to support the digitization of small and medium-sized enterprises. Some countries have provided subsidies for introducing flexible working arrangements.

2. Support for essential workers with additional family and childcare needs, most of whom are women.

The COVID-19 crisis has increased demands on family care. Women took over the role of caring for relatives who contracted COVID-19 or who were in quarantine or self-isolation. With the restrictions on social distance, childcare services/facilities, schools and other social care services have been reduced or discontinued, including for older persons and people with disabilities. Although educational institutions have opened, the activity regime is flexible, with a mixed schedule of online classes and physical presence. Such an arrangement becomes a challenge for women who go to work every day or for single-parent families, who must individually find solutions to combine care tasks with work obligations. Therefore, it is important that the authorities come up with support measures, such as: alternative childcare options for parents in “essential” occupations, the right to special paid leave or income support for a specified period of time, the right to a flexible work regime with the preservation of all job opportunities, etc.

3. Additional support measures to encourage the presence of women in the labour market.

Women have suffered the most from the COVID-19 crisis in the labour market, as they have a strong presence in front-line occupations (such as the health and social care sector, the services sector, etc.). At the same time, women have been particularly hard hit by the crisis in terms of higher job and income losses, poor mental health and overwork in the home and caring for the home. This could affect longer-term employment prospects and widen the gender gap in employment. In this regard, in the post-quarantine period it is necessary to consolidate and adjust initiatives and policy documents to address the economy and the labor market, by introducing specific measures to improve the presence of women in the labor market. These could include measures to strengthen family-friendly working arrangements and encourage a more balanced share of care responsibilities; improving access to affordable care services, including childcare, extracurricular services; improving working conditions for health workers and other essential workers.

4.Ensuring financial security and employment support for workers severely affected by the crisis. Despite efforts to protect jobs and support employees, some workers still lost their jobs and became unemployed. Another part who lost their jobs did not register as unemployed, that placed them in a risky area of vulnerability. Many more workers faced a considerable reduction in working hours, which had significant implications for income during the quarantine period, and others were forced to suspend or substantially reduce their business operations. Unemployment benefits and other support programs for the unemployed cushion the loss of income for households affected by job loss or a significant decrease in income from self-employment. They are crucial for reducing economic difficulties and helping to stabilize the economy. However, it is very important that support measures and programs consider the needs and challenges of all categories of workers. For example, workers in the non-formal sector or in non-standard activities are poorly covered by social protection systems, which increases their vulnerability in times of crisis. The support package must ensure sufficient access and coverage to social and financial protection measures for all categories of workers.

ANNEX 1: STRUCTURE OF FOCUS GROUP DISCUSSIONS

#	Participants	Number of participants	Date
1	Older women	7	15.05.2021
2	Roma women	6	15.05.2021
3	Women survivors of gender-based violence	7	16.05.2021
4	Women with disabilities	7	16.05.2021
5	LGBTQ + women	10	29.04.2021
6	Women representing low-income households	9	12.05.2021
	Total	46	

ANNEX 2: DESIGN OF THE KEY INFORMANT INTERVIEWS

#	Participants	Number	Description
1	Women with disabilities	2	Entrepreneur, local councilperson
2	Roma women	2	Community mediator, local councilperson
3	Female entrepreneurs	1	Grant beneficiary of OD-IMM
4	Women survivors of gender-based violence	2	N/A
5	Service providers	3	Representative of the National Employment Agency, Social worker, Mayor
	Total	10	

ANNEX 3: LIST OF PARTICIPANTS TO THE CSO CONSULTATIONS

1.	Rodica Ivaşcu	CPD
2.	Alexandra Ermolenco	CPD
3.	Lucreția Ciurea	UN WOMEN
4.	Aliona Cristei	UNFPA
5.	Tatiana Sorocan,	Director HelpAge International
6.	Dina Ciubotaru	Coordonator Program HelpAge International
7.	Cristina Railean	Coordonator Politici și Advocacy HelpAge International
8.	Marina Cucereanu	AO Prudens (Răspopeni, Șoldănești)
9.	Larisa Chirilenco	AO Avante (Cazangic, Leova)
10.	Ludmila Vasilov	DVV International (Chișinău)
11.	Domnica Petrovici	AO Oameni pentru Oameni (Edineț)
12.	Svetlana Juganaru	CRVT Memoria (Chișinău)
13.	Veronica Mocan	CMF Empatie (Tudora, Ștefan-Vodă)
15 September, consultation event with Alliance of Organizations for People with Disabilities of the Republic of Moldova "(AOPD)		
14.	Galina Climov	AOPD
15.	Viorica Aftene	AOPD
16.	Alina Prodan	AOPD
17.	Angela Barbaiani	AOPD
18.	Olesea Topal	AO „Stoicii”
19.	Emma Matreniuc	AO „Vivere”
20.	Natalia Covrig	CPD
21.	Ion Digori	AO „Servicii Sociale Durabile”
22.	Ludmila Ciocan	Keystone Moldova
23.	Ecaterina Cojocar	AO Centrul «Женская инициатива
24.	Viorica Vornicescu	AO „SOS Autism”
25.	Natalia Dediu	AO „Parteneriatul Aachen-Moldova”
26.	Elena Crîșmari	AO „Alianța pentru Dolna”

27.	Diana Jalbă	AO „Alianța pentru Dolna”
28.	Eduard Mihalaș	UNFPA
29.	Nighina Azizov,	UN WOMEN
30.	Alina Andronache	CPD
17 september, consultation event with the Voice of the Roma Coalition (CVR)		
31.	Alina Andronache	CPD
32.	Alexandra Ermolenco	CPD
33.	Ion Duminică	CVR
34.	Elena Sârbu	CVR
35.	Aliona Cristei	UNFPA
36.	Lucreția Ciurea	UN WOMEN
37.	Victoria Ignat	UN WOMEN

www.un.md
[@ONUMoldova](https://www.instagram.com/ONUMoldova)

131, 31 August 1989, Chisinau,
Republica Moldova, MD – 2012.